

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

1896

Δ
135

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1896

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1896

21921101

1211061111

11111111

21921101

1211061111

1111

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Κ. Πήλινα ἄρτοποιεῖα (πίν. 11 καὶ 12)	201
ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΛ. Ἀρχαῖα ἐλληνικὰ νομίσματα εὑρεθέντα ἐν Μυκῆναις (πίν. 6-10)	137
ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ, Β. Ι. Λυκοσούρας ἐπιγραφαὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δεσποίνης ἀνασκα- φῶν (μετὰ 14 πανομοιότυπων ἐπιγραφῶν ἐν τῷ κειμένῳ)	101, 217
PERDRIZET, Ρ. Τέθριππον Πήλινον (πίν. 3 μετὰ 2 ζιγχογραφημάτων ἐν τῷ κειμένῳ)	57
— Ἐπιγραφαὶ ἐκ Σάμου	247
ΡΗΑΡΜΑΚΩΣΚΥ, BORIS. Κεφαλὴ ἐφήβου ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Μουσείου (πίν. 4).	65
ΣΚΙΑ, Α. Ἐπιγραφαὶ Ἐλευσίνος	23
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΣΠ. Ἐπιγραφαὶ ἀγγείων ἐκ Βοιωτίας (μετὰ παρενθέτου πίνακος).	243
ΤΣΟΥΝΤΑ, ΧΡ. Γραπτὴ στήλη ἐκ Μυκηνῶν (πίν. 1, 2 μετὰ δύο ζιγχογραφημάτων ἐν τῷ κειμένῳ).	1
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ, ΑΛ. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον μετὰ Χαρωνείου παραστάσεως (πίν. 5)	131

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΣΚΙΑ, Α. Κεραμίδες ἐνεπίγραφοι τοῦ ἐν Ἐλευσίνι Τελεστηρίου	251
— Σήματα ἐπὶ ἀρχαίων ὕδραγωγῶν σωλήνων ἐξ Ἐλευσίνος	263
ΣΤΑΗ, Β. Σημείωσις	130

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

- Πίναξ   1   Γραπτὴ στήλη ἐκ Μυκηναίων.
           —   2   Μυκηναϊκαὶ ἀρχαιότητες.
           —   3   Τέθριππον πήλινον.
           —   4   Κεφαλὴ ἐφήβου.
           —   5   Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον.
           —   6   Ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα εὑρεθέντα ἐν Μυκῆναις.
           —   7   Ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα εὑρεθέντα ἐν Μυκῆναις.
           —   8   Ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα εὑρεθέντα ἐν Μυκῆναις.
           —   9   Ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα εὑρεθέντα ἐν Μυκῆναις.
           —   10   Ἀρχαῖα ἑλληνικὰ νομίσματα εὑρεθέντα ἐν Μυκῆναις.
           —   11   Πήλινα ἀρτοποιεῖα.
           —   12   Πήλινα ἀρτοποιεῖα.
 Σελ.   1   Τομὴ κυκλικοῦ τάφου.
           —   2   Κάτοψις κυκλικοῦ τάφου.
           —   60   Ἀσπίς μετὰ γραπτοῦ ἐπισήμου.
           —   64   Τέθριππον πήλινον.
           —   101   Πανομοιότυπον ἐπιγραφῆς Λυκοσούρας.
           —   107   Πρόσοψις καὶ τομὴ τραπέζης λιθίνης.
           —   110   Κάτω ἐπιφάνεια τραπέζης μαρμαρίνης.
           —   115   Σχεδιογράφημα βάρους.
           —   117   Σχεδιογράφημα βάσεως.
           —   127   Πανομοιότυπον ἐπιγραφῆς Λυκοσούρας.
           —   221   Πανομοιότυπα ἐπιγραφῶν Λυκοσούρας.
           —   230   Πανομοιότυπα ἐπιγραφῶν Λυκοσούρας.
           —   234   Πανομοιότυπον ἐπιγραφῆς Λυκοσούρας.
           —   236   Πανομοιότυπον ἐπιγραφῆς Λυκοσούρας.

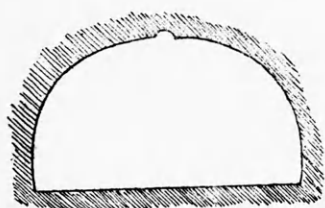

ΓΡΑΠΤΗ ΣΤΗΛΗ ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ

(Πιν. 1, 2)

Ἐν τινι τῶν δημοτικῶν νεκροταφείων τῶν Μυκηνῶν, ἀνασκαφέντι τὸ 1893 καὶ 1895, ἀνεκαλύφθη μεταξὺ ἄλλων καὶ τάφος μέτριος μὲν κατὰ τὰ λοιπὰ καὶ οὐχὶ πλούσιος εἰς κτερίσματα, οὐχ ἦττον ὅμως ἄξιος λόγου ἕνεκα μοναδικῆς μέχρι σήμερον ἐπιτυμβίας στήλης εὐρεθείσης ἐν αὐτῷ.

Τὸ νεκροταφεῖον κεῖται πρὸς δυσμὰς τοῦ Κάτω Πηγαδίου, κατὰ τὸ πλεῖστον παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ περὶ τὸ φρέαρ ἐκεῖνο ἀρχομένου ρεύματος, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δώδεκα ἢ δεκατεσσάρων τάφων—δύο τάφοι πέραν τοῦ ρεύματος κείμενοι ἀνήκουσιν ἔτι πιθανῶς εἰς αὐτὸ—ἐκ τούτων δ' οἱ μὲν ἄλλοι εἶναι τετράπλευροι, ὡς ἐν γένει τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἐν Μυκῆναις θαλαμοειδῶν τάφων, καὶ ἔχουσι στέγην ἀετοειδῆ, τρεῖς ὅμως εἶναι μᾶλλον ἢ ἦττον κυκλικοὶ ὡς οἱ θολωτοὶ καὶ εἰς ἄλλος ἔχει σχῆμα ἡμικυκλίου, εἰς τὴν βάσιν τοῦ οὐοίου κεῖται τὸ στόμιον. Οἱ τρεῖς κυκλοτερεῖς δὲν ὑπάρχοντες εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μικρῶν ἐκείνων καὶ πενιχρῶν τάφων, ὧν τὸ σπηλαιοειδὲς σχῆμα ὀφείλεται εἰς ὀλιγωρίαν καὶ εὐκολίαν περὶ τὴν λάξευσιν¹, διότι οἱ δύο τοῦλάχιστον ἐκ τῶν τριῶν, ὅπως καὶ ὁ ἡμικυκλικός, κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς κατασκευῆς καὶ κατὰ τὰ κτερίσματα δὲν ὑπολείπονται τῶν πλείστων τετραπλεύρων. Τὸ κυκλικὸν σχῆμα ἐν αὐτοῖς ἐπεζητήθη ἐπίτηδες,

1.

προφανῶς κατ' ἀπομίμησιν τῶν κτιστῶν θολωτῶν τάφων, καὶ περιορίζεται ἐπὶ τοῦ παρόντος μόνον εἰς τοῦτο τὸ νεκροταφεῖον. Τὴν τομὴν ἐνὸς τῶν τάφων τούτων, ὅστις ἔχει ὕψος 4 μ. καὶ διάμετρον 7 μ. ἕως 7,80, παριστᾷ ἡ εἰκὼν 1, ἐξ αὐτῆς δὲ φαίνεται ὅτι ἡ ὀροφή ἦτο θολοειδής, σχεδὸν ἡμισφαιρική, καὶ ὅτι εἰς τὴν κορυφὴν τῆς θόλου ὑπάρχει μικρὰ κοιλότης, ἣτις εἶναι στρογγύλη, διαμέτρου 0,30 μ. περίπου καὶ βάθους ἕως 0,10 μ. (δὲν ἠδυνήθην νὰ καταμετρήσω ἀκρι-

βῶς τὰς διαστάσεις αὐτῆς). Τὸν σκοπὸν αὐτῆς δὲν ἐννοῶ, νομίζω μᾶλλον ὅτι εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευεν ὁμοίαν κοιλότητα ἔχει ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας καὶ ὁ ὑπέρτατος λίθος ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ Ἀτρέως, ὁ κατακλείων τὴν θόλον· ἀλλ' ἐκεῖ ἐξηγεῖται τὸ πρᾶγμα, διότι ἄνευ αὐτῆς ἡ κορυφὴ τῆς θόλου, ὑπὸ ἐνὸς λίθου κλειομένη, δὲν θὰ ἦτο στρογγύλη¹, ἐνῶ ἐνταῦθα ὅχι μόνον περιττὴ εἶναι, ἀλλὰ καὶ διακόπτει τὴν ἐνότητά τῆς ὀροφῆς. Ἴσως οἱ τὸν τάφον λαξεύσαντες ἠθέλησαν ἀτόπως νὰ μιμηθῶσι καὶ ἐν τούτῳ τὸν θησαυρόν, ἵσως ὅμως ἀναμιμνήσκει ἡ κοιλότης ἐκείνη ἀληθῆ ὁπὴν ὑπάρχουσαν χάριν τοῦ καπνοῦ τῆς ἐστίας ἐν ταῖς καλύψαις, ὧν τὸ σχῆμα διέσωσαν οἱ θολοειδεῖς τάφοι, οἳ τε κτιστοὶ καὶ οἱ ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένοι.

Τοῦ δευτέρου ἐκ τῶν κυκλικῶν τάφων ἡ ὀροφή ἦτο ὁμοία περίπου καὶ φαίνεται ὅτι εἶχε καὶ αὕτη τὴν ἐν τῇ κορυφῇ κοιλότητα, δὲν εἶναι ὅμως τοῦτο βέβαιον, διότι ἡ ὀροφή δὲν διατηρεῖται ἐξ ἴσου καλῶς. Ἡ διάμετρος τοῦ τάφου εἶναι 7,55 μ. ἕως 7,75, εἶναι δηλαδή οὗτος κυκλικώτερος τοῦ πρώτου· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον βεβαίως δὲν ἠθέλησαν νὰ κατασκευάσωσιν ἐλλειψοειδῆ, δὲν κατέβαλον ὅμως προσοχὴν ἱκανὴν ὅπως δώσωσιν εἰς αὐτὸν ἐντελῶς κυκλικὸν σχῆμα· ἄλλως καὶ αὐτῶν τῶν κτιστῶν θολωτῶν τάφων αἱ διαμέτροι διαφέρουσι συχνὰ κατὰ 10 ἢ 15 ἑκατοστά. Ἐκ τῶν κτερισμάτων δὲ τῶν δύο τούτων τάφων ἀναφέρω ἐνταῦθα ἐν μόνον· ἐν τῷ τάφῳ, οὗ τὴν τομὴν παρεθέσαμεν, ἀνεκαλύφθη μόνωτος ἀργυρᾶ φιάλη ἔχουσα ἐπίχρυσα τὰ χεῖλη καὶ τὴν λαβὴν, ὁμοία δ' ἐντελῶς πρὸς τὴν ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Βαφειοῦ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφ. 1889 πίν. 7,15 δημοσιευθεῖσαν· τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος—μόνον ἡ βάσις τῆς ἐκ Μυκηνῶν εἶναι ὀλίγον μεγαλειτέρα—ἡ ἐπιχρύσωσις καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς κοσμήματα εἶναι ἀκριβῶς τὰ αὐτά, οὐδεμίαν δ' ἀμφιβολία ὑπολείπεται ὅτι ἀμφότεραι ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου ἢ κατὰ τὸ αὐτὸ ὑπόδειγμα.

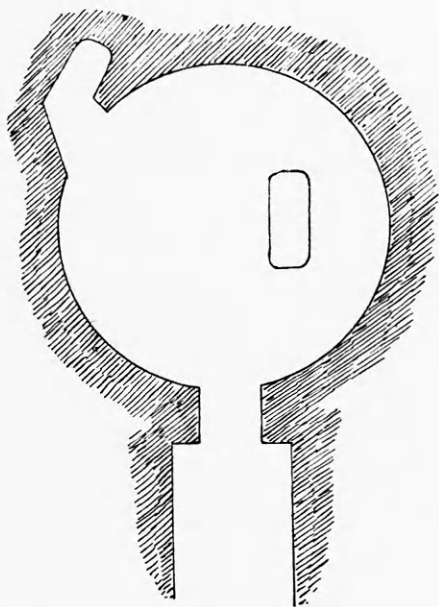
Ὁ τρίτος κυκλικὸς τάφος, οὗ τὴν κάτοψιν βλέ-

¹ Πρβ. τὸ σχέδιον τοῦ Dörpfeld παρὰ Perrot et Chipiez, Hist. de l'art VI σ. 616 εἰκ. 265.

¹ Ἴδε Τσουντα Μυκῆναι καὶ μυκ. πολιτισμός σ. 135.

πει ὁ ἀναγνώστης ὥδε παρακειμένην (εἰκ. 2), εἶναι μικρότερος καὶ πενιχρότερος τῶν ἄλλων· ἐν αὐτῷ ἀνεκαλύφθη ἡ ἐπιτυμβία στήλη. Ἡ ὀροφή αὐτοῦ, ἥτις βεβαίως ἦτο πάλιν θολοειδής, ἔχει

2

καταρρεύσει πρὸ πολλοῦ, ὁ δὲ δρόμος βλέπει πρὸς μεσημβρίαν ἢ μεσημβρινοδυτικά καὶ ἔχει πλάτος 1,76 μ., μῆκος δὲ 8,30· ἴσως ὅμως ἦτο μακρότερος. Τὸ στόμιον ἔχει 0,80 μ. πλάτος καὶ ἴσον περίπου βάθος ἢ μῆκος, ὁ δὲ κυκλωτερὴς θάλαμος ἔχει διάμετρον 4,20 μ. ἕως 4,50. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἡμισυ τοῦ θαλάμου ἀπεκαλύφθη λίαν ἀβαθὴς τετράπλευρος λάκκος περιέχων ὅστ' αὖ τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι 1,30 μ., τὸ πλάτος 0,45 περίπου καὶ τὸ βάθος 0,15. Ἐξω τοῦ λάκκου, παρὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν αὐτοῦ, ἔκειντο μικρὰ πήλινα ἀγγεῖα, ὧν τὰ μὲν συντετριμμένα εἰς τεμάχια—ἐν τούτων ἦτο πρόχους ἐκ τῶν συνήθων μετὰ τοξοειδοῦς λαβῆς (Bügelkanne)—τρία δ' ἄρτια, ἅτινα καὶ δημοσιεύομεν ἐν πίνακι 2· τὸ ὑπ' ἀρ. 6 ἔχει ὕψος 0,055, τὸ ὑπ' ἀριθ. 7 ὕψος 0,064 καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 8 ὕψος 0,10. Ἀνατολικῶς δὲ τοῦ λάκκου, μετὰ αὐτοῦ καὶ τῆς περιφερείας τοῦ θαλάμου, εὐρέθησαν περὶ τὰ τριάκοντα κοσμήματα ἐξ ὑαλομάζης μᾶλλον ἢ ἥττον σῶα, δύο ὀλίγον διαφερόντων σχημάτων, καὶ πολλὰ τεμάχια ὁμοίων (δείγματα ἀπεικ. πίν. 2. ἀρ. 3 καὶ 4)· ἡ ὑαλος εἶναι κυανῇ, ἡμιδιαφανῇ καὶ ἱκανῶς στερεά,

ἐνῶ συνήθως τὰ τοιαῦτα κοσμήματα ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ κατεσκευάζοντο ἐξ ὑάλου ἀδιαφανοῦς καὶ εὐθρύπτου. Οὐχ ἥττον ἀπαντᾷ ἡ ἡμιδιαφανῆς κυανῇ ὑαλος καὶ ἐν ἄλλοις τάφοις, π. χ. τοῖς θολωτοῖς τοῦ Κάμπου καὶ τοῦ Μενιδίου· καὶ κατὰ τὸ σχῆμα δὲ εἶναι ὡσαύτως γνωστὰ κοσμήματα παρόμοια ἐξ ἄλλου θαλαμοειδοῦς τάφου τῶν Μυκηνῶν (ὄρα πίν. 2 ἀρ. 5) καὶ ἐξ Ἰαλυσσοῦ¹.

Εἰς ἄλλα μέρη τοῦ θαλάμου εὐρομεν σφονδύλια τινὰ λίθινα, ὀλίγας ψήφους ὅρου ὑαλίνας καὶ ἐν πήλινον γυναικεῖον εἰδῶλιον συνηθεστάτου μυκηναϊκοῦ τύπου. Πρὸς τὸ βόρειον δ' ἡ βορειοδυτικὸν τῆς περιφερείας μέρος ἀνεκαλύφθη εἶδος κόγχης ἢ τάφος ἐσκαμμένος ὁριζοντίως ἐν τῷ τοιχώματι τοῦ θαλάμου, μήκους 1,15 μ. καὶ ὕψους ἔμπροσθεν μὲν ἐνός περίπου μέτρου, πρὸς τὸ βάθος δ' ἐλαττουμένου μέχρι 0,30. Τὸ ἔδαφος τοῦ τάφου τούτου, ἐν ᾧ εὐρέθησαν δύο μικρὰ πήλινα ἀγγεῖα κολοβά καὶ ὀλίγα ὅστ' αὖ, κεῖται εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιφάνειαν εἰς ἣν καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ θαλάμου, τὸ δὲ στόμιον, οὗ τὸ πλάτος ἦτο ὡς φαίνεται ἴσον τῷ ὕψει, ἦτο τετειχισμένον διὰ πλειόνων πωρίνων πλακῶν, ἐξ ὧν αἱ μὲν ἄλλαι ἔκειντο ὁριζοντίως ἐπ' ἀλλήλων ὡς πλίνθοι καὶ ἔφρασσον τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ αὐτοῦ, μία δέ, ἡ μεγίστη πασσῶν, ὀρθία ἱσταμένη ἔφρασσε τὸ ἕτερον ἡμισυ· ὅταν δ' ἐξηγάγομεν αὐτὴν ἐκ τῆς θέσεώς της, παρετηρήσαμεν ἐπ' αὐτῆς στρῶμα χρίσματος ἐξ ἀσβέστου καὶ ἔχνη χρώματος λίαν ἀμυδρά. Ἐν Ἀθήναις κατόπιν ἔμεινεν ἡ στήλη ἕνεκα διαφορῶν λόγων ἱκανὸν χρόνον ἀκαθάριστος, νῦν δὲ καθαρισθεῖσα τῇ συνδρομῇ τοῦ κ. Gilliéron καὶ σχεδιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰδίου δημοσιεύεται πίν. 1 καὶ πίν. 2 ἀρ. 2.

Τὸ ὕλικόν τῆς στήλης εἶναι ὁ αὐτὸς ψαμμίτης λίθος, ἐξ οὗ ἐγλύφη καὶ μία τῶν ἐκ τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως στηλῶν καὶ ἡ ἐν Ἀρχ. Ἐφημερίδι 1888 σ. 127 εἰκ. 4 δημοσιευθεῖσα²· τὸ δὲ

¹ Furtwängler und Löschke, Myk. Vasen, Hilfst. C 8. — Perrot et Chipiez III εἰκ. 539.

² Ἡ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως στήλη εὐρέθη ἐπὶ τοῦ πέμπτου τάφου, ἀπεικονίσθη δὲ παρὰ Schuchhard ἔκδ. 2^a εἰκ. 154 καὶ σαφέστερον ὑπὸ Reichel, Eranos Vindob. σ. 26. Ταύτης οἱ κόκκοι εἶναι ὀλίγον ἀδρότεροι, ἐνῶ ἡ νῦν δημοσιευομένη εἶναι λίαν λεπτόκοκκος. Τὴν δ' ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι 1888 ἀπεικονισθεῖσαν ὠνόμασα αὐτότῃ πωρίνην, συμφώνως τῇ συνηθείᾳ, ἥτις καὶ τὸν ψαμμίτην λίθον πᾶρον καλεῖ.

πλάτος αὐτῆς εἶναι 0,42 μ., τὸ πάχος 0,14 καὶ τὸ ὕψος 0,91 περίπου· ὡς δεικνύει ὁμοῦς τὸ ἐν πίν. 2 ἀρ. 2 σχεδιάσμα, εἶναι ἐλλιπὴς ἄνω. Ὅτι δὲ εἶναι ἐπιτυμβία, δὲν ἐπιδέχεται βεβαίως ἀμφιβολίαν· τοῦτο ἀποδεικνύει αὐτὴ ἡ κατεργασία τῆς στήλης, ἥς τὸ κάτω μέρος, τὸ εἰς τὴν γῆν ἐμπεγνυόμενον καὶ μὴ ὁρατόν, ἀφέθη ἀνώμαλον.

Τὸ λοιπὸν τῆς στήλης μέρος, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο κεχωσμένον, καλύπτεται ὑπὸ κονιάματος ἐξ ἀσβέστου ἔχοντος τριῶν χιλιοστῶν περίπου πάχος καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουσι διάφοροι γραφαὶ ἀνθρώπων, ζώων καὶ κοσμημάτων. Εἰς τὸ ἀνώτατον ὁμοῦς ἄκρον ἀπεσπάρθη ἐν τεμάχιον τοῦ χρίσματος καὶ οὕτω φαίνεται νῦν, ὅτι ὑπὸ τὸ χρίσμα σώζονται ἄλλα κοσμήματα γεγλυμμένα ἐπὶ τοῦ λίθου. Ἐκ τούτου βλέπομεν, ὅτι ἡ στήλη αὕτη ὑπέστη πλείονας περιπετείας· κατ' ἀρχὰς ἐστήθη ἐπὶ τάφου φέρουσα γλυπτὰ κοσμήματα· κατόπιν ἄλλοι ἴσως μετεχειρίσθησαν αὐτὴν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἀφοῦ πρῶτον τὴν ἐπέχρισαν δι' ἀσβέστου καὶ τὴν ἐζωγράφησαν· τέλος δέ, μετὰ χρόνον βεβαίως, κολοβὴν ἤδη καὶ ἐφθαρμένην ἔλαβον αὐτὴν ἄλλοι ὡς πλάκα κοινὴν ὅπως φράξωσι τὸ στόμιον περὶ οὗ εἵπομεν· ὅτι δὲ τότε ἡ στήλη ἦτο κολοβή, ἀποδεικνύεται ἐκ τούτου ὅτι δὲν εὗρέθη ἐν τῷ τάφῳ τὸ ἐλλεῖπον αὐτῆς μέρος.

Τὰ ὑπὸ τὸ χρίσμα γλυπτὰ κοσμήματα, καθ' ὅσον φαίνονται, εἶναι διατεθειμένα εἰς δύο ζώνας χωριζόμενας ἀπ' ἀλλήλων διὰ στενῆς ταινίας, ὁμοία τῆς ὁποίας ὑπῆρχε καὶ ἄνω· ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ζώνῃ ἦσαν γεγλυμμένοι δύο ἀπλοὶ κύκλοι, ὧν ὁ εἰς σώζεται ὁλόκληρος, τοῦ δὲ δευτέρου μικρὸν μόνον μέρος· τὰ ἄκρα κατεῖχον δύο κάθετοι γραμμαὶ συνδεόμενοι μετὰ τῶν κύκλων δι' ἄλλων δύο μικρῶν ὀριζοντίων γραμμῶν, δι' ὁμοίων δὲ πιθανῶς ἦσαν συνδεόμενοι καὶ μετὰ τῶν οἱ κύκλοι, ὧν ὁ μεσαῖος περιέχει δεύτερον συγκεντρικὸν κύκλον διατεμνόμενον διὰ δύο καθέτων ἐπ' ἀλλήλων διαμέτρων, ὥστε ὁμοιάζει πρὸς τετράκνημον τροχόν· μετὰ τῶν δὲ συνδέονται οἱ τρεῖς κύκλοι ὡσαύτως διὰ δύο ὀριζοντίων γραμμῶν.

Ἐνεκα τοῦ χρίσματος ἀγνοοῦμεν ἂν ὑπὸ τὰς δύο ζώνας ὑπῆρχον πάλιν κύκλοι γεγλυμμένοι ἢ ἄλλαι παραστάσεις. Περὶ τῶν κύκλων δὲ παρατηρῶ ὅτι ἂν καὶ ἀπαντῶσιν οὗτοι, ὡς γνωστόν,

συχνὰ ἐν τῇ μυκηναίᾳ τέχνῃ, ὁμοῦς διακόσμησιν ἀκριβῶς ὁμοίαν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς πρὸς τὴν τῶν ζώων δὲν ἐνθυμοῦμαι ἐγὼ ἐξ ἄλλου μνημείου.

Αἱ ἐπὶ τοῦ χρίσματος γραφαὶ κεῖνται καὶ αὗται εἰς ζώνας, ἐξ ὧν ἡ κατωτάτη φέρει ζῶα, ἡ μεσαία ὀπλίτας καὶ ἡ ἀνωτάτη λείψανα δύο μορφῶν, ἐξ ὧν ἡ μία βεβαίως κήθηται ἐπὶ ἔδρας. Αἱ τρεῖς αὗται ζῶναι δὲν εἶναι ἰσοπλατεῖς, διότι ἡ μὲν μεσαία ἔχει πλάτος ἢ ὕψος 0,375 μ., ἡ κάτω 0,113 περίπου καὶ περὶ τῆς τρίτης δυνάμεθα νὰ εικάσωμεν ὅτι δὲν ἦτο πλατυτέρα τῆς τῶν ἐλάφων· διότι τῆς καθημένης μορφῆς τὸ ἄνω σῶμα κατ' ἀναλογίαν θὰ εἶχε τὸ αὐτὸ περίπου ὕψος, τὸ ὁποῖον ἔχει καὶ τὸ σωζόμενον κάτω, ἢ ὀλίγον τι πλέον, καὶ ἐπειδὴ τὸ κάτω εἶναι 0,045 ὑψηλόν, τὸ ὅλον πλάτος τῆς ζώνης φαίνεται ὅτι ἦτο σχεδὸν ἀκριβῶς ἴσον πρὸς τὸ πλάτος τῆς ζώνης τῶν ἐλάφων. Ἀπ' ἀλλήλων δὲ χωρίζονται αἱ ζῶναι διὰ πλειόνων ποικιλοχρῶμων ταινιῶν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων κεῖται ἄλλη πλατυτέρα ταινία φέρουσα κόσμημα, ὅπερ ἐκ συστημάτων συγκεντρικῶν τόξων συγκεκλιμένον ἀπαντᾷ συχνὰ ἐπὶ ὑστερωτέρων μυκηναίων ἀγγείων· ἡ ἀρχὴ τοῦ ὁμοῦς φαίνεται ὅτι εἶναι παλαιότερα, διότι καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἔκτου τάφου τῆς ἀκροπόλεως Μυκηναίων ἀγγεῖον, τὸ δημοσιευθὲν ἐν Furtwängler und Löschke, Myk. Thongefässe XI 56, παρεμφερὲς κόσμημα φέρει. Τὸ αὐτὸ δὲ κόσμημα μετὰ τῶν ἄλλων ταινιῶν εὗρηται καὶ εἰς τὰ πλάγια περιβάλλον τὰς παραστάσεις ὡς πλαίσιον.

Αἱ στεναὶ πλευραὶ τῆς στήλης ἦσαν ὡσαύτως κεχρισμένοι διὰ κονιάματος — πλὴν ἐννοεῖται τοῦ εἰς τὴν γῆν ἐμπεπηγμένου μέρους — καὶ κεκοσμημένοι διὰ ζωγραφιῶν. Τῆς ἀριστερᾷ τῷ ὁρῶντι πλευρᾷ τὰ κοσμήματα, ἅτινα διατηροῦνται κάλλιον, ἀπεικονίσθησαν πίν. 1, τὰ δὲ τῆς ἐτέρας φαίνονται μὲν ὅτι ἦσαν ὁμοία τὴν μορφήν, διέφερον ὁμοῦς ἐν τισὶ κατὰ τὸν χρωματισμόν· διότι ἐπ' ἐκείνων σώζονται καὶ λείψανα κυανοῦ χρώματος. Εἶναι δὲ τὰ κοσμήματα ταῦτα βαθροειδῆ ἢ βωμοειδῆ, κείμενα ἐπ' ἀλλήλων καθέτως καὶ μειούμενα ἱκανῶς πρὸς τὸ μέσον, ἐνθα ἐπὶ τοῦ ἐνὸς σώζονται καὶ τρεῖς μέλαινα γραμμαὶ οἰοῦνται περιβάλλουσαι καὶ περισφίγγουσιν αὐτό· ὁμοίως γραμμάς ἐξαλειφθείσας νῦν εἶχε πιθανῶς καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ κείμενον. Ἐκαστον τῶν κοσμημάτων ὀρίζεται ἄνω

καὶ κάτω ὑπὸ μελαίνης ταινίας, χωρίζονται δ' ἀπ' ἀλλήλων τὰ δύο σωζόμενα τῆς δημοσιευομένης πλευρᾶς διὰ τριῶν ἄλλων ταινιῶν, ὧν αἱ δύο εἶναι κιτρίνου χρώματος καὶ ἡ μεσαία πάλιν μέλανος· διότι ὡς ἐκ τινων ἀμυδρῶν ἰχνῶν φαίνεται πᾶσαι αἱ μεταξὺ αὐτῶν λευκαὶ νῦν ταινίαι ἡσάν ποτε μέλαιναί¹.

Ἐπὶ τῆς κάτω ζώνης τῆς προσθίας πλευρᾶς εἶναι ἐξωγραφημένοι τέσσαρες ἔλαφοι, ὧν ἡ πρώτη πρὸς δεξιὰ εἶναι ἄκρωτος, δηλαδὴ θήλεια, αἱ δ' ἐπόμεναι τρεῖς κερασφόροι ἄρρενες· τὰ περιγράμματα πάντων τῶν ζώων εἶνε μέλανα, ἐκ τῶν σωματίων δὲ τὸ μὲν τῆς θηλείας ὅλον κιτρίνον, δύο δ' ἄρρένων κυανοῦν καὶ τοῦ μεσαίου ἐρυθρόν· οἱ ὀπίσθιοι ὅμως ἀριστεροὶ πόδες τῶν δύο πρώτων ἄρρένων εἶναι ἐρυθροί, ὁ δὲ τοῦ μεσαίου κυανοῦς. Ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι ἴσως ἄλλο γνώρισμα, κατὰ συνθήκην τοῦτο, διακρίνον τὰ ἄρρενα ἀπὸ τοῦ θήλεος. Ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς θηλείας καὶ τοῦ μεσαίου τῶν ἄρρένων διακρίνονται πρὸς τούτοις ἀμυδρὰ ἰχνη χρώματος μέλανος, ἅτινα δηλοῦσι βεβαίως κηλίδας τοῦ δέρματος, ἐπὶ ἄλλου δὲ τῶν ἄρρένων φαίνονται τέσσαρα ἢ πέντε μικρά, ὡσαύτως μέλανα, στίγματα. Τέλος τὰ κέρατα δύο ἐλάφων εἶναι κιτρίνα, τῶν τῆς τρίτης δὲ μόνον τὸ περίγραμμα δηλοῦται διὰ μέλανος χρώματος.

Ἄνωθι τῆς τελευταίας τῶν ἐλάφων εὐρίσκεται ἀκανθόχοιρος, οὗ τὸ δέρμα εἶναι κιτρίνον καὶ στικτόν, τὰ στίγματα ὅμως ἐνταῦθα δηλοῦσιν ἀκάνθας. Διὰ τοῦ ἀκανθοχοίρου ὅχι μόνον χῶρος κενὸς ἄνωθι τῆς ἐλάφου δὲν μένει — ἴσως ὑπῆρχον καὶ ἄνωθι τῶν ἄλλων ἐλάφων γραφαὶ κοσμημάτων ἢ μικρῶν ζώων πληροῦσαι τὰ κενά, ἐξαλειφθεῖσαι δὲ νῦν — ἀλλὰ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ἐρήμου τοπίου, ἐν ᾧ βόσκουσιν αἱ ἔλαφοι, γίνεται πληρεστέρα. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔγραφον τὸ ζῶον τοῦτο καὶ βραδύτερον οἱ Ἕλληνες ἀγγειογράφοι οὐχὶ σπανίως ἐπὶ τῶν ἔργων των. Οὕτω ἐπὶ ἀμφορέως ἀττικοῦ τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου, ἐφ' οὗ παριστᾶται ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος, τὸ ἐξοχικὸν τοῦ τόπου δηλοῦται δι' ἐνὸς ὄφεως, μιᾶς ἐλάφου καὶ ἐνὸς ἀκανθοχοίρου².

¹ Ὅμοιαν ἐν τοῖς κυρίοις διακόσμησιν βλέπε ἐπὶ ἐνὸς τῶν ὑπὸ Στάη ἀνακαλυφθέντων καὶ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι 1895 πίν. 10 δημοσιευθέντων ἀμαυροχρῶμων ἀγγείων ἐξ Αἰγίνης.

² Archäol. Zeitung 1883 πίν. 15.

Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ κορινθιακοῦ ἀμφορέως, τοῦ παριστῶντος τὴν Ἀμφιαράου ἐξέλασιν, εὐρηγεται λαγός, ὄφεις, σαύρα καὶ εἰς ἀκανθόχοιρος¹. Ἐπὶ τινος ὑδρίας πάλιν τοῦ Γρηγοριανοῦ μουσείου ἐν Ῥώμῃ εἰκονίζονται δύο ἀνθρωπάκια μετὰ λαγῶν, εἰς κύων καὶ εἰς λαγός, ὑπὸ τὸν κύνα δὲ ἀκανθόχοιρος². Ἄλλη θήρα λαγοῦ καὶ ἀλώπεκος, εἰς ἣν παρίσταται ἀκανθόχοιρος καὶ ἐν ἣ οἱ θηρεύοντες εἶναι Πυγμαῖοι ἔφιπποι ἐπὶ γεράνων, εἰκονίζεται ἐπὶ τινος ἀγγείου ὑπὸ Gerhard δημοσιευθέντος³. Ἐν τῇ μυκηναίᾳ δὲ τέχνῃ ἀπαντᾷ ἴσως ὁ ἀκανθόχοιρος ἐπὶ τεμαχίου ἀγγείου ἐκ Μυκηνῶν ἀπεικονισθέντος ἐν Furtwängler und Löschke Myk. Vasen πίν. 40, 414⁴.

Ἡ δευτέρα ζώνη ἔχει, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, μέγιστην ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἐτέραν τῶν εἰκόνων ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ ἐκ Μυκηνῶν ἀγγείου τῶν πολεμιστῶν⁵. Ὅπως ἐκεῖ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα εἰκονίζονται πέντε ἀσπιδηφόροι ἄνδρες πάλλοντες δόρατα καὶ ἔτοιμοι ν' ἀκοντίσωσι δι' αὐτῶν. Τὸ ἐνδυμα, ὅπερ φοροῦσιν, εἶναι ἐξωσμένον περὶ τὴν ὀσφύν καὶ κατέρχεται μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν περίπου, εἶναι δὲ τὸ μὲν κάτω τῆς ὀσφύος κυανοῦν ἢ κιτρίνον ἢ ἐρυθρόν, τὸ δ' ἄνω ἐν πᾶσι μέλαν. Ἡ διαφορὰ αὕτη δεικνύει ὅτι δὲν πρόκειται μόνον περὶ χιτῶνος ἐξωσμένου, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, ὅστις εἶναι ποικίλος τὸν χρωματισμὸν καὶ θυσανωτὸς κάτω, φοροῦσιν οἱ ἄνδρες ἄλλο χωριστὸν ἐπένδυμα ὁμοίochρωμον παρὰ πᾶσι, σκεπάζον δ' ὅχι μόνον τὸ στῆθος ἀντὶ θώρακος, ἀλλὰ καὶ τοὺς βραχίονας. Τὸ ἐπένδυμα τοῦτο, πλὴν τῶν χειρῶν, ἐὰν κρίνωμεν ἐξ ὅσων βλέπομεν, φαίνεται ὅτι ἀπο-

¹ Wiener Vorlegeblätter 1889 πίν. X.

² Römische Mittheil. 1888 σ. 178 (Dümmeler). — Helbig, Führer durch die Sammlungen Roms II. σ. 246.

³ Auserlesene Vasenb. πίν. 317.

⁴ Τὰ ἐκ γῆς αἰγυπτιακῆς ληκύθια, τὰ ἐν μορφῇ ἀκανθοχοίρου, τὰ ὅποια δὲν φαίνεται νὰ εἶναι πολὺ σπάνια — τέσσαρα εὐρίσκονται ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν, ἐν ἐν Βερολίῳ (Furtwängler ἀριθ. 1291), ἐν ἄλλο δημοσιεύει ὁ Maspero (Arch. égyptienne εἰκ. 226) — ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν βαλωμένων ἀγγείων, ἅτινα περὶ τὸν ἑβδομὸν καὶ ἑκτὸν αἰῶνα κατεσκευάζοντο πιθανῶς ἐν Ναυκράτει καὶ Ῥόδῳ (Rayet et Collignon, Hist. de la céramique σ. 370. Πρὸς καὶ Löschke, Arch. Anzeiger 1891 σ. 16) καὶ ἐπὶ τοῦ σχήματος τῶν ὁποίων, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς τέχνης, ἐπέδρασεν ἀναμφιδόλως ἡ Αἴγυπτος.

⁵ Furtwängler und Löschke, Myk. Vasen, πίν. 43. Ἐξ αὐτοῦ ἀντεγράφησαν μετὰ μικρᾶς διορθώσεως, περὶ ἧς κατωτέρω σ. 10 σημ. 1, αἱ ἐν πίν. 2, 1 μορφαί.

τελείται ἐκ δύο φύλλων, ἐνὸς προσθίου καλύπτοντος τὸ στῆθος καὶ ἐνὸς ὀπισθίου, τοῦτο δὲ τὸ ὀπίσθιον ἔσωθεν φαίνεται ἐρυθρόν· πῶς ὅμως συνάπτονται τὰ δύο φύλλα δὲν εἶναι φανερόν. Ὡσαύτως δὲν εἶναι φανερόν, ἐὰν αἱ χειρῖδες εἶναι συνερραμμένοι τῷ θώρακι ἢ ἀποτελοῦσι χωριστὰ περιδλήματα.

Περὶ τὰς κνήμας ἐφόρου πάντες, ὡς φαίνεται, οἱ ἄνδρες κνημίδας περιδεδεμένους δι' ἱμάντων περὶ τὰ σφυρὰ καὶ τὰ γόνατα, ἐπειδὴ δ' αὐταὶ πιθανώτατα ὑποτίθενται οὖσαι δερμάτιναι καὶ ἐπειδὴ ἔχουσι τὸ χρῶμα τοῦ ἐπενδύματος, ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν ὅτι καὶ ἐκεῖνο ἐκ δέρματος εἶναι. Ἐκ τῶν καλυμμάτων δὲ τῆς κεφαλῆς σώζονται δυστυχῶς ἐλάχιστα λείψανα ἥτοι γραμμαῖ τινες ὀρθαί προέχουσαι ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐνὸς τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ πρὸς τὸν τράχηλον ἄκρον τοῦ καλύμματος ἄλλου. Καὶ ἐκ τούτων ὅμως τῶν ὀλίγων λειψάνων δυνάμεθα, ἀποβλέποντες πρὸς τὰ καλύμματα τῶν ἐπὶ τοῦ μνημονευθέντος ἀγγείου ἀνδρῶν, νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐφόρου πῖλους τριχωτούς.

Τὰ δόρατα κρατοῦσιν οἱ ἄνδρες διὰ τῆς δεξιᾶς πλησίον τῆς αἰχμῆς, διότι εἶναι βραχεὰ καὶ διότι μέλλουσι νὰ ἐξακοντίσωσιν αὐτά. Ἐξ ἐναντίας αἱ ἀσπίδες εἶναι μεγάλαὶ καθήκουσαι ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τοῦ γόνατος, φέρονται δ' ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἥς οἱ δάκτυλοι ὑποτίθενται κρατοῦντες τὸν ἐν τῇ ἔσω ἐπιφανείᾳ τῆς ἀσπίδος ὑπάρχοντα πόρπακα. Τὸ σχῆμά των πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ὡσεὶ δὲς καὶ λίαν κυρτόν, ἀναμφιβόλως δ' ἠθέλησεν ὁ ζωγράφος νὰ δείξῃ τὴν πλαγίαν αὐτῶν ὄψιν καὶ ἕνεκα τούτου δὲν φαίνεται ὁ κύκλος τῶν ἀσπίδων μεταξὺ τῶν σκελῶν τῶν ἀνδρῶν· συγχρόνως ὅμως μετὰ πολλῆς ἀδεξιότητος ἐπέδειξεν ὅλον τὸ περίγραμμα τοῦ θώρακος αὐτῶν, ἐπὶ μιᾶς ἀσπίδος μάλιστα, τῆς τοῦ τρίτου ὀπλίτου, εἶναι ὁρατὴ καὶ γραμμὴ τεθλασμένη κοσμοῦσα πιθανώτατα τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἄντυγος. Μετ' ἴσης ἀδεξιότητος παρεστάθησαν καὶ τὰ ἀνώτατα μέρη τῶν τὰς ἀσπίδας φερόντων βραχιόνων ὡς ἀποφύσεις τριγωνικαὶ κείμεναι ἐπὶ τῶν ἀσπίδων, ἐν ᾧ κυρίως εἰπεῖν ὑποτίθενται τεμνόμεναι ὑπὸ τοῦ περιγράμματος αὐτῶν. Πλὴν τούτου δὲ καὶ τὸ τριγωνικὸν σχῆμα εἶναι ἀνάρμοστον. Ὁ ζωγράφος εἶχε παρατηρήσει ὅτι οἱ ἀσπίδα κρατοῦντες πολεμισταὶ ἐκ τῶν πλαγίων ὁρώμενοι

φαίνουσι μέρος τοῦ βραχίονος, τὸ ὅποιον πολλάκις — ὅταν δηλαδὴ προβάλλωσι τὴν ἀσπίδα οὕτω, ὥστε τὸ μὲν ἄνω μέρος αὐτῆς νὰ θίγῃ τὸν ὦμον, τὸ δὲ κάτω ν' ἀπέχῃ πολὺ τοῦ σώματος — λαμβάνει σχῆμα τριγωνικόν¹. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἐνταῦθα τοῦτο δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν κάθετον τῆς ἀσπίδος θέσιν.

Ἀλλὰ τὰ σφάλματα ταῦτα ἐξήραν ἤδη ὁ Furtwängler καὶ ὁ Löschke ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ἐκ Μυκηνῶν ἀγγείου, οὗ ἡ ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψεως εἰκὼν ἔχει, ὡς παρατηρήσαμεν ἤδη, μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς στήλης ζώνην τῶν ὀπλιτῶν. Διότι καὶ ἐκεῖ οἱ ἄνδρες φέρουσι μεγάλας ἀσπίδας καὶ κραδαίνουσι δόρατα, βαίνουνσι δὲ πρὸς δεξιὰ· ἡ ἐσθῆς, αἱ κνημίδες, οἱ τὰς κεφαλὰς σκεπάζοντες τριχωτοὶ πῖλοι, ἡ βραχύτης τῶν δοράτων καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν κρατοῦσιν αὐτὰ πλησίον τῆς αἰχμῆς συμφωνοῦσιν ἀκριβῶς· τῶν ἀσπίδων τὸ σχῆμα καὶ ἡ θέσις εἶναι ἐπίσης ἀπαραλλάκτως ἡ αὐτή, μόνον δὲ τὸ μέγεθος διαφέρει ὀλίγον, διότι ἐπὶ τοῦ ἀγγείου εἶναι μεγαλείτεροι κατερχόμεναι μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν περίπου². Ἀλλὰ μικραὶ διαφοραὶ ἀφορῶσαι λεπτομερείας, ὧν αἱ πλείους δὲν εἶναι οὐσιώδεις, παρατηροῦνται εἰς τοὺς πόδας, οἵτινες ἐπὶ τοῦ ἀγγείου εἶναι περιδεδεμένοι δι' ἱμάντων, εἰς τὰ ποικίλματα τῶν χιτῶνων καὶ τῶν ἐπενδυμάτων, εἰς τὰ πρόσωπα, ὧν αἱ ῥίνες ἦσαν, φαίνεται, μεγαλείτεροι πολὺ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἢ ἐπὶ τῆς στήλης, καὶ τέλος εἰς τὰς ἀσπίδας, εἰς τὰ κοσμήματα δηλαδὴ τὰ ποικίλλοντα τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἄντυγος μιᾶς τῶν ἐπὶ τῆς στήλης καὶ μιᾶς τῶν ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἀσπίδων καὶ τὸν πόρπακα, ὅστις φαίνεται ἐζωγραφημένος ἐπὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῆς αὐτῆς τοῦ ἀγγείου ἀσπίδος.

Ἀπέναντι τῶν μικρῶν τούτων διαφορῶν ἡ συμφωνία ἐν τοῖς κυρίοις εἶναι τοιαύτη καὶ τοσαύτη, ὥστε ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει ὅτι τὸ ἕτερον ἀντεγράφῃ ἐκ τοῦ ἑτέρου ἢ ὅτι ἀμφοτέρω ἐξ ἐνὸς πρωτοτύπου ἀντεγράφησαν. Ἀμφίβολον ὅμως δύναται

¹ Πρὸς π. χ. Daremb. et Saglio, Dict. I s. 939. — Élite céram. I πίν. 90. — Millin, Peintures πίν. 49 καὶ 61 καὶ ἄλλα.

² Ἐπὶ τῆς ἀπεικονίσεως Myk. Vase πίν. 43 ὁ κύκλος τῆς ἀσπίδος τοῦ πρώτου τῶν ἀνδρῶν δὲν φαίνεται ἐξακολουθῶν κάτω τοῦ ἐλλείποντος μέρους· ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ὅμως διακρίνεται ἔτι σαφῶς, ὅτι τὸ περίγραμμα τῆς ἀσπίδος ἔφθανε μέχρι τῆς κνήμης καὶ οὕτως ἐδηλώθη ἐν πίνακι 2, 1.

νά θεωρηθῇ, ἂν ἡ στήλη εἶναι ἀληθῶς ἀρχαιοτέρα τοῦ ἀγγείου· ἐγὼ τὸ πιστεύω, φρονῶ δὲ ὅτι ἡ ἐξέτασις τοῦ ρυθμοῦ ἐκατέρου τῶν μνημείων εὐκόλως ἀποδεικνύει τοῦτο. Ἐπὶ τῆς στήλης, ἂν καὶ ἡ ἀδεξιότης τοῦ ζωγράφου εἶναι μεγάλη, ὅμως διακρίνει τις ἀφελῇ τινα σπουδὴν πρὸς ἀπεικόνισιν τῶν μορφῶν καὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν κατὰ φύσιν, ἐπὶ τοῦ ἀγγείου δὲ ὄχι μόνον ἡ παράστασις τῶν καθ' ἑκαστα μᾶλλον ἐξεζητημένη εἶναι, ἀλλὰ φαίνεται πρὸς τούτοις ὅτι ὁ τεχνίτης αὐτοῦ ἀντιγράφων δὲν ἐνόησεν ἢ δὲν ἐσκέφθη καλῶς τινα πράγματα· οὕτω ὁ ἐπὶ μιᾷς τῶν ἀσπίδων πόρπαξ, ὃν αὐτὸς προσέθηκε καὶ ὃν δὲν κρατεῖ ἡ χεὶρ τοῦ ὀπλίτου, προσθέτει νέον σφάλμα εἰς τὰ τῆς στήλης· ἔπειτα ἡ διακόσμησις τῶν πλαγίων ἄκρων τοῦ ἐπενδύματος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν εἶναι πεποικιλμένα καὶ τὰ ἄκρα τῶν χιτῶνων, ἐπιφέρει σύγχυσιν, ἔνεκα τῆς ὁποίας οἱ ἐκδότης τοῦ ἀγγείου Furtwängler καὶ Löschke διστάζουσι νὰ παραδεχθῶσι θώρακας. Ἐπὶ τῆς στήλης ἐνὸς μόνον ὀπλίτου ὁ χιτῶν κοσμεῖται διὰ τινων γραμμῶν, ἐπὶ οὐδενὸς δὲ τῶν ἐπενδυμάτων εὐρίσκονται ὅμοια ἢ ἄλλα ποικίλματα. Ἀλλὰ καὶ τὰ περιγράμματα τῶν ἐπενδυμάτων τούτων ἐπὶ τῆς στήλης εἶναι ὁμαλὰ καὶ αἱ τὰ πλάγια ὀρίζουσαι γραμμαὶ κατέρχονται ἀδιάστως, ἐνῷ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου παριστῶνται παρὰ φύσιν καμπύλαι καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς ἀριστεροὺς ὤμους.

Ἡ εἰκασία ὅτι ἢ τε στήλη καὶ τὸ ἀγγεῖον ἀντεγράφησαν ἀπὸ ἄλλου ἀρχαιοτέρου [μνημείου, δὲν δύναται οὔτε ν' ἀπορριφθῇ ὅλως οὔτε νὰ ὑποστηριχθῇ. Τὸ πρᾶγμα εἶναι δυνατόν, ἀλλ' ἴσως οὐχὶ πολὺ πιθανόν. Τοῦτο μόνον μοὶ φαίνεται σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ὑπῆρχον ἐν Μυκῆναις καὶ ἄλλα μνημεῖα φέροντα παραστάσεις παρεμφερεῖς πρὸς τὴν ζώνην τῶν ὀπλιτῶν τῆς στήλης· διότι ἀφοῦ ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ μία τῶν ὀψεων τοῦ ἀγγείου ἀντεγράφη εἴτε ἐκ τῆς στήλης εἴτε ἐκ κοινοῦ τινος προτύπου, εἶναι φυσικὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ τὴν ἄλλην δὲν εὗρεν ἐξ ἑαυτοῦ ὁ ἀγγειογράφος, ἀλλ' ὅτι παρέλαβεν αὐτὴν ἄλλοθεν ποθεν. Ἐπὶ στήλης ἐπιτυμβίας καὶ ἡ παρουσία τῆς ὀδυρομένης γυναικὸς εἶναι λίαν εὐεξήγητος.

Τῆς ἀνωτάτης ζώνης σώζονται δυστυχῶς ὀλίγα μόνον λείψανα. Ἀριστερὰ ὑπῆρχε μορφή ἀνδρική

πιθανῶς — τοῦτο δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῆς ἀπλότητος τῆς ἐσθῆτος — φοροῦσα χιτῶνα ποδῆρη καὶ καθημένη ἐπὶ ἔδρας. Ἀπέναντι αὐτῆς ὑπῆρχεν ἄλλη μορφή, ἥς μόνον τὸ κράσπεδον τοῦ ὡσαύτως ποδῆρους χιτῶνος σώζεται, φαίνεται δὲ ὅτι ἐκάθητο καὶ αὕτη· διότι καὶ τῆς ἐσθῆτος — ὅσον σώζεται — ἡ θέσις εἶναι ἡ αὕτη καὶ ἔχνη ἐλάχιστα χρώματος ἐρυθροῦ φαινόμενα ὀπισθεν τῆς μορφῆς, κάτω παρὰ τὴν γραμμὴν τοῦ ἑδάφους, προέρχονται πιθανῶς ἀπὸ τοῦ ποδὸς τῆς ἔδρας.

Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων μορφῶν εἶναι ἐζωγραφημένον ἐρυθρῷ πάλιν χρώματι πρᾶγμα δυσδιάγνωστον ἔνεκα τῆς κακῆς διατηρήσεώς του, ὅπερ ὅμως εἶναι ἴσως κορμὸς δένδρου ὁμοίου πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν ποτηρίων τοῦ Βαφειοῦ ἐλαίας· αἱ δὲ ἐρυθραὶ γραμμαὶ, ἐφ' ὧν θέτει τὸν πόδα ἡ μία τῶν μορφῶν, δηλοῦσιν ἢ τὸ ἀνώμαλον ἑδάφος, ὅπως πάλιν ἐπὶ τῶν ποτηρίων, ἢ, πιθανώτερον ἴσως, τὰς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς κειμένας ῥίζας τοῦ δένδρου, ὅπερ ἀληθῶς συμβαίνει εἰς τὰς γεγηρακυίας ἐλαίας.

Ὅπισω τῆς δευτέρας μορφῆς χωρεῖ μία μόνον ἀκόμη καθημένη, ὅρθια ὅμως χωροῦσι καλῶς καὶ δύο. Εἰς ἐμὲ πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι τρεῖς ἦσαν αἱ μορφαὶ καὶ ὅτι ἐκάθηντο πᾶσαι· ἐὰν δὲ τοῦτο εἶναι ἀληθές, τότε δυνάμεθα, φρονῶ, μετὰ μεγάλης πιθανότητος νὰ δεχθῶμεν ὅτι παρίστων αὐταὶ θνητοὺς συνεδριάζοντας ἐν οἰαδῇτινι περιπτώσει. Οὕτω ἔχομεν εἰκονιζόμενα εἰς τὰς τρεῖς ζώνας τὰ κυριώτερα ἐπιτηδεύματα τῶν ἀνδρῶν, ὧν τὸν οἰκογενειακὸν τάφον ἐκόσμηε ἡ στήλη· ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης παριστῶνται οὗτοι ἐν ἐπισήμῳ τινὶ πράξει τοῦ πολιτικοῦ καὶ εἰρηνικοῦ βίου, ἐν στολῇ δ' οἷα ἤρμοζεν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ γένους, εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ ἐν γένει εἰς τοὺς πρεσβυτέρους ἀνδρας· ἐπὶ τῆς μεσαίας ὡς στρατιῶται πάνοπλοι ἀντιτασσόμενοι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπὶ τῆς κατωτάτης βλέπομεν τὰ ζῶα, ἅτινα συνήθως ἐθήρευον· διότι ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει δὲν μοὶ φαίνεται τολμηρὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι καὶ ἡ ζωφόρος τῶν ἐλάφων δὲν στερεῖται βαθυτέρας ἐννοίας, ἀλλ' ὅτι καὶ ταύτης σκοπὸς εἶναι ἡ ἐξεικόνισις τοῦ βίου τῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ μυκηναίᾳ ἐποχῇ.

Ἀγνοοῦμεν ἐὰν ἀνωτέρω τῆς τρίτης ζώνης ὑπῆρχε καὶ ἄλλη· ἐὰν ὅμως σκεφθῶμεν ὅτι ἡ τῶν

ὀπλιτῶν ζώνη εἶναι κατὰ τὸ ἐν τρίτον πλατυτέρα τῆς τῶν ἐλάφων καὶ ὅτι ἡ τῶν καθημένων μορφῶν εἶχεν, ὡς εἶδομεν, ἴσως ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ πλάτος, ὃ καὶ ἡ τῶν ἐλάφων, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχει συμμετρία προφανῆς μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων, τότε ἡ ὑπαρξίς τετάρτης ζώνης ὑπερκειμένης τῆς τῶν καθημένων μορφῶν καθίσταται ἀπίθανος. Ἴσως ὁ ἀνωτέρω τῆς τρίτης ζώνης χῶρος κατελαμβάνετο κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν ὑπὸ τῶν κοσμημάτων, ἅτινα περιέβαλλον τὰς τρεῖς πλευρὰς τῆς στήλης, μέρος δ' ἴσως ἔμενε κενόν. Ἄλλως δὲ καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ χρῆμα γλυπτῶν κοσμημάτων δυνάμεθα νὰ εἰκασωμεν, ὅτι τὸ ὅλον ὕψος τῆς στήλης δὲν ἦτο πολὺ μεγαλείτερον τοῦ σωζομένου· διότι εἶδομεν ὅτι ἐπὶ τῆς μιᾶς ζώνης ὑπῆρχον τρεῖς κύκλοι, ἐπὶ τῆς ὑπερκειμένης δὲ δύο μόνον, καὶ τοῦτο πιθανῶς δηλοῖ ὅτι ἡ ὑπὲρ αὐτοὺς κειμένη ταινία ἐτερμάτιζε τὴν στήλην πρὸς τὰ ἄνω.

Ἡ χρονολογία τῆς στήλης γενικῶς ὀρίζεται ἐξ αὐτῶν τῶν περιστατικῶν τῆς εὐρέσεώς της. Ὡς εἶδομεν ἔκειτο ἐντὸς θαλαμοειδοῦς τάφου φράσσουσα τὸ στόμιον ἰδίου μικροτέρου κογχοειδοῦς τάφου· τὰ ἐν τῷ θαλαμοειδεῖ τούτῳ ἀνακαλυφθέντα κτερίσματα, ἀγγεῖα καὶ κοσμήματα ἐξ ὑαλομάζης, τάσσουσιν αὐτὸν εἰς τὴν νεωτέραν μυκηναίαν περίοδον. Πόσον δὲ χρόνον πρότερον ἢ κεχρισμένη στήλη εἶχε σταθῇ ἐπὶ τοῦ τάφου, χάριν τοῦ ὁποίου ἐωγράφηθη, καὶ πόσον ἴσως χρόνον κατέκειτο ἡμελημένη — τοῦτο ἐννοεῖται δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν. Οὐχ ἦττον τὰ κοσμήματα τοῦ περιχειλώματος καὶ τῶν ταινιῶν, αἵτινες χωρίζουσιν ἀπ' ἀλλήλων τὰς παραστάσεις, δεικνύουσιν ὅτι εἶναι καὶ αὕτη ἐκ τῶν νεωτέρων ἔργων τῆς μυκηναίας τέχνης. Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν, ὅπως εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ἡ μυκηναία περίοδος ἐν Μυκῆναις λήγει περὶ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς συνήθως τίθεται ἡ μετανάστευσις τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ στήλη θὰ εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ συμβάντος ἐκείνου ἢ τοῦλάχιστον σύγχρονος περιόδου.

Ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νὰ καταβιδάσωμεν τὴν χρονολογίαν αὐτῆς τόσον, ὅσον φαίνεται ὅτι καταβιδάζει ὁ Reichel τὴν τοῦ ἀγγείου τῶν πολεμιστῶν ἕνεκα τῶν ἀσπίδων, ἃς οἱ ἐπ' αὐτοῦ ἄνδρες φοροῦσιν¹. Ὁ Reichel καταλέγει τὰς

ἀσπίδας ταύτας εἰς τὰς ἐχούσας ὄχανα, αἵτινες κατ' αὐτὸν ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν ἐν τῇ Ἀργολίδι, τῇ Ἀττικῇ καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι περὶ τὰ μέσα τῆς ὀγδόης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Πρότερον ἦτο, λέγει, ἐν χρήσει μόνον ἡ ἀρχαιοτέρα μυκηναία ἀσπίς, ἣν ἐφόρουσαν ἄνευ ὀχάνου καὶ πόρπακος, ἀνηρτημένην διὰ τελαμῶνος ἄλλοτε πρὸ τοῦ στήθους καὶ ἄλλοτε ἐπὶ τῶν νώτων. Ταύτην δὲ τὴν ἀσπίδα μόνην μετεχειρίζοντο καὶ οἱ εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβαλόντες Δωριεῖς, διότι κατὰ μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων οἱ συντηρητικοὶ Σπαρτιῆται μέχρι Κλεομένου τοῦ τρίτου εἶχον ἀσπίδας ἄνευ ὀχάνων. Ἐννοεῖται ἐκ τούτων, ὅτι καὶ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν οἱ ποιηταὶ κατὰ τὸ πλεῖστον μόνον τὴν ἀρχαιοτέραν μυκηναϊκὴν ἀσπίδα ἐγίνωσκον, ἐνῶ ἡ ἄλλη παρουσιάζεται εἰς ὀλίγα καὶ προφανῶς νεώτερα μέρη τῆς ποιήσεως. Ἐξ ἄλλου ὁμοῦς ὄχι μόνον ἀναγνωρίζει ὁ Reichel τὸν χαρακτῆρα τῆς μυκηναίας τέχνης ἐπὶ τοῦ ἀγγείου τῶν πολεμιστῶν, ἀλλ' ἀνευρίσκει, καίπερ διστάζων, τὴν αὐτὴν ἀσπίδα μετ' ὀχάνου, τὴν νεωτέραν τῶν μέσων τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἐπὶ τινος τεμαχίου τοιοχογραφίας τοῦ ἐν Μυκῆναις ἀνακτόρου¹.

διότι ἔθεωρήθη ξένον τῆς μυκηναίας τέχνης καὶ τῆς μυκηναίας ἐποχῆς. Ἐσχάτως μόλις ἔγραψεν ὁ Pottier (Revue archéol. 1896 σ. 23), ὅτι εἶναι συγγενὲς τοῖς πρωτοαττικοῖς ἀγγείοις καὶ οὐχὶ ἀρχαιότερον τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ἐβδόμου π. Χ. αἰῶνος. Ἦδη δὲ πρὸ τοῦ Pottier ὑπῆρχεν αὐτὸ εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν μετὰ τινων πρωτοαττικῶν ὁ Arndt (Studien zur Vasenkunde σ. 4). Περὶ τοιαύτης συγγενείας ὁμοῦς ἐννοεῖται ὅτι δὲν δύναται νὰ γείνη πλεόν λόγος. Σημειῶ μόνον ὅτι ὁ Pottier ἀνακριβῶς βεβαίῳ, παραπέμπων καὶ εἰς Perrot et Chipiez VI σ. 938, ὅτι ἐκεῖ, ὅπου εὐρέθησαν τὰ τεμάχια τοῦ ἀγγείου τῶν πολεμιστῶν, on a recueilli quantité de spécimens du style appelé Dipylon. Ὁ Perrot ὁμιλεῖ γενικῶς καὶ ἀορίστως, ἐν τῇ ἀκροπόλει δὲ τῶν Μυκηνῶν τὰ ἀγγεῖα τοῦ ρυθμοῦ τοῦ Διπύλου εἶναι σπανιώτατα (πρβ. Τσούντα Μυκῆναι σ. 237). Ὁ Schliemann ὡσαύτως οὐδαμοῦ, νομίζω, λέγει ὅτι εὐρέθησαν παρὰ τὸ ἀγγεῖον τῶν πολεμιστῶν ἀγγεῖα τοῦ Διπύλου, ἐν ὅλῳ δὲ τῷ βιβλίῳ του ἀπεικονίζει ἐν μόνον τεμάχιον ρυθμοῦ τοῦ Διπύλου (Mycènes fig. 68) ὡς ἐν τῇ ἀκροπόλει εἰς βάθος δύο μέτρων ἀνακαλυφθέν, ἐνῶ τὰ τεμάχια τοῦ ἀγγείου τῶν πολεμιστῶν εὐρέθησαν εἰς βάθος πέντε μέτρων.

¹ Παραθέτω τὰ κυριώτερα ἐκ τῶν οἰκείων χωρίων τῆς πραγματείας τοῦ Reichel, Ueber homerische Waffen, αὐταῖς λέξεσι. Σ. 59 ἐξ. Aber noch die in den Peloponnes eindringenden Dorer müssen den alten Schild (δηλ. τὴν ἄνευ πόρπακος καὶ ὀχάνου μυκηναϊκὴν ἀσπίδα) geführt haben und zwar auch ausschliesslich; denn die konservativen Spartaner behielten dieses Rüstungsstück angeblich bis Kleomenes III. ununterbrochen als nationale Waffe bei, was sie sicher nicht gethan hätten, wenn Telamonschild und Bügelschild seinerzeit schon neben einander in Gebrauch gewesen wären... Dagegen sind ein paar Denkmäler erhalten, die den Bügelschild allein zeigen, noch innerhalb des Rahmens dieser (der myk.) Cultur selbst, aber

¹ Ἡ χρονολογία τοῦ ἀγγείου κατεβιδάσθη πολὺ καὶ ὑπ' ἄλλων,

Τὸ ἐκ τούτων συμπέρασμα, ὅτι μέχρι τῶν μέσων τοῦ ὀγδόου πρὸ Χρ. αἰῶνος ὁ μυκηναῖος πολιτισμὸς δὲν εἶχεν ὑποκύψει ἐντελῶς, ὅτι τὸ ἀνάκτορον τῶν Μυκηνῶν δὲν εἶχεν ἀκόμη καταστροφῇ καὶ ὅτι ἐξηκολούθουν ἀκόμη οἱ Μυκηναῖοι νὰ θάπτωσιν ἐντὸς θαλαμοειδῶν τάφων—ὅ,τι ἰσχύει περὶ τοῦ ἀγγείου ἕνεκα τῶν ἀσπίδων, ἰσχύει καὶ περὶ τῆς στήλης, κατ' ἀκολουθίαν καὶ περὶ τοῦ τάφου, ἐν ᾧ αὕτη ἀνεκαλύφθη—τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι αὐτονόητον, εἰς ἐμὲ ὅμως φαίνεται ὅπως ἀπαράδεκτον· ὡς πρὸς τοὺς τάφους δὲ ἀρκεῖ, ἀντὶ ἄλλων τεκμηρίων, νὰ ὑπομνήσω τὴν μεγάλην ἐν αὐτοῖς σπανιότητα τοῦ σιδήρου, ἐνῶ ἐν τοῖς τάφοις τοῦ Διπύλου, οἵτινες κατὰ Brückner καὶ Pernice¹ εἶναι πάντως ἀρχαιότεροι τοῦ ἐβδόμου π. Χ. αἰῶνος, συχνὰ εὐρίσκονται ὅπλα σιδηρᾶ. Ἄλλ' ἐν γένει ἡ ἀρχή, ἐξ ἧς ἀπορρέει τὸ συμπέρασμα ἐκεῖνο, δὲν μοι φαίνεται ἀσφαλές, καὶ ἐπειδὴ τὸ ζήτημα ἐνέχει σπουδαιότητα πολλήν καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ μυκηναίου πολιτισμοῦ καὶ διὰ τὸν ὅπλισμόν τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων, θὰ ἐκθέσω τὴν γνώμην μου ἐκτενέστερον².

Καὶ πρῶτον δύνανται ἀληθῶς αἱ ἐπὶ τῆς στήλης καὶ τοῦ ἀγγείου ἀσπίδες νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὰς ἐχούσας ὄχανα ἢ εἶναι ἀλλοίου τινὸς εἶδους; ὅτι διαφέρουσιν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων μυκηναϊκῶν ἀσπίδων, τοῦτο εἶναι φανερόν· ὄχανα ὅμως οὐδαμοῦ φαίνονται, εἶναι δὲ καὶ ἄλλως ἀπίθανον ὅτι εἶχον

dict vor ihrem endgiltigen Verlöschen, also gerade da, wo wir sein Aufkommen erwarten konnten. Zunächst ein Beispiel, dessen ich allerdings als solchen nicht ganz sicher bin, in den Wandmalereien des mykenischen Palastes ('Εφημ. Ἀρχαιολ. 1887 πίν. 11)... Es sind Reste von Männern zu sehen, deren einige ledige Rosse, wohl Reitpferde, führen. Von Waffen bemerkt man Speere, Knemides, einmal (auf dem Mittelbilde) einen Helm und wahrscheinlich bei dem Krieger des Fragmentes rechts einen kleinen Rundschild.... Ferner kommt in Betracht die «Mykenische Kriegervase». Auch auf ihr ist der Versuch, Bügelschilde darzustellen, merkwürdig ungeschickt gerathen.—Σ. 63. Danach, schliesse ich nun, wird etwa die Mitte des achten Jahrhunderts als der Zeitpunkt zu betrachten sein, wo der Bügelschild in der Argolis und in Attica und damit überhaupt wohl auf griechischem Boden, zuerst auftrat. Dann käme aber dieser Schild für die heroische Zeit nicht nur, sondern auch für die Hauptmasse des Epos selbst nicht mehr in Frage.

¹ Athenische Mittheil. 1893 σ. 137.

² Καὶ ὁ Scheindler ἐν Zeitschrift für oesterreich. Gymnasien 1895 σ. 398 ἐξ. φαίνεται ὅτι ἀπέκρουσε πολλὰς τῶν ἰδεῶν τοῦ Reichel, τὴν διατριβὴν ὅμως αὐτοῦ ἐγὼ δὲν ἠδυνήθην δυστυχῶς νὰ ᾤσω.

τοιαῦτα. Διότι ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Helbig¹ τὸ ὄχanon ἔπρεπε βεβαίως νὰ κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοιλότητος τῆς ἀσπίδος· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅμως τῶν μεγάλων ἀσπίδων τὸ μέγεθος ὄχι μόνον ἀνωφελές, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμιον θὰ ἦτο· διότι, τοῦ μέσου τῆς ἀσπίδος εὐρισκομένου εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος μετὰ τοῦ ἀγκῶνος τῆς βασταζούσης αὐτὴν χειρός, τὰ μὲν σκέλη κάτω θὰ ἐγυμνοῦντο, τὸ δ' ἄνω μέρος τῆς ἀσπίδος ὑπερέχον τῆς κεφαλῆς τοῦ ὀπλίτου θὰ ἐμπόδιζεν αὐτὸν νὰ βλέπῃ. Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου αἱ ἐπὶ τῆς στήλης μέχρι τῶν γονάτων, ἐπὶ τοῦ ἀγγείου δὲ μέχρι τοῦ μέσου τῶν κνημῶν καθήκουσαι ἀσπίδες δὲν δύνανται νὰ εἶχον ὄχανα.

Αἱ ἀσπίδες τῶν ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων Ἑλλήνων ὀπλιτῶν, πλὴν τῶν Σπαρτιατῶν, εἶχον ὅσον γνωρίζομεν πάντοτε καὶ ὄχanon καὶ πόρπακα, λαβὴν δηλονότι ἣν ὁ ὀπλίτης ἐλάμβανε διὰ τῶν δακτύλων τῆς ἀριστερᾶς, ἐνῶ διὰ τοῦ ὀχάνου διεπέρα τὸν βραχίονα· τοὺς πόρπακας δὲ μόνους, ἄνευ τῶν ὀχάνων, εὐρίσκομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἀσπίδων τοῦ ἀγγείου καὶ τῆς στήλης, διότι ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας μιᾶς τῶν ἀσπίδων τοῦ ἀγγείου εἶδομεν ὅτι ὑπάρχει ἐζωγραφημένος πόρπαξ. Αἱ ἀρχαιότεραι δὲ μυκηναϊκαὶ ἀσπίδες ἦσαν ἐστερημέναι τοῦ τε ὀχάνου καὶ τοῦ πόρπακος· ταύτας ἐχειρίζοντο μόνον διὰ τοῦ τελαμῶνος, τελαμῶνας δὲ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔχουσι καὶ αἱ τῆς στήλης καὶ τοῦ ἀγγείου ἀσπίδες, διότι ἐπὶ τῆς μιᾶς ὀψεως τοῦ ἀγγείου φέρουσιν αὐτὰς οἱ ἄνδρες, ἐν πορείᾳ εὐρισκόμενοι, ἀνηρτημέναι ἐπὶ τῶν νώτων διὰ τελαμῶνος, ὡς εἶκασαν ἤδη οἷ τε Furtwängler καὶ Löschke² καὶ ὁ Helbig³. Ἐπὶ τῆς ἄλλης ὀψεως τοῦ ἀγγείου καὶ ἐπὶ τῆς στήλης δὲν φαίνονται μὲν τελαμῶνες, ἢ ὑπαρξίς ὅμως αὐτῶν εἶναι ἀναγκαία καὶ ἐξ ἀναλογίας καὶ διότι ἄλλως ὁ χειρισμὸς τόσον μεγάλων ἀσπίδων μόνον διὰ τοῦ πόρπακος θὰ ἦτο ἀδύνατος. Ἐπειδὴ ὅμως τὰς ἀσπίδας ταύτας φέρουσιν οἱ ἄνδρες ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος, πρέπει οἱ τελαμῶνες αὐτῶν νὰ ἔκειντο ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, ἐνῶ οἱ τελαμῶνες τῶν ἄνευ πόρπακος ἀρχαιοτέρων μυκηναϊκῶν ἀσπίδων ἔκειντο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ· διότι ὡς ἐξηγεῖ ὁ Reichel⁴ μόνον οὕτω ἦτο δυνατόν νὰ μεταφέρῃ ὁ ὀπλίτης ὁσά-

¹ Homerisches Epos² σ. 321.

² Myk. Vasen σ. 69.

³ Hom. Epos σ. 328 σημ. 3.

⁴ E. α. σ. 15.

κίς ἤθελε τὴν ἀσπίδα τοῦ ἀπὸ τῶν νώτων ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τὰνάπαλιν.

Αἱ ἀσπίδες λοιπὸν τῶν ἐπὶ τῆς στήλης καὶ τοῦ ἀγγείου ἀνδρῶν κεῖνται μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτέρων μυκηναϊκῶν καὶ τῶν βραδύτερον παρὰ τοῖς Ἑλλήσι, πλὴν τῶν Σπαρτιατῶν, ἐν χρήσει εἶναι μεγάλαι ὥς ἐκεῖναι καλύπτουσαι τὸ σῶμα μέχρι τῶν κνημῶν καὶ ἀναρτῶνται ἀπὸ τοῦ τραχήλου διὰ τελαμῶνος· ὁ τελαμών ὅμως αὐτῶν κεῖται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, οὐχὶ ὅπως ὁ τῶν ἀρχαιοτέρων μυκηναϊκῶν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ, τοῦτο δὲ διότι ἐκεῖναι μὲν ἐκρέμαντο πρὸ τοῦ στήθους, ἐνῶ αὗται φοροῦνται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος· κατὰ τοῦτο πλησιάζουσι πολὺ μᾶλλον πρὸς τὰς νεωτέρας, τὰς μετ' ὀχάνου ἀσπίδας, πρὸς ἃς ὁμοιάζουσι καὶ ἕνεκα τῶν πορπάκων.

Τὴν μεγίστην ὅμως ὁμοιότητα—ταυτότητα δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν—ἀνευρίσκομεν μεταξὺ τῶν ἀσπίδων τοῦ ἀγγείου καὶ τῆς στήλης ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν λακωνικῶν ἀφ' ἑτέρου. Αἱ ἀσπίδες τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν κυρταὶ καὶ μεγάλαι, ὥς ἐξάγεται ἐκ τῶν στίχων τοῦ Τυρταίου ('Απόσπ. 11 Bergk)

μηρούς τε κνήμας τε καὶ στέρνα καὶ ὤμους
ἀσπίδος εὐρείης γαστρὶ καλυψάμενος·

ἕνεκα τούτου ἐν ταῖς πορείαις ἔφερον αὐτάς οἱ Ἑλλῶτες· τὰς μετεχειρίζοντο δὲ καὶ ὡς φορεῖα διὰ νεκροῦς καὶ τραυματίας¹. Ἐφερον δ' αὐτάς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ὡς δηλοῖ πάλιν ὁ Τυρταῖος (15 Bergk) ποιῶν

Ἄγετ' ὦ Σπάρτας εὐάνδρου
κοῦροι πατέρων πολιταῶν,
λαῖᾳ μὲν ἵτυν προβάλλεσθε

καὶ ὡς ἐμφαίνουσιν εἰδήσεις οἷα ἡ τοῦ Ξενοφώντος ('Ελλ. IV 5, 13), ἐνθα οἱ Λακεδαιμόνιοι ὀπλῖται ἐν πορείᾳ εὐρισκόμενοι παρέχουσι τὰ δεξιὰ γυμνά, ὅπως θὰ συνέβαινε καὶ εἰς οἰονδήποτε ἄλλον ἑλληνικὸν στρατόν. Ἐπειτα τῶν Σπαρτιατῶν αἱ ἀσπίδες ἐστεροῦντο ὀχάνων, εἶχον δὲ μόνον πόρπακας· τοῦτο σαφῶς μαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος (Κλεομέν.

XI) ὁμιλῶν περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὸ τοῦ Κλεομένου· «ἐδίδαξε, λέγει, αὐτοὺς ἀντὶ δόρατος χρῆσθαι σαρίσῃ, δι' ἀμφοτέρων καὶ τὴν ἀσπίδα φορεῖν δι' ὀχάνης, μὴ διὰ πόρπακος». Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι μέχρι τοῦ Κλεομένου οἱ Σπαρτιάται ἐφόρουσαν τὴν ἀσπίδα μόνον διὰ πόρπακος, οὐχὶ δι' ὀχάνου. Τελευταῖον δὲν γνωρίζω μὲν ἐὰν ἀναφέρεται πού, ὅτι αἱ ἀσπίδες τῶν εἶχον τελαμῶνας, τὸ πρᾶγμα ὅμως μοὶ φαίνεται βέβαιον καὶ ἕνεκα τοῦ χειρισμοῦ, ὅστις ἄλλως θὰ ἦτο ὡς εἶδομεν ἀδύνατος, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τεκμηρίων, π. χ. ἐκ τοῦ τεχνάσματος τὸ ὁποῖον ἀναγράφει ὁ Ἡρόδοτος (VII 241) περὶ τῶν ἐν Θερμοπύλαις πολεμιστῶν· «Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐμάχοντο ἀξίως λόγου, ἄλλα τε ἀποδεικνύμενοι ἐν οὐκ ἐπισταμένοισι μάχεσθαι ἐξεπιστάμενοι, καὶ ὅπως ἐντρέψειαν τὰ νῶτα, ἀλλῆς φεύγεσκον δῆθεν, οἱ δὲ βάρβαροι ὀρέοντες φεύγοντας βοῇ τε καὶ πατάγῳ ἐπήισαν, οἱ δ' ἂν καταλαμβανόμενοι ὑπὸ στρεφον ἀντίοι εἶναι τοῖσι βαρβάροισι, μεταστρεφόμενοι δὲ κατέβαλλον πλήθει ἀναριθμήτους τῶν Περσέων». Τοῦτο δὲν μοὶ φαίνεται εὐνόητον ἄλλως ἢ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι στρεφόμενοι πρὸς φυγὴν δῆθεν ἔρριπτον ἐπὶ τῶν νώτων τὴν διὰ τελαμῶνος ἀνηρτημένην ἀσπίδα, διότι βεβαίως οἱ Σπαρτιάται δὲν παρήχον γυμνά τὰ νῶτα εἰς τὰ βέλη καὶ ἀκοντισμάτα τῶν κατὰ πόδας ἀκολουθούντων αὐτοὺς ἐχθρῶν¹.

Οἱ Σπαρτιάται βεβαίως δὲν ἦσαν φίλοι τῶν νεωτερισμῶν, ἐφύλαξαν ὅμως πιθανῶς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τὴν πάτριον ἄνευ ὀχάνου ἀσπίδα, διότι δὲν ἤθελον νὰ ἐλαττώσωσι τὸ μέγεθος αὐτῆς· καὶ ὁ Κλεομένης ἀναμφιβόλως ἔταν ἀντικατέστησε τὸν πόρπακα διὰ τοῦ ὀχάνου, ἐσμίκρυνε τὰς ἀσπίδας τῶν στρατιωτῶν του. Ὅπως δὲ οὐδεμία ἀμφιβολία μένει, φρονῶ, ὅτι αἱ σπαρτιατικαὶ ἀσπίδες διέφερον οὐσιωδῶς τῶν ἄνευ πόρπακος καὶ ὀχάνου πρὸ τοῦ στήθους κρεμαμένων ἀρχαιοτέρων μυκηναϊκῶν καὶ ὅτι ἐξ ἐναντίας ὁμοιάζον καθ' ὅλα πρὸς τὰς ἀσπίδας τῶν ἐπὶ τῆς στήλης καὶ τοῦ ἀγγείου ἀνδρῶν. Ἐὰν δὲ ἐπιτρέπηται, ἐκ τῆς κατὰ τοὺς

¹ Πρὸς τὸ διάσημον λόγιον ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς. Ἴσως δὲ καὶ αὕτη ἡ πολυβρύλητος τῶν Σπαρτιατῶν φειδῶ τῶν ἡττημένων, οὓς δὲν κατέδωκον μακράν, λόγον εἶχεν, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, τὸ μέγεθος καὶ βάρος τῆς ἀσπίδος.

¹ Ὅμοιος ἀπεφάνετο ἤδη ὁ O. Müller, Dorier II σ. 240· ἡ σπαρτιατικὴ ἀσπίς hing wahrscheinlich... an einem um den Nacken gelegten Riemen und wurde nur durch einen Ring in der hohlen Seite regiert.

στορικούς χρόνους χρήσεως τῶν Σπαρτιατῶν νὰ εξαγάγωμεν συμπέρασμά τι περὶ τῆς ἐλληνικῆς ἀσπίδος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεταναστεύσεως τῶν Δωριέων, τὸ συμπέρασμα θὰ εἶναι ὅτι μεταχειρίζοντο τότε συνήθως οὐχὶ τὴν ἀρχαιοτέραν μυκηναϊκὴν ἀσπίδα, ἀλλὰ ταύτην, ἣν ἐπὶ τῆς στήλης καὶ τοῦ ἀγγείου βλέπομεν.

Πρὸς τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲν μοι φαίνεται ὅτι ἐναντιοῦνται τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα· διότι ὡς παρετήρησεν ὁ Helbig¹ ἅπαξ μόνον ὁρίζει ὁ ποιητὴς σαφῶς τὸν ὦμον, ἐφ' οὗ κεῖται ὁ τελαμὼν τῆς ἀσπίδος, ὁρίζει δὲ τὸν δεξιὸν (E 98 σὺν E 794 ἐξ.), καὶ τοῦτο οὐδαμῶς συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀρχαιοτέρας μυκηναϊκῆς ἀσπίδος, ἥς ὁ τελαμὼν ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὦμου. Ὁ Reichel², εἶναι ἀληθές, ἐξηγεῖ τὸ χωρίον ἄλλως, ἢ ἐρμηνεία του ὅμως μοι φαίνεται βεβιασμένη· ὁ Διομήδης πληγώνεται εἰς τὸν δεξιὸν ὦμον, ἢ πληγὴ δ' ἐρεθιζομένη ὑπὸ τοῦ ἰδρωτὸς προξενεῖ αὐτῷ πόνους· ὑπεγείρει λοιπὸν τὸν τελαμῶνα καὶ σφογγίζει αὐτήν·

ἂν δ' ἴσχων τελαμῶνα κελαινεφές αἶμ' ἀπομόργνυ·

τοῦτο νομίζω δὲν δύναται νὰ σημαίνει ἄλλο ἢ ὅτι ἡ πληγὴ ἔκειτο ὑπὸ τὸν τελαμῶνα ἢ παρ' αὐτόν, ὅτι δηλαδὴ ἡ τε πληγὴ καὶ ὁ τελαμὼν ἔκειντο ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὦμου· διότι αἱ δύο πράξεις, ἀνάσχεσις τοῦ τελαμῶνος καὶ ἀπόμορξις τοῦ αἵματος, εἶναι προφανῶς συναφεῖς, τῆς πρώτης ἐκτελουμένης χάριν τῆς δευτέρας· ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑποτεθῶσιν ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων, πάντως εἶναι σύγχρονοι, ἐὰν δὲ ὁ τελαμὼν δὲν ἔκειτο ἐπὶ τοῦ πληγωθέντος ὦμου, ὁ Διομήδης ὠρεάκ' ἐδυσχέrait τὸ ἔργον του ἀνέχων διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τὸν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὦμου τελαμῶνα καὶ σφογγίζων συγγρόνως διὰ τῆς ἐτέρας τὴν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πληγὴν. Ἀλλὰ δύο χωρία, τὰ ὅποια ὁ Reichel ἀναφέρει πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι τῶν παρ' Ὀμήρῳ ἀσπίδων οἱ τελαμῶνες ἔκειντο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὦμου, δύνανται κάλλιστα νὰ ἐρμηνευθῶσι καὶ ἄλλως. Ἐν τῷ πρώτῳ (Π 106) λέγει ὁ ποιητὴς περὶ τοῦ Αἴαντος

ὁ δ' ἀριστερόν ὦμον ἔκαμνεν
ἐμπεδον αἶεν ἔχων σάκος αἰόλον·

¹ Homerisches Epos² σ. 327.

² E. α. σ. 33.

Ὁ Reichel φρονεῖ ὅτι ὁ ὦμος τοῦ Αἴαντος ἔκαμνε, διότι ἐπ' αὐτοῦ ἔκειτο ὁ τελαμὼν· ἐὰν ὅμως ὁ ἥρωες ἐφόρει ἀσπίδα, οἶαν οἱ ἐπὶ τῆς στήλης καὶ τοῦ ἀγγείου ἄνδρες, ὁ ὦμός του καὶ ὅλος ὁ βραχίων διαρκῶς πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς ἀσπίδος δὲν θὰ ἔκαμνον ὡσαύτως; Τὸ δεύτερον χωρίον ἀναφέρεται πάλιν εἰς τὸν Αἴαντα· ὁ Ἑκτωρ βάλλει αὐτόν

Ξ 404 ἐξ. τῇ ρα δύο τελαμῶνες περὶ στήθεσσι τετάσθην,
ἦτοι ὁ μὲν σάκεος, ὁ δὲ φασγάνου ἀργυροήλου·
τῷ οἱ ῥυσάσθην τέρενα χροά·

Περὶ τοῦ τελαμῶνος τοῦ ξίφους γνωστὸν εἶναι ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὦμου· ἐὰν δὲ δεχθῶμεν (Reichel σ. 32) ὅτι ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ ὁρίσῃ ἀκριβῶς τὸ μέρος, εἰς ὃ ἐβλήθη ὁ Αἴας, τότε βεβαίως πιθανώτερον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ τελαμῶνες διεσταυροῦντο ἐπὶ τοῦ στήθους, ὅτι δηλαδὴ ὁ τῆς ἀσπίδος ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὦμου· διότι οὕτω ὁ ὁρισμὸς τοῦ μέρους θὰ ἦτο ἀκριβέστερος. Ἀλλ' οὗτος δὲν ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ ποιητοῦ· ἠθέλησεν ἀπλῶς νὰ δηλώσῃ τὸ αἶτιον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τὸ δόρυ τοῦ Ἑκτορος δὲν ἐπλήγωσε τὸν Αἴαντα, τὸ αἶτιον δ' ἦτο ὅτι, εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐβλήθη, οἱ τελαμῶνες ἔκειντο ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἐτέρου· ἐὰν διεσταυροῦντο ἢ ἔκειντο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὦμου — τοῦτο μένει ἀσαφές, ὡς παρετήρησε πάλιν ὁ Helbig¹ Ὁμολογῶ ὅμως ἐγὼ ὅτι, ἐὰν οἱ τελαμῶνες διεσταυροῦντο ἐπὶ τοῦ στήθους, ὁ δ' Αἴας ἐφόρει ἐπ' αὐτῶν τὴν μεγάλην πυργοειδῆ ἀσπίδα του, δὲν ἐννοῶ πῶς ἡ αἰχμὴ τοῦ Ἑκτορος ἠδύνατο νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν δύο τελαμῶνων χωρὶς νὰ διατρυπήσῃ πρῶτον τὸ ἐπταβόειον σάκος τοῦ ἥρωος· περὶ τούτου δὲ οὐδὲν ἀναφέρεται.

Καὶ εἰς ἄλλας περιγραφὰς τῶν ἐπῶν ἀρμόζουσιν αἱ μετὰ πόρπακος καὶ τελαμῶνος ἀσπίδες, περὶ ὧν ὁμιλοῦμεν, ἐξ ἴσου καλῶς ὅσον καὶ αἱ ἀρχαιότεραι μυκηναϊκαί, ἢ καὶ καλλίτερον. Οὕτω δύναται ταύτη ἀσπίς νὰ καλύψῃ ἄριστα ἄνδρα συνεσταλμένον κοιμώμενον (Ξ 479. Reichel σ. 20), περὶ αὐτῆς δὲ προκειμένου ἐννοοῦνται νομίζω καλλίτερον καὶ στίχοι ὡς οἱ ἐξῆς·

M 294. Φ 581. ἀσπίδα μὲν πρόσθ' ἔσχετο πάντος· εἴσην
N 157. 803. πρόσθεν δ' ἔχεν ἀσπίδα πάντος· εἴσην
Υ 162. 163. ἀτὰρ ἀσπίδα θυῶριν || πρόσθεν ἔχε στέρνοιον

¹ E. α. σ. 327 σημ. 6.

Διότι ἡ ἀρχαιοτέρα μυκηναϊκὴ ἀσπίς ἐφέρετο κατὰ δύο μόνον τρόπους, ἐκρέματο δηλαδὴ ἢ ἐπὶ τῶν νώτων ἢ πρὸ τοῦ στήθους· ὅταν ἐκρέματο πρὸ τοῦ στήθους, ὁ ὀπλίτης οὐδέποτε μετεκίνει αὐτὴν πρὸς δεξιὰ ἢ πρὸς ἀριστερά, ὅπως ἀμυνθῇ κατὰ τῶν βελῶν (Reichel σ. 14)· περὶ τούτων τῶν ἀσπίδων λοιπὸν προκειμένου οἱ παρατεθέντες στίχοι εἶναι δυσερμήνευτοι· διότι οὗτοι δὲν σημαίνουν βεβαίως οὔτε ὅτι οἱ ἥρωες εἶχον τὰς ἀσπίδας ὀλίγον, πρότερον κρεμασμένας ἐπὶ τῶν νώτων, οὔτε ὅτι «βαδίζοντες μετὰ προφυλάξεως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἔφερον αὐτὰς πρὸ ἑαυτῶν κρατοῦντες ἀπὸ τοῦ κανόνος» (Reichel σελ. 36)· τὸ δεύτερον ἀποκλείεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἀορίστου «ἔσχετο» καὶ ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς μίαν τῶν περιπτώσεων (Φ 581) ὁ Ἀγῆνωρ ἵσταται ἀναμένων τὸν ἐχθρόν, δὲν προχωρεῖ κατ' αὐτοῦ. Οἱ στίχοι ἐκεῖνοι δηλοῦσιν ἀκριβῶς τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ κίνησιν τῆς ἀριστερᾶς χειρός, δι' ἧς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μάχης, εἴτε ἐπιτιθέμενοι εἴτε ἰστάμενοι καὶ τὸν ἐχθρόν δεχόμενοι, ἔφερον τὴν ἀσπίδα πρὸς τὰ ἐμπρός, ὥστε νὰ καλύπτῃ τὸ στήθος καὶ τὰ σκέλη· δηλοῦσι δηλαδὴ σαφῶς ὅτι οἱ ἄνδρες, εἰς οὓς ἀναφέρονται, ἐφόρουν ἀσπίδας μετὰ πόρπακος.

Ὡσαύτως αἱ φράσεις «ὑπασπίδια προβαίνειν» ἢ «προποδίζειν» ἐννοοῦνται οὐχ ἥττον καλῶς ἀναφερόμεναι εἰς ἀσπίδας μετὰ τελαμῶνος καὶ πόρπακος· διότι αὗται μετετοπίζοντο εὐκόλως διὰ μικρᾶς τῆς χειρὸς κινήσεως καὶ οἱ ταύτας φοροῦντες ὤφειλον νὰ προχωρῶσι μετὰ πλείστης προσοχῆς, ὅπως μὴ γυμνώσωσι μέρος τοῦ σώματός των. Πρὸ πάντων φυσικὰ διέτρεχον κίνδυνον νὰ γυμνώσωσι τὰ δεξιὰ καὶ διὰ τοῦτο, ὅσάκις δίδεται ἀκριβέστερος ὀρισμός, βλέπομεν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ σώματος δέχονται οἱ πολεμισταὶ τὰς πληγὰς. Ὁ Φαῖστος (Ε 46), ὁ Διομήδης (Ε 98—188), ὁ Μαχάων (Λ 506), ὁ Προθοήνωρ (Ξ 450), ὁ Πυραϊχμης (Π 289), ὁ Ἀκάμας (Π 343) πληγώνονται εἰς τὸν δεξιὸν ὦμον· ὁ Σιμοεΐσιος (Δ 480) εἰς τὸ στήθος παρὰ τὸν δεξιὸν μαστόν, ὁ Εὐρύπυλος (Λ 583) εἰς τὸν δεξιὸν μηρόν, ὁ Φέρεκλος

(Ε 66) καὶ ὁ Ἀρπαλίων (Ε 651) εἰς τὸν δεξιὸν γλουτόν, ὁ Διώρης (Δ 518) εἰς τὴν δεξιὰν κνήμην καὶ πάλιν ὁ Διομήδης (Λ 376) εἰς τὸν τارسὸν τοῦ δεξιοῦ ποδός, ὁ δὲ Θέστωρ (Π 405) εἰς τὴν δεξιὰν γνάθον. Ἀπέναντι τούτων δύο μόνον ἀναφέρονται πληγωθέντες εἰς τὰ ἀριστερά τοῦ σώματος, ὁ Σαρπηδών (Ε 660) εἰς τὸν μηρόν καὶ ὁ Θυμβραῖος (Λ 321) εἰς τὸν μαστόν. Καὶ δὲν ἀρνοῦμαι μὲν ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀποδίδηται πολὺ μεγάλη σημασία εἰς πάντα τὰ παραδείγματα, διότι εἰς πολλὰ φαίνεται ὅτι τὸ ἐπίθετον μᾶλλον κατὰ συνήθειαν ἐτέθη — αὐτὸς ὁ ἵππος Πήδαςος (Π 467) πληγώνεται ὅπως οἱ ἄνδρες εἰς τὸν δεξιὸν ὦμον — οὐχ ἥττον ἀκριβῶς ἢ συνήθεια αὕτη ἀποδεικνύει ὅτι ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν ἀοιδῶν τὰ δεξιὰ τοῦ σώματος τῶν πολεμιστῶν παρίσταντο πολὺ μᾶλλον ἐκτεθειμένα εἰς τὰ βέλη καὶ τὰς πληγὰς τῶν ἐχθρῶν· τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ πάλιν ἐναντίον τῆς μυκηναϊκῆς ἀσπίδος.

Ἀλλὰ νομίζω ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ ἐπιμείνω περισσότερον. Ἡ γνώμη τοῦ Reichel ἰσχύει, φαίνεται, περὶ τῶν ἀληθῶς ὄχανα ἔχουσιν ἀσπίδων, ἢ μετὰθασις ὅμως εἰς αὐτὰς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων μυκηναϊκῶν δὲν ἐγένετο ἀποτόμως· ἐμεσολάβησαν αἱ μετὰ τελαμῶνος καὶ πόρπακος, ἃς βλέπομεν ἐπὶ τῆς στήλης καὶ τοῦ ἀγγείου καὶ ἃς οἱ Σπαρτιάται μέχρι τοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος μετεχειρίζοντο. Καὶ εἶναι μὲν πιθανόν, ὅτι εἰς τινὰ μέρη τῶν ἐπῶν ὁ ποιητὴς εἶχεν ἐν νῷ τὴν παλαιότητα τῆς ἀσπίδας, εἰς πλείστας ὅμως περιγραφὰς ἀρμόζει ἀναμφιβόλως πολὺ καλλίτερον ἢ ἄλλη, ἥτις ἀποδεικνύεται οὕτω οὕσα πολὺ ἀρχαιοτέρα τοῦ ὀγδόου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Τὸ συμπέρασμα δὲ τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς ὅσα ἐξ ἄλλων δεδομένων ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν περὶ τῆς διαρκείας τοῦ μυκηναίου πολιτισμοῦ· διότι βεβαίως οὔτε ὁ τάφος, ἐν ᾧ ἡ στήλη εὑρέθη, δύναται νὰ εἶναι τῆς ὀγδόης ἐκατονταετηρίδος, οὔτε τὸ ἀνάκτορον τῶν Μυκηνῶν ἐσώζετο μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων.

ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

1. Τεμάχιον πλακὸς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐλλιπὲς κάτωθεν καὶ πρὸς δεξιάν. Μέγιστον πλάτος 0,15, ὕψος 0,12, πάχος 0,05. Μέγεθος τῶν γραμμάτων τοῦ πρώτου στίχου 0,018, τῶν δὲ λοιπῶν 0,013-0,015 πλὴν τοῦ Ο καὶ τοῦ Θ ἐχόντων ὕψος μόνον 0,01. Ὁ χαρακτήρ τῶν γραμμάτων φαίνεται οὕτως ἀρχαϊκός, ὥστε παρὰ τὸ ἰωνικὸν ἀλφάβητον δὲν μοι φαίνεται ἀπίθανον νὰ εἶνε καὶ ἀρχαιοτέρα κατὰ τι τῶν κατ' Εὐκλείδην ἀρχοντα χρόνων ἢ ἐπιγραφή. Ἀριθμὸς τοῦ ἐν τῷ μουσεῖῳ καταλόγου τῶν ἐπιγραφῶν 333. Εὐρέθη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐπιχώσει τῆς νοτίας αὐλῆς τοῦ ἱεροῦ εἰς μέγα βάθος ὄχι μακρὰν τοῦ παλαιότερου στρογγύλου πύργου.

Θ Ε Ο	Θεό - - [ἀνέθηκεν].
ΕΙΚΩΤΗΝΖ	Εἰκὼ τήνδ[ε]
ΤΕΝΝΑΝΜΑΝ	(γ)ένναν ΜΑΝ
ΙΝΤΕΡΓΩΝΔΑΙ	(α)ντ' ἔργων δ' ἀ[παρχῆς]
5 ΜΟΞΑΘΗΝΑΙΣ	[δῆ]μος Ἀθηναίω[ν]
ΑΙΠΑΙ	(κ)αὶ παῖ[δες]

2. Τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου ἀκέραιον μόνον πρὸς ἀριστεράν, καίτοι ἐκ πάντων τῶν στίχων ἐλλείπουσι τὰ πρῶτα πρὸς ἀριστεράν γράμματα πλὴν ἴσως τοῦ τετάρτου. Ὑψ. 0,19, πλ. 0,08, πάχ. 0,12. Γράμματα στοιχηδὸν διατεταγμένα καὶ φιλοκάλως κεχαραγμένα· μέγεθος αὐτῶν 0,012. Φαί-

Κ Η Φ Ι Ε Ξ	
Π Ρ Ω Τ Α Ρ Χ Ο Ξ	
Π Υ Θ Ε Α Ξ	
Ε Υ Φ Ι Λ Η Τ Ο Ξ	
5 Κ Ο Ρ Ο Ι Β Ο Ξ	
Α Ψ Ζ Φ Η Ξ	
Φ Ω Ν	
	Χ Ο Ξ
	Η Ξ
10 Τ . . . Κ Ω	

Ο Ι	Α Κ Α Μ Α Ν Τ Ι Δ Ο Ξ
Ξ	Ε Υ Ξ Ι Θ Ε Ο Ξ
	Η Ξ
Τ Ε . . Μ Α Χ Ο Ξ	
Δ Η Μ Ο Δ Ο Κ Ο Ξ	
Χ . . Ι Μ Α Χ Ο Ξ	
Φ Α Ν Υ Λ Λ Ο Ξ	
Α Κ Ρ Υ Π Τ Ο Ξ	
Ι . . Υ Λ Λ Ο Ξ	
. . . Κ Ρ Α Τ Η Ξ	

νονται ἀνήκοντα εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶ-
νος. Ἀριθ. καταλ. 341.

	Ε Λ
	Α Ι Τ
	Ο Δ Ε
	Ο Ν Η Ι
5	Ο Ξ Κ
	Ν Δ Ο
	Ξ Ο Ν
	Ο Ν Ε
	Ρ Ο Ι
10	Ε Ι Δ
	Τ

Τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ στ. 2 φαίνεται ὅτι εἶνε Κ, τὸ δὲ τελευταῖον τοῦ στ. 9 ὅτι δὲν εἶνε Ι.

3. Μάρμαρον λευκὸν ἐλλιπὲς κάτωθεν, ἄνωθεν δὲ πάλαι συνδεδεμένον πρὸς ἕτερον λίθον διὰ δύο σιδηρῶν δεσμῶν, ὧν σώζονται καὶ νῦν τὰ ἴχνη. Πλάτος 0,85, μέγιστον ὕψος 0,50, πάχος περίπου 0,20. Ἐπιφάνεια πολλαχοῦ ἐφθαρμένη ἐξ ἀπολείψεως καὶ ἀποσαθρώσεως τοῦ μαρμάρου, προσέτι δὲ ἐν τῇ μέσῃ στήλῃ ἠφανίσθησαν σχεδὸν ὁλοσχερῶς οἱ τρεῖς πρῶτοι στίχοι καὶ μέρος τοῦ τετάρτου ἕνεκα ἀποκοπῆς μέρους τοῦ λίθου. Γράμματα τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων πρὸς τὰ τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς· μέγεθος αὐτῶν 0,011, διάταξις στοιχηδὸν πλὴν τῆς τρίτης στήλης, ἥτις ἔχει μόνον δύο στίχους. Ἀρ. καταλ. 38.

Γ . . Ν Ύ Μ Η Ξ	. . . . Δ Α Μ Ο Ξ
Ξ Υ Φ Ι Λ Η Τ Ο Ξ	Ε Υ ς . . . . Ο Ξ
Ι Ρ Ι Ξ Τ Ο Κ Ρ Λ Ι	Ε Υ . Ρ Α Τ Η Ξ
Ξ Τ Ρ Ο Μ Β Ι Χ Ι Δ Η Ξ	
15 . . Ε Ξ Ο Φ Ο Ξ	Φ Η Γ Ο Ξ Ι Ο Ι
. . Τ Ο Ν Ο Ξ	Ο
. . . Χ Ρ Α Ι Ο Ξ	
. . Λ Λ Ι Π Π Ο	
N	

Κηφισιεύς	- οι	Ἀκαμαντίδος
Πρώταρχος	-ς	Εὐξίθεος.
Πυθέας	- ης	
Εὐφίλητος	Τε[ισί]μαχος	
5 Κόροιθος	Δημόδοκος	
Ἀψ(έ)φης	Χ[αρ]ίμαχος	
- - φῶν	Φάνυλλος	
- - - χος	Ἀκρυπτος	
- - - ης	Ἰ[άσ;]υλλος	
10 Τ[ηλε]κῶ[ν;]	- - κράτης	
[Εὐω]ν(ύ)μης	- - δαμος	
(Ε)ὐφίλητος	Εὐ[θύ]...ος	
(Ἀ)ριστοκρ[άτης]	Εὐ[κ]ράτης.	
Στρομβιχίδης		
15 [Ἀρ]έσφορος(;)	Φηγο(ύ)σιο(ι).	
[Εὐ]τονος	- - ο - -	
χραιος(;)		
[Κά]λλιπο[ς]		
N - - -		

Ἐν στήλῃ α' στ. 17 ΑΙ ἐφθαρμένα καὶ ἀμφίβολα. Ἐν στήλῃ β' στ. 1 πιθανώτατα πρέπει νὰ συμπληρωθῇ [Ἀναγυράσι]οι, διότι καὶ οὗτοι ἀνῆκον εἰς τὴν Ἑρεχθίδα φυλὴν, ὡς οἱ Κηφισιεύς καὶ οἱ Φηγοῦσιοι.

4. Τετράγωνος βάσις ἐκ μέλανος ἐπιχωρίου λίθου μετὰ βοθρίσκου ἄνωθεν ἐλλιπὲς πρὸς ἀριστεράν. Πλ. 0,25, ὕψ. 0,11, πᾶχ. 0,40. Ὡς ἐκ τῶν γραμμάτων ἢ ἐπιγραφῇ δὲν φαίνεται πολὺ νεωτέρα τῶν προηγουμένων. Μέγεθος τῶν γραμμάτων περίπου 0,02. Ἀριθ. καταλ. 64.

ΕΙΤΟΝΟΞ	[Ὁ δεῖνα Ἀριστογ]είτονος
ΑΜΕΝΟΞ	[εὐξ]άμενος
ΟΗΚΕΝ	[ἀνέ]θηκεν.

5. Στήλῃ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐλλιπὲς ἄνωθεν. Μέγιστον ὕψος 0,50, πλ. 0,19, πᾶχ. 0,15. Τὰ γράμματα φαίνονται κατὰ τι νεώτερα τῶν προηγουμένων· μέγεθος αὐτῶν 0,016, τὸ Θ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ μικρότερον τῶν ἄλλων, τοῦ Ε ἢ μέση κεραία εἶνε βραχυτέρα, διάταξις στοιχηδόν. Ἀριθ. καταλ. 72.

. Υ Δ Ε Ι Δ Η Ξ	[Κ]υδείδης
Κ Υ Δ Ι Ξ Τ Ρ Α Τ Ο	Κυδιστράτο(υ)
Π Ε Ι Ρ Α Ι Ε Υ Ξ Ε	Πειραιεύς Ἑ-
Λ Ε Υ Ξ Ι Ν Ι Α Τ Α	λευσίνια τὰ
Μ Ε Γ Α Λ Α Π Α Λ Ι	μεγάλα πάλ(η)-
Υ Ν Ι Κ Η Ξ Α Ξ Α Ν	ν νικήσας ἀν-
Ξ Θ Η Κ Ε	(έ)θηκε.

6. Μάρμαρον λευκὸν περικοπὲν ἐν ὑστέροις χρόνοις ἄνωθεν καὶ ἐκατέροθεν, ἵνα μεταποιηθῇ εἰς βάσιν τινά, ὅθεν καὶ ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἐκατέροθεν κεκολοδωμένη, καὶ οἱ δύο πρῶτοι στίχοι αὐτῆς λίαν λελωδημένοι. Τὸ νῦν σωζόμενον μέρος εἶνε τεθραυσμένον εἰς δύο τεμάχια συναρμόζοντα. Μέγιστον ὕψος 0,31, πλ. 0,61, πᾶχος 0,62. Ὁ χαρακτήρ τῶν γραμμάτων φαίνεται ἀνάγων τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ Δ' αἰῶνος· ὁ συγκεκλεισμένος, Ν ἰσοσκελὲς, Ε μετὰ βραχυτέρας τῆς μέσης κεραίας· ἅπαξ (στ. 6) ὑπάρχει καὶ στίξις διὰ τριῶν στιγμῶν. Τὰ γράμματα εἶνε διατεταγμένα εἰς δύο στήλας. Ἐν τῇ πρὸς δεξιάν στήλῃ ὁ κατάλογος τῶν ὀνομάτων φαίνεται ὅτι ἤρχετο ἀπὸ τοῦ τρίτου στίχου, διότι ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ τὰ γράμματα εἶνε ἀραιότερα ἢ ἐν τοῖς ἐπομένοις. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ μικρὰ λείψανα τῆς πρὸς ἀριστεράν στήλης δὲν φαίνονται ἀνήκοντα εἰς ἀναγραφὴν ὀνομάτων. Ἐν τέλει τοῦ στ. 7 ὁ χαρακτήρ παρέλιπεν ἐκ παραδρομῆς τὸ Ν γράψας τὰ ἐπό-

μενα γράμματα ΟΥ, ἔπειτα δὲ διώρθωσεν αὐτὸς τὸ παράπτωμα. Ἐν στ. 2 ἐν τέλει ἄγραφος χώρος Ἀριθ. καταλ. 40.

Α :

) _ N I L . . . . . Δ
 Τ Ε Ξ   Ξ Ω Τ Η Ξ Λ Α Μ Π Τ Ρ Ε
           Ξ Κ Α Φ Ω Ν Φ Ι Λ Α Ι
 5   Ε Λ Π Ι Ν Η Ξ Π Ρ Ο Β Α
           Α Γ Ν Ο Θ Ε Ο Ξ : Κ Η Τ Τ
           Φ Ι Λ Ο Θ Η Ρ Ο Ξ Α Γ Ν Ο
           Λ Υ Ξ Ι Ξ Τ Ρ Α Τ Ο Ξ Φ Υ Λ /
           Λ Υ Ξ Ι Ξ Τ Ρ Α Τ Ο Ξ Μ Ε Λ
           . . Ρ Ο Π Ι Ν Ο Ξ Δ Ε Κ Ε

στ. 3 Σώτης Λαμπρε[ύς]
 Σκάφων Φιλαί[δης]
 Ἑλπίνης Προβα[λήσιος]
 Ἀγνόθεος Κήττ[ιος]
 Φιλόθρος Ἀγνο[ύσιος]
 Λυσίστρατος Φυλ[άσιος]
 Λυσίστρατος Μελ[ιτεύς]
 [Χα]ροπίνος Δεκε[λεύς].

7. Τμήμα κυλινδρικής βάσεως ἐκ λευκοῦ μαρμάρου διχοτομηθὲν ὁριζοντίως ἐν βαρβάροις χρόνοις. Τὸ διασωθὲν μέρος εἶνε τὸ ἐν τέταρτον περίπου τῆς ἀρχικῆς περιμέτρου τῆς βάσεως, σύγκειται δὲ ἐκ δύο τεμαχίων συναρμοζομένων τὸ ἕτερον ἐπὶ τοῦ ἐτέρου. Ὑψος ἀμφοτέρων 0,28, σωζομένη περίμετρος 0,45. Ὡς ἐκ τῆς διχοτομήσεως ἠφανίσθησαν γράμματα μετὰ τῶν σωζομένων δύο στίχων (πιθανῶς εἰς μόνον στίχος). Κατὰ τὸ πρὸς ἀριστερὰν πέρας τοῦ τεμαχίου σώζεται τμήμα ἐγκεχαραγμένου ἐλαίνου στεφάνου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐσώθη μόνον τὸ γράμμα Η. Τὰ γράμματα φαίνονται τῶν αὐτῶν χρόνων πρὸς τὴν προηγουμένην ἐπιγραφὴν· μέγεθος αὐτῶν 0,015. Ἀριθ. καταλόγου 111.

Χ Α Ρ Ι Α Σ Ε Υ Θ Υ Κ Ρ Α Τ Ο Υ
 Η
 Ε Π Ι Τ Η Ν Χ Ω Ρ Α Ν Α Ν Ε Θ Η Κ Ε

Χαρίας Εὐθυκράτου[ς]
 [Κυδαθηναίους στρατηγῆσας]
 ἐπὶ τὴν χώραν ἀνέθηκε[ν].

Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ στρατηγοῦ ἐπὶ τὴν χώραν ἢ στρ. ἐ. τ. χ. τὴν ἐπ' Ἐλευσῖνος πρβλ.

Busolt Gr. Staatsalterth. ² σελ. 242. Ὁ Χαρίας οὗτος εἶνε ἤδη γνωστὸς ὡς τριήραρχος (CIA II, 808 a 54).

8. Τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου ἀκέραιον μόνον πρὸς δεξιάν. Ὑψ. 0,08 πλ. 0,13, πάχ. 0,035. Τὰ γράμματα φαίνονται ὅχι νεώτερα τοῦ τετάρτου αἰῶνος· μέγεθος αὐτῶν 0,008 περίπου. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ Lenormant, Recherches arch. à Él. σελ. 365 ἀριθ. 101 περιελήφθη εἴτα πλημμελῶς μετὰ τῶν ῥωμαϊκῶν ἐπιγραφῶν ἐν CIA. III 850, ἔνθα καὶ ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ στ. 3 ἐξεδήλωσεν ὁ Dittenberger. Διὰ τοῦτο ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκδοθῇ ἐκ νέου. Ἀριθ. καταλ. 347.

Ο Ι Α Δ Ε Λ
 Ω Ν Σ Ω Φ Ρ Ο
 Ι Κ Ο Ν Ο Μ Ο Ν

Ἐν στ. 3 δὲν κεῖται νῦν ἐπὶ τοῦ λίθου ΟΙΚΟΝΟΜΟΝ, ὡς ἀνέγνω ὁ Lenormant, πιθανὸν δὲ μοι φαίνεται ὅτι οὗτος προσέθηκεν ἐν ἀρχῇ τὸ Ο πλανηθεὶς ἐκ τινος ὑπαρχούσης μικρᾶς βλάβης τοῦ λίθου, ὅχι δὲ ὅτι ἀπεκόπη τὸ ἔχον τὸ Ο μέρος τοῦ λίθου ἐν τῷ μετὰ τὸν Lenormant χρόνῳ. Δύναται λοιπὸν ἐν στ. 3 νὰ μὴ ἀναγνωσθῇ οἰκονόμον, ἀλλ' ἴσως ὀρθότερον - ικονόμον --.

9. Μάρμαρον λευκὸν ἀκέραιον μόνον πρὸς ἀριστεράν. Ὑψος 0,16, πλ. 0,127, πάχ. 0,10. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ λίθου πρὸς τὰ ἄνω εἶνε ἄγραφον. Γράμματα λεπτὰ καὶ ἐπιπολαιῶς κεχαραγμένα, διατεταμένα δὲ στοιχηδόν, τὰ ἄκρα τῶν κεραίων ἐνιαχοῦ ἐξωγκωμένα· μέγεθος τῶν γραμμάτων μέχρι 0,006. Ἀριθ. καταλ. 370.

Θ Ε Ο Β Ο Υ Λ Ο Σ
 Α Γ Α Θ Η Ι Τ Ο Υ
 Α Ι Λ Ο Η Ν Α Ι Ω
 Σ Ε Π Ε

Θεόβουλος - - - - - [εἶπεν· Τύχη]
 ἀγαθῇ τοῦ [δήμου τοῦ Ἀθηναίων δεδόχθαι Ἐλευσινίοις κ-]
 αἱ (Ἀθ)ηναίω[ν τοῖς Ἐλευσῖνι καὶ ἐν Πανάκτῳ τεταγμένοι-]
 ς· Ἐπειδὴ - - - -

10. Μάρμαρον λευκὸν ἀκέραιον μόνον πρὸς δεξιάν. Πλ. 0,30, ὕψος τῆς ἐπιγεγραμμένης ἐπιφανείας 0,25, μέγιστον πᾶχος 0,12. Ἡ ἐπιγεγραμμένη ἐπιφάνεια εἶνε λίαν σεσαθρωμένη καὶ ἀποτετριμμένη, ὥς ἐκ τούτου δὲ καὶ ἔνεκα τῆς μικρότητος τῶν γραμμάτων μέγα μέρος τῆς ἐπιγραφῆς κατὰ τὸ μέσον ἠφανίσθη ὁλοσχερῶς καὶ τὸ ὑπολειπόμενον δὲ εἶνε λίαν δυσανάγνωστον, πλεῖστα δὲ γράμματα ἀμφίβολα. Ἀνέγνωσα ὡς ἡδυνήθην. Εἰς ὁμοίαν καὶ ἔτι χεῖρονα κατὰστασιν εὐρίσκεται καὶ τὸ ἀκολουθῶς ὑπ' ἀριθ. 11 ἐκδιδόμενον τεμάχιον, ὅπερ νομίζω ὅτι προέρχεται ἐκ τῆς αὐτῆς στήλης

πρὸς τὸ παρόν. Τὰ γράμματα ἔχουσι τὰ ἄκρα τῶν
κεραιῶν ἐξωγκωμένα, φαίνονται δὲ ἐκ τοῦ τέλους
τοῦ Δ' αἰῶνος προερχόμενα· μέγεθος αὐτῶν 0,005.
Ἀριθ. καταλ. 63.

Παρά τὴν μεγάλην φθορὰν τοῦ λίθου εἶνε φανε-
ρὸν ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἦτο διηρημένη εἰς τρεῖς στή-
λας, ὡς φαίνεται ἰδίως ἐκ τῶν στ. 8-9, ἔνθα τὰ
γράμματα τῆς μέσης στήλης δὲν ἀντιστοιχοῦσι
πρὸς τὰ τῆς δεξιᾶς. Μέχρι τοῦ στ. 9 πάντες οἱ
στίχοι εἶνε ἐλλιπεῖς πρὸς δεξιὰν κατὰ τέσσαρα πε-
ρίπου γράμματα.

	O		N ΜΕΝ	
	M		ΙΔΟΤΟΙΞΤ	
	ΜΙΞ		ΜΧΞΥΝΕΡΑΓΙ	
	ΜΙΞΘ		ΑΝΑΛΩΜΑΠΕΡΙΤΟ	5
	ΜΕΝΟΥ		ΤΟΠΕΡΙΤΟΙΕΡΟΝ	
	ΙΙΟΔ...Υ		ΘΑΡΓΗΛΙΩΝΟΞΕΝ	
	ΕΚΑΙΙΙΙ		ΤΕΚΤΟΙΝΟΙΝΘΕΡΙΤ	
ΟΤΟΝ			ΤΕΙΧΕΡΓΑΜΙΞΘΙΙΙ	
ΟΥΙ	ΞΘ		ΛΚΕΝΟΙΚΟΤΟΥΞΝΑ	10
		I	ΕΓΔΥΟΥΕΚΤΩ.ΕΝΤ	
ΞΕΥΞ	O	IIII	ΚΩΝΜΙΞΘΕΚΛΙΙΙ	
KEYX'POI.OΞ		IIII	ΜΗΡΕΙΟΙΚΟΜΙΞΘ	
ΛΥΟ ΕΚΤ	Δ..ΔΥΟ		ΔΙΑΙΟΓΟΙΜΟΜΙΞΘ	
TOMIΞΘΕΚΑ.III	ΜΙΞΘΕΚΙΙΙΤΕΙΤΙΙΙΟ	E.TIIIΩ	ΞΚΙΡΟΦΟΡΙΩΝΟΞΝΟΥΜ	15
O M	ΟΙΚΟ Ν ΤΕ			
	Υ ΙΟ			
	ΙΛΔΥΟΓΑ			
	AIO			20
	III			

Ἐκ τῆς πρὸς δεξιάν στήλης δύνανται νὰ ἀναγνωσθῶσι τὰ ἐξῆς περίπου·

Στ. 4 ἐξ. ΜΧ συνεπάρ[ειν]-ἀνάλωμα περὶ
τὸ [τεῖχος] τὸ περὶ τὸ ἱερὸν [μηνός;] θαρρηλιῶ-
ρος ἐ[ράτη]. . . . ἐπὶ τ[ᾷ]
τείχερα μίσθ(ωσις) ΙΙΙ . . . ἐκ
τῶ[ν] ἐντ[ό]κων μίσθ(ωσις) ἐκά(στον) ΙΙΙΙ . .
. . . μίσθ(ωσις) . . .
μίσθ(ωσις) -- Σκιροφοριῶρος ρουμ(ηρία).

Ἐν στ. 8, 10, 13 ἴσως κεῖται συντετμημένη ἡ λέξις οἰκο(σίτω)· ὡσαύτως καὶ ἐν στ. 14 τῆς πρὸς ἀριστερὰν στήλης. Ἡ λέξις *τείχεργα*, ἥτις φαίνεται ὅτι κεῖται ἐν στ. 9 δὲν μοι εἶνε ἄλλοθεν γνωστή, ἀλλ' ὅμως δὲν μοι ἐφάνη τοσοῦτον ἀπίθανος, ὥστε νὰ ἀναζητήσω ἄλλην ἀνάγνωσιν.

Ἐν ταῖς ἄλλαις στήλαις πλὴν τῆς ἐπανειλημ-
μένως ἀπαντώσης λέξεως μίσθ(ωσις) ὀλίγιστα μό-
νον ἀναγινώσκονται, ἥτοι ἐν τῇ μέσῃ στήλῃ στ. 6

18. Τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου ἀκέραιον μόνον πρὸς ἀριστεράν. Ὑψος 0,17, πλάτ. 0,15, πάχ. 0,07. Γράμματα μακεδονικῶν χρόνων ἐξωγκωμένως ἔχοντα τὰς κεραίαις κατὰ τὰ ἄκρα, ἱκανῶς ὁμοιάζοντα πρὸς τὴν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 14 ἐκδιδομένην ἐπιγραφὴν, ἀλλὰ μὴ διατεταγμένα στοιχηδόν Αἱ γραμμαὶ αὐτῶν συχνότατα δὲν συνεχονται πρὸς ἀλλήλας, τὰ δευτερεύοντα δὲ μέρη αὐτῶν συχνάκις παραλείπονται (οἷον $\Gamma = \text{E}$, $\Lambda = \text{A}$) Τὸ Φ ἐν στ. 7 ἀμφίβολον. Ἀριθ. καταλ. 361.

Κ Λ Ι Ο
Α Ι Υ Π Ε Ρ Τ
Ο Λ Ι Τ Ο Υ Τ Η Ν Τ Α Χ
Κ Α Τ Λ Ε Κ Υ Η Ε Π.
Κ Λ Ι Τ Ρ Ι Ε Χ Ι Λ Ι Λ Ε
Μ Ε Ν Λ Ν Λ Δ Ε Χ Ε
Τ Α Τ Λ Ε Γ Ρ Α Φ
Χ Ο Υ Ε Λ Υ Τ Ω Ι
Ι Ο Υ Κ Λ Τ Ε Ν
10 Ν Ο Ε Λ Υ Τ
Γ Λ Ο Ι Α Ι Τ
Λ Γ Λ Ο Ι
Ν Ο Υ Ε Ι
Ρ Ο Υ

Στ. 2 [κ;] αὶ ὑπερτ... — Στ. 3 [π]ολί(τ)ου; τὴν ταχ[ίστην]; ... — Στ. 4 κατασκευῆς — Στ. 5 καὶ τρισημιλίας — Στ. 6 μὲν ἀναδεχε... — Στ. 7 [κα]τὰ τὰς γραφ... — Στ. 8 χους αὐτῶ — Στ. 9 -ιον κατ' ἐν[αὐτὸν] — Στ. 10 -ρος ἐαυτ... — Στ. 11 [Α]γαθία(;); — Στ. 12 Ἀγαθί[α;]; — Στ. 13 Ἀγ[ο]ρουσι - . . ;

19. Τεμάχιον βάσεως ἐκ μέλανος ἐπιχωρίου λίθου ἀκέραιον μόνον κάτωθεν Ὑψος 0,18, πλ. 0,18, σωζόμενον πάχος 0,15. Τὰ γράμματα εἶνε ἐντὸς παραλλήλων γραμμῶν κεχαραγμένα, ἴσως δὲ δὲν εἶνε νεώτερα τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος, καίτοι ὡς ἐκ τῆς περὶ τὴν χάραξιν ἀμελείας δὲν ἔχουσι σαφῆ τὸν χαρακτῆρα τῶν χρόνων τούτων· μέγεθος αὐτῶν 0,016 Ἀριθ. καταλ. 124.

Ι Κ   - - ι κ - -
Ι Ε Θ Η Κ Ε Θ Ε Α'   [ἀν]έθηκε θεα[ί]ς

Ἡ ἐπιγραφὴ ἴσως ἦτο ἔμμετρος.

20. Μικρὸν τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου ἀκέραιον μόνον πρὸς ἀριστεράν Ὑψος 0,075, πλάτ. 0,035, πάχ. 0,07. Γράμματα μικρὰ στοιχηδὸν διατεταγμένα μετὰ ἐξωγκωμένων τῶν κεραίων κατὰ τὰ ἄκρα· μέγεθος αὐτῶν 0,005 Ἀρ. καταλ. 327.

Ι Η ΙΙ
Ε Π Ι Κ
Τ Ε Τ Τ
Π Ρ Ο Ε
5 Ε Ε Ε Ι
Μ Ε Γ
Ο Τ Ι
Γ Ω
Κ

Ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται ὅτι ἦτο συνθήκη τις ἐργωνίας καὶ δὴ μέρος τῆς ὑπὸ Φιλίου ἐν Mittheil. d. d' arch. Inst. Athen XIX σελ. 179 ἐξ. ἐκδοθείσης στήλης, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ παρὸν τεμάχιον ὁμοιάζει καταπληκτικῶς, καίτοι ἐκείνης τὰ γράμματα εἶνε ἱκανῶς μικρότερα· ὥστε τὰ μικρὰ ταῦτα λείψανα αὐτῆς μοι φαίνεται ὅτι δύνανται μετὰ τινος πιθανότητος νὰ ἀναγνωσθῶσιν ὡς ἐξῆς· Στ. 2 ἐπίκ[ρανον], στ. 3 τέτ[αρα], στ. 5 ἐξε[ρ]-[γράφασθαι], στ. 6 μέγ[εθος], στ. 8 γω[ρία].

21. Τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου ἀκέραιον μόνον πρὸς δεξιάν. Πλ. 0,14, ὕψ. 0,085, πάχ. 0,07. Γράμματα βαθέως κεχαραγμένα καὶ εὐανάγνωστα· φέρουσιν ἀκρέμονας, μοι φαίνονται δ' ὅμως ὀλίγον τι παλαιότερα τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων· μέγεθος αὐτῶν 0,006. Ἀριθ. καταλ. 346.

Λ Η Ξ Η Κ Α
Κ Α Ι Κ Ρ Η Ν Η Ν Ε
Ξ Τ Α Θ Ε Ι Ξ Δ Ε Κ Α Ι Τ Α
Ε Ν Ι Α Υ Τ Ο Ν Τ Ο Ν Ε Π Ι
5 Ε Ρ Ι Ξ Ε Ι Τ Α Ι Ξ Τ Ε Λ Ο Ι
Α Τ Ο Γ Ι Ν Ο Μ Ε Ν Ο Ν Ο
Ξ Τ Α Τ Τ Ο   Ι Ν Ο

Ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται ὅτι ἦτο ψήφισμα πρὸς τὴν μὴν πολίτου τινὸς ἄλλας τε ὑπηρεσίας τῇ πόλει

παρασχόντος καὶ κρήνην τινὰ ἐξ ιδίων οἰκοδομήσαντος. Ἐν στ. ὃ τὰ γράμματα ΕΡΙΠΕΙ εἶνε σαφέστατα.

[ἐπεμε]λήθη κα[ι]
καὶ κρήνην ἐ[κ τῶν ιδίων]
[κατα]σταθεὶς δὲ καὶ τα[μίας];
[κατὰ τὸν] ἐνιαυτὸν τὸν ἐπὶ (τοῦ δεινός ἄρχοντος)
ερίζει ταῖς τε λοι[παῖς]
[ἀνάλωμ;] α τὸ γινόμενον ο-
[προ]στ(α)ττό[μενον];

22. Τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου πανταχόθεν ἐλλιπές. Πλ. 0,27, ὕψ. 0,14, π. 0,07 περίπου. Ὁ λίθος εἶνε σεσαθρωμένος, ἡ δ' ἐπιγεγραμμένη ἐπιφάνεια πολλαχῶς βεβλαμμένη καὶ κεκαλυμμένη ὑπὸ ῥύπου, ὅθεν καὶ ἡ ἀνάγνωσις δυσχερής. Τὰ γράμματα φέρουσι μικροὺς ἀκρέμονας, φαίνονται δ' ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς πρώτους ῥωμαϊκοὺς χρόνους· μέγεθος αὐτῶν 0,013. Ἀριθ. καταλ. 381.

ΑΘΗ.ΕΙΠΠΑΡΧΟ
ΙΘΟΥΤΑΣΑΥΤΑΣ
ΝΔΕΕΙΝΑΙΤΟΙΝ

Ἰππαρχο[ς]
- θου τὰς αὐτὰς
- ν δὲ εἶναι το(ῖ)ν [θεοῖν].

23. Μικρὸν τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου ἐλλιπές κάτωθεν καὶ πρὸς δεξιάν, πρὸς ἀριστεράν δὲ φαίνεται ὅτι ἀπεκόπη ὁ λίθος κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἐν ὑστέροις χρόνοις ἢ ἡ ἐπιγραφή ἦτο συνεχῆς ἐπὶ πλειόνων λίθων, διότι οὔτε ἄνωθεν ὑπῆρχον γράμματα, οὔτε ἀκεραία δύναται νὰ εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιγραφῆς. Πλ. 0,15, ὕψ. 0,053, π. 0,065. Τὰ γράμματα ἀνήκουσιν ἀναμφιβόλως εἰς ῥωμαϊκοὺς χρόνους φέροντα καὶ ἀκρέμονας· μέγεθος αὐτῶν 0,012. Ἀριθ. καταλ. 405.

ΩΝΟΙΤΕΤ

Ἄλλως μοι φαίνεται ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ εἰμὴ [Ἀθηνα]ίων οἱ τετ[αγμένοι] Ἐλευσῖνι. Τὸ μικρὸν λοιπὸν τοῦτο τεμάχιον ἀποδείκνυει τὴν ὑπαρξίν τῆς προτέρας ἀθηναϊκῆς φρουρᾶς

ἐν Ἐλευσῖνι καὶ ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἡ πόλις εἴχεν ἀπολέσει τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν.

24. Τεμάχιον γλαυκοχρόου μαρμάρου ἀκέραιον μόνον ἄνωθεν. Μέγιστον ὕψος 0,31, πλ. 0,16, π. 0,10. Ἀριθ. καταλ. 441. Τὰ γράμματα εἶνε κεχαραγμένα ἐντὸς ἀναγλύπτου ἐλατίνου στεφάνου.

ΗΒΟΥΛΗ	Ἡ βουλὴ
ΗΕΠΙΑΡΙ	ἡ ἐπὶ Ἀρι-
ΤΑΙΟΥ	[σ]ταίου
ΛΙΕΥ	- -
ΤΑ	-[-σαν]τα

25. Δύο τεμάχια στήλης τινὸς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὧν τὸ πρῶτον εἶνε τεθραυσμένον εἰς δύο τεμάχια συναρμόζοντα. Τὸ πρῶτον εἶνε μόνον πρὸς ἀριστεράν ἀκέραιον, τὸ δὲ δεύτερον μόνον πρὸς δεξιάν. Τοῦ πρώτου ὕψ. 0,26, πλ. 0,41, π. 0,17, τοῦ δευτέρου ὕψ. 0,18, πλάτ. 0,22, π. 0,17. Ἀριθ. καταλ. 133, 158, 157.

6'

UNON
ΥΧΗΣΑΝΟΣ
ΘΕΟΔΟΤΟΥ
ΣΤΡΑΤΗ

α'

ΗΣ / . . . . . ΙΤ ΟΤ
ΒΑΣΙΛΕΥ.ΑΝΤΟΣΚΗΡ
ΤΗΣΕΞ / . ΕΙΟΥΠΑΓΓ
ΟΑΝΗΡΚΑ'
ΘΕΟΛΟΤΟΣΚ
ΠΟ

[Αἰλίαν Κηφισοδώραν]
[Κλ. Λυσιάδου δαδου-]
[χῆσαντος θυγατέρα]
[Κλ. Σώσπιδος ἔγγ]ονον
[τοῦ δαδο]υχήσαντος,
[Ἰουλίου] Θεοδότου
[γυναῖκα] στρατη-
[γ]ήσ[αντος] ἐ[π]ὶ τ[οῦς] ὁ[π]λί[τας],
βασιλεύ[σ]αντος, κηρ[υκεύσαντος]
τῆς ἐξ [Ἀρ]εῖου πάχ[ου] βουλῆς
ὁ ἀνὴρ καὶ [ὁ υἱός; - -
Θεόδοτος - - -

Διὰ τὰς συμπληρώσεις παράβαλε τὸ ἐν CIA III. 676 στέμμα τῆς οικογενείας τῶν μνημονευομένων προσώπων.

26. Μάρμαρον λευκὸν πανταχόθεν ἐλλιπές· ὕψ. 0,26, πλ. 0,22, πάχ. 0,12. Ἀριθ. καταλ. 173.

ΥΙ

ΑΙΕΚΝΑΘΙ	[τὰ] (τ)έκνα 'Ι[ούλιος - -]
ΑΙΪΟΥΛΙΑΚΗΦ	(κ)αὶ 'Ιουλία Κηφ[ισοδ...]
ΝΗΣΕΝΕΚ	[σωφροσύ]νης ἐνεκ[εν]
ΕΚΝΙΑΣ	[καὶ εὐτ]εκνίας
ΙΑΤ	

Ἡ ἐνταῦθα μνημονευομένη γυνὴ πιθανῶς εἶνε θυγάτηρ τοῦ 'Ιουλίου Θεοδότου καὶ τῆς Αἰλίας Κηφισοδώρας. Δὲν θὰ ἦτο λοιπὸν πολὺ τολμηρὸν καὶ ἐν στ. 1 νὰ συμπληρωθῇ 'Ι[ούλιος 'Απολλόδοτος], ὅστις ἄλλοθεν εἶνε γνωστὸς ὡς ἄρξας τοῦ Κηρύκων γένους καὶ υἱὸς 'Ιουλίου Θεοδότου καὶ Αἰλίας Κηφισοδώρας.

27. Δύο τμήματα βάθρου τινὸς ἐκ λευκοῦ μάρμαρου μὴ προσαρμόζοντα πρὸς ἀλλήλα, ἄλλως δὲ ὁμοιότατα, ὅθεν καὶ δέν μοι φαίνεται ἀμφίβολον ὅτι προέρχονται ἀμφότερα ἐκ τοῦ αὐτοῦ βάθρου. Τὸ πρῶτον εἶνε πανταχόθεν ἐλλιπές, τὸ δεύτερον δὲ μόνον πρὸς ἀριστερὰν ἀκέραιον. Τοῦ πρώτου πλ. 0,27, ὕψ. 0,14, πάχ. 0,31, τοῦ δευτέρου μέγιστον πλάτος 0,36, ὕψ. 0,17, πάχ. 0,45, Ἀρ. καταλ. 248 — 249.

α'

Ι Λ Ι

- ΤΙΑΣΣΥΝΚΛΗΤΙΚΟ
ΡΧΟΝΛΕΓΙΩΝΟ
ΝΙΑΣΤΙ
ΟΥΛ

β'

ΦΛΛΒΙΑΣΠΡΟΚ
ΑΡΧΙΕΡΕΙΑΣΤΗΣΜΗΤΡΟ
ΒΟΙΩΤΙΑΣΥΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΑΦΑΒΙΩΝΔΗΜΗΤΡΙΟ
ΚΑΙΑΙΜΕΛΙΑΝΟ... Α' ΠΡΟ'
ΣΥΝ'

α'. στ. 1· ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ Τ ὑπάρχει λείψανον ἐτέρου Τ ἢ Σ ἢ Ε. — στ. 3 τὸ πρῶτον γράμμα φαίνεται μᾶλλον Ω ἢ Ο. — β'. στ. 3 μετὰ τὸ ΥΙΟΝ ἄγραφος χῶρος. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ στ. 6.

α'

[μυθεῖντα ἀφ' ἐσ]τίας(;) συνκλητικὸ[ν]
[ἐπα]ρχον λεγιῶν[ος]

β'

Φλ(α)βίας Προκ[λητῆος]
ἀρχιερείας τῆς μητρὸς [τῶν θεῶν]
Βοιωτίας υἱόν·
πατέρα Φαβίων, Δημητρίο[υ]
καὶ Αἰμελιανο[ῦ καὶ] Προ[κλ...]
συν[κλητικῶν]

28. Μάρμαρον λευκὸν πανταχόθεν ἐλλιπές. Ὑψ. 0,70, πλάτος 0,32, πάχος μέχρι 0,20. Ἀριθ. καταλ. 237.

Α Θ Υ Π Ο Μ Ν Η
Μ Ο Ν Τ Η Σ Ε Ξ Α
Υ Γ Ο Υ Β Ο Υ Λ Η Σ
Α Β Ι Ο Ν Ε Υ Θ Υ Κ Ο
5 Ι Α Ν Ι Ε Α Τ Ι Τ Ο Υ
Ρ Α Τ Ω Ν Ο Σ Ε Π Ι '
Ν Κ Α Ι Τ Ι Τ Ο Υ Φ
Α Τ Ω Ν Ο Σ Ι Ε Ρ '
Τ Ο Ν Ο Ν Κ Α Ι Φ
10 Κ Ρ Α Τ Ε Ι Α Σ Ι Ε
Τ Ο Ν Ο Ν Π Ο
Τ Ο Μ Π Η Ι Ο
Τ Ο Φ Ο Υ
-

[Κ]αθ' ὑπομνη[ματι-]
[σ]μὸν τῆς ἐξ 'Α[ρείου]
[πά]γου βουλῆς [Τίτον]
[Φλ]άβιον Εὐθυκό[μαν]
[Πα]ιανία Τίτου [Φλ.]
[Ε]ράτωνος ἐπι...
...ν καὶ Τίτου Φ[λαβίου]
[Ερ]άτωνος ἱερ[οφάντου]
[ἔγγ]ονον καὶ Φ[λαβίας]
- κρατείας ἱερ[οφάντιδος];]
[ἔγγ]ονον Πο[μπηία]
[Πώλλα] Πομπηίο[υ]
[τοῦ φίλος;] ὀφου - - -
[τὸν ἑαυτῆς ἀνδρα]

Διὰ τὰς συμπληρώσεις παράβαλε τὰς ἐφεξῆς ἐκδομένους ἐπιγραφάς. Ἐν στ. 10 ἡδύνατο νὰ συμπληρωθῇ [Κλεο]κρατείας κατὰ τὰς ἐν CIA III 232 καὶ Ἐφ. Ἀρχ. 1887 σελ. 111 ἐπιγραφάς, ἀλλὰ δὲν φαίνεται πολὺ πιθανόν ὅτι ἡ ἐπώνυμος ἰέρεια τῆς Ἐλευσίνος ἦτο ἡ ἱεροφάντης, ὡς φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ ἐνταῦθα μνημονευομένη. Ἴδε κατωτέρω ἀριθ. 30, στ. 4-5. Ἡ συμπλήρωσις τῶν στ. 11-12 νομίζω ὅτι δὲν δύναται νὰ λογισθῇ ὡς ἀμφίβολος, ἐπειδὴ ἡ Πομπηία Πώλλα εἶχε πατέρα Πλειστάρχον (ἴδε κατωτέρω ἀριθ. 30, στ. 7), ὅστις ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει· διότι ὁ ἐνταῦθα ἀναφερόμενος Πομπηῖος δύναται νὰ εἶνε πάππος αὐτῆς μνημονευόμενος κατὰ προτίμησιν ὡς ἐπιφανέστερος πιθανῶς τοῦ πατρός. Ὁ ἐνταῦθα μνημονευόμενος Πομπηῖος ἴσως εἶνε ὁ αὐτός, εἰς ὃν ἀναφέρεται ἡ ἐν Ἐφ. Ἀρχ. 1894 σελ. 206 ἀριθ. 29 ἐπιγραφή καὶ ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ὑπ' ἀριθ. 32.

29. Βάθρον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου διαρραγὲν ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ συνδεδεμένον διὰ σιδηρῶν δεσμῶν ἐκατέροθεν. Ὑψ. 1,30, πλάτ. 0,76, πάχ. 0,60. Ἀριθ. καταλ. 759.

ΚΑΘΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΣΜΟΝ
ΤΗΣΕΞΑΡΕΙΟΥΠΑΓΟΥΒΟΥ
ΛΗΣΤΙΤΟΝΦΛΑΒΙΟΝΜΕ
ΝΑΝΔΡΟΝΠΑΙΑΝΙΕΑΤΙΤΟΥ
ΦΛΑΒΙΟΥΕΥΘΥΚΟΜΑΠΑΙΑΝΙ
ΕΩΣΥΙΟΝΗΜΗΤΗΡΠΟΜΗ
ΙΑΠΩΛΛΑΤΟΝΕΑΥΤΗΣΥΙΟΝ

Καθ' ὑπομνηματισμὸν
τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βου-
λῆς Τίτον Φλάβιον Μέ-
νανδρον Παιανιέα Τίτου
Φλαβίου Εὐθυκόμα Παιανι-
έως υἱὸν ἢ μήτηρ Πομπη-
ία Πώλλα τὸν ἑαυτῆς υἱόν.

30. Μάρμαρον λευκὸν πανταχόθεν ἐλλειπές· ἡ ἐπιγραφή ὅμως εἶνε φανερόν ὅτι ἔληγεν ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ, ὅστις καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο πλήρης γεγραμμένος. Ὑψ. 0,43, πλάτος 0,16, πάχ. 0,18. Ἀριθ. καταλ. 239.

Ο Μ Ω
Α Β Ι Ο
Ο Φ Α Ν
Α Β Ι Α Σ
5 Ο Φ Α Ν Τ
Π Η Ι Α Π Ω
Π Λ Ε Ι Σ Τ Α Ρ
Α Τ Η Ρ Τ
Σ

[Τίτου Φλ]αβί[ο]υ Ἐράτωνος]
[ἱερ]οφάν[του]
[καὶ Φλ]αβίας
[ἱερ]οφάντ[ιδος]
[Πομ]πηία Πώ[λλα]
(Π)λειστάρ[χου]
θυγ[άτηρ τ]ὸν ἑαυτῆς - -

Διὰ τὴν συμπλήρωσιν παράβαλε τὰς τρεῖς προηγούμενας ἐπιγραφάς. Φλάουιος ἱεροφάντης εἶνε ἤδη γνωστός (Töpffer, Att. Geneal. σελ. 57). Εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν μοὶ φαίνεται ὅτι ἀνήκει, καίπερ μὴ προσαρμόζον, καὶ τὸ ἐξῆς τεμάχιον, ἀκέραιον ὃν μόνον πρὸς ἀριστεράν. Ὑψ. 0,23, πλάτ. 0,11, πάχ. 0,065. Ἀριθ. καταλ. 475.

Σ
Π
Φ Λ
ΠΑ
Σ Τ

Ἐν στ 2 καὶ 4 πιθανῶς ἔκειτο τὸ δημοτικὸν Παιανιεύς, ἐν δὲ στ. 3 τὸ ὄνομα Φλάβιος.

31. Βάσις κίονος (ὡς φαίνεται) ἐκ γλαυκοχρόου μαρμάρου ἐλλειπῆς ἄνωθεν. Πλ. 0,69, μέγιστον ὕψος 0,27, πάχ. 0,17. Ἀριθ. καταλ. 209.

ΕΞΑΡΙΟΥΠΑΓΟΥΚΑΙ
Π Β Ι Λ Η Τ Ω Ν - Χ (ἄγραφος χώρος)
ΕΡΑΤΩΝΑΕΡΑΤΩΝΟΣ ΒΗΣΑΙΕΑ
ΑΡΕΤΗΣ - ΕΝΕΚΕΝ

[Ἡ βουλὴ ἢ] ἐξ Ἀρίου πάγου καὶ
(ἢ βου)λῇ τῶν Χ'
Ἐράτωνα Ἐράτωνος Βησαιέα
ἀρετῆς ἔνεκεν.

32. Μικρὸν τμήμα λευκοῦ μαρμάρου μόνον ἄνωθεν ἀκέραιον προερχόμενον, ὡς φαίνεται, ἐκ μεγάλου τινὸς βάθρου, συγκολληθὲν νῦν ἐκ δύο συναρμοζόντων τεμαχίων. Πλ. 0,19, ὕψ. 0,18, πᾶχ. 0,20. Ἀριθ. καταλ. 278.

Κ Ι Ο Ν
Π Η Ι Ϛ

Ἡ ἐπιγραφή φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν Λούκιον Πομπήϊον τὸν γνωστὸν ἐκ τῆς ἐν Ἑφ. Ἀρχαιολ. 1894 σελ. 206 ἀριθ. 29 ἐπιγραφῆς, περὶ

οὗ ἴδε τὰ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 28 σημειούμενα.

33 Τετράγωνον ἐπικράνον στρογγύλου βάθρου συντετριμμένον εἰς πολλὰ τεμάχια, ἅτινα συγκολληθέντα ὑπὸ Φιλίου ἀποτελοῦσι δύο τμήματα μὴ συναρμοζόμενα· τὸ ἐλλεῖπον μέρος ὅμως εἶνε ἐλάχιστον. Πλάτος τοῦ μεγαλυτέρου τμήματος 0,42, τοῦ μικροτέρου 0,11, σωζόμενον πᾶχος 0,33, ὕψος τῆς ἐπιγεγραμμένης πλευρᾶς 0,11. Τὰ ὀλίγα γράμματα τοῦ τελευταίου στίχου εἶνε κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ στρογγύλου ὑποτραχηλίου τοῦ ἐπικράνου. Ἀριθ. καταλ. 272-273.

α'.

Η ΕΞ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ ΒΟΥΛΗΚ. Η ΒΟ Τ Ω Ν Χ Κ Α Ι
Ο Δ Η Μ Ο Σ Σ Ε Ι Λ Ω Ν Α Α Π Ο Α Λ Ω Ν Ι Ο Υ Μ Τ Ε Α Μ Υ Η Θ
Ε Ν Τ Α Α Φ Ε Σ Τ Ι Α Σ Ε Π Ι Μ Ε Λ Η Θ Ε Ν Τ Ο Σ Τ Α Ν Α Θ Ε Σ
Ω Σ Τ Ο Υ Π Α Τ Ρ Ο Α Π Ο . . . Ν Ι Ο Υ Τ Ο Υ Σ Ι Α Ν Ο Μ Ε Α
Ω Σ

β'.

Ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴ κ[αί] ἡ βο[υλή] τῶν Χ' καὶ ὁ δῆμος Σείλωνα Ἀπολλωνίου Μ[ε]λιτέα μυηθέντα ἀφ' ἐστίας ἐπιμεληθέντος τ[ῆς] ἀναθ[ε]σεως τοῦ πατρὸς(ς) Ἀπολλωνίου τοῦ Σιλ[ω]νο(ς) Με[λιτέ]ως.

ἐν τῷ τελευταίῳ δὲ στίχῳ ἀναγεγραμμένον δῶμα τοῦ Αἰσχύλου δὲν ἠδυνήθη νὰ συμπληρώσω.

34. Τεμάχιον στήλης ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἀκέραιον μόνον πρὸς ἀριστεράν. Ὑψ. 0,13, πλ. 0,11, πᾶχ. 0,053. Ἀριθ. καταλ. 402.

35. Μικρὸν βάθρον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου εὑρεθὲν κατὰ τὴν πομπικὴν ὁδόν, ἔνθα καὶ τὸ ἀκολούθως δημοσιευόμενον. Ὑψος 0,65, πλ. 0,48 πᾶχ. 0,44. Ἀριθ. καταλ. 827.

Η Γ Ι Ι	—
Ι Λ Α Υ Κ Ο Λ	(Γ)λαῦκος(ς)
Α Γ Ν Η	Ἀγνή
Θ Ρ Ε Π Τ Ι Ω Ν	Θρεπτίων
Τ Η Ρ Ε Υ Σ	Τηρεὺς
Ε Ρ Μ Ι Ο Ν Η	Ἑρμιόνη
Ε Υ Τ Υ Χ Ι Δ Η Σ	Εὐτυχίδης
Ε Υ Ο Δ Ο Σ	Εὐοδος.
Α Ι Σ Χ Υ Λ Ο Υ	Αἰσχύλου.
— Ε Ι Α Θ Ε	—

Βέβαιον μοι φαίνεται ὅτι ἡ παροῦσα ἐπιγραφή εἶνε κατάλογος δραμάτων, ἀλλ' ὁ ποιητὴς τῶν μέχρι τοῦ στ. 8 ἀναγεγραμμένων δὲν δύναται νὰ ὀρίσθῃ, διότι τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν, ἤτοι τὰ Γλαῦκος, Τηρεὺς, Ἑρμιόνη εἶνε κοινοὶ τίτλοι ἔργων πολλῶν ποιητῶν, τὰ δ' ἄλλα ὅπως ἄγνωστα. Καὶ τὸ

Η Π Ο Λ Ι Σ
Τ Ο Ν Κ Η Ρ Υ Κ Α Τ Η Σ Ε Ξ Α Ρ Ε Ι Ο Υ
◊
Π Α Γ Ο Υ Β Ο Υ Λ Η Σ Π Ε Ρ Ε Ν Ν Ι Ο Ν
◊
Π Τ Ο Λ Ε Μ Α Ι Ο Ν Π Ε Ρ Ε Ν Ν Ι Ο Υ
Ι Ε Ρ Ο Κ Η Ρ Υ Κ Ο Σ Υ Ι Ο Ν Τ Ο Ν
Σ Ο Φ Ι Σ Τ Η Ν

Ἡ πόλις
τὸν κήρυκα τῆς ἐξ Ἀρείου
Πάγου βουλῆς Π(όπλιον) Ἑρέννιον
Πτολεμαῖον, Π(οπλίου) Ἑρεννίου
ἱεροκήρυκος υἱὸν τὸν
σοφιστήν.

36. Τμήμα βάθρου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου πανταχόθεν ἐλλιπὲς καὶ λίαν βεβλαμμένον κατὰ τὴν ἐπιγεγραμμένην ἐπιφάνειαν. Ὑψος τῆς ἐπιγεγραμ-

μένης ἐπιφανείας 0,30, μέγιστον πλάτος αὐτῆς 0,40. Εὐρέθη κατὰ τὴν πομπικὴν ὁδὸν ἔνδοθεν τῶν Μικρῶν Προπυλαίων, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον ὑπ' ἀριθ. 35. Ἀριθ. καταλ. 831.

Λ . Ο Ν Ε Ι Ι
Ε Α Ψ Α Ν Α Γ Η Π
Μ Ε Ι Ο Ν Δ Ι Α Π . Ι Ο
Α Υ Τ Η Ν Ε Υ Ν Ο Ι . Ν
Η Σ Ι Θ Υ Δ Ι Κ Ο Υ Κ Ο Σ
Π Π Ο Ν Ι

[τὸν ἱερ]έα παναγῇ Π(όπλιον) [Ἐρέννιον]
[Δέξιππον Ἐρ]μειον

R Γ Α Ι Ο Σ Κ Ρ Ε Π Ε Ρ Ι Ο Σ Γ Α Ι Ο Υ Υ Ο Σ Δ Η Μ Η Τ Ρ Ι Κ Α Ι Κ Ο Ρ Η

Γάιος Κρεπέριος

Γαίου υἱός

Δήμητρι καὶ Κόρη.

Ἐπειδὴ τὸ ἐδῶλιον τοῦτο οὔτε αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἠδύνατο νὰ προσενεχθῇ ὡς ἀνάθημα εἰς τὰς θεάς, οὔτε ὡς βάσις ἄλλου ἀναθήματος φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευσε, πρέπει ἴσως νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὰ ἐδῶλια τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, ἴσως δὲ καὶ ἄλλα μέρη αὐτοῦ κατεσκευάσθησαν ἐξ ἰδιωτικῶν ἐράνων, ἐν ἀπορίᾳ χρημάτων εὕρισκομένης τῆς πόλεως πιθανῶς. Τὸ πρὸς ἀριστεράν κείμενον μεμονωμένον R εἶνε βεβαίως τεκτονικὸν σῆμα. Ἐπὶ ἄλλου ὁμοίου ἐδῶλιου ἐν τῷ μουσεῖῳ νῦν ἀποκειμένου ὑπάρχει τὸ τεκτονικὸν σῆμα T. (Ἴδε ἀριθ. καταλ. 38).

38. Μάρμαρον λευκὸν ἀκέραιον μόνον ἄνωθεν. Ὑψ. 0,55, πλ. 0,29. Ἀριθ. καταλ. 509.

ΕΞΑΡΕΙΟ
ΚΑΙΗΒΟΥΛ.
ΜΟΣΣΤΑΤΙ
ΑΝΣΤΑΤΙΛΙ
5 ΣΦΗΤΤΙΟΥ
'ΕΚΑΑΙΤ
ΙΤΡΟΣΙ
'ΟΣΤ
Σ

τὴν πρὸς] αὐτὴν εὔνοι[α]ν
-ης Ἰθυδίκου κοσ[μητής]

Πρβλ. CIA III 716, 717.

37. Μακρὸν ἐδῶλιον ἐκ γλαυκοχρόου μαρμάρου, εὐρεθὲν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ πρὸς ἀνατολάς τῶν Μικρῶν Προπυλαίων καὶ τῆς πομπικῆς ὁδοῦ μεταγενεστέρου ἐπιμήκους οἰκοδομήματος (στοᾶς τινος πιθανώτατα) τοῦ σημειουμένου ἐν τῷ σχεδία γραφήματι τοῦ Dörpfeld (Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας 1887 πίν. 1) διὰ τῶν γραμμάτων Ψ, Ψ', Χ, Χ'. Ἀνῆκε πιθανῶς εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ εὐρέθη. Μῆκος αὐτοῦ 2,60, ὕψος 0,15, βάθος 0,30. Ἀριθ. καταλ. 833.

Ἐν στ. 6 φαίνεται ὅτι κατὰ παραδρομὴν τοῦ χαράκτου παρελείφθη ἐν Κ. Ἐν στ. 7 ἐν ἀρχῇ κεῖται μικρὸν καὶ ἀμυδρὸν λείψανον ὡσεὶ Α.

[Ἡ βουλὴ ἡ] ἐξ Ἀρείου
[πάγου] καὶ ἡ βουλ(ή)
[τῶν . καὶ ὁ δῆ]μος Στατι[λίαν]
[Πασιχάρε]αν Στατιλ[ίου]
[Τιμοκράτους] Σφηττίου (θ)[υ-]
[γατέρα ἀρετῆς ἐν]εκα (κ)αὶ τ[ῆς]
[παρὰ; τοῦ πα]τρὸς - -

Παράβαλε τὰς παρὰ Canvadias, Fouilles d'Épidaure σελ. 67 ἐξ. ἀριθ. 203—212 ἐπιγραφάς, ἐξ ὧν καὶ συνεπληρώθη ἡ παρούσα.

39. Τεμάχιον βάρου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐλλιπὲς κάτωθεν καὶ πρὸς ἀριστεράν. Πλ. 0,23, ὕψ. 0,20, πλάχ. 0,23. Ἀριθ. καταλ. 204.

ΔΡΑΝ
ΟΥΤΟΥ
ΗΣΑΝΟΣ
[Κλαυδίαν Μενάν]δραν
[Κλαυδίου Φιλίππ]ου τοῦ
[δαδουχ]ήσαντος

Ἡ συμπλήρωσις ἐλήφθη ἐκ τῆς ἐν CIA III 907 ἐπιγραφῆς.

40. Ἐπικράνον βάθρου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐλλιπὲς πρὸς ἀριστεράν. Πλ. 0,28, ὑψ. 0,16, πᾶχ. περίπου 0,22. Ἀριθ. καταλ. 501.

ΤΙΚΟΝΜΑΡΑΘΩΝΙΟΙ

[Τιβ. Κλ. Ἡρώδην Ἀτ]τικὸν Μαραθώνιο(ν).

41. Τεμάχιον γλαυκοφαίου μαρμάρου πανταχόθεν ἐλλιπές. Πλ. 0,28, ὑψ. 0,10, πᾶχ. 0,20. Ἀριθ. καταλ. 167.

N /
'Ο Σ Α Υ Λ Ο Σ Μ Α
'ΕΡΓΕΤΗΝ

(τὸν δεῖνα)
- ος Αὐλος Μα[ραθώνιος]
[τὸν ἑαυτοῦ εὐ]εργέτην

Τὸ αὐτὸ πρόσωπον πιστεύω ὅτι ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐπιγραφῇ. Πρβλ. καὶ CIA III 461.

42. Δύο τεμάχια γλαυκοφαίου μαρμάρου ἀμφοτέρα πανταχόθεν ἐλλιπῆ, προερχόμενα δέ, ὥς μοι φαίνεται τοῦλάχιστον, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου. Τοῦ πρώτου πλ. 0,17, ὑψ. 0,05, πᾶχ. 0,15. Ἀριθ. καταλ. 137. Τοῦ δευτέρου πλ. 0,29, ὑψ. 0,05, πᾶχ. 0,16. Ἀριθ. καταλ. 136.

α'
'ΔΩΝΤΙΩ
ΝΙΟΝΑ
β'

ΛΟΣΜΑΡΑΘΩΝΙΟ
- ς Α

Πιθανῶς ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη δηλοῖ ὅτι ὁ ἐκ τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς γνωστὸς Αὐλος Μαραθώνιος ἀναθέτει ἄνδρα τινὰ ἐξ Εὐμολπιδῶν ἢ ἄλλου τινὸς γένους καταγόμενον ἔχοντα τὸ ῥωμαϊκὸν ὄνομα Τιβερίος, ἴσως τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὡς δύνανται νὰ ἀναγνωσθῶσι τὰ μικρὰ ἱχνη τοῦ στ. 2 τοῦ β'.

43. Μάρμαρον λευκὸν ἐκ μεγάλου τινὸς βάθρου προερχόμενον, ὡς φαίνεται, πανταχόθεν ἐλλιπές. Ὑψ. 0,31, πλ. 0,085, πᾶχ. 0,20. Ἀριθ. καταλ. 142.

N B
I E K
Γ Ι Δ Σ
Ο Υ Γ
N H
Ξ

Ἐκ τοῦ μικροῦ τούτου τεμαχίου τοσοῦτον μόνον εἶνε φανερόν, ὅτι ἐν στ. 3 ἀναφέρεται τὸ γένος τῶν Εὐμολπιδῶν. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν μοι φαίνεται ὅτι ἀνήκει καὶ ἕτερον τεμάχιον, μόνον πρὸς ἀριστεράν ἀκέραιον. Ὑψ. 0,27, πλ. 0,075, πᾶχ. 0,09. Ἀριθ. καταλ. 142 Α.

B
C
Π
Τ

44. Μικρὸν τεμάχιον ἐπικράνου ἐκ γλαυκοχρόου μαρμάρου ἀκέραιον μόνον κάτωθεν. Ὑψος τῆς ἐπιγεγραμμένης ἐπιφανείας 0,08, πλ. 0,075. Ἀριθ. καταλ. 414.

Α Τ
Ι Δ Α Ι ι - ἰδαι (τὸν δεῖνα)
Υ Δ Α Θ Η [Κ]υδαθη[ναίεα]

45. Τεμάχιον ἐπικράνου ἐκ γλαυκοχρόου μαρμάρου ἐλλιπὲς πρὸς ἀριστεράν. Ὑψος τῆς ἐπιγεγραμμένης ἐπιφανείας 0,11, πλ. 0,20. Ὅπισθεν ὁ λίθος εἶνε ἀπεστρογγυλευμένος ὡς χρησιμεύσας πιθανῶς ἐν βαρβάροις χρόνοις ὡς ἀλετρίδανον. Ἀρ. καταλ. 481.

ΟΥΓΑΤΗΡΙΕΡΗΑ
ΤΑΓΕΝΗΕΞΩ
ΔΑΙΦΙΛΛΕΙΔΑ
ΑΕΥΕΡΓΕΣΙΑΣ

(Ἡ δεῖνα τοῦ δεῖνος) θυγάτηρ ἱέρηα
- - - [Με]ταγέννη ἐξ Ὡ[ας]
- δαι Φιλλειδ[α]
- α εὐεργεσίας.

Ἐν στ. 2 ἡδύνατο πιθανώτερον νὰ ἀναγνωσθῇ τὰ γένη, ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν χρόνων τούτων αἰτιατικὴ τριτοκλίτου κυρίου ὀνόματος εἰς -η ἄνευ τοῦ -ν δὲν εἶναι τι σύνηθες (Meisterhans Gramm. σελ. 107), ἀλλὰ θὰ ἦτο ἄτοπον νὰ ἐκληφθῇ τὸ ΕΞΩ ὡς ἀρχὴ ὀνόματος γένους τινός, ἀφοῦ ἄλλοθεν τοιοῦτον γένος δὲν εἶνε γνωστόν.

46. Δύο τεμάχια γλαυκοχρόου μαρμάρου μὴ προσαρμόζοντα πρὸς ἄλληλα· εἰκάζω δ' ὅμως ὅτι ἀμφότερα ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, διότι καὶ ἄλλως ὅμοια πρὸς ἄλληλα εἶνε καὶ τὰ ἄλλε-πάλληλα στρώματα, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ λίθος, ἔχουσιν ἐν ἀμφοτέροις κάθετον διεύθυνσιν πρὸς τὰ γράμματα, πρᾶγμα μὴ ἀπαντῶν ἐν ἄλλαις ἐλευσινιακαῖς ἐπιγραφαῖς ὁμοίαις πρὸς τὰ τεμάχια ταῦτα. Τὸ πρῶτον εἶνε μόνον ἄνωθεν ἀκέραιον. Ὑψ. 0,19, πλ. 0,08, πᾶχ. 0,11. Ἀριθ. καταλ. 171 Α. Τὸ δεύτερον εἶνε πανταχόθεν ἐλλιπές. Ὑψ. 0,26, πλ. 0,12, πᾶχ. 0,13. Ἀριθ. καταλ. 171.

α'
ΗΡΥ
ΝΑΣ
ΩΝ
Ο

Ἐν στ. 1 τὸ Ρ εἶνε ἐφθαρμένον καὶ δυσδιάγνωστον. Πιθανῶς πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ [Κ]ήρυ[κας] ἢ [τὸ γένος τὸ Κ]ηρύ[κων].

6
ΝΑΣΚ
-ΙΟΝΚ/
ΟΝΕΑΥ
-ΛΙΝ (ἄγραφος χώρος)
ΚΛΕΟ
ΥΣΦΛ
Ο

Στ. 4 [τ]ὸν ἐαν[τοῦ] . . . στ. 5 [ταῖν θε]αῖν. Τὰ γράμματα τῶν τριῶν τελευταίων στίχων διαφέρουσι τῶν ἄλλων, ἐπειδὴ δὲ προσέτι ὁ ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ ἄγραφος χώρος δηλοῖ σαφῶς ὅτι αὐτόθι ἔληγεν ἡ ἀνάθεσις, εἶνε φανερόν ὅτι

κατόπιν αὐτοῦ κεῖται τὸ ὄνομα τῆς ἐπωνύμου ἱερείας, ἐφ' ἧς ἐγένετο ἡ ἀνάθεσις. Ἀναγινώσκω λοιπὸν [Ἐπὶ ἱερείας] Κλεο[ῦς τῆς Εὐκλέο]υς Φλ[υέως θυγατρ]ό[ς].

47. Βάσις ἐκ γλαυκοφαίου μαρμάρου ἐλλιπὴς ἐκατέροθεν, πιθανῶς δὲ καὶ ἄνωθεν κατὰ ἓνα στίχον. Ὑψος τῆς ἐπιγεγραμμένης ἐπιφανείας 0,16, πλ. 0,14, πᾶχ. 0,23. Ἀριθ. καταλ. 170.

ΙΙΣΤC	[Θε](μ)ιστο[κλέους]
ΥΧΟΥC	[δαδ]ούχου (Θ)[εοφράστου]
ΝΟΥCΙC	[Ἀγ]νούσιο[ν]
ΥΗΘΕΝΤ	[μ]υηθέντ[α ἀφ' ἐστίας]
ΙΑΝΕ	[Δήμητρι καὶ Κόρ](η) ἀνέθηκεν.

Ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς υἱὸν τινα τοῦ ἐν τῇ Ἐφ. Ἀρχ. 1894 σελ. 179 ἀριθ. 18 δημοσιευθείσῃ ἐπιγραφῇ μνημονευομένου δαδούχου Θεμιστοκλέους, ἐξ ἧς καὶ συνεπληρώθη ἡ παρούσα. Περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων πρβλ. καὶ Πausan. I, 37, 1.

48. Βάσις ἐκ γλαυκοχρόου μαρμάρου συγκολληθεῖσα νῦν ἐκ τριῶν τεμαχίων ἐλλιπὴς ἐκατέροθεν. Μέγιστον πλάτος 0,25, ὕψ. 0,19, πᾶχ. 0,18. Ἀριθ. καταλ. 200.

ΜΟΣ
ΑΣΤΟ
ΙΙΖ. -ΝΟΥC
ΙΟΙΑCΤΗCΕΙC
CΕΥCΕΒΕΙΑCΔΗ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

[Ὁ δῆ]μος
[δαδούχον Θεόφρ]αστον[ν δαδούχου]
[Θεμιστοκλέ](ους) [Ἀ]γνούσι[ον]
[εὐν]οίας τῆς εἰς [ἐαυτὸν ἔνεκεν]
[καὶ τῆς πρὸς τὰς θεὰς εὐσεβείας Δῆ]μητρι καὶ Κόρη
ἀνέθηκεν

Διὰ τὴν συμπλήρωσιν παράβαλε τὴν προηγουμένην ἐπιγραφὴν καὶ Ἐφ. Ἀρχ. 1894 σελ. 179 ἀριθ. 18.

49. Τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου ἀκέραιον μόνον ἄνωθεν. Πλ. 0,15, ὑψ. 0,10, μέγιστον πᾶχ. 0,06. Ἀριθ. καταλ. 400.

ΘΡΕΑΡΡΙΟ
ΝΘΕΜΙΣ

(Φ)ρεάρριο[ς]
-ν Θεμισ[τοκλ. . .]

Καὶ ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀναφέρεται ἀναμφιβόλως εἰς τινα ἐκ τῆς αὐτῆς οικογενείας τῶν ἀπογόνων τοῦ μεγάλου Θεμιστοκλέους.

50. Βάσις ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ ἰχνῶν ποδῶν ἀγάλματος ἄνωθεν, ἐλλιπὴς πρὸς ἀριστεράν. Πλ. 0,53, ὑψ. 0,12, πᾶχ. 0,28. Ἀριθ. καταλόγου 677.

ΜΟΣ
ΟΙ ΑΝΘΥΠΑΤΟΝ
ΟΙΑΣΤΗΣΕΙΣΕΑΥΤΟΝ

[‘Ο δῆ]μος
- ο(ν) ἀνθύπατον
[εὖν]οίας τῆς εἰς ἑαυτὸν
[ἔνεκεν].

51. Βάσις ἐκ γλαυκοχρόου μαρμάρου ἐλλιπὴς ὀλίγον τι ἄνωθεν. Πλ. 0,43, ὑψ. 21, πᾶχ. 0,49. Ἄνωθεν ὑπάρχει βοθρίσκος πρὸς ὑποδοχὴν ἀναθήματος. Ἀριθ. καταλ. 669.

ΣΕΥΒΙΟΥ -ς Εὐβίου
ΛΙΜΥΡΡΙΝΟΥΤΤΗΣ (ἐγ) Μυρρινούττης
ΑΝΕΘΗΚΕΝ ἀνέθηκεν.

52. Δύο τεμάχια ἐπικράνου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἀμφοτέρα μόνον κάτωθεν ἀκέραια, καίτοι τὸ πρῶτον δὲν εἶχεν ἄλλα γράμματα πρὸς ἀριστεράν. Τοῦ πρώτου πλάτ. 0,14, ὑψος 0,14, πᾶχ. 0,07· ἀριθ. καταλ. 384. Τοῦ δευτέρου ὑψος 0,095, πλάτ. 0,13, πᾶχ. 0,23· ἀριθ. καταλ. 176. Ἀμφοτέρα ἔχουσιν ἱκανὴν ὁμοιότητα πρὸς ἄλληλα, ὁ δὲ τελευταῖος στίχος εἶνε διὰ μικροτέρων γραμμάτων γεγραμμένος καὶ εὐρίσκεται εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ προηγουμένου στίχου, διὸ πιθανὸν μοι φαίνεται ὅτι ἀμφοτέρα εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἀνήκουσιν, καίτοι εἶνε ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν στ. 3 πρὸ τοῦ Διῶνις ὑπῆρχε διάστημά τι κενὸν (πρᾶγμα ἄλλως ὄχι ἀσύνηθες).

α' β'
ΚΛΑΥΔΙ
ΟΥΓΑΤΕ ΙΑΦΕΣΤ
ΕΠΙΕΡ ΔΙΩΝΗΣ

Κλαυδιαν - - -
Θυγατέ[ρα μνηθεῖσαν] ἀφ' ἐστ[ίνας].
Ἐπὶ ἱερ[είας] Διῶνις.

53. Τεμάχιον κυλινδρικήσ βάσεως ἐκ λευκοῦ μαρμάρου πανταχόθεν ἐλλιπές. Ὑψος 0,25, σωζομένη περίμετρος 0,26. Ἡ ἐπιγραφή περικλείεται ἐν ἀναγλύπτῳ στεφάνῳ ἐκ κισσοῦ, ἐλλείπει δ' ἐξ αὐτῆς τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ μέρους. Ἀριθ. καταλ. 242.

ΗΦΟ [χαν]ηφο-
ΑΣΛΝ [ρήσ]ασαν
ΝΥΣΩΙ [Διο]νύσω
ΑΙΩΙ [Λυ]αίω

54. Στήλη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου συγκολληθεῖσα νῦν ἐκ δύο τεμαχίων ἐλλιπὴς κάτωθεν καὶ πρὸς ἀριστεράν· τῆς ἐπιγραφῆς ὁ τελευταῖος στίχος εἶνε ἐκατέροθεν ἐλλιπής. Πλ. 0,47, ὑψ. 0,55, πᾶχ. 0,75. Ἀριθ. καταλ. 308.

ΗΜΗΤΡΟCΙΕΡΕΙΑ [Δή]μητρος ἱέρεια
ΔΙΟΝΥCΙΑ Διονυσία
ΜΙΠΠΙΔ [Ἐρ]μιπίδ[ος θυγάτηρ].

Διὰ τὴν συμπλήρωσιν πρὸς. CIA III 1283, στ. 13 - 14. Ἡ στήλη αὕτη οὔτε ἐπιτυμβία φαίνεται ὅτι εἶνε, οὔτε ἀνάγλυφον ἔφερε, πιθανῶς δὲ ἡ εἰκὼν τῆς Διονυσίας ἦτο ἐν αὐτῇ γραπτή.

55. Τμῆμα ἐρμαϊκῆς στήλης συγκολληθὲν ὑπὸ Φιλίου ἐκ τριῶν τεμαχίων ἐλλιπὲς κάτωθεν, ἀπὸ δὲ τοῦ στ. 3 καὶ δεξιόθεν, ἀπὸ δὲ τοῦ στ. 4 ἐκατέροθεν. Ὑψ. 0,51, πλάτ. 0,28, πᾶχ. 0,11. Ἀριθ. καταλ. 270. Τὸ Σ τοῦ τελευταίου στίχου κεῖται πρὸς ἀριστεράν τοῦ φαλλοῦ, πρὸς δεξιάν τοῦ ὁποίου ἄδηλον ἂν ὑπῆρχον γράμματα, διότι ὁ λίθος εἶνε ἀποκεκρουσμένος.

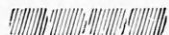
ΤΩ ΜΕΓΙΣΤΩ
ΚΑΙΘΕΙΟΤΑΤΩ
Λ' ΟΚΡΑΤΟ
ΙΟΥΛΙΩ
ΙΑΞΙΜ
ΑΣΤΩ
Σ

Τῷ μεγίστῳ
καὶ θειοτάτῳ
[αὐτ]οκράτο-
[ρι Γ.] Ἰουλίῳ [Βή-]
[ρω] Μαξιμ[ίνω]
σεβαστῷ

Ὁμοία ἐπιγραφή ὑπάρχει καὶ ἐν CIA III 538,
ἐξ ἧς ὅμως δὲν δύναται νὰ συμπληρωθῇ ὁ στ. 7
τῆς παρούσης.

56. Ἄνω μέρος στήλης ἐκ λευκοῦ μαρμάρου
μετὰ ἀετώματος συγκεκολλημένον ἐκ δύο τεμα-
χίων, ἐλλιπὲς κάτωθεν καὶ πρὸς δεξιάν. Πλάτος
0,28, ὕψος ἄνευ τοῦ ἀετώματος 0,17, πάχος πε-
ρίπου 0,10. Τὸ ἀρχικὸν πλάτος τῆς στήλης δὲν
δύναται νὰ ὁρισθῇ ὡς ἐλλειπούσης τῆς κορυφῆς
τοῦ ἀετώματος. Οὐδὲν ἦττον τοσοῦτον ὁμοιάζει τὸ
τεμάχιον τοῦτο πρὸς τὴν ὑπὸ Φιλίου ἐν Mittheil.
d. d. arch. Inst. Athen XIX σελ. 171 ἐξ. ἐκδο-
θεῖσαν στήλην, ὥστε εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον φαίνεται
βέβαιον ὅτι ἐξ ἐκείνης προέρχεται καὶ τοῦτο, καί-
τοι δὲν προσαρμόζει πρὸς αὐτήν. Ἡ ἐπιφάνεια
εἶνε ἱκανῶς ἐφθαρμένη, ὁ δὲ δεῦτερος στίχος ἔχει
ἐξαλειφθῇ ἐπίτηδες. Ἀριθ. καταλ. 5B.

ΤΟΚΡΑΤΩΡΚΑΙ

ΕΡΗΣ

[Αὐ]τοκ(ρ)άτωρ Καί[σαρ] - - -

- - - - -

- - - - [εὐσε](6)ῆς

57. Μέγα τεμάχιον βάθρου ἐκ λευκοῦ μαρμά-
ρου ἐλλιπὲς πρὸς ἀριστεράν, ἢ δ' ἐπιγραφή καὶ
ἄνωθεν. Ὑψος αὐτοῦ 0,85, τῆς δὲ ἐπιγεγραμμένης
ἐπιφανείας τὸ σωζόμενον ὕψος 0,60, μέγιστον πλά-
τος 0,09. Κατωτέρω δὲν ὑπάρχει ἄλλος στίχος.
Γράμματα μικρὰ τοῦ Β' ἢ Γ' μ. Χ. αἰῶνος. Ἀρ.
καταλ. 675.

PAC
PAΔΗΟΥC
ΕΗΝ
ΟΜΟΥΝΟΝ
ΕΞΟΝΩΙ

[ἀνάκτο]ρα Δηοῦς
[γεν]εήν
-ο μούνον
[εὐφρονη δ]έξο νόψ.

58. Μικρὸς τετράπλευρος βωμὸς ἐκ λευκοῦ μαρ-

μάρου μετὰ ἀναγλύφων βουκράνων καὶ στεμμάτων
καὶ ἐσχάρας ἄνωθεν. Ὑψος 0,48, πλάτος κατὰ
τὴν βάσιν 0,25, πάχος περίπου 0,16. Ἡ δεξιὰ
ἄνω γωνία εἶνε ἀποκεκομμένη. Ὁ πρῶτος στίχος
ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ ἐπικράνου, ἠφανίσθη δ' ὁλοσχε-
ρῶς πλὴν μικρῶν τινῶν λειψάνων ὀλίγων γραμμά-
των. Ἀριθ. καταλ. 261.

ΔΙΟΝΥCΙΟΥΦΑΛΗ

ΔΙΟΝΥCΙΟΥΦΑΛΗ
ΑΘΗΡΑΝΕΘΗΚΕ

(ἡ δεῖνα)

Διονυσίου Φαλη[ρέως θυ-]

[γ]άτηρ ἀνέθηκε.

59. Μικρὸς τετράγωνος βωμὸς ἄνευ διακόσμου
ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ βοθρίσκου ἄνωθεν. Ὑψος
0,35, πλάτος κατὰ τὴν βάσιν 0,19, πάχος πε-
ρίπου 0,09. Γράμματα ἐφθαρμένα. Ἀριθ. κατα-
λόγου 116.

ΑΡΤΕ

ΜΙΛΙ

Ἀρτέμιδι

60. Μικρὸς τετράπλευρος βωμὸς ἐκ λευκοῦ μαρ-
μάρου μετὰ ἐφθαρμένου ἀναγλύφου διακόσμου ἐρω-
τιδέων καὶ φυλλωμάτων καὶ ἐσχάρας ἄνωθεν. Ὑψ.
0,34, πλάτος κατὰ τὴν βάσιν 0,26, πάχος 0,14.
Ἀριθ. καταλ. 117.

ΦΛΠΑΜΦΙΛΗ

ΚΟΥΡΟΤΡΟ

ΦΩΕΙ'ΗΝ

Φλ(αβία) Παμφίλ(η)

Κουροτρό-

φω ε(ὐ)χ(ή)ν.

61. Μικρὸς στρογγύλος βωμὸς ἐκ λευκοῦ μαρ-
μάρου μετὰ ἀναγλύφου διακόσμου βουκράνων καὶ
στέμματος καὶ ἐσχάρας ἄνωθεν. Ὑψος 0,17, διά-
μετρος κατὰ τὴν βάσιν 0,13. Ἀριθ. καταλ. 118.

ΘΕΟΦΙΛΗΚΟΥΡΟΤΡΟΦΩΙ

ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΝ

Θεοφίλη Κουροτρόφω

χαριστήρι(ο)ν.

Τὴν διόρθωσιν τοῦ ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΝ εἰς χαρι-
στήρι(ο)ν δὲν νομίζω βεβαίαν, διότι ἐν τοῖς χρό-
νοις, ἐξ ὧν προέρχεται ἡ παρούσα ἐπιγραφή, ὑπῆρ-
χεν ἤδη ὁ βραχύτερος τύπος τοῦ ὀνόματος καὶ
ἡ δύνατο κάλλιστα νὰ γραφῇ.

62. Μικρὸς στρογγύλος βωμὸς μετὰ ἀναγλύφου διακόσμου βουκράνων καὶ στέμματος. Ὑψος 0,17, διάμετρος κατὰ τὴν βάσιν 0,10. Ἀριθ. κατ. 119.

ΔΙΩΝΗΠΡΟ	Διώνη Προ-
ΣΗΘΕΝΠΑΣΙ	σῆθεν Πασι-
ΚΡΑΤΟΥΣΑΛΟ	κράτους ἄλο-
ΧΣ	χ[ος εὐχῆ]ν Κου-
ΥΝΚΟΥ	χ[ος εὐχῆ]ν Κου-
ΝΛΑ	[ροτρόφω] - -

Τὸ ἄλλως ἄγνωστον τοπικὸν Προ|σῆθεν ἀναγινώσκεται ἀσφαλῶς, πάντα δὲ τὰ γράμματα εἶνε σαφῇ πλὴν τοῦ Η ἐφθαρμένου ὄντος. Κατωτέρω τοῦ στ. ὅ δύνανται νὰ λείπη εἰς ἔτι στίχος.

63. Μικρὸς στρογγύλος βωμὸς μετὰ ἀναγλύφου διακόσμου βουκράνων καὶ στέμματος καὶ ἐσχάρας ἄνωθεν. Ὑψος 0,21, διάμετρος 0,115. Ἡ ἐπιγραφὴ κεῖται ἐπὶ τοῦ ἐπικράνου καὶ εἶνε λίαν ἐφθαρμένη. Ἀριθ. καταλ. 121.

ΚΟΙ.ΟΙ Κο[υρ]ο[τρόφω]¹

64. Μικρότατον τετράγωνον βωμίδιον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου μετὰ ἐσχάρας ἄνωθεν. Ὑψ. 0,045, πλάχ. 0,048. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἱκανῶς ἐφθαρμένη, καὶ δυσανάγνωστος πολλὰ δὲ γράμματα ἠφανίσθησαν ὀλοσχερῶς. Ἀριθ. καταλ. 399.

ΤΕΜΙ	[Ἀρ]τεμι[σί]
ΠΟΥΕΡ	[α ἄ]πὸ Κερ[α]
ΝΠΡ	[μέω]ν - -
ΛΣΕΥΧΙ	- - εὐχῆ[ν].

Πάντες οἱ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενοι μικροὶ οὗτοι βωμοὶ ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἐσχάτους ῥωμαϊκοὺς χρόνους ὑπάρχει δὲ πρὸς τούτοις ἐν Ἐλευσίνι καὶ ἑτερός τις, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἀπεξεσμένη ἐπίτηδες.

Σημείωσις. Ὁ ἐν φιλολόγοις ἐπιφανέστατος κ. Wilamowitz ἀνεκοίνωσέ μοι ἀρτίως ἰδίαν ἀνάγνω-

¹ Διὰ τὴν ὁμοιότητα ἐκδοθῆτω ἐνταῦθα καὶ ἑτέρα τοιαύτη ἐπιγραφὴ, καίπερ ἐκ πολὺ ἀρχαιοτέρων (πιθανῶς προεुकλειδείων) χρόνων προερχομένη. Αὕτη εἶνε ἐγκεχαραγμένη ἐπὶ τεμαχίου ἐκ τοῦ λαίμου πηλίνου ἀγγείου μετὰ καστανόχρου γανώσεως εὐρεθέντος κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ὑπὸ Φιλίου ἀνασκαφῆς.

ΚΟΡΟΤΡΟ<

Κο(υ)ροτρό[φω].

σιν τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφ. Ἀρχ. 1895 σελ. 86 ἐκδοθείσης ἐπιγραφῆς (στ. 4 ἐξ.), ὡς ἐξῆς:

ὅπως δ' ἄριστόν ἐστι· τὸν γὰρ θύλακον θεὸν νομίζω, μεστὸς ἂν εἴ, μὴ κενός.

ἀπόφθεγμα ἀληθῶς «Κύκλωπι μᾶλλον ἢ τινι ἄλλῳ τῶν μάλιστα τὸ θεῖον βλασφημησάντων προσῆκον» ὡς αὐτὸς ὁ Wilamowitz τὸ ἐχαράκτηρισεν. Ἡ ὀρθότης τῆς ἀναγνώσεως ταύτης δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἀμφισβητηθῇ, καίτοι ἐάν τις ἀπλῶς ἐπισκοπῇ αὐτὸν τὸν λίθον, δυσκόλως δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι δὲν ἐλλείπουσι γράμματα κάτωθεν καὶ πρὸς δεξιάν, διότι ὁ λίθος φαίνεται ἀνωμάλως καὶ κατὰ τύχην ἀποκεκρουσμένος ἐγγύτατα αὐτῶν τῶν ἐσχάτων γραμμάτων· τούτου δ' ἕνεκα ἠπατήθη καὶ ἐγώ. Ὁ γράψας τὸ ἄθεον τοῦτο δόγμα μετεχειρίσθη τὸ προσπεσὸν τεμάχιον μαρμάρου μηδαμῶς φροντίσας νὰ ἀποκόψῃ τὰ ἄκρα, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸ εὐγώνιον, ἔπειτα δὲ φαίνεται ὅτι φοβηθεὶς διὰ τὴν βλασφημίαν ἐξεκόλαψεν, ὡς ἐσημείωσα ἤδη (αὐτόθι σελ. 85), τοὺς πρῶτους στίχους τῆς ἐπιγραφῆς, ἐν οἷς καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀναμφιβόλως ἦτο ἀναγεγραμμένον, ἴσως δὲ καὶ ἀπέρριψεν αὐτὸς τὸν λίθον εἰς τὰ χώματα, δι' ὧν ἐπληροῦτο τότε ἡ νοτία αὐλὴ τοῦ ἱεροῦ. Ἡ ἐμὴ ἀνάγνωσις τῶν πρῶτων στίχων [γράμ]ματα ταυτὶ κο[λ]ύφας τὴν τέχνην μαθεῖν φαίνεται μοι ἤδη βεβαία. Τῶν προηγουμένων στίχων ἐξηφανίσθη πᾶν ἔχνος, μάταιον δὲ θὰ ἦτο νὰ προσπαθῇ τις νὰ ἀποκαταστήσῃ πληρὴς τὸ κείμενον· τὸ νόημα δ' ὅμως εἰκάζω ὅτι θὰ ἦτο τοιοῦτον: ὁ δεῖνα θέλων νὰ δηλώσῃ τίς εἶνε ὁ ἄριστος κανὼν τοῦ βίου ἀνέγραψε τὰ γράμματα ταῦτα.

Εὐχαιρον ἤδη νομίζω νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα καὶ τόδε, ὅτι ἐξετάσας κατὰ παράκλησιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Κόντου τὸν λίθον τῆς ὑπὸ Φιλίου (Ἐφημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 101 ἐξ.) καὶ νῦν ὑπὸ Köhler ἐν CIA IV. 2 σελ. 142, 574 ἐκδοθείσης ἐπιγραφῆς ἐν στ. 24 εἶδον ὅτι κεῖται ΔΙΑΧΕΙΡΙΞΑΞ, ὡς ὀρθῶς ἐξ εἰκασίας ἀποκατέστησεν ὁ Köhler, ἀλλ' ἕνεκα φθορᾶς τινος τοῦ λίθου τὸ Ι φαίνεται ὁμοιότατον πρὸς Η, λίαν δυσκόλως δυνάμενον νὰ διακριθῇ. Διὰ τοῦτο ἠπατήθησαν ὅτε Φίλιος καὶ ὁ μετ' αὐτὸν ἀντιγράψας τὴν ἐπιγραφὴν Lolling, ἀναγνόντες ΔΙΑΧΕΙΡΗΞΑΞ.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν ΣΚΙΑΣ

ΤΕΘΡΙΠΠΟΝ ΠΗΛΙΝΟΝ

I

Τὸ ἐπὶ τοῦ φωτοτυπικοῦ πίνακος ἀρ. 3 ἐκ δύο ὄψεων ἐξαιρέτως ἀπεικονιζόμενον πῆλινον ἄρμα εἶνε κτῆμα τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τῶν Ἀθηνῶν καὶ προέρχεται ἐκ κατασχέσεως¹. Ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ πηλοῦ αὐτοῦ, τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας, τοῦ χρωματισμοῦ, καὶ ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς παραστάσεως δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ εἰκάσῃ ὅτι τοῦτο προέρχεται ἐκ τῶν νεκροπόλεων τῆς Τανάγρας².

Ἡ διατήρησις τοῦ σπουδαίου τούτου καὶ ωραίου ἔργου εἶνε ἐξαίρετος· οὐχὶ μόνον ἄρτιον ἐντελῶς εἶνε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοῦ χρωματισμοῦ αὐτοῦ διατηροῦνται εἰσέτι ἱκανῶς, ὥστε νὰ δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ ἀναπαραστήσῃ πῶς ἦτο τοῦτο ἀρχικῶς κεχρωματισμένον. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς ὡς βάσεως χρησιμευούσης εὐρείας πλακὸς εἶνε ἐρυθρά. ἐπίσης δὲ ἐρυθρὸν εἶνε καὶ τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ δίφρου. Ὁ ῥυμὸς εἶνε μέλας. Ἡ περιφέρεια τῶν τροχῶν εἶνε κεκοσμημένη διὰ δύο ἐρυθρῶν κύκλων περικλειόντων μέλαν κόσμημα ἐκ στιγμῶν. Οἱ ζύγιοι ἵπποι εἶνε μέλανες, τῶν δύο δὲ παρασεύρων ὁ μὲν εἶνε ἐρυθρός, ὁ δὲ ἕτερος κίτρινος. Ἡ χαίτη δηλοῦται διὰ κυματοειδῶν γραμμῶν κιτρίνου μὲν χρώματος ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ ἵππου καὶ τῶν μελάνων, ἐρυθροῦ δὲ ἐπὶ τοῦ κιτρίνου. Περὶ τοῦ χρωματισμοῦ τῶν ὄπλων τῶν δύο πολεμιστῶν θὰ ὁμιλήσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις.

II

Τὸ περὶ οὗ ἡ ἡμετέρα πραγματεία μνημεῖον τοῦτο παρέχει ἡμῖν λαμπρὰν τοῦ ἀρχαίου πολεμικοῦ ἄρματος εἰκόνα, ἥπερ ὁμοίαν δὲν κατεῖχο-

μεν μέχρι τοῦδε ἐν πηλῷ³. Ὅτι ἐκ πρώτης ὄψεως κινεῖ τὴν προσοχὴν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἄρματι εἶνε τὸ πλάτος τοῦ δίφρου καὶ ἡ ἀναλόγως μικρὰ ἀνύψωσις αὐτοῦ ὑπὲρ τὸ ἔδαφος· ἀλλ' ἀμφότερα ἦσαν πράγματι ἀναγκαῖα, ἵνα μὴ ἀνατρέπηται τὸ ἄρμα ὑπὸ τῶν ἀνακλονήσεων κατὰ τὴν διὰ μέσου τῶν πεδίων ὁρμὴν ἐν περιπτώσει καταδιώξεως ἢ φυγῆς. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ πάντως λόγον καὶ οἱ τροχοὶ τῶν πολεμικῶν ἀρμάτων, ὡς καὶ ἐκ τοῦ προκειμένου παραδείγματος δηλοῦται, τοσοῦτον ἀπείχον τοῦ δίφρου

Οἱ τροχοὶ εἶνε τετράκνημοι· τοῦτο δὲ παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων μνημείων, ἵνα μόνον περὶ αὐτῶν εἰπώμεν, οἷον ἐπὶ τῶν μυκηναϊκῶν στηλῶν καὶ ἐγγλύπτων λίθων, καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ Διυύλου ἀγγείων. Οἱ τροχοὶ τοῦ ἄρματος ἡμῶν εἶνε προσκεκολλημένοι κάτωθεν ἐπὶ τῆς βάσεως⁴. Ἡ πλήμνη ἐξέχει ὀλίγον, ὁ δὲ ἄξων εἶνε παχὺς καὶ στερεός· σημειωτέον δ' ὅτι ἱκανῶς ἐξέχει οὗτος τῆς πλήμνης. Ἐπὶ τοῦ ἄξονος τούτου στηρίζεται ὁ δίφρος, ὀρθογώνιος ὢν καὶ ἄφρακτος ὀπισθεν. Ἡ ἀνοικτὴ πλευρὰ (πτέρνα) ὑψοῦται ἐλάχιστα ὑπὲρ τὸ ἔδαφος, ἵνα οὕτω καθίσταται εὐχερὴς ἡ τε ἀνάβασις καὶ ἡ κατάβασις. Τὰ περιφράγματα τοῦ δίφρου εἰσὶ ταπεινά, μόλις ἐξικνούμενα μέχρι τῶν γονάτων τῶν ἐν τῷ ἄρματι ἵσταμένων. Ἐπὶ τούτων ἄλλως ἐπικεῖνται ὑψηλαὶ ἄντυγες, αἱ μὲν ἔμπροσθεν σχήματος ἡμικυκλίου πεπλατυσμένου, αἱ δὲ πλάγια ὡς συνήθως, ἥτοι σχηματίζουσαι ὑψηλὸν ἐλλειψοειδῆ κρίκον, ἀφ' οὗ ἐκρατεῖτο ὁ θέλων νὰ κατέλθῃ τοῦ ἄρματος ἡ νὰ ἀναβῇ εἰς αὐτό.

Ἡ προσθία ἄντυξ ἐξικνεῖται εἰς τὸ μέσον περιπλου τοῦ σώματος τῶν ἐν τῷ ἄρματι ἵσταμένων. Ἐκάστη δ' ἄντυξ εἶνε συνηνωμένη μετὰ τοῦ περιφράγματος κατὰ τὸ μέσον δι' ἱμάντος, ὡς φαίνε-

¹ Εὐχарιστῶ θερμῶς τοῖς κκ. Καβδαδῖ καὶ Στάη, διότι μοι προέτειναν νὰ δημοσιεύσω τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι.

² Εὐρετήριον τοῦ μουσ. 4082. Μέγιστον ὕψ. 0,21. Διαστάσεις τῆς βάσεως· μῆκ. 0,22· πλάτ. 0,20· πλάχ. 0,01. Ὡς βλέπει τις ἐκ τῶν διαστάσεων, ἵνα ἔχωμεν ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ μεγέθους τοῦ μνημείου πρέπει νὰ ἀναπαραστήσωμεν αὐτὸ δύο φορές μεγαλύτερον ἢ ὅσον φαίνεται ἐν τοῖς ἀπεικονίσμασιν.

³ Πῆλινον ἄρμα ἐκ Κύπρου Arch. ep. Mith., 1877, p. 107 (συλλ. Millosicz); Heuzey, Les figurines en terre cuite du musée du Louvre, pl. X, 2.—Διὰ τὰ ἀρχαῖα ἄρματα θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὸ Dictionnaire des antiquités, ἀρθρ. Currus (Saglio).

⁴ Εἶνε κινητοὶ εἰς τὰ ἄνευ βάσεως πῆλινα, ὅπως τὸ μικρὸν Κυπριακὸν ἄρμα, τὸ ὑπὸ M. Heuzey δημοσιευθέν, ἢ εἰς τοὺς ἵππους τοὺς ἀντὶ ποδῶν φέροντας τροχοὺς.

πραγματικότητι ἐκ ξύλου ἐν πυρὶ κεκαμπυλωμένου. Ἐνδιαφέρον μέρος τοῦ ἄρματος, ὅπερ αἱ ἐπὶ ἀγγείων ἢ ἀναγλύφων ἀπεικονίσαις ἀρμάτων δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναπαραστήσωσιν, εἶνε εἰδὸς τι κιβωτίου ἐντὸς τοῦ δίφρου· κατὰ μῆκος τοῦ προσθίου περιφράγματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἠδύναντο νὰ τίθενται τὰ ὅπλα, ἡ λεία, ἡ καὶ ἀπλῶς ἡ τροφὴ τῶν ἵππων.

Ὁ ῥυμός εἶνε προσηρμοσμένος εἰς τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ δίφρου, λίαν παχὺς εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀρμογῆς, λεπυνόμενος δ' ὀλίγον καθ' ὅσον πλησιάζει πρὸς τὸ ἀκρορρύμιον. Ἐχων θέσιν πλαγίαν ὡς πρὸς τὸν δίφρον, οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζῃ μετ' αὐτοῦ γωνίαν 45° περίπου μοιρῶν, ἀπολήγει εἰς χηνίσκον. Ὁμοίως δὲ χηνίσκον ἀποτελοῦσι καὶ τὰ ἄκρα τοῦ ζυγοῦ. Ἡ κύρτωσις δ' αὕτη κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ ῥυμοῦ καὶ τοῦ ζυγοῦ ἐσκόπει βεβαίως νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐξολίσθησιν τῶν ἱμάντων.

Οἱ ζύγιοι ἵπποι εὐρίσκονται πολὺ πλησίον ἀλλήλων, ἐνῶ οἱ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στοίχου κείμενοι παρὰσειροι εἶνε ἀρκετὰ ἀπομεμακρυσμένοι τούτων. Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι πρέπει νὰ ἀναπαραστήσῃ τις τοὺς παρασειρούς οὐχὶ εἰς τὸν δίφρον, ἀλλ' εἰς τὰ ἄκρα τοῦ ζυγοῦ προσδεδεμένους.

Δύο ἄνδρες ἴστανται ἐν τῷ δίφρῳ, ὁ ἀναξ ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ὁ ἡνιόχος. Οὗτος ἐκτείνων τοὺς πήχεις πρὸς τὰ ἐμπρὸς κρατεῖ ἐν χερσὶ τὰ ἡνία, εἶνε δ' ἐνδεδυμένος χιτῶνα ποδήρη· ἀπὸ τοῦ νώτου αὐτοῦ ἐξήρτηται μεγάλη ἀσπίς τοξοειδῶς ἀποκεκομμένη, ἐπὶ τῆς ἀντιγῆς τῆς ὁποίας εἶνε γεγραμμένα δι' ἐρυθροῦ χρώματος ὁφιοειδῆ κοσμήματα, καὶ ἥτις ἔχει ὡς ἐπίσημον ἐρυθρῶς ἐπίσης γεγραμμένον ἄνδρα γυμνόν, ὑψοῦντα τὰς δύο χεῖρας· ἀμφίβολον εἶνε ἂν ὁ τεχνίτης ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ χορευτήν, πυγμάχον, ἢ ἄνδρα προσπαθοῦντα νὰ ἐκσφενδονήσῃ τι. Ὁ ἀναξ φέρει ἐπὶ κεφαλῆς κράνος αὐξάνον τὸ ἀνάστημά του, ὅπερ καὶ ἄνευ τούτου εἶνε ἤδη ὑψηλότερον τοῦ ἡνιόχου. Τὸ κράνος χωριστὰ καὶ λίαν ἀτέχνως εἰργασμένον, ἔχει παραγναθίδας καὶ μέγαν λόφον κεκοσμημένον δι' ἀκτινοειδῶν ἐρυθρῶν γραμμῶν. Εἶνε δὲ ὁ ἀναξ γυμνός καὶ κρατεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός, ἥς ὁ πῆχυς ἔχει δυσανάλογον μῆκος, τὴν ἀντιγᾶ. Ὁ ὑπὸ τὴν ἀσπίδα κεκρυμμένος ἀριστερὸς αὐτοῦ βραχίον φαίνεται ὡς ἄμορφος ὄγκος. Ἡ ἀσπίς, στρογγύλη οὖσα, ἀπο-

ταί. Αἱ ἀντιγᾶς αὗται θὰ κατεσκευάζοντο ἐν τῇ τελείᾳ χωριστὸν τεμάχιον, ὅπερ δύναται τις νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ φέροντος αὐτὸ βραχίονος. Τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῆς εἶνε κεχρωματισμένον ἐρυθρόν, ἐπίσημον δὲ φέρει διὰ κιτρίνου χρώματος γεγραμμένον χοῖρον, οὗτινος παρέχομεν ἐνταῦθα ἐν ζιγογραφᾷ.

φήματι ὁμοίωμα. Δόρυ δὲν ἔχει· οὐδὲ πιστεύω ὅτι ὑπῆρχε τοιοῦτον ἀρχικῶς ἐξ ἰδιαίτερου τεμαχίου κατεσκευασμένον καὶ ἀπωλέσθη νῦν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἵππους, οὗτοι ἐπλάσθησαν κατὰ τὸν τυπικὸν ἐκεῖνον τρόπον, καθ' ὃν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπεικονίζον τὰ ζῶα οἱ κοροπλάσται καὶ οἱ χαλκεῖς. Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ὅτι οἱ μυκτῆρες τῶν ἵππων, ὅπως καὶ αἱ συνεσφιγμέναι πυγμαὶ τοῦ ἡνιόχου εἶνε διάτρητοι· εἶνε δὲ πιθανώτατον ὅτι διὰ τῶν ὁπῶν τούτων διήρχοντο ἄλλοτε τὰ ἡνία, βεβαίως οὐχὶ ἐκ μετᾶλλου⁵, ἀλλ' ἐκ κεχρωματισμένου λίνου. Τοῦτο δὲν εἶνε ἄνευ ἐνδιαφέροντος, διότι καίτοι ἀναμφιβόλως τὸ ἄρμα εἶνε καλῶς διατετηρημένον, ὅμως πρέπει νὰ ἀναπαραστήσωμεν αὐτὸ τοιοῦτον, οἷον ἦτο, ὅτε τελείως ἐξηρημένον καὶ καινουργές, ἐν στιλπνῷ καὶ φαιδρῷ χρωματισμῷ μετὰ τῶν ἐρυθρῶν αὐτοῦ καὶ κιτρίνων ἡνίων, κατετέθη ἐπιμελῶς ὑπὸ

⁵ Ὡς σκέπτεται ὁ κ. Jamot, BCH, XIV, p. 224, περὶ τῆς λόγης, ἣν ἔπαλλεν εἰς τῶν μικρῶν ταναγραϊκῶν ἱππέων, καὶ ἥτις ἦτο ἴσως ἀπλῶς ἐκ ξύλου ἢ ὀστοῦ.

εὐσεβῶν χειρῶν εἰς τὸν τάφον ὅστις διετήρησεν ἡμῖν τοῦτο.

III

Εἶνε καταφανές, ὅτι τὸ ἄρμα εἶνε ἀρχαϊκῶν χρόνων· τὸ σχῆμα τῶν ἵππων μαρτυρεῖ τοῦτο, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ μορφαὶ τῶν πολεμιστῶν Ἀναμνησκουσι ταῦτα τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἔτι ὁ κεραμεὺς διὰ τὴν παραστήσῃ τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον ἤρκειτο τὴν κεφαλὴν τῶν παριστῶν τὴν κεφαλὴν μέρος τοῦ τύπου οὕτως, ὥστε τὴν σχηματίζεται (ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου) μικρὰ προεξοχή, ἢ ῥίς, καὶ τὴν ὀρύττη δύο μικρὰς κοιλότητας διὰ τοὺς ὀφθαλμούς.

Οὐ μόνον ἔνεκα τῆς διαπλάσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔνεκα τοῦ χρωματισμοῦ αὐτοῦ, τὸ ἄρμα ἡμῶν δεόν τὴν καταταχθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν μικρῶν ἵππων καὶ ἱππέων, οὓς ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ ἔφερον εἰς φῶς αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Τανάγρας⁶, κατ' ἀκολουθίαν δύναται τὸ ἄρμα τοῦτο νὰ εἶνε, ὅπως καὶ τὰ μνημονευθέντα ἔργα, σύγχρονον πρὸς τὰ λεγόμενα πρωτοβοιωτικὰ ἀγγεῖα καὶ πρὸς τὰ περιέργα ἐκείνα γυναικεῖα ἀγαλμάτια, δι' ἃ οἱ ἀρχαιολόγοι διετήρησαν τὸ κωμικὸν ὄνομα παπάδες, ὅπερ ἔνεκα τῆς τιαρομόρφου κομμώσεώς των ἀπεδόθη εἰς αὐτὰ παρὰ τῶν χωρικῶν τοῦ Σχιματαρίου⁷.

Δύναται λοιπὸν νὰ ἀνήκῃ τὸ ἄρμα εἰς τοὺς χρόνους, οἵτινες προηγήθησαν τῆς εἰς Βοιωτίαν εἰσαγωγῆς τοῦ Κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, δυνατόν ὅμως εἶνε ἐπίσης ἔνεκα τοῦ σχήματος τῆς ἀσπίδος τοῦ ἀνακτος, τῶν ἐπισήμων, καὶ πρὸ πάντων τοῦ παριστῶν τὸν ἄνδρα, ὅστις διὰ τῆς σχετικῶς ῥωμαλέας μορφῆς του καὶ τῆς ζωηρᾶς του στάσεως οὐδὲν ἔχει τὸ γεωμετρικόν, νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸ ἄρμα ἡμῶν μεταγενεστέραν χρονολογίαν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅμως δὲν πιστεύω ὅτι τοῦτο εἶνε νεώτερον τοῦ 7^{ου} αἰῶνος⁸.

Ὁ ἀναγνώστης παρετήρησε βεβαίως, ὅτι ὁ ἀναξ εἶνε ὠπλισμένος κατὰ τρόπον διάφορον τοῦ ἡνίο-

χου. Ὅπως οἱ ἐκ πηλοῦ μικροὶ ἱππεῖς, ὁ ἀναξ ἔχει ἤδη τὸν τοῦ Δωριέως ἱππέως ὀπλισμόν. Ἦτοι τὸ κράνος μετὰ παραγναθίδων καὶ τὴν μεγάλην στρογγύλην ἀσπίδα· τοῦναντίον ὁ ἡνίοχος εἶνε ἄνευ κράνους καὶ φέρει τὴν ἀσπίδα ἐλλειψοειδῶς κεκομμένην, διαμορφωθείσαν ἐκ τοῦ ἐτέρου τῶν δύο τύπων τῆς μυκηναϊκῆς ἀσπίδος. Ἡ ἀσπίς, χαρακτηριστικὸν καὶ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων, φέρεται εἰσέτι, ὅπως αἱ μυκηναϊκαὶ ἀσπίδες, οὐχὶ διὰ τοῦ βραχίονος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἐξηρητημένη. Ἀρὰ γε πρέπει νὰ ἀποδοθῇ μεγάλη σπουδαιότης εἰς τὴν διαφορὰν ταύτην τοῦ ὀπλισμοῦ τοῦ ἀνακτος καὶ τοῦ ἡνίοχου του; Ὁφείλομεν ἄρ' ἔτι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ἀναξ φέρει τὰ τέλεια ὅπλα τῶν Δωριέων, διότι κατάγεται ἐκ τῶν εἰς Βοιωτίαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Ἡρακλειδῶν εἰσχωρησάντων κατακτητῶν, ἐν ᾧ ἀπ' ἐτέρου ὁ ἡνίοχος, ἀπλοῦς ὑπηρέτης, εἶνε ὠπλισμένος κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον, ὡς ἀνέκων εἰς τὸ γένος τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Βοιωτίας; Δὲν πιστεύω. Ἡ μετὰ δύο τοξοειδῶν τομῶν ἀσπίς, ἥτις ὑπὸ τὴν μορφήν, ἣν παρουσιάζει τὸ ἐκ πηλοῦ ἄρμα, ἐπὶ μακρὸν διετηρήθη ἐν Βοιωτίᾳ, δὲν θὰ ἀπεικονίζετο ὡς σύμβολον ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν βοιωτικῶν πόλεων⁹, ἂν ἐχρησίμευεν αὕτη μόνον ὡς ὅπλον εἰς τοὺς ἀπογόνους τῆς κατακτηθείσης γενεᾶς. Αὕτη θὰ ἐφέρετο βεβαίως ὑπὸ πάντων τῶν Βοιωτῶν ἀδιακρίτως κατὰ τὴν γεωμετρικὴν περίοδον. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸ ἡμέτερον ἄρμα μετὰ τῶν δύο διαφόρων ὠπλισμένων πολεμιστῶν, δύναται νὰ σχετισθῇ πρὸς τὸ τεμάχιον τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ἀγγείου¹⁰, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸν νεώτερον ῥυθμὸν τοῦ Διπύλου, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ εἰκονίζονται πολεμισταὶ ὠπλισμένοι ἀδιακρίτως δι' ἀσπίδων στρογγύλων ἢ τοξοειδῶς ἀποκεκομμένων.

Ὅτι δὲ εἰς τὸν ἡνίοχον καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἀνακτα ἐδόθη ὑπὸ τοῦ κοροπλάστου ἡ τοξοειδῶς ἀποκεκομμένη ἀσπίς, ἐξηγεῖται, ἐάν τις σκεφθῇ ὅτι ἀσπίς, ἥτις οὐχὶ ἀπὸ τοῦ βραχίονος, ἀλλ' ἐξηρητημένη ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἐφέρετο, ἦτο ἡ μόνη, δι' ἣς ἡδύνατο νὰ ἐξοπλισθῇ ὁ ἡνίοχος, ὡς κρατῶν καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν τὰ ἡνία. Ἀλλως δ' αὕτη

⁶ Martha, Cat. des terres-cuites de la Soc. Arch., αρ. 966-969. Jamot ἔ. ἀ. σ. 248-220 καὶ πίν. XIII.

⁷ Ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῶν διαφόρων τούτων κατηγοριῶν πρὸς ἀλλήλας ἴδε Böhlau, Jahrbuch, III, σ. 323-364; Holleaux, Monuments Piot, t. I, 33-34; Pottier, Cat. des vases du Louvre, I, σ. 238-242.

⁸ Τὸ ἡμέτερον ἄρμα εἶνε σύγχρονον τοῦ πηλίνου τοῦ δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Martha ἐν BCH, XVII, pl. I.

⁹ Cat. Brit. Mus., Central Greece, pl. V-VI.

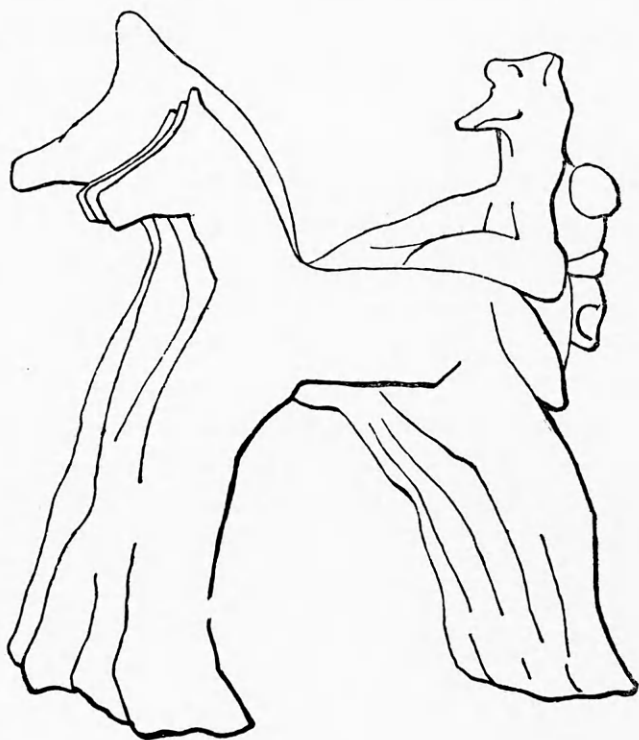
Εἷς δακτύλιος χρυσοῦς ἐν Βοιωτίᾳ εὑρεθείς, νῦν δ' ἐν ἰδιωτικῇ συλλογῇ ἐν Θήβαις, ἔχει ἐν τῇ σφενδόνῃ βοιωτικὴν ἀσπίδα.

¹⁰ Ἴδε τεμάχιον ἀπεικονισθὲν ἐν Ath. Mitth. 1892, σ. 215=Reichel, Hom. Waffen, εἰκ. 26.

τὸν προεφύλαττεν ἄριστα ἐν περιπτώσει καταδιώξεως, καλύπτουσα οὐ μόνον τὰς κνήμας καὶ τὰ νῶτα, ἀλλὰ καὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καί, ἂν οὗτος ἤθελεν, ὀλόκληρον τὴν κεφαλὴν του. Σημειωτέον ἐν παρόδῳ, ὅτι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ ἡνίοχος φέρει τὴν ἀσπίδα, ἐνθυμίζει μίαν κατὰ συνθήκην παράστασιν τοῦ γεωμετρικοῦ ρυθμοῦ. Οἱ κερამεῖς τῶν τοῦ Διπύλου ἀγγείων¹¹ παριστῶσι τοὺς πολεμιστὰς βαδίζοντας, ἢ ἡνιοχοῦντας, ἢ κωπηλατοῦντας τὴν ἀσπίδα ἐξηρτημένην ἔχοντας οὐχὶ ἀπὸ τῶν νώτων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πλευρᾶς. Αἰτία τούτου εἶνε βεβαίως ὅτι θὰ εὕρισκοντο εἰς λίαν στενόχωρον θέσιν, ἂν ἤθελον νὰ παραστήσωσι ταύτην ἐκ τοῦ πλαγίου καλύπτουσαν τὰ νῶτα, ὅπως ἀληθῶς ἡ ἀσπίς θὰ ἐφέρετο καθ' ὃν χρόνον δὲν ἐγίνετο μάχη.

Τὸ ἡμέτερον ἄρμα δὲν εἶνε τὸ μόνον μνημεῖον τῆς ἀρχαίας πλαστικῆς τῆς Τανάγρας, ὅπερ παρουσιάζει εἰκόνα τῆς βοιωτικῆς ἀσπίδος. Ἐν πηλινῳ τοῦ Μουσείου τῶν Ἀθηνῶν¹² παριστᾷ ὅπισθεν τεσσάρων λίαν κακοτέχνως εἰργασμένων ἵππων, οἵτινες φαίνονται ὡς προσκεκολλημένοι ἀλλήλοις καὶ ὧν οἱ ἐν τῷ μέσῳ εἶνε μικρότεροι τῶν παραπλεύρως κειμένων, ἄνδρα ὁμοίως κακῶς ἐσχηματισμένον, μὲ πεπλατυσμένον τὸ σῶμα, ὅστις ἔχει, ὅπως ὁ ἡνίοχος τοῦ ἄρματος μας, τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπὶ τοῦ νώτου τὴν τοξοειδῶς ἀποκεκομμένην ἀσπίδα. Οὗτος ἐκτείνει τοὺς βραχίονας πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ θέτει τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου τῶν παρασείρων¹³. Δὲν ὑπάρχει βεβαίως ἀμφιβολία ὅτι τὸ χονδροειδὲς τοῦτο πηλινον κατασκευάσμα δὲν παριστᾷ ἄπλοῦν ἵπποκόμον, ἀλλ' ἡνίοχον πολεμικοῦ ἄρματος· ὁ κοροπλάστης εἴτε ἐξ ἀδεξιότητος, εἴτε ἐκ τῆς ἐπι-

θυμίας νὰ συντελέσῃ ταχέως τὸ ἔργον, παρέλιπεν ἐκεῖνο, ὅπερ τῷ ἐφάνη ἥττονος σημασίας καὶ δυσκολώτερον νὰ παρασταθῇ, δῆλα δὲ αὐτὸ τὸ

ἄρμα, μὴ διατηρήσας ἢ τοὺς ἵππους καὶ τὸν ἡνίοχον, ἅτινα προσήγγισε μέχρις ἀμέσου ἐπαφῆς. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀσπίς εἶνε ἐνταῦθα ἐξηρτημένη ἐπὶ τοῦ νώτου δι' ὀριζοντίου ἱμάντος, ὅστις περιβάλλων τὴν ὀσφὺν διέρχεται ὑπὲρ τὴν ἀσπίδα. Εἶνε φανερόν ὅτι ἐν τῇ πραγματικότητι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀσπίδος ὤφειλε νὰ ἐξαρθᾷ ἐκ τοῦ λαιμοῦ δι' ἱμάντος προσηρτημένου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς.

PAUL PERDRIZET

¹¹ Ath. Mitth., 1892, σ. 211, 303=Reichel ζ. ἀ. εἰκ. 48, 33. Monumenti, IX, pl. 40=Dict. des antiq. εἰκ. 2203.

¹² Ἀρ. Εὔρ. 4228. Ἀνασκαφαὶ Ἀρχ. Ἐτ. 1888. Πηλὸς κίτρινος. Ὑψ. 0,41.

¹³ Ἐπειδὴ μοι παρέχεται εὐκαιρία, θὰ σημειώσω καὶ ἄλλο πηλινον τοῦ αὐτοῦ μουσείου (Ἀρ. Εὔρ. 5619· προέλευσις βοιωτικὴ κατὰ τὸν Martha, Catal. ἀρ. 417). Πηλὸς ἀνοικτοῦ κίτρινου χρώματος· πλ. 0,07· ὕψ. 0,06· ἐπίσης νηπιώδους τέχνης, ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον, ὅπερ παριστᾷ τέσσαρας ἵππους, ὅπισθεν τῶν ὁποίων ἵσταται μορφὴ ἐκτείνουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τῶν δύο ἐν τῷ μέσῳ ζώων. Ἡ μορφὴ—ἀνὴρ ἢ γυνή, ἀγνώστου—οὐδὲν σημεῖον ὅπλου φέρει·

ἀφ' ἑτέρου οἱ ἵπποι εἶνε συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους κατὰ περιεργόν τινα τρόπον, δι' ἐνὸς σχοινίου διερχομένου ὀπισθεν τῶν αὐχένων καὶ πρὸ τῶν στέρνων.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ζεύξεως τῶν ἵππων φαίνεται ὑποδηλοῦν ὅτι τὸ ἐν λόγῳ πηλινον δὲν εἶνε πολεμικὸν ἄρμα ἐπίσης ἀτέχνῳ εἰκονιζόμενον, ὅπως τὸ ὑπ' ἀρ. 3228. Διατί ἄρα γε δὲν θὰ ἤδυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐν τούτῳ τὴν παράστασιν τοῦ ἀλωνίσματος τῶν σταχύων; Οὐδεὶς βεβαίως θὰ ἐξεπλήσσετο βλέπων τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν τύπων τῶν κοροπλαστῶν, οἵτινες ἦσαν ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς τόσοι πιστοὶ καὶ εὐθυμοὶ παρατηρηταὶ τῆς ζωῆς, τῶν κοινοτάτων καὶ τῶν μάλιστα οἰκογενειακῶν αὐτῆς σκηνῶν.

ΚΕΦΑΛΗ ΕΦΗΒΟΥ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

(Πίν. 4)

Ἡ ἐξαισία μαρμαρίνη κεφαλὴ, ἣν δημοσιεύομεν ἤδη, ὑπῆρχε μέχρι τοῦ ἔτους 1889 ἐν τῇ ἰδιωτικῇ συλλογῇ τοῦ κ. Μελετοπούλου, ὅτε ἀγορασθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως περιῆλθεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον, ὅπου καὶ νῦν εὐρίσκεται ὑπ' ἀριθ. 195. Ἐν τῷ Ἀρχαιολ. Δελτίῳ τοῦ 1890 σελ. 76 ἀριθ. 24 ἀναφέρεται ὡς τόπος εὐρέσεως τῆς κεφαλῆς ταύτης ὠρισμένως ὁ Πειραιεύς, ἀλλ' ὁ κ. Καββαδίας ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς πληροφορίας ταύτης. Τὸ ὑλικόν, ἐξ οὗ εἶνε ἐξεργασμένη ἡ κεφαλὴ αὕτη, εἶνε τὸ πεντελήσιον μάρμαρον.

Τὸ εὐγενὲς κάλλος, ἡ ἀπαλὴ χάρις καὶ κομψότης καὶ ἡ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιμέλεια καὶ ἀκριβεία, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ ἰδιόζουσα καὶ πῶς αὐστηρὰ τεχνοτροπία τῆς κεφαλῆς ἐλκύουσι παρευθὺς παντὸς παρατηρητοῦ τὴν προσοχὴν, ἥτις ἐπιτείνεται καθ' ἐκάστην στιγμὴν, καθ' ὅσον σπανιώτερος εἶνε ὁ παιδικὸς τύπος, ὃν ἀπαντῶμεν ἐν αὐτῇ· ἡ ὅχι τόσον πολυάριθμος καὶ μέχρι τοῦδε τόσον ὀλίγον λεπτομερῶς ἐξετασμένη σειρὰ τῶν ἐλληνικῶν κεφαλῶν ἐφήβων ἀποκτᾷ ἐν τῇ κεφαλῇ ταύτῃ νέον πολυτίμητον μέλος.

Ὁ κ. Καββαδίας (Γλυπτὰ Ἐθν. Μουσείου 195, I) θεωρεῖ ταύτην ὡς κεφαλὴν νεαροῦ ἀθλητοῦ. Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸ σύνολον τῶν ἔργων τοῦ αὐτοῦ τύπου καὶ ἀναλογισθῶμεν ὅτι αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑλλήνων ἀθλητῶν κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον ὡς θὰ ἴδωμεν ἀνήκει καὶ ἡ κεφαλὴ αὕτη, ἀπεικονίσθησαν αἰετοτε εἰς φυσικὸν μέγεθος¹, πρέπει νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου παριστᾷ παῖδα ἡλικίας 10-14 ἐτῶν. Προσέτι αἱ κεφαλαὶ αἱ ἐμφαίνουσιν τὸν ἀνάλογον ταύτη, εἶνε ἅπασαι κεφαλαὶ ἀθλητῶν² καὶ ἐν τῇ προκει-

μένη ἄρα κεφαλῇ παρίσταται νεαρὸς ἀθλητής, ἐκ δὲ τῶν ἀναλόγων καλλιτεχνημάτων ἐξ ἅπαντος ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν ὅτι εἶνε ἀπλοῦς παῖς, καὶ ὅχι Ἔρως τις ὡς ἐν παραδείγματι. Τὰ μνημονευθέντα ἀνάλογα ἀγάλματα παριστῶσι λίαν διαφόρους παραλλαγὰς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τύπου. Κοινὸν εἶνε εἰς πάντα ταῦτα τὸ μικρὸν ὡρειδὲς πρόσωπον, τὸ στρογγύλον κρανίον, ἡ βραχεῖα κεκαρμένη κόμη, ἥτις εἶνε διατεταγμένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κατὰ διακεκριμένους βοστρύχους. Ὡς ἀθληταὶ χαρακτηρίζονται τὰ ἀγάλματα ταῦτα εἴτε διὰ συμβόλων (οἶον δίσκου, ἀρυβάλλου κλ.), ἢ διὰ τῶν ἐξωγκωμένων ὤτων (πυγμαῖοι). Ὁ τύπος τοῦ ἐνήλικος ἀθλητοῦ ἦτο ἐν τῇ ἐλληνικῇ τέχνῃ ἐν χρήσει καὶ διὰ τοὺς παῖδας μέχρι τοῦ Δ' αἰῶνος, ἐπειδὴ πρὸ τοῦ Δ' αἰῶνος οἱ παῖδες ἀνεπλάσσοντο αἰετοτε ὡς ἐνήλικες ἀθληταὶ ἐν βραχυτέρῳ μέτρῳ μόνον· ἰδίαι δὲ ἀναλογίαι καὶ ἴδιος τύπος διὰ παῖδας δὲν ὑπῆρχον, ὡς γνωστὸν, κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα.

Οἱ μῦες ἐν τῷ διασωθέντι μέρει τοῦ λαιμοῦ εἶνε κατὰ τι μᾶλλον τεταμένοι ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει τῆς κεφαλῆς ἢ ἐν τῷ δεξιῷ· ἡ κεφαλὴ λοιπὸν ἦτο κατὰ τι ἐστραμμένη πρὸς τὰ δεξιὰ. Πρὸς τούτοις ὁ τράχηλος χωρεῖ κατὰ τι πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐνῶ ἡ γωνία ἡ σχηματιζομένη ὑπὸ τῆς γένυος καὶ τοῦ λαιμοῦ εἶνε ἀμβλεῖα, ἐκ τούτου δ' ἔπεται ἀμέσως ὅτι ἡ κεφαλὴ ἦτο ἐστραμμένη κατὰ τι πρὸς τὰ ἄνω. Τὰ ἄνω βλέφαρα εἶνε λίαν στενὰ (ἴδε ἰδίως τὴν ἐν κατατομῇ εἰκόνα), ἐνῶ τὰ κάτω εἶνε ἀνυψωμένα, ὅθεν τὸ βλέμμα τοῦ ἀγάλματος διηυθύν-

Hall, Furtwängler, Meisterw. Atlas πίν. XVII κεφαλὴ τοῦ palazzo Riccardi, αὐτόθι πίν. XVI κεφαλὴ Petworth, αὐτόθι πίν. XIII καὶ XIV ὁ λεγόμενος Διομήδης, Brunn-Bruckmann ἀριθ. 132, 135, ἀθλητὴς ἐκ Μονάχου, Römische Mitth. VII 1892, πίν. III ἀθλητὴς ἐκ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Galleria τῶν Uffizi, Brunn-Bruckmann ἀριθ. 131, δισκοδόλος τοῦ Βατικανοῦ, Furtwängler, Sammlung Saburoff πίν. XXXVIII, 1, Collection Baracco πίν. LV, Beschreibung der ant. Skulpturen. Königl. Museen zu Berlin 1891 ἀριθ. 481 κεφαλὴ ἐκ Καπύης κτλ.

¹ Πρὸς Scherer, De Olympionicarum statuis. Gottingae 1885 σελ. 9 ἐξ.

² Πρὸς Athen. Mitth. XVI, πίν. IV-V κεφαλὴ ἐκ Περὶνθου. Collignon, Histoire de la sculpt. gr. πίν. XI, δισκοδόλος τοῦ Μύρωνος, Arch. Zeitung 1874 πίν. III κεφαλὴ Ince Blundell

νετο κατά τι πρὸς τὰ ἄνω. Τέλος ὁ δεξιὸς κανθὸς τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ εἶνε μᾶλλον ἀνεωγμένος ἢ ὁ ἀριστερός, ὅθεν τὰ βλέμματα τοῦ ἀγάλματος δὲν διηυθύνοντο μόνον πρὸς τὰ ἄνω, ἀλλὰ κατὰ τι καὶ πρὸς δεξιάν. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἀνευρίσκομεν ὑποτύπωσιν συγγενῇ πρὸς τὸ ὑπὸ Max. Mayer (Jahrbuch 1893, πίν. IV) δημοσιευθὲν ἄγαλμα, ὁμοίαν δὲ τῇ ἐπὶ ἀγγείου εἰκόνι ἐν Jahrb. I σελ. 12. Πρβλ. Athen Mitth. 1883 πίν. IV.

Τὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ διατηρεῖται ἡ περὶ ἧς πρόκειται κεφαλὴ τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου, δὲν δύναται τις νὰ ἀποκαλέσῃ πολὺ εὐχάριστον. Ἐλλείπει παρὰ τῇ κεφαλῇ ταύτῃ ἅπαν τὸ κατώτερον ἡμισυ τῆς ῥινός, τὸ ὁποῖον προφανῶς ἦτο πεποιημένον ἐξ ἰδίου τεμαχιδίου μαρμάρου, πρᾶγμα τοῦ ὁποίου δὲν ἔχομεν ὀλίγα τὰ ἀνάλογα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τέχνῃ. Πρβλ. Καββαδίου, Γλυπτὰ ἀριθ. 29, 67, περὶ δὲ τοῦ λεγομένου Θησεῦς τοῦ ἀετώματος τοῦ Παρθενῶνος πρβλ. Overbeck, Ber. d. sächs. Ges. d. Wissensch. 1890 σελ. 44. Πρὸς τούτοις ἐλλείπουσιν οἱ βολβοὶ τῶν ὀφθαλμῶν, οἵτινες ἦσαν πεποιημένοι ἐξ ἀλλοίου ὕλικου· ἡ δὲ χρῆσις αὕτη ἀλλοίου ὕλικου πρὸς ἀνάπλασιν τῶν βολβῶν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν κορῶν αὐτῶν, προελθοῦσα ἐκ τῆς πολυχρωμίας τῶν ἀγαλμάτων, ἀπαντᾷ συχνότατα καὶ κατὰ διαφόρους περιόδους τῆς τέχνης. Πρβλ. Conze, Sitzungsber. d. Berl. Akad. 1892 I σελ. 49. Ἰχνη χρωματισμοῦ ἐν τῇ περὶ ἧς πρόκειται κεφαλῇ παρατηροῦνται ἰδίως κατὰ τὰ βλέφαρα, σαφέστατα δὲ δύναται τις νὰ ἴδῃ ὅτι οἱ ἐσωτερικοὶ κανθοὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἔφερον χρωματισμόν. Ἡ περιοχὴ λοιπὸν τῶν ὀφθαλμῶν ἦτο ἄλλως ἢ νῦν. Ἡ ἀπόστασις τῶν ὀφθαλμῶν ἦτο ἀναμφιβόλως, ὡς φαίνεται ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, ἴση πρὸς τὸ μῆκος αὐτῶν. Τοὺς ἐσωτερικοὺς κανθοὺς δύναται τις νὰ διακρίνῃ κάλλιστα καὶ ἐν τῇ φωτογραφίᾳ. Ἐξακολουθοῦντες ἤδη τὴν ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς ἡ ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσεῖῳ κεφαλὴ, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ δεξιὰ πλευρὰ αὐτῆς (οὖς, κόμη, ἐν μέρει δὲ καὶ ἡ παρεῖα) καὶ ἡ κορυφὴ εἶνε λίαν βεβλαμμένα, διότι αὐτόθι τὸ ὕδωρ ἀπέτριψεν ὀλοσχερῶς τὴν ἀρχαίαν ἐπιδερμίδα. Βεβλαμμένη πρὸς τούτοις εἶνε ἡ δεξιὰ πλευρὰ τῆς γένους, τὸ δεξιὸν τοῦ διασωθέντος μέ-

ρους τοῦ λαιμοῦ, καὶ αὐταὶ αἱ ὀφρύες (ἰδίως ἡ ἀριστερά). Καὶ ὀλόκληρος ἡ κεφαλὴ εἶνε κατὰ τι προσβεβλημένη ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας, καίτοι ἅπαν τὸ ἀριστερὸν μέρος αὐτῆς διέσωσε τὴν ἀρχαίαν ἐπιδερμίδα.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν λεπτομερῇ ἐξέτασιν τῆς διαπλάσεως τῆς κεφαλῆς, τουτέστι τῆς τεχνολογίας αὐτῆς.

Ἡ τε ὅλη κεφαλὴ καὶ τὸ πρόσωπον κατ' ἰδίαν ὁρώμενα κατ' ἐνώπιον ἀποτελοῦσιν ἀνισομερὲς ὀφειδὲς σχῆμα· τὸ μέγιστον πλάτος τῆς κεφαλῆς κεῖται ὀπίσθεν τῶν ὠτῶν, τὸ δὲ μέγιστον πλάτος τοῦ προσώπου παρὰ τὰ μῆλα τῶν παρεῖων. Τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς δεικνύει ἐν τῇ περιμέτρῳ αὐτοῦ ἄρκετὰ πλατὺ καὶ βαθμηδὸν πρὸς τὰ ἄνω στενεύομενον τόξον, ἐνῶ τὸ τόξον τοῦ κατωτέρου μέρους αὐτῆς εἶνε πολὺ στενωτέρον ἢ δὲ στένευσις αὐτοῦ ἀρχεται πλησιέστερον τῶν πλατυτάτων σημείων τῆς κεφαλῆς. Τὸ πρόσωπον, ὅπερ παρὰ τὰ μῆλα τῶν παρεῖων προπίπτει κατὰ τι, στενεύεται ἔπειτα τάχιστα πρὸς τὰ κάτω, καίτοι δὲν δεικνύει οὕτω στενὴν τὴν γένυν ὡς αἱ ἐν Μονάχῳ καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ κεφαλαὶ ἀθλητῶν· τούναντίον δὲ ὑπεράνω τῶν μῆλων τῶν παρεῖων ἡ περιφέρεια τοῦ προσώπου μετὰ μικρὰν κοίλανσιν παρὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποτελεῖ σχεδὸν κανονικὸν ἡμικύκλιον. Ἐνῶ ἡ μὲν κεφαλὴ τοῦ Ἀρμοδίου τοῦ ἐν Νεαπόλει συμπλέγματος (Collignon, Histoire de la sculpt. gr. I εἰκ. 189) καὶ αἱ Μυρώνειοι κεφαλαὶ τοῦ Δισκοδόλου (αὐτόθι πίν. XI), τῶν ἀθλητῶν τοῦ Palazzo Riccardi καὶ τοῦ Ince Blundell Hall ἀπολήγουσιν ἄνω εἰς τόξον πλατύτερον καὶ ὀλιγώτερον στενεύομενον πρὸς τὰ ἄνω, κάτωθι δὲ δὲν ἔχουσι τόσον στενὴν τὴν γένυν, ἄλλαι κεφαλαὶ ὡς ἡ ἐκ Περίνθου (Athen Mitth. XVI 1894 πίν. IV), ὁ λεγόμενος Ἀπόλλων ἐπὶ τοῦ Ὀμφαλοῦ¹, ἡ τοῦ λεγομένου Διομήδους (Furtwängler, Atlas, πίν. XIII. XIV) καὶ ἡ ἐν Βονωνίᾳ κεφαλὴ² (αὐτόθι πίν. III) δεικνύουσι κατ' ἐνώπιον περιγράμμα ὁμοῖον τῇ ἐν τῷ Ἐθνικῷ μου-

¹ Ἡ καλλίστη τῶν μέχρι τοῦ νῦν γνωστῶν ἀναπαράστασις αὐτοῦ ἐν Monuments et memoires de l'Académie. Fondation E. Piot. I πίν. VIII-IX).

² Ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη εἶνε τῆς Λημνίας Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου εἶνε ἀμφίβολον. Πρβλ. Jamot ἐν Monuments grecs publiés par l'association pour l'encouragement des études grecques en France 1895 σελ. 23 ἐξ. καὶ ἐν Revue archéol. 1895 XXVII σελ. 7 ἐξ.

σειώ κεφαλῇ. Προσέτι ἐκ τῶν κεφαλῶν, αἵτινες ἔχουσι τὴν μεγίστην συγγένειαν πρὸς τὴν ἡμετέραν, ἢ ἐκ Περίνθου εἶνε κατὰ τι ὑψηλότερα καὶ στενωτέρα ἀναμιμνήσκουσα ἀκόμη τὴν δυσαναλόγως μακρὰν ἀρχαϊκὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀρμοδίου, ἐνῶ ἢ ἐν Βωνωνίᾳ κεφαλὴ προξενεῖ ἐντύπωσιν ἀρμονικωτέραν ἢ ἡ ἡμετέρα, ἐπειδὴ καλυπτομένων τῶν κροτάφων ὑπὸ τῆς κόμης ἢ στένευσις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ κάτω δὲν παρουσιάζεται τόσον ταχεῖα καὶ ἄμεσος, ὥς ἐν ταύτῃ. Καὶ διὰ μόνης δὲ τῆς παραβολῆς τῶν κεφαλῶν τοῦ Ἀρμοδίου καὶ τῶν Μυρωνείων ἀγαλμάτων πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὴν ἐν Βωνωνίᾳ κεφαλὴν δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν διαρκῇ τάσιν τῆς ἐλληνικῆς τέχνης πρὸς μετάβασιν ἀπὸ τῶν στενῶν καὶ μακρῶν κεφαλῶν καὶ προσώπων εἰς τὰς πλατυτέρας καὶ βραχυτέρας. Ἡ μετάβασις δ' αὕτη τελεῖται βραδέως καὶ λίαν βαθμηδόν. Ἡ περὶ ἧς νῦν λοιπὸν πρόκειται κεφαλὴ παρίσταται ὡς ἄμεσος πρόδρομος τῆς ἐν Βωνωνίᾳ κεφαλῆς, ἢ δὲ Παρθένος Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδίου παρίσταται ὡς περαιτέρω ἐξακολουθήσις τῆς αὐτῆς τάσεως. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὸν Φειδιαν ἀναφαίνεται ἀντίδρασις κατὰ τῶν τοιούτων οἶονεϊ συμπεπιεσμένων ἀναλογιῶν. Αἱ κεφαλαὶ τῆς συλλογῆς Sabouroff XXXVIII, 1, τοῦ ἐν Μονάχῳ καὶ τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀθλητοῦ βραχύνουσι μὲν ἀληθῶς τὸ μέτωπον καὶ σμικρύνουσι τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς, ἀντὶ τούτου ὅμως μεγεθύνουσι τὸ μέσον καὶ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ προσώπου καὶ ἄγουσι πρὸς τὸ ἐπίμηκες πρόσωπον τοῦ Πραξιτελείου Ἑρμοῦ. Ἐν τούτοις παρὰ ταύτην τὴν ἀντίδρασιν εὐρίσκει καὶ ἡ παλαιὰ τάσις τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Ἡ κεφαλὴ τῆς συλλογῆς Baracco (πίν. 55) σμικρύνει μὲν τὸ ἄνωτερον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἀλλὰ δὲν μεγεθύνει τὸ μέσον καὶ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ προσώπου· αὕτη ἀποτελεῖ τὴν προηγουμένην βαθμίδα πρὸς τὰς συμπεπιεσμένας κεφαλὰς τοῦ Σκόπα. Ἡ περὶ ἧς νῦν πρόκειται κεφαλὴ ἕνεκα τούτου εἶνε ἀξιοπαρατήρητος, ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν ἀμφοτέρων τῶν ἀντιθέτων διευθύνσεων ἐν τῇ γλυπτικῇ τοῦ Δ' αἰῶνος ὡς οὐσα μεσάζον μέλος μεταξὺ τῶν κεφαλῶν τοῦ Μύρωνος καὶ Πραξιτέλους (διὰ τῆς κεφαλῆς τῆς συλλογῆς Sabouroff), καὶ τῶν τοῦ Σκόπα (διὰ τῆς κεφαλῆς Baracco), ἐπειδὴ αἱ

τελευταῖαι ἀμφοτέραι εἶνε ἀνάπτυξις αὐτῆς.

Ἐχομεν ἤδη παρατηρήσει ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ ἔχει τὸ πλατύτατον αὐτῆς σημεῖον σχεδὸν εὐθὺς ὀπισθεν τῶν ὠτων. Ἐὰν φαντασθῶμεν ὀριζοντίαν τομὴν τῆς κεφαλῆς κατ' ἐπιφανείαν κειμένην μεταξὺ τῶν δύο μάλιστα ἐκατέροθεν προεχόντων σημείων αὐτῆς, ἐπιτυγχάνομεν σχῆμα ῥοειδές, τὸ ὅποιον ἐν τῷ πρὸς τὸν αὐχένα μέρει εἶνε κατὰ τι πλατύτερον ἢ ἐν τῷ Δορυφόρῳ τοῦ Πολυκλείτου. Ἀλλ' ἐὰν ἀκολούθως παραβάλωμεν τὴν κατατομὴν τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς πρὸς τὴν κατατομὴν τῶν Πολυκλειτείων κεφαλῶν, εὐρίσκομεν ὅτι ἐν ταύτῃ ἡ ἄνω γραμμὴ ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ μετώπου μέχρι τῆς κορυφῆς (αὕτη δὲ ὀρίζεται ἐν τῇ κεφαλῇ ἐκ τούτου ὅτι ἐξ αὐτῆς ὡς ἀπὸ τινος κέντρου ἀφορμῶνται οἱ βόστρυχοι τῶν τριχῶν) ἀποτελεῖ γραμμὴν ὁμαλῶς καμμένην, ἥτις οὐδέποτε οὐδαμοῦ πλησιάζει πρὸς τὴν εὐθειαν· τὸ ἀνώτατον σημεῖον κεῖται ἐν τῷ μέσῳ, ἢ δὲ κορυφῇ τοῦναντίον κεῖται σχεδὸν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου πρὸς τὸ μέτωπον. Τοῦναντίον δὲ ἐν ταῖς Πολυκλειτείαις κεφαλαῖς περιγράφει τὸ κρανίον ἀπὸ τοῦ ἄνω πέρατος τοῦ μετώπου μέχρι τῆς κορυφῆς γραμμὴ τεθλασμένη, ἥτις ἔχει διευθύνσιν πρὸς τὰ κάτω, ἢ δὲ κορυφῇ κεῖται κατωτέρω τοῦ μετώπου. Πρβλ. P. Herrmann, Athen. Mitth. XVI 1891 σελ. 318. Πρὸς τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν ταυτίζονται αἱ Μυρωνεῖοι κεφαλαὶ καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐν Μονάχῳ ἀθλητοῦ (ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Μύρωνος, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Kekule: Über den Kopf des Praxitelischen Hermes). Ἡ πρόπτωσις τοῦ κρανίου ὑπὲρ τὸν τράχηλον δὲν εἶνε τόσον μεγάλη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ, ὡς ἐν τῇ ἐκ Περίνθου (Athen. Mitth. XVI πίν. V), ἐν τῷ δισκοδόλῳ Massimi, ἐν τῷ ἀθλητῇ τοῦ palazzo Riccardi (πρβλ. τὸν δισκοδόλον Catajo, Furtwängler, Meisterwerke σελ. 43), προσεγγίζει δὲ μάλιστα ὡς πρὸς τοῦτο πρὸς τὰς κεφαλὰς τοῦ ἀθλητοῦ Ince-Blundell Hall, τοῦ λεγομένου Διομήδους, τοῦ ἀθλητοῦ Petworth (Furtwängler, Atlas πίν. XVI)· ὡς ἐν τούτῳ οὕτῳ καὶ ἐν αὐτῇ διαστέλλεται σαφῶς αὕτη ἡ θέσις διὰ τινος ἰκανῶς ἀσθενοῦς κοιλότητος, ἥτις κατὰ τὸ ὕψος περίπου τῆς ἄνω περιοχῆς τῆς κοιλότητος τῶν ὀφθαλμῶν χωρίζει τὰς βραχείας τρίχας τοῦ τραχή-

λου ἀπὸ τῆς λοιπῆς κόμης, ἥτις σύγκειται ἐκ μεγαλυτέρων βοστρύχων. Ἡ τελευταία αὕτη ιδιότης πάλιν εἶνε χαρακτηριστική διὰ τὰς ἀττικὰς κεφαλὰς τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Μύρωνος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀργεῖας κεφαλὰς τοῦ Πολυκλείτου. Ἡ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ κρανίου ἐν ταῖς ἀργεῖαις καὶ ταῖς ἀττικαῖς κεφαλαῖς εἶνε εὐδιάγνωστος ἰδίως ὁπισθεν· πρβλ. τὸ γωνιώδες κρανίον τοῦ Διαδουμένου Vaison (Monumenti X 49) καὶ τὰ στρογγύλα κρανία τοῦ ἐν Μονάχῳ ἀθλητοῦ (Brunn - Bruckmann ἀριθ. 134) καὶ τῆς περὶ τῆς νῦν πρόκειται κεφαλῆς (Πίν. 4). Τὸ κρανίον τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς ἀνήκει εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν μετὰ τοῦ ἐπίσης βραχέος κρανίου τοῦ ἐν Μονάχῳ ἀθλητοῦ. Ἄν ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀθλητοῦ (Röm. Mitth. 1892 VII πίν. III), ἥτις ἄλλως εἶνε τοσοῦτον συγγενὴς τῷ ἐν Μονάχῳ ἀθλητῇ, ἐμφαίνει καὶ γωνιώδη σχήματα, καταφαίνεται ἐν τούτῳ ἐπίδρασις τοῦ Πολυκλείτου καὶ εἰσχώρησις τῶν σχημάτων αὐτοῦ εἰς τὴν ἀττικὴν τέχνην τοῦ Μύρωνος, ὅπερ ὑπέδειξεν ὁ Bloch, Röm. Mitth. 1892 σελ. 103. Ἐτι σαφέστερον καταφαίνεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ Πολυκλείτου ἐν τῇ κεφαλῇ τῆς συλλογῆς Baracco (πίν. 55), ἣν ὁ Helbig τάσσει μετὰ τὸ Πολυκλείτου καὶ Σκόπα, ἥτις ὅμως, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, παριστᾷ περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς, ὅθεν κατ' οὐσίαν εἶνε καθαρῶς ἀττική.

Τὸ μέτωπον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ (ἐὰν παρίδῃ τις τὴν ὑπεράνω τῆς ῥινὸς προεξοχὴν τοῦ κατωτέρου μέρους αὐτοῦ) ἀποτελεῖ μετὰ τῆς ῥινὸς εὐθεῖαν γραμμὴν, ὡς ἐν τῇ ἐκ Περίνθου κεφαλῇ, τῷ ἐν Μονάχῳ καὶ τῷ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀθλητῇ, τῷ Διομήδει, τῷ ἀθλητῇ τοῦ Petworth καὶ τῷ Ἑρμῇ τοῦ Πραξιτέλους. Τὸ μὴ διασωθὲν ἀκρορρίνιον πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ συμφώνως πρὸς τὰ ἀγάλματα ταῦτα. Ἡ γραμμὴ τοῦ κάτω μέρους τοῦ προσώπου συναντᾶται μετὰ τῆς γραμμῆς τοῦ μετώπου καὶ τῆς ῥινὸς ὑπὸ ἀμβλεῖαν γωνίαν, δηλαδὴ τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου χωρεῖ κατὰ τι πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς παρὰ τῇ ἐν Βονωνίᾳ κεφαλῇ, παρὰ τῷ Διομήδει, παρὰ τῷ ἀθλητῇ τοῦ Petworth, τῷ ἐν Μονάχῳ καὶ τῷ ἐν Φλωρεντίᾳ. Αἱ κεφαλαὶ τοῦ Μύρωνος ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατατομὴν ἀκολουθοῦσι τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ ἀρχαιωτέρου Ἀρμοδίου,

παρὰ τῷ ὁποίῳ ἡ ῥὶς δὲν ἀποτελεῖ εὐθεῖαν γραμμὴν μετὰ τοῦ μετώπου, ἀλλὰ προέχει μᾶλλον, ἢ δὲ γραμμὴ τοῦ μετώπου καὶ ἡ τοῦ κάτω μέρους τοῦ προσώπου τὸναντίον ἀποτελοῦσι συνέχειαν ἢ μία τῆς ἄλλης, διαφέρουσι δὲ τῶν νεωτέρων κεφαλῶν, πρὸς τὰς ὁποίας προσεγγίζει ἡ παρούσα κεφαλὴ.

Ἡ ὀστεώδης μικρὰ γένυς τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς μάλιστα ἀνάλογον ἔχει τὴν γένυν τοῦ ἀθλητοῦ τοῦ Petworth καὶ τῆς παρὰ Furtwängler Meisterw. 53 κεφαλῆς. Αἱ κεφαλαὶ τοῦ Μύρωνος ἔχουσιν ἀκόμη μεγάλην γένυν, καίτοι ὅχι τόσον δυσανάλογον ὡς ὁ Ἀρμόδιος.

Ἡ κόμη τῆς παρούσης κεφαλῆς παρέχει ἄφθονον ἐναλλαγὴν φωτὸς καὶ σκιᾶς κατὰ τι πέρα τοῦ μέτρου τοῦ ἐν τῇ μαρμαροπλαστικῇ συγκεχωρημένου, ἀναμιμνήσκουσα τὰ χάλκινα ἀγάλματα, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἡ κόμη πρέπει νὰ εἶνε ἐντονώτερον ἐξεργασμένη· χάλκινον πρότυπον ὑποδηλοῖ ἰδίως ἡ ἐξεργασία ἐκάστου βοστρύχου (οἱ βόστρυχοι διαιροῦνται δι' ἐγκεχαραγμένων γραμμῶν εἰς ἰδιαίτερα μαλλία 2-4· πρβλ. τὰ ἐξῆς ἐκ διαφορῶν χρόνων χάλκινα ἔργα: Bull. de corr. hell. VIII 1884 pl. XII, Furtwängler Die Bronzen von Olympia πίν. I, II, Comparetti - Petra La villa Ercolanese πίν. VII 3, Gaz. archéol. VIII 1883 pl. I κ. ἄ. τ.). Ἐπειδὴ δὲ αἱ τρίχες τῆς κόμης αἱ καταπίπτουσαι ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τοῦ τραχήλου δὲν εἶνε ἐξεργασμέναι οὕτως ὥστε νὰ παράγωσιν ἐντύπωσιν διὰ τοῦ πλαστικοῦ σχήματος, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπῆρχε καὶ χρωματισμός, δηλαδὴ ἡ κόμη ἦτο κεχρωματισμένη. Ὅλως διαφορῶς ἀπὸ τῆς κατὰ συμμετρίαν διατάξεως τῆς κόμης παρὰ τῷ Δορυφόρῳ τοῦ Πολυκλείτου, ἥτις πρὸς τούτοις εἶνε προσκεκολλημένη στενῶς ἐπὶ τοῦ κρανίου καὶ συνίσταται ἐξ ἀλλεπαλλήλων μακρῶν καὶ λεπτῶν βοστρύχων ἐλαφρῶς κατὰ τὸ ἄκρον ἐλισσομένων, ἢ κόμη τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς ἀποφεύγει ἐπίτηδες πᾶσαν συμμετρίαν ἐν τῇ διατάξει τῶν καθ' ἕκαστον λοφιδίων καὶ ἀποτελεῖ ὀγκῶδες ἐξέχον ἐπὶ τοῦ κρανίου πλαστικὸν σύμφυρμα ἰσχυρῶς κυμαινομένων βοστρύχων. Τοιαύτη κόμη ἀποτελεῖ καταφανῆ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὁμαλὴν ἐξεργασίαν τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς κεφαλῆς.

Ἡ ἐξεργασία τῆς κόμης τῆς παρούσης κεφαλῆς εἶνε περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ τρόπου, ὃν εὐρίσκομεν ἐν τῇ ἐκ Περίνθου κεφαλῇ καὶ παρὰ Μύρωνι, προκαταρχὴ δὲ τῆς ἐξεργασίας τῆς κόμης, ἣτις ἀναφαίνεται ἐν τῇ κεφαλῇ τῆς συλλογῆς Baracco (pl. 55). Ἡ πρόοδος ἐν τῇ παρούσῃ κεφαλῇ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν κόμην τῆς ἐκ Περίνθου κεφαλῆς καὶ τῶν κεφαλῶν τοῦ Μύρωνος συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ σύνολον τῆς κόμης παρ' αὐτῇ προσπίπτει εἰς τὴν αἴσθησιν πολὺ πλαστικώτερον καὶ ὅτι ἐν τῇ διατάξει τῶν καθ' ἑκάστον λοφιδίων ἐτηρήθη πολὺ πλειότερα ἐλευθερία ἀπὸ τοῦ τυπικοῦ καὶ τοῦ παραδεδεγμένου. Ἀληθῶς εἶνε ἀκόμη καταφανές τὸ τυπικὸν ἐν τῇ διατάξει τῶν βοστρύχων εἰς παραλλήλους σειράς, αἵτινες ἀφορμῶνται ἐκ τῆς κορυφῆς καθ' ἀπάσας τὰς διευθύνσεις, ἐν τῷ καταμερισμῷ τῶν τριχῶν ὀπισθεν εἰς δύο τάξεις δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἀποφυγῆς τῆς κατὰ συμμετρίαν διατάξεως τῶν βοστρύχων ὑπεράνω τοῦ μετώπου (ὁ ἀπαραίτητος μέγας βόστρυχος πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς κεφαλῆς· πρβλ. τοὺς ἀθλητὰς Ince Blundel Hall, Palazzo Riccardi κ. ἐξ.)· ἀλλ' ἤδη δὲν εὐρίσκομεν πλέον ἐνταῦθα τὴν σταυροειδῆ διάταξιν τῶν βοστρύχων, ὡς λ. χ. ἐν τῇ ἐκ Περίνθου κεφαλῇ, ἐν τῇ ἐκ Ταρσοῦ κεφαλῇ (Gaz. arch. VIII 1883 pl. I), οὐδὲ τοιαύτην μονοτονίαν ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν βοστρύχων, ὡς ἐν ταῖς κεφαλαῖς τοῦ Μύρωνος. Ἡ κόμη εἶνε φυσικώτερα καὶ περιπλοκώτερα ἢ παρὰ Μύρωνι, ὁ βόστρυχος πρὸ τοῦ ὠτός εἶνε παραστατικώτερος καὶ ἀνετώτερος. Ἀλλὰ ἢ τε ἐν γένει ἐξεργασία τῆς κόμης (ἄνω καὶ παρὰ τὰς πλευράς παχεῖς βόστρυχοι, ἐπὶ δὲ τοῦ μετώπου καὶ παρὰ τὸν τράχηλον λεπτοί, λοφιδία τινα πρὸ τοῦ ὠτός, ἢ ἀποφυγὴ τῆς συμμετρίας, τὸ ἡμικυκλικὸν πέρας τῆς κόμης ὑπεράνω τοῦ μετώπου, ἢ ἄμεσος ἐπίθεσις τῶν τριχῶν ὀπισθεν τοῦ ὠτός), ὡς καὶ πάντα τὰ καθ' ἑκάστον σχήματα τῶν βοστρύχων τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς εἶνε κατὰ πάντα συγγενῆ πρὸς τὸν τρόπον τοῦ Μύρωνος. Ὁμοίαν ἀνάπτυξιν τοῦ τρόπου τοῦ Μύρωνος δεικνύει ἡ κόμη τοῦ ἀθλητοῦ τοῦ Petworth. Αἱ κεφαλαὶ τῆς συλλογῆς Sabouroff καὶ Baracco, τοῦ ἐν Μονάχῳ καὶ τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀθλητοῦ παραλλάσσουσιν ἐκάστη ἰδιαζόντως τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ πᾶσαι δεικνύουσιν ἤδη

τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐπιτετηδευμένου· ἡ κόμη αὐτῶν πλησιάζει μᾶλλον πρὸς τὴν φύσιν.

Τὸ πλατὺ καὶ ὑψηλὸν μέτωπον τῆς παρούσης κεφαλῆς προέχει κατὰ τι ἐν τῷ μέσῳ· περαιτέρω δὲ μετὰ μικρὰν αὐλακα διαθέουσιν ἅπανι τὸ μέτωπον μέχρι τῶν κροτάφων ἐξογκοῦται πάλιν τὸ μέτωπον ἐν τῷ κατωτέρῳ μέρει αὐτοῦ ὑπεράνω τῆς ῥινὸς καὶ παρὰ τὰς ὀφρύς· ἐκ δὲ τῶν πλαγίων διατέμενεται τὸ μέτωπον ὑπὸ λίαν ἀβαθῶν αὐλάκων, αἵτινες ἀνέρχονται πλαγίως ἐκ τοῦ μέσου σχεδὸν τῶν ὀφρύων μέχρι τῆς αὐλακὸς τῆς διαθεούσης αὐτὸ ἐγκαρσίως. Ὁμοιοτάτην διάπλασιν τοῦ μετώπου δεικνύει ἡ ἐν Βονωνίᾳ κεφαλὴ· ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ ὅμως βλέπομεν τὴν πρώτην ἀφετηρίαν τῆς διαπλάσεως, ἣν δεικνύουσιν αἱ κεφαλαὶ τοῦ ἐν Μονάχῳ καὶ τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀθλητοῦ, ἃ γινέει δ' αὕτη πρὸς τὸν Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους. Ὅτι ὁ ἐν Μονάχῳ ἀθλητὴς καὶ ὁ ἐν Φλωρεντίᾳ παριστῶσι περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς Μυρωνείου τεχνοτροπίας, ἀπέδειξαν ὁ Kekule καὶ ὁ Bloch. Ἡ κεφαλὴ τῆς συλλογῆς Sabouroff, ἣς τὸ πρωτότυπον ὡσαύτως ἀνέρχεται μέχρι τοῦ Μύρωνος (Furtwängler, Samml. Sabouroff εἰς πίνακα XXXVIII, 1), ἔχει ἐν γένει τὴν αὐτὴν διάπλασιν ὡς ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ, πλην ὅτι εἶνε πλουσιωτέρα καὶ λεπτοτέρα· ἐν ἐκείνῃ ἐκτὸς τῆς αὐλακὸς τῆς διαθεούσης ἐγκαρσίως τὸ μέτωπον ὑπάρχει καὶ ἕτερα αὐλαξ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μετώπου ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἣτις προσεγγίζει τὴν κεφαλὴν ταύτην πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Δ' αἰῶνος. Ἡ ἄτονος διάπλασις τοῦ μετώπου εἶνε πάλιν καλυτέρα τῆς διαπλάσεως τῶν παρειῶν τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς. Ἡ διάπλασις αὐτῶν εἶνε ἀκόμη τόσον ἄτονος καὶ ἀβεβαία, ὥστε παριστᾷ τὴν κεφαλὴν ἐπίπεδον. Ἡ ἐν Βονωνίᾳ κεφαλὴ καὶ ὁ ἀθλητὴς τοῦ Petworth εἶνε πάλιν τὰ μάλιστα ἀναλογοῦντα πρὸς τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν ἔργα, ὡς ἔχοντα τὰς αὐτὰς ἐπιπέδους παρειάς, τὰς αὐτὰς ἐκ τῶν μυκτῆρων καὶ τῶν γωνιῶν τοῦ στόματος πρὸς τὰ κάτω πλαγίως διαθεούσας γραμμάς. Ὡσαύτως αἱ παρειαὶ τῶν Μυρωνείων κεφαλῶν δὲν ἀφίστανται πολὺ ἀπ' αὐτῆς,

Ἡ διάπλασις τῶν χειλέων τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς ἀναμιμνήσκει ἀκόμη τὰ ἐπίπεδα χεῖλη τῶν Μυρωνείων κεφαλῶν, τούναντίον δὲ τὰ χεῖλη τῆς ἐν Βονωνίᾳ κεφαλῆς εἶνε τολμηρότερον διαπεπλα-

σμένα, διότι παρ' αὐτῇ τὸ μέσον τοῦ ἄνω χεῖλους προπίπτει ἐντονώτερον ὑπὲρ τὸ κάτω χεῖλος, ἐν τῷ ὁποίῳ κατ' ἀναλογίαν παριστᾶται ἐντονώτερον ἢ ἐν τῷ μέσῳ κοιλότης. Τὸ στόμα εἶνε κεκλεισμένον ὡς ἐν ταῖς Μυρωνεῖοις κεφαλαῖς· ὡσαύτως δ' ὡς ἐν ἐκείναις εἶνε καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ αἱ γωνίαι τοῦ στόματος κατεσταλμένοι πρὸς τὰ κάτω. Ὡς γνωστόν ἡ καταστολὴ αὕτη τῶν γωνιῶν τοῦ στόματος ἀνεφάνη ἐν τῇ ἐλληνικῇ τέχνῃ ὡς ἀντίρροπον πρὸς τὸ ἀρχαῖκόν μειδιάμα. Διὰ ταύτης τῆς καταστολῆς ἀποκτῶσι πολλάκις αἱ κεφαλαὶ ἔκφρασιν κατηφῆ καὶ ὄψιν βαρύθυμον (πρβλ. Καῶδιδίου, Γλυπτὰ ἀριθ. 67 = *Atti della R. Accademia di Archeologia, lettere e belle arti*; Napoli 1895 πίν. II). Βαρύθυμον ἔκφρασιν περὶ τὸ στόμα βλέπομεν προσέτι ἐν ταῖς Μυρωνεῖοις κεφαλαῖς. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ τὸ στόμα εἶνε ὀλιγώτερον συνεσταλμένον ἢ ἐν ταῖς Μυρωνεῖοις κεφαλαῖς. Ἡ ἐν Βωνωνίᾳ κεφαλὴ περιορίζει ἔτι μᾶλλον τὴν συστολὴν ταύτην, διότι ἡ ἔκφρασις αὐτῆς εἶνε αὐστηρά, ἀλλ' ὄχι πλέον βαρύθυμος· ἡ κεφαλὴ αὕτη εἶνε ἀπηλλαγμένη τῆς ἀντιθέτου ἐκείνης πρὸς τὸ ἀρχαῖκόν μειδιάμα ὑπερβολῆς. Αἱ κεφαλαί, αἵτινες εἶνε νεώτεραι τῆς ἐν Βωνωνίᾳ, ὡς π.χ. ἡ τοῦ ἀθλητοῦ τῆς συλλογῆς Sabouroff, ἐπιτηδεύουσι καταφανῶς φαιδρὰν ἔκφρασιν, ὡς κορωνίς δὲ τῶν κεφαλῶν τούτων φαίνεται ἡ θαυμασία κεφαλὴ τοῦ Πραξιτελείου Ἑρμοῦ. Κατὰ τὴν ἔκφρασιν λοιπὸν ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ παρίσταται νεωτέρα τῶν Μυρωνεῖων κεφαλῶν, ἀρχαιότερα δὲ τῆς ἐν Βωνωνίᾳ.

Ἡ ρὶς τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς μετὰ τῶν ἰκανῶς καθέτων πλευρῶν αὐτῆς ἐμφαίνει σαφῶς ἀπτικὸν χαρακτῆρα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ῥίνας τῶν ἀργείων γλυπτικῶν ἔργων, παρ' οἷς αἱ πλευραὶ τῆς ῥινὸς κατέρχονται πρὸς τὰς παρειὰς πολὺ ἐπικλινέστερον καὶ ὀμαλώτερον.

Τὰ μικρὰ καὶ στενὰ ὦτα τῆς κεφαλῆς ταύτης διὰ τοῦ σχήματος αὐτῶν ἀναμιμνήσκουσι τὰ ὦτα τοῦ ἀθλητοῦ τοῦ Petworth, πλὴν ὅτι ἐκεῖνα ἔχουσι πλατυτέραν τὴν κόγχην. Τὰ ὦτα τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς κεῖνται ἀρκετὰ ὑψηλά, καίτοι φαίνονται ὀργανικῶς ἀνάλογα. Τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ ὠτὸς κεῖται ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῆς ἄνω περιοχῆς τῆς κοιλότητος τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ δὲ κάτω ἄκρον αὐτῶν ἀφ' ἑτέρου ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῶν μυκτῆρων, σχεδὸν

ὡς ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ἐν Μονάχῳ ἀθλητοῦ. Τὰ ὦτα τῶν Μυρωνεῖων ἀγαλμάτων εἶνε ὡς εἰκὸς τεθειμένα ταπεινότερον.

Ὁ καθηγητὴς Conze ὀρθότατα ὑποδεικνύει τὴν σπουδαιότητα τῆς μελέτης περὶ τοῦ πῶς εἶνε διαπεπλασμένος ὁ ὀφθαλμὸς καὶ τὰ περὶ αὐτόν, πρὸς ὁρισμὸν τοῦ χρόνου ἐξ οὗ προέρχονται αἱ κεφαλαὶ ἐλληνικῶν ἀγαλμάτων, ἐπειδὴ ἡ διάπλασις τῶν ὀφθαλμῶν ἦτο ὀλοσχερῶς διάφορος ἐν τῇ ἐλληνικῇ πλαστικῇ τοῦ Γ'. Ε' καὶ Δ' αἰῶνος (*Über Darstellung des menschlichen Auges in der antiken Sculptur, Sitzungsberichte der Berl. Akad.* 1892 I σελ. 25 ἐξ.). Μέχρι τοῦδε παρέστη ἡδὴ εὐκαιρία νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ ὡς πρὸς τὴν τεχνολογίαν αὐτῆς ἔχει ἀνάλογα καλλιτεχνήματα ἐκ τοῦ Ε' αἰῶνος. Τὸν Ε' αἰῶνα λοιπὸν ὀρισμένως ὑποδηλοῖ καὶ κατασκευὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Ἐνῷ ὁ Δ' αἰὼν ἤδη κατεῖδε τὴν ἀλήθειαν ὅτι ἡ ἔκφρασις τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περιβαλλόντων αὐτὸν μαλακῶν μερῶν καὶ ὄχι ἐκ τῆς κόρης καὶ τοῦ βολβοῦ, ὁ Ε' αἰὼν στρέφει ἅπασαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς ταῦτα καὶ εἰς τὰ βλέφαρα καὶ ὄχι εἰς τὰ μαλακὰ μέρη τὰ κεῖμενα μετὰ τοῦ ἄνω βλεφάρου καὶ τῆς ὀφρύος. Αὕτη ἡ ὀλοσχερῶς διάφορος ἀντίληψις περὶ τῶν μέσων τῶν ἀναγκαιούντων, ἵνα παράσχωσιν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ζωηρὰν ἔκφρασιν, εἶνε καὶ ἡ αἰτία τῆς ὀλοσχερῶς διαφορῆς κατασκευῆς τῶν ὀφθαλμῶν κατὰ τὸν Ε' καὶ τὸν Δ' αἰῶνα. Φῶς καὶ σκιὰ περὶ τὸν ὀφθαλμὸν διανέμονται ὅλως ἀλλοίως διὰ τῆς ὀλοσχερῶς διαφορῆς θέσεως τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς ὀλοσχερῶς διαφορῆς ἐξεργασίας τῶν μετὰ τῶν ὀφρύων καὶ τῶν ἄνω βλεφάρων κειμένων μερῶν. Αἱ κεφαλαὶ τοῦ Δ' αἰῶνος δι' ἐντονωτέρας ἀναδείξεως τῶν ὑπεράνω τῶν ἐξωτερικῶν κανθῶν τῶν ὀφθαλμῶν κειμένων μαλακῶν μερῶν, ἵνα προσπίπτῃ ἐπ' αὐτῶν περισσότερον φῶς, καὶ διὰ τῆς ταπεινοτέρας θέσεως τῶν ἐσωτερικῶν κανθῶν, οἵτινες οὕτω κεῖνται ὅλως ἐν τῇ σκιᾷ, ἐπιτυγχάνουσιν ὥστε τὸ μάλιστα καὶ τὸ ἥκιστα πεφωτισμένον σημεῖον νὰ κεῖνται ἐπὶ διαφορῆς μὲν ἐπιπέδου ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ ὀριζοντίᾳ γραμμῇ παρ' ἄλληλα. Ὡς κάλλιστον παράδειγμα τοῦ τοιοῦτου φωτισμοῦ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν αἱ κεφαλαὶ τοῦ Σκόπα (πρβλ. καὶ ἀριθ. 869 ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Γλυπτῶν ὑπὸ Καῶδα-

δίου). Αἱ κεφαλαι τοῦ Ε' αἰῶνος (πρβλ. τὴν ἐν Βονωνία κεφαλὴν, τὴν Παρθένον τοῦ Φειδίου κ. ἄλ.) δὲν γνωρίζουσιν ἀκόμη ἐν τῷ προσώπῳ κρέας ἅπαντα τὸν χυμὸν ἐνέχον, ἀλλὰ μόνον δέρμα ἐπὶ τῶν ὀστέων κείμενον, ἐπίσης δ' ἀγνοοῦσι τὰ μαλακὰ ὑπεράνω τοῦ ὀφθαλμοῦ μέρη. Ὁμοίως πρὸς τὴν ἐπίπεδον ἐξεργασίαν τοῦ μετώπου, τῶν παρειῶν, τῆς γένυος, τῶν χειλέων, ἅτινα εἶδομεν ἤδη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ, διαπλάττουσιν αἱ κεφαλαι τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιπέδους, ἐπειδὴ δὲν θέτουσι τοὺς ἐσωτερικοὺς κανθοὺς βαθέως, οὐδὲ προστεγάζουσι πολὺ τοὺς ἐξωτερικοὺς, διαπλάττουσι δὲ τὰ μεταξὺ τῶν ἄνω βλεφάρων καὶ τῶν ὀφρύων μέρη οὕτως, ὥστε πάντα τὰ σημεῖα αὐτῶν νὰ κεῖνται ἐπὶ ὁμαλῆς ἐπιφανείας. Ὁ φωτισμὸς τῶν ὀφθαλμῶν λοιπὸν ἐν ταῖς κεφαλαῖς τοῦ Ε' αἰῶνος εἶνε ὅλως ἄλλοιός· τὰ κέντρα φωτὸς καὶ σκιᾶς παρ' αὐταῖς εἶνε πλείονα, ἀλλ' ἕκαστον τούτων τῶν κέντρων καθ' ἑαυτὸ εἶνε πολὺ μικρότερον ἢ ἕκαστον τῶν δύο ἐκείνων μεγάλων κέντρων φωτὸς καὶ σκιᾶς ἐν ταῖς κεφαλαῖς τοῦ Δ' αἰῶνος. Φῶς καὶ σκιά κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα κεῖνται τὸ ἕτερον ὀπισθεν τοῦ ἑτέρου ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω (πρβλ. Conze σελ. 55, ἐνθα παρατίθεται σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Ε' αἰῶνος [A] καὶ τοῦ Δ' [B]). Ἐννοεῖται ὅτι ἡ μεταβάσις ἐκ τοῦ ἐνὸς τρόπου τοῦ φωτισμοῦ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὸν ἕτερον συνέβη ὅλως βαθμηδόν. Αἱ κεφαλαι τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Δ' (ὡς ὁ ἐν Μονάχῳ ἀθλητῆς καὶ ὁ ἐν Φλωρεντίᾳ, ἡ κεφαλὴ Sabouroff XXXVIII, I καὶ ἡ κεφαλὴ Baracco pl. 55) ἀνήκουσι κατὰ τοῦτο εἰς τὴν μεταβατικὴν τεχνοτροπίαν, διότι ἐν αὐταῖς βλέπομεν ἤδη καὶ τὰ μαλακὰ ὑπὲρ τοὺς ὀφθαλμοὺς μέρη. Ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ δὲν ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῆς μεταβατικῆς ταύτης τεχνοτροπίας, διότι ἐν αὐτῇ ἡ μεγίστη σπουδὴ διευθύνεται εἰς τοὺς βολβοὺς καὶ τὰς κόρας, οἵτινες μάλιστα ἦσαν κατεσκευασμένοι ἐκ στιλβούσης ὕλης, τὰ δὲ μαλακὰ ὑπὲρ τοὺς ὀφθαλμοὺς μέρη εἶνε ὅλως ἄγνωστα. Ἐν τῷ φωτισμῷ τῶν ὀφθαλμῶν παρίσταται ἡ κεφαλὴ αὕτη ὡς τυπικὸς ἀντιπρόσωπος τῶν κεφαλῶν τοῦ Ε' αἰῶνος.

Ἄν ὁ φωτισμὸς τῶν ὀφθαλμῶν ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ θέσωμεν τὴν κεφαλὴν ταύτην ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ εἰς τὰ πρῶτα δύο τρίτα τοῦ Ε'

αἰῶνος, τὰ βλέφαρα (ἅτινα πιθανῶς ἦσαν κεχρωματισμένα ὡς ἐν τῇ Παρθένῳ Ἀθηνᾶ τοῦ Βαρβακείου), ὁ τρόπος τοῦ ἀνοίγματος τοῦ βολβοῦ καὶ ὁ δακρυογόνος ἀδὴν παρέχουσιν ἡμῖν ἀκριβεστέραν χρονολογίαν. Τὸ κάτω χεῖλος τοῦ ἄνω βλεφάρου διέρχεται ὑπεράνω τοῦ κάτω βλεφάρου, ἀλλὰ πέρα τοῦ κανθοῦ δηλοῦται διὰ λίαν ἀσθενοῦς γραμμῆς, ὡς ἐν ταῖς Μυρωνεῖοις κεφαλαῖς, ἐν τῇ λεγομένῃ Φαρνεσεῖῳ Ἡρᾷ (πρβλ. Gräf, Aus der Anomia σελ. 65), τῇ ἐν Βονωνία κεφαλῇ, τῷ ἀθλητῇ τοῦ Petworth, τῇ ἐν Νεαπόλει Ἀθηνᾶ (Aus der Anomia πίν. I, II), καὶ τοῖς γλυπτοῖς τοῦ Παρθενῶνος. Ἄν ἐν τῷ Δ' αἰῶνι καὶ προσέτι ἤδη κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ε' ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐντονωτέρας ἀναδείξεως τῶν ὑπεράνω τοῦ ἐξωτερικοῦ κανθοῦ μαλακῶν μερῶν ἡ γραμμὴ αὕτη παρίσταται ἐντονωτέρα, ἵνα μὴ ἀφανίζηται ὑπὸ τὰ ἰσχυρῶς φωτιζόμενα μέρη, αἱ ἐκ τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ Ε' αἰῶνος κεφαλαι τούναντίον (ὡς ὁ Ἀρμόδιος 477/6) οὐδαμῶς σημειοῦσι τὴν ὑπέρβασιν τοῦ κάτω χείλους τοῦ ἄνω βλεφάρου πέρα τῶν ἐξωτερικῶν κανθῶν. Κατὰ τὰ βλέφαρα λοιπὸν δυνάμεθα νὰ θέσωμεν τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν μόνον εἰς τὸ δεύτερον τριτημόριον τοῦ Ε' αἰῶνος. Προσέτι ὁ τρόπος τοῦ ἀνοίγματος τῶν βολβῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ θέτει αὐτὴν ὄχι μόνον πρὸ τῆς ζωφόρου καὶ τῶν ἀετωμάτων τοῦ Παρθενῶνος (438), ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἐν Νεαπόλει Ἀθηνᾶς (440 κατὰ Furtwängler, Meisterw. σελ. 21, 90). Τὸ ὑψηλότατον σημεῖον τοῦ ἄνω βλεφάρου καὶ τὸ ταπεινότατον σημεῖον τοῦ κάτω βλεφάρου κεῖνται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ, ὡς ἐν ταῖς Μυρωνεῖοις καὶ τῇ ἐν Βονωνία, ὄχι ὀρθῶς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Τούναντίον δὲ ἡ ἐν Νεαπόλει Ἀθηνᾶ καὶ τὰ γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος θέτουσιν τὸ δεύτερον τῶν εἰρημένων σημείων ὀρθῶς ἤδη, ὡς αἱ κεφαλαι τοῦ Δ' αἰῶνος, μεταξὺ τοῦ μέσου τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτοῦ κανθοῦ. Ὁ χρόνος λοιπὸν τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς ὀρίζεται ἔτι ἀκριβέστερον, ἥτοι αὕτη εἶνε παλαιότερα τῆς τελευταίας δεκαετίας τοῦ δευτέρου τριτημορίου τοῦ Ε' αἰῶνος. Τέλος ὁ δακρυογόνος ἀδὴν καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ κανθοὶ παρέχουσιν ἔτι ἀκριβεστέραν χρονολογίαν. Ὁ δακρυογόνος ἀδὴν, ὡς ἐν γένει ἡ διάπλασις τῶν ὀφθαλμῶν ἔχει ἀναλογώτατα ἔργα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀθλητοῦ τοῦ Pet-

worth, τὴν ἐν Βονωνίᾳ καὶ τὴν εἰσέτι ἀνέκδοτον κεφαλὴν τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου ὑπ' ἀριθ. 186 κατὰ τὸν κατάλογον τῶν γλυπτῶν τοῦ Καββαδίου. Προκειμένου περὶ τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς πρέπει πάλιν νὰ ὑπομνησθῇ ἡ πολυχρωμία. Ὁ δακρυογόνος ἀδὴν παρεστάθη ἐν αὐτῇ ὅχι πλαστικῶς, ἀλλὰ διὰ χρώματος, τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖ γραφικὴν ἐξεργασίαν· ὅχι τὸ σχῆμα, ἀλλ' ἡ ὄψις αὐτοῦ εἶνε τὸ παράγον τὴν ἐντύπωσιν. Πρβλ. Brunn, Sitzungsber. d. München. Akad. τόμ. I, τευχ. 3 τοῦ 1876 σελ. 334. Ἀληθῶς χρῶμα κυρίως εἰπεῖν δὲν διετηρήθη, ἀλλ' ὁ ὅλος ὀφθαλμὸς ἦτο περιβεβλημένος ὡς διὰ πλαισίου ὑπὸ τινος κύκλου ἐξ ἐλαφρῶς κεχαραγμένων ἐν τῷ μαρμάρῳ γραμμῶν, αἵτινες ἰδίως κατὰ τὰς γωνίας εἶνε εἰσέτι καταφανεῖς. Αἱ γραμμαὶ αὗται παρέχουσιν ἡμῖν τὴν δύναμιν νὰ ὀρίσωμεν τὸ σχῆμα τοῦ ὀφθαλμοῦ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα· ὁ χρωματισμὸς ἀφανίζεται τάχιστα, ἴσως δ' ἐφαίνετο ἀκόμη, ὅτε εὐρέθη ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ (ἄρα τοῦτου ἕνεκα εἶνε τεθειμένη ἐν τῷ μουσεῖῳ ὑπὸ ὕαλον;). Ὁ δακρυογόνος ἀδὴν διὰ τοῦ ἀνωτάτου καὶ τοῦ κατωτάτου μέρους αὐτοῦ ἐξέρχεται ἔξω τοῦ τόξου τῶν βλεφάρων, ἐκτρέπεται δὲ τοῦ γενικοῦ περιγράμματος τοῦ ὀφθαλμοῦ ὀρθῶς ἤδη διευθυνόμενος πρὸς τὴν ἀντίθετον γωνίαν τοῦ στόματος· τὸ ἀνώτατον χεῖλος αὐτοῦ ὑψοῦται πολὺ ὀλίγον μόνον πρὸς τὸ ἄνω βλέφαρον. Τοῦτο δὲν ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Δισκοβόλου Massimi, οὗ ὁ δακρυογόνος ἀδὴν ἀναμινύσκει εἰσέτι λίαν τὴν ἐπιτετηδευμένην παρὰ φύσιν κατασκευὴν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκ Περίνθου κεφαλῇ, τῷ ἀρχαϊκῷ Ἀρμοδίῳ καὶ τῇ ἐν Λούβρῳ κεφαλῇ (Furtwängler, Meisterw. εἰκ. 132). Ἐν πάσαις ταύταις ταῖς κεφαλαῖς ὁ δακρυογόνος ἀδὴν ἐκτρέπεται τοῦ γενικοῦ περιγράμματος τοῦ ὀφθαλμοῦ κατὰ διεύθυνσιν ὀριζόντιον, ὅχι κατὰ τὴν πρὸς τὴν ἀντίθετον γωνίαν τοῦ στόματος διεύθυνσιν. Ἀφ' ἐτέρου τὸ ἄνω χεῖλος τοῦ δακρυογόνου ἀδένης τῆς κεφαλῆς τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς (πρβλ. τὸ ἀγαλματίον τοῦ Βαρβακείου καὶ Athen. Mitth. VIII 1883 πίν. XV) ὁμοίως ὡς ἐν ταῖς νεωτέραις κεφαλαῖς τῆς Ἀθηνᾶς, ἥτοι τῆς τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει μουσείου ἀριθ. 635 (= Athen. Mitth. VI 1881 πίν. VII = Sybel, Weltgeschichte der Kunst σελ. 171 εἰκ. 146), καὶ τῆς ἐν Νεαπόλει Ἀθηνᾶς (Ausder Anomia

πίν. I, II), τῶν γλυπτῶν τοῦ Παρθενῶνος, καὶ ταῖς κεφαλαῖς τοῦ Δ' αἰῶνος, ὑψοῦται πολὺ ἰσχυρότερον πρὸς τὸ ἄνω βλέφαρον καὶ ἀποτελεῖ μετ' αὐτοῦ σχεδὸν μίαν γραμμὴν, ὅθεν ὁ δακρυογόνος ἀδὴν τῶν κεφαλῶν τούτων εἶνε εὐρέως ἀνεωγμένος. Ἀλλ' ὁ δακρυογόνος ἀδὴν τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς εἶνε ἀκόμη λίαν στενός, ὡς ἐν ταῖς παλαιότεραις κεφαλαῖς, ἃς ἀνωτέρω ὑπέδειξα, καίτοι ἔχει ἤδη ἀκριβῶς τὴν ὀρθὴν διεύθυνσιν. Ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ λοιπὸν εἶνε παλαιότερα τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου (447), νεωτέρα δὲ τοῦ Δισκοβόλου τοῦ Μύρωνος (περίπου 465), [τοῦθ' ὅπερ εὐρομεν καὶ κατ' ἄλλον τρόπον] καὶ ἡ ἐν Λούβρῳ κεφαλὴ (περίπου 460). Εἶνε περίπου σύγχρονος, (καίπερ κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἀρχαιότερα πως, ὡς ἡδη ἀνωτέρω παρατηρήσαμεν) τῆς ἐν Βονωνίᾳ κεφαλῆς (περίπου 450) (καὶ τοῦ ἀθλητοῦ τοῦ Petworth (περίπου 450 440), τουτέστι ἀνήκει εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ 460 μέχρι τοῦ 450 π. Χ. χρόνον.

Ὅρισαντες ἤδη ἀκριδέστερον τὴν χρονολογίαν τῆς κεφαλῆς, θὰ προσπαθήσωμεν νῦν νὰ καθορίσωμεν τὸ ἐργαστήριον, ἐξ οὗ προήλθε τὸ καλλιτέχνημα τοῦτο. Ἡ ἀνάλυσις τῆς τεχνοτροπίας τῆς κεφαλῆς ὑπέδειξεν ἤδη ἡμῖν, ὅτι αὕτη εἶνε λίαν διάφορος τῶν κεφαλῶν τῶν Πολυκλείτειων ἀγαλμάτων, ὅθεν δὲν ἀνήκει εἰς τὸ Πολυκλείτειον ἐργαστήριον. Ὡσαύτως οὐδὲν κοινὸν ἔχει μετὰ τοῦ παλαιοῦ ἀργείου ἐργαστηρίου (πρβλ. Furtwängler, 50 Berl. Winkelmannspr. πίν. I καὶ σελ. 125 ἐξ. Anthes, Festschrift f. J. Overbeck πίν. IV σελ. 79 ἐξ., Ἐφ. Ἀρχ. 1888 πίν. 2, Musées d'Athènes pl. XVI, Bull. communale 1888 tav. XV, XVI). Εἰς τὰ πελοποννησιακὰ λοιπὸν καλλιτεχνικά ἐργαστήρια δὲν ἀνήκει. Ἡ δὲ τούτου μόνον ἕνεκα διεγείρει μέγα τὸ ἐνδιαφέρον, ἐπεὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος ἡ ἀττικὴ καλλιτεχνία κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἔργων αὐτῆς δεικνύει μεγάλην ἐπίδρασιν τῆς πελοποννησιακῆς τέχνης. Πρβλ. Gräf, Athen. Mitth. XV 1890 σελ. 16 ἐξ. Ὁ Μύρων καὶ ὁ Φειδίας ἀκολουθοῦσι τὸ γενικὸν ρεῦμα ζήτουσιν διδασκαλίαν ἐν τῇ πλαστικῇ· ὁ πρῶτος τρέπεται πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιφανοῦς ἀργείου ἐργαστηρίου τὸν Ἀγελάδαν, ὁ δεύτερος δὲ πρὸς τὸν μαθητὴν τοῦ Ἀγελάδα Ἠγίαν (Furtwängler, Meisterw. σελ. 80 ἐξ.). Οἱ νεώτατοι ἐπιστήμονες

υποδεικνύουσι τὴν ἐπίδρασιν τῆς πελοποννησιακῆς τέχνης, τὴν ἐμφαινομένην ἐν τῇ τεχνοτροπίᾳ τῶν περιωθέντων ἡμῖν ἔργων τοῦ Μύρωνος (Hermann, Athen. Mitth. XVI 1891 σελ. 33, Furtwängler, Meisterw. σελ. 357, 379, εἰκ. 62. εἰκ. 45). Ὅτι ἡ Παρθένος Ἀθηνᾶ τοῦ Φειδίου εἶνε ἔργον προελθὸν ἐκ τοῦ ἐδάφους τέχνης συγγενοῦς πρὸς τὰ γλυπτὰ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διός, ἥτοι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς πελοποννησιακῆς τέχνης, ἀπέδειξεν ὁ Puchstein (Sitzungsber. d. arch. Gesellsch. zu Berlin 1889 ἀριθ. 7 σελ. 46, Jahrbuch d. Instit. V σελ. 99)· διὰ τὴν ἐν Νεαπόλει Ἀθηνᾶν, ἥς τὸ πρωτότυπον ἀνάγεται εἰς τὸν Φειδίαν, ἀπέδειξεν ὁ Gräff τὸ αὐτὸ (Aus der Anomia σελ. 64). Πρὸς διὰ τὴν κεφαλὴν 63¹ τοῦ ἐν τῇ Ἀκροπόλει μουσείου τὴν παρατήρησιν τοῦ Furtwängler, Athen. Mitth. VI 1881 σελ. 190. Ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ οὔτε ἀμέσως οὔτε ἐμμέσως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πελοποννησιακῆς τέχνης, ἐπειδὴ οὔτε ἀπὸ τοῦ Φειδίου οὔτε ἀπὸ τοῦ Μύρωνος εἶνε ἐξηρητημένη¹. Ὁ ἀγαλματοποιὸς τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς διακρίνεται κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν αὐτοῦ ἰκανῶς ἀπὸ τοῦ Φειδίου (ἡ κόμη, τὸ ἄνετον μέτωπον, τὰ ὦτα, αἱ ἀναλογίαι, τὰ χεῖλη, τὰ πάντα εἶνε ἄλλοια). Ὁ Φειδίας ἔχει μεγαλυτέραν δύναμιν, εὐστάθειαν, ἐνέργειαν. Ἐν γένει ὡς πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ εἶνε παλαιότερα τῶν Φειδιακῶν κεφαλῶν καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις πρόδρομος αὐτῶν. Καίτοι κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τῆς τεχνοτροπίας ἐπανειλημμένως ὑπεδείξαμεν τὰ συγγενῆ χαρακτηριστικὰ ἐν τε ταῖς κεφαλαῖς τοῦ Μύρωνος καὶ τῇ ἡμετέρᾳ, οὐδὲν ἦττον ἡ συγγένεια δὲν εἶνε τόσο μεγάλη, ὥστε νὰ ἀνεύρωμεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ

προῖον τῆς τέχνης αὐτοῦ ἢ τοῦ ἐργαστηρίου αὐτοῦ. Ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν αὐτῆς οὔτε εἰς αὐτὸν τὸν Μύωνα οὔτε εἰς τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ ἀνήκει, ἀποδεικνύει μετὰ ἰκανῆς ἐναργείας ἡ σύγκρισις πρὸς τὸν Δισκοδόλον Massimi, τοὺς ἀθλητὰς Palazzo Riccardi, Ince Blundell Hall (ὅλα τὰ σχήματα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ εἶνε ἐλευθερώτερα, νεώτερα, ἡ κατατομὴ τοῦ προσώπου καὶ τῆς κεφαλῆς ἄλλοια, ἡ πρόπτωσις τοῦ κρανίου ὑπὲρ τὸν τράχηλον εἶνε παρὰ Μύρωνι μεγαλυτέρα, τὰ ὦτα παρὰ Μύρωνι εἶνε ἐντελῶς ἄλλοιως διαπεπλασμένα κτλ.) καὶ πρὸς τὰ ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Μύρωνος ἀγάλματα, ἥτοι τὸν ἐν Μονάχῳ καὶ τὸν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀθλητὴν καὶ ἄλλα· παρ' αὐτοῖς ὑπάρχει ἐντονωτέρα διάπλασις, τὰ σχήματα εἶνε ἐλευθερώτερα, μᾶλλον ἀνεπτυγμένα, κόμη καὶ χεῖλη ἄλλως διαπεπλασμένα κτλ. Ὁλοσχερῶς διαφέρει ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τοῦ Μύρωνος καὶ τοῦ ἐργαστηρίου αὐτοῦ διὰ τῶν ἀναλογιῶν αὐτῆς, διαφορὰ, ἥτις καὶ μόνη θὰ ἤρκει νὰ διαστείλῃ τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κεφαλῶν τοῦ Μυρωνείου ἐργαστηρίου. Ὁ Μύρων, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Kalkmann, ἐτήρει ἐν ταῖς ἀναλογίαις κανόνα τινά, ὃν εὐρίσκομεν ἐν τῷ ἀγαλματίῳ τοῦ Ἀπόλλωνος Piombino, ἔργῳ ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Σικυωνίου Κανάχου², οὗ ἔργα ὑπῆρχον καὶ ἐν Βοιωτίᾳ³, ὅθεν κατήγετο ὁ Μύρων. Ὁ σκελετὸς τούτου τοῦ κανόνος κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Kalkmann εἶνε ὁ ἐξῆς (Die Proportionen des Gesichts, 53 Programm z. Winkelmannsf. Berlin 1893 σελ. 30 ἐξ. πρὸς σελ. 15 ἐξ.)⁴:

Πρόσωπον = 30

κόμη-ῥίς..... = 18	κόμη-στόμα = 21	κόμη-ὀφθαλμός = 10	κόμη-ὀφθαλμός..... = 10	κόμη-ὀφθαλμός = 10.. 1
κατώτερον μέρος τοῦ προσώπου = 12	στόμα-γένυς = 9	ὀφθαλμός-γένυς = 20	ὀφθαλμός-ῥίς..... = 8	ὀφθαλμός-στόμα = 11.. 2
30	30	30	κατώτερον μέρος προσώπου = 12	στόμα-γένυς... = 9.. 3
			30	30

I

II

III

IV

V

(τὸ διάστημα ὀφθαλμός-γένυς = ἀπόστ. τῶν ἐξωτερικῶν κανθῶν τῶν ὀφθαλμῶν).

¹ Ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ δὲν εἶνε Φειδιακὴ, ἀποδεικνύει ἡ σύγκρισις πρὸς τὰς κεφαλὰς τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς καὶ τῶν γλυπτῶν τοῦ Παρθενῶνος.

² Collignon, Histoire de la Sculpt. I σελ. 314.

³ Overbeck, Schriftquellen ἀριθ. 403.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ 1896.

⁴ Τὴν σπουδαιότητα τῶν καταμετρήσεων τοῦ Kalkmann δὲν δύναται, νομίζω, νὰ καταφρονήσῃ τις. Πρὸς. Jahrb. d. Inst. 1895 σελ. 83 ἐξ., ἐνθα ὁ Kalkmann ἀπαντᾷ κατὰ τῶν ἐπι κρίσεων τοῦ Furtwängler (Berliner philol. Wochenschr. 1894 στήλ. 1105 ἐξ.. 1139 ἐξ.).

Τὰ αὐτὰ μέτρα ἔχουσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ ὡς ἐξῆς·

$$\text{Πρόσωπον} = 15,1355$$

9,6775	11,5500	6,2500	6,2500	6,2500 1
5,4580	3,5855	8,8855	3,4275	5,3000 2
15,1355	15,1355	15,1355	5,4580	3,5855 3
			15,1355	15,1355

I II III IV V
(ἀπόστασις τῶν ἐξωτερικῶν κανθῶν τῶν ὀφθαλμῶν = 7,5000 = $\frac{1}{2}$ τοῦ προσώπου. Ἄλλα μέτρα τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς: ὀλικὸν ὕψος = 18, ἀπόστασις ὠτων = 9,8, γένυς-κορυφή = 21, ὀφθαλμός = 2,5 = $\frac{1}{6}$ τοῦ προσώπου).

Ἡ ἐν ἀκεραίοις μόνον ἀριθμοὶς:

		15		
10	11	6	6	6 1
5	4	9	4	5 2
			5	4 3
I	II	III	IV	V

Πολλαπλασιάζοντες ἕκαστον ὑπολελογισμένον ἀριθμὸν τοῦ ἡμετέρου κανόνος πρὸς 2 πρὸς εὐκολωτέραν σύγκρισιν πρὸς τὸν κανόνα τοῦ Μύρωνος ἔχομεν:

Ἡμέτερος κανὼν
30

1 ... 20	22	12	12	12
2 ... 10	8	18	8	10
3 ...			10	8
I	II	III	IV	V

Κανὼν τοῦ Μύρωνος
30

18	21	10	10	10 ... 1
12	9	20	8	11 ... 2
			12	9 ... 3
I	II	III	IV	V

Ἰσού ὄντος ἐν ἀμφοτέροις τοῦ μέσου τοῦ προσώπου (IV, 2), αἱ κεφαλαὶ τοῦ Μύρωνος ἔχουσι μέτωπον μικρότερον κατὰ 2 μονάδας ἢ ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ (III, 1), κατώτερον μέρος τοῦ προσώπου ὅμως μεγαλύτερον κατὰ 2 (III, 2), ὅθεν καὶ ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν χειλέων μέχρι τοῦ τέλους τῆς γένυος καὶ ἀπὸ τοῦ πέρατος τῆς ῥινὸς μέχρι τοῦ μέσου τῶν χειλέων εἶνε ἐν ταῖς Μυρωνεῖσι κεφαλαῖς ἀμφοτέραι μεγαλύτεραι κατὰ 1 (V, 3. V 2). Ἐνῶ ἡ ἀναλογία τοῦ μήκους τοῦ προσώπου πρὸς τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν ἐξωτερικῶν κανθῶν τῶν ὀφθαλμῶν παρὰ Μύρωνι εἶνε ὡς 30:20 = $1\frac{1}{2}$, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ εἶνε ὡς 30:15 = 2. Τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ κανθοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ μέχρι τῆς γένυος ἀναλογεῖ πρὸς τὸ μήκος τοῦ προσώπου παρὰ μὲν τῷ Μύρωνι ὡς 2:3, ἐν δὲ τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ = $\frac{18}{30} = \frac{3}{5}$ κτλ.

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀναλογιῶν τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς καὶ τῶν ἀκολουθουσῶν τὸν κανόνα τοῦ

παλαιοῦ ἀργείου ἐργαστηρίου τοῦ Ἀγελάδα κεφαλῶν εἶνε ἡ ἐξῆς¹: τὸ μέτωπον εἶνε ἐν τοῖς ἀγάλμασι τοῦ Ἀγελάδα ἀκόμη μικρότερον κατὰ 1 ἢ ἐν τοῖς Μυρωνεῖσι (III, 1), τὸ κατώτερον μέρος τοῦ προσώπου συμφωνεῖ πρὸς τὰ τοῦ Μύρωνος (IV, 3), ἀντὶ τούτου ὅμως τὸ μέσον τοῦ προσώπου εἶνε μεγαλύτερον ἢ παρὰ Μύρωνι καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ κατὰ 1 (V, 2. IV, 2). Ἡ ἀπόστασις τῶν ἐξωτερικῶν κανθῶν τῶν ὀφθαλμῶν εἶνε

¹ Kalkmann, Die Proportionen σελ. 27· ἐν τούτοις ὁ Kalkmann δὲν θεωρεῖ τὸ ἄγαλμα τοῦ Στεφάνου ὡς ἀντίγραφον τοῦ πρωτοτύπου τοῦ Ἀγελάδα, ὡς ὁ Furtwängler, 50 Winkelmanss progr. Berlin σελ. 125 ἐξ. καὶ ἄλλοι· πρβλ. Collignon, Histoire de la Sculpture I σελ. 321 ἐξ.

Κανὼν τοῦ Ἀγελάδα (ἄγαλμα τοῦ Στεφάνου).

		30		
18	21	9	9	9 1
12	9	21	9	12 2
			12	9 3
I	II	III	IV	V

μεγαλυτέρα τοῦ ἡμίσεως τοῦ μήκους τοῦ προσώπου, χωρεῖ ὅμως δις εἰς τὸ διάστημα ἀπὸ τῆς γένυος μέχρι τοῦ ἄνω ὀρίου τοῦ πλοκάμου, ὅστις εἶνε τεθειμένος περὶ πᾶσαν τὴν κεφαλὴν. Ὁ Πολύκλειτος μεγεθύνει σχετικῶς πρὸς τὸν Ἀγελάδαν τὸ ἄνω ἡμισυ τοῦ προσώπου κατὰ 8 μονάδας, τὸ δὲ κάτω σμικρύνει κατὰ 8 (I, 1. I, 2), ἐάν τις υπολογίσῃ εἰς τὸ πρόσωπον 120 μονάδας· τὸ μέτωπον (III, 1) μεγεθύνει ὁ Πολύκλειτος κατὰ 9, τὸ δὲ μέσον τοῦ προσώπου (III, 2) σμικρύνει κατὰ 1. Ἡ ἀναλογία τοῦ μήκους τοῦ προσώπου πρὸς τὴν μεταξὺ τῶν ἐξωτερικῶν κανθῶν ἀπόστασιν = 2· ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ Πολύκλειτος θέτει ὡς ὄριον τοῦ μετώπου ἄνω τὸ σημεῖον, ὅπερ παρὰ τῷ Ἀγελάδᾳ ἦτο τὸ ἀνώτατον σημεῖον τοῦ πλοκάμου, ὅστις περιέβαλλε τὴν κεφαλὴν· ἀλλ' ὁ Πολύκλειτος δὲν ἐγύμνωσεν ὁλόκληρον τὸ μέτωπον, ἀλλ' ἐποίησεν ἐπίσης χωρίσμα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλοκάμου τοῦ Ἀγελάδα, ἐκατέροθεν δὲ τούτου τοῦ χωρίσματος διατάττει τὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου καθήκουσαν κόμην — ἀπλουστάτη καὶ καθ' ὅλα εὐστοχος λύσις τοῦ προβλήματος τῆς ἐπιτεύξεως λαγαρωτέρων ἀναλογιῶν. Ἐφθασεν ἄραγε αὐθορμήτως ὁ Πολύκλειτος εἰς ταύτην τὴν λύσιν, ἢ εἶχε καὶ προδρόμους ἐν τούτῳ; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο πρέπει ν' ἀπαντήσωμεν καταφατικῶς· ὁ λεγόμενος Ἀπόλλων ἐπὶ τοῦ Ὀμφαλοῦ (ἀριθ. 45 τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου), ἐν ᾧ ὁ Conze, ὁ Furtwängler, ὁ Collignon, ὁ Winter κ. ἄ. ὁρθῶς, ὡς μοι φαίνεται, ἀναγνωρίζουσιν ἀντίγραφον ἔργου τοῦ Καλάμιδος, ὅστις ἐξ ἅπαντος ὡς ἀνήκων εἰς τὸν μεταξὺ 460 καὶ 450 χρόνον εἶνε ἀρχαιότερος τοῦ Δορυφόρου τοῦ Πολυκλείτου (450-440), δεικνύει ἤδη ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν λύσιν τοῦ προβλήματος· προσέτι δὲ ἡ ἐν Βονωνίᾳ κεφαλὴ (περὶ τὸ 450) ἔχει ὡσαύτως ὑψηλὸν μέτωπον, ὅπερ ὅμως μόνον ἐν τῷ μέσῳ καὶ ὀλίγον μόνον εἶνε γυμνόν. Ἀλλ' ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ ἐν Βονωνίᾳ κεφαλὴ δὲν ἀποδεικνύονται ἐν τούτῳ μόνον πρόδρομοι τοῦ Πολυκλείτου Δορυφόρου. Ἦδη ὁ Kalkmann ἀπέδειξεν ὅτι ὁ Ἀπόλλων κατὰ οὐσιώδη συστατικά στοιχεῖα τοῦ προσώπου καὶ τῆς μορφῆς εἶνε ἄμεσος πρόδρομος τοῦ Δορυφόρου· ὁ Πολύκλειτος περιστέλλει μόνον ὑπερβολὰς τινὰς τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἥτοι τοῦ Καλάμιδος.

Ὡς παρὰ τῷ Ἀπόλλωνι οὕτω καὶ παρὰ τῷ Δορυφόρῳ ἡ ἀναλογία τοῦ μήκους τοῦ προσώπου πρὸς τὴν μεταξὺ τῶν ἐξωτερικῶν κανθῶν τῶν ὀφθαλμῶν ἀπόστασιν εἶνε ὡς 2 πρὸς 1. Τὴν ὅλην σημασίαν τεισούτων ἀπλῶν ἀναλογιῶν ἀπέδειξεν ὁ Kalkmann. Εἰς τίνα λοιπὸν ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς εὐρέσεως τούτων τῶν ἀναλογιῶν; Βεβαίως ὄχι εἰς τὸν καλλιτέχνην τῆς ἐν Βονωνίᾳ κεφαλῆς, ἐπειδὴ αὕτη δὲν ἀναφαίνεται ὡς πρῶτον ἄγαλμα μετὰ τῶν ἀναλογιῶν τούτων. Λοιπὸν εἰς τὸν Κάλαμιν; Κατὰ τὴν γνώμην μου οὐδὲ εἰς τοῦτον, ἐπειδὴ τὸ ἄγαλμα τοῦ Καλάμιδος δεικνύει ἤδη τροπολογίαν τῶν ἀναλογιῶν τῶν μετὰ ὑψηλοῦ μετώπου ἀγαλμάτων, διότι ἐν αὐτῷ καλύπτεται σχεδὸν ὁλόκληρον τὸ μέτωπον ὑπὸ τῆς κόμης, ἵνα μὴ εἶνε καταφανὲς τὸ σχετικῶς μικρὸν μέσον τοῦ προσώπου. Ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ παρέχει ἡμῖν τὴν δύναμιν νὰ ἀνεύρωμεν τὸν πρῶτον εἰσηγητὴν τῶν ἀναλογιῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐν τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ ἐν Βονωνίᾳ κεφαλῇ παραίστανται ἤδη τροπολογημένοι. Ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ, ἥς αἱ ἀναλογίαι προσεγγίζουσι πολὺ πρὸς τὰς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ἐν Βονωνίᾳ κεφαλῆς, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐξηρητημένη κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν ἐξ οὐδετέρου τῶν ἀγαλμάτων ἐκείνων, ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν κοινόν τι ἀρχέτυπον αὐτῆς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν Βονωνίᾳ κεφαλὴ ὡσαύτως δὲν εἶνε ἐξηρητημένη ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ ἀρχέτυπον, ὅπερ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, πρέπει καὶ διὰ ταύτην νὰ εἶνε τὸ αὐτό. Ἐπειτα ἐὰν ἐπισκοπήσωμεν τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ κανόνος τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς καὶ τοῦ κανόνος τοῦ Ἀπόλλωνος, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ σμικρύνει τὸ μέτωπον κατὰ τὸ δέκατον μέρος τοῦ προσώπου (I, 1), ἀλλ' οὐδὲν ἦττον τὸ μέτωπον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μέσον τοῦ προσώπου φαίνεται δυσαναλόγως ὑψηλόν, ὅπως ἡ γένυς φαίνεται μακρά· ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ τροπολογεῖ τὸ μέτωπον ὄχι καλύπτουσα αὐτὸ διὰ βοστρύχων, ἀλλὰ σμικρύνουσα αὐτό, τοῦτο δὲ τὸ γεγονὸς δεικνύει σαφῶς ὅτι τὸ ἀρχέτυπον τῶν κεφαλῶν τοῦ Καλάμιδος, τοῦ καλλιτέχνου τῆς ἐν Βονωνίᾳ κεφαλῆς καὶ τῆς ἡμετέρας εἶχε δυσαναλόγως μέγα μέτωπον, ὅπερ οὐδαμῶς ἦτο κεκαλυμμένον διὰ βοστρύχων. Τὸ μεσαῖον μέρος τοῦ προσώπου τούναντίον ἐν τῷ ἀρχετύπῳ ἦτο δυσαναλόγως μικρὸν καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μέτωπον

καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν γένυν. Ποῦ λοιπόν, ἐν τίνι τέχνῃ πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὸ ἀρχέτυπον ἐκεῖνο, ὅπερ τροπολογεῖται ὑπὸ τοῦ Καλάμιδος καὶ τοῦ ἀγαλματοποιοῦ τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς, ὑπὸ δὲ τοῦ καλλιτέχνου τῆς ἐν Βονωνίᾳ κεφαλῆς μεταπλάσσεται; Εἶνε φανερόν ὅτι ἡ τέχνη αὕτη ἦτο πολὺ δημοτικὴ ἐν Ἀττικῇ, ἐπειδὴ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν παρὰ τῷ Καλάμιδι, τῷ ἀγαλματοποιῷ τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς κ.ἄ. Πάντες οὗτοι εἰσηγοῦνται νέαν διεύθυνσιν, ἀλλ' ἅπαντες ἔχουσι κοινὴν τὴν ἀφετηρίαν. Αἱ ἀναλογίαι τοῦ παλαιοῦ ἀργείου ἐργαστηρίου καὶ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Σικυωνίου Κανάχου, ὡς εἶδομεν, διαφέρουσι πολὺ ἀπὸ τῶν ἀναλογιῶν τοῦ ἀρχετύπου. Δὲν δυνάμεθα λοιπόν οὐδαμῶς νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς τὰ πελοποννησιακὰ καὶ τὰ ἀττικὰ ἐργαστήρια τὰ ὑποστάντα τὴν ἐπίδρασιν τῶν πελοποννησιακῶν. Τὰ αἰγινήτικα ἐργαστήρια (ἴδε Kalkmann σελ. 25, 27) ἔχουσιν ὅλως διάφορον σύστημα, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ παλαιὰ ἀττικά (π. χ. ὁ Μοσχοφόρος). Ἀφοῦ λοιπόν ὁ κανὼν τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς δὲν κατάγεται οὔτε ἐκ τῶν πελοποννησιακῶν ἐργαστηρίων, οὔτε ἐκ τῶν αἰγινήτικων, οὔτε ἐκ τῶν παλαιῶν ἀττικῶν, δύναται νὰ ἐννοηθῇ μόνον ἀπὸ τοῦ ἀττικοῦ καὶ ἰωνικοῦ κανόνος, ἥτοι ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ ἀττικοῦ ἐργαστηρίου, ὅπερ ἐμορφώθη μὲν ἐκ τῶν παλαιῶν ἀττικῶν παραδόσεων, ὑπέστη δὲ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἰωνικονησιωτικῆς γλυπτικῆς. Πρότυπον παράδειγμα τοῦ ἐργαστηρίου τούτου εἶνε τὸ ἀγαλμα τοῦ Ἀντήνωρ (Jahrb. II πίν. 10), ἀκριβῶς δὲ πρὸς τὸν κανόνα τούτου τοῦ ἀγάλματος προσεγγίζει ἐξαιρέτως ὁ κανὼν τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς. Ὁ Ἀντήνωρ τροπολογεῖ τὸν ἀρχικὸν κανόνα τῆς ἰωνικονησιωτικῆς γλυπτικῆς, ὅστις ἐν πάσῃ τῇ σκαιότητι αὐτοῦ παρίσταται ἐν τῷ χιακῷ ἐργαστηρίῳ (Καβάδιου Γλυπτὰ ἀριθ. 21· πρβλ. Athen Mitth. VIII 1883 πίν. VI) ἐν ᾧ τὸ μεσαῖον μέρος τοῦ προσώπου εἶνε δις μικρότερον τοῦ μετώπου καὶ $1\frac{1}{2}$ φοράν μικρότερον τοῦ κάτω μέρους τοῦ προσώπου (Kalkmann σ. 22), ἡ δὲ τοιαύτη δυσαναλογία δι' οὐδενὸς μέσου τροπολογεῖται. Ὁ χιακὸς κανὼν ἐπὶ τινα χρόνον ἦτο ἐν Ἀττικῇ λίαν δημοτικὸς. Ὁ κανὼν τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἡρας ἔχει ὡς ἀρχέτυπον ὡσαύτως τὸν παλαιὸν ἰωνικὸν κανόνα, ἀλλὰ δὲν εἶνε τοσοῦτον ἄξεστος, ὡς ὁ κανὼν τῆς Νίκης, ἀρ-

κατὰ ἐγγύς δὲ πρὸς τὸν κανόνα τοῦ Ἀντήνωρ. Ὁ Ἀντήνωρ ἐγκαταλείπει τὸν σκαιὸν χιακὸν κανόνα, ὅστις οὕτως εἰπεῖν ἐν μιᾷ στιγμῇ εἶχεν ἐκκαύσει τοὺς ἀττικούς καλλιτέχνους, μεταχειρίζεται δὲ τὸν πολὺ ἀναλογώτερον κανόνα ἐτέρας ἰωνικῆς σχολῆς, ἣτις ἀνάγει τὸν ἑαυτῆς κανόνα εἰς τὸν τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἡρας (πρβλ. Kalkmann σελ. 22). Ὁ κανὼν οὗτος τηρῶν τὰ αὐτὰ μέτρα διὰ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ προσώπου σμικρύνει τὸ ὕψος τοῦ μετώπου, ἀντὶ τούτου δὲ ἐπιμηκύνει τὸ μεσαῖον μέρος (τὴν ῥίνα). Ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ παρίσταται ὡς περαιτέρω τροπολογία τοῦ αὐτοῦ ἰωνικοῦ κανόνος. Ὁ ἀγαλματοποιὸς τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς μεγεθύνει ἔτι μᾶλλον (κατὰ τὸ $\frac{1}{60}$ τοῦ προσώπου) τὴν ῥίνα, σμικρύνει δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν τὸ μέτωπον. Ὁ ἡμέτερος καλλιτέχνης λοιπόν θεωρεῖ ὡς ὀρθὰς σχεδὸν τὰς αὐτὰς ἀναλογίας ὡς ὁ Ἀντήνωρ, ἐνδιαφέρεται διὰ τὰ αὐτὰ προβλήματα, ἅτινα ὁ Ἀντήνωρ ἐζήτησε νὰ διευκρινήσῃ.

Ἡ σύγχρονος πρὸς τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν ἐν Βονωνίᾳ ἀναπτύσσεται μὲν ἀφ' ἐνὸς ἐξ ἀττικοῦ ἰωνικῶν παραδόσεων, ὡς ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ, ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀργείου ἐργαστηρίου τοῦ Ἀγελάδα, ζητοῦσα νὰ σμικρύνῃ τὸ ὕψος τοῦ μέτωπον τοῦ ἰωνικοῦ ἀρχετύπου διὰ βοστρύχων καταπιπτόντων εἰς αὐτὸ (τοῦτο ὑπομιμνήσκει λίαν τὴν κόμμωσιν τῶν ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Ἀγελάδα ἀγαλμάτων: Brl. Winkelmannsprog. 50, πίν. I). Ὁ Ἀπόλλων τοῦ Καλάμιδος ἀναπτύσσει τὰς αὐτὰς ἰωνικὰς ἀναλογίας, τροπολογεῖ ὅμως αὐτὰς κατὰ τὸν τρόπον τῆς παλαιᾶς ἀττικῆς τέχνης, καλύπτων τὸ μέτωπον διὰ βοστρύχων (πρβλ. τὰ παλαιὰ ἀττικά ἔργα: Καβάδιου Γλυπτὰ ἀριθ. 29, 61, Collignon, Sculpture I pl. II κ.λ.). Ἐκ τῶν πάσαις ταῖς τρισὶ κεφαλαῖς (τῇ ἡμετέρᾳ, τῇ ἐν Βονωνίᾳ, τῇ τοῦ Ἀπόλλωνος) κοινῶν ἀττικοῦ ἰωνικῶν παραδόσεων ἐξηγεῖται προσέτι καὶ ὅτι ἐν πάσαις ταύταις ἡ ἀναλογία τῆς ἀποστάσεως τῶν ἐξωτερικῶν κανθῶν τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τὸ μῆκος τοῦ ὅλου προσώπου εἶνε ὡς 1:2. Οὔτε ὁ Κάλαιμις οὔτε ὁ καλλιτέχνης τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς παρίστανται ὡς ἐφευρέται τῶν ἀναλογιῶν τούτων. Ἡ ἀναλογία αὕτη εἶνε ἤδη ὀλοσχερῶς ἀποτετυπωμένη ἐν ταῖς κεφαλαῖς Musées d'Athènes πίν. XIII (= Jahrb. II 1887 πίν. 13 = Μουσεῖον Ἀκροπόλεως

684) καὶ Athen. Mith. VIII 1883 πίν. VI. Τὸ χιακὸν ἐργαστήριον ἔχει τὸ δεύτερον διάστημα μικρότερον, ἀλλὰ μεγαλύτερον τὸ πρῶτον, τὸ δὲ παλαιὸν ἀττικὸν ἀκριβῶς ἀντιστρόφως. Ἡ ἀναλογία, ἣν εὐρίσκομεν ἐν ταῖς ἡμετέραις κεφαλαῖς καὶ ταῖς τελευταίαις μνημονευθείσαις, παρήχθη ἴσως ἐν τῇ παρίᾳ τέχνῃ· τὸ ἀγαλμα Musées d'Athènes pl. X, ὅπερ κατὰ τὴν ὀρθήν, ὡς νομίζω, γνώμην τοῦ Furtwängler¹ καὶ τοῦ A. A. Pawlowski² εἶνε παρίον, ἔχει ἐγγυτάτας ἀναλογίας τοῦ ὕψους τοῦ προσώπου πρὸς τὴν ἀπόστασιν τῶν ἐξωτερικῶν κανθῶν τῶν ὀφθαλμῶν. Ἡ κεφαλὴ Athen. Mitth. VIII 1883 πίν. VI, περὶ ἧς ἴδε Brunn αὐτόθ. σελ. 91 ἐξ., δὲν ἀντίκειται πρὸς τοῦτο (πρβλ. Collignon, Sculpture I σελ. 278). Ἐν Ἀττικῇ ἐτηρεῖτο τὸ σύστημα τοῦτο ὡς τὸ συμβιβάζον τὰς παλαιὰς ἀττικὰς ἀναλογίας καὶ τὰς χιακὰς μέσον. Ὁ Κάλαιμις καὶ ὁ δημιουργὸς τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς μεταπλάττουσι μόνον αὐτὸ εἰσάγοντες εἰς τὰς ἀναλογίας ταύτας πλείονα λαγαρότητα, ἕκαστος κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ὡς ἄμεσος πρόδρομος τῶν κανονικῶν ἀναλογιῶν τοῦ Πολυκλείτου παρίσταται ὅχι ὁ Κάλαιμις (ὁ λεγόμενος Ἀπόλλων ἐπὶ τοῦ Ὀμφαλοῦ), ὅστις δεικνύει ἀκόμη τὴν ἀτέλειαν τῶν ἀρχικῶν ἰωνικῶν ἀναλογιῶν (ἐν τῷ Ἀπόλλωνι ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ κανθοῦ τῶν ὀφθαλμῶν μέχρι τοῦ ὑψίστου ἄκρου τῆς κόμης ὑπὲρ τὸ μέτωπον εἶνε ἴση πρὸς τὴν ἀπόστασιν τοῦ αὐτοῦ κανθοῦ ἀπὸ τῆς γένουος, ἡ δὲ ῥίς

εἶνε πολὺ μικρὰ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μέτωπον καὶ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ προσώπου), ἀλλ' ὁ καλλιτέχνης τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς καὶ ὁ σύγχρονος αὐτῷ ἀγαλματοποιὸς τῆς ἐν Βονωνίᾳ κεφαλῆς, οἵτινες ἀμφοτέρωτεροι σμικρύνουσι τὸ μέτωπον καὶ ἐπιμηκύνουσι τὴν ῥίνα κατ' ἰσάριθμα μέρη. Ὁ Πολύκλειτος, ὅστις μετὰ τόλμης μεταβάλλει τὸν παλαιὸν ἀργεῖον κανόνα, ἐπωφελεῖται πρὸς τοῦτο τὰ παραδείγματα τῆς ἀττικοῖωνικῆς καὶ ἰωνικῆς τέχνης· σμικρύνει ἔτι μᾶλλον ἢ ὁ καλλιτέχνης τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς τὸ μέτωπον τῶν ἀττικοῖωνικῶν εἰδώλων, ἀλλὰ καλύπτει αὐτὸ διὰ βοστρύχων, ὡς ὁ Κάλαιμις, καὶ ἐπιμηκύνει ἔτι μᾶλλον τὴν ῥίνα (εἰς αὐτὴν ἀνήκουσι παρὰ Πολυκλείτῳ ἐκ 360 μερῶν τὰ 105). Ὅτι ὁ Πολύκλειτος ἐγνώρισε τὰ ἀττικὰ καλλιτεχνήματα ἀπέδειξαν ἤδη ὁ Kekule (Idolino σελ. 13) καὶ ὁ Furtwängler (Meisterw. σελ. 443 ἐξ. 447) κ. ἄ. Ἐν τῇ ὑποτυπώσει τῆς στάσεως τῶν ἀγαλμάτων αὐτοῦ προσπαθεῖ ὁ Πολύκλειτος, ὡς ὁ Φειδίας, νὰ παράσχη λύσιν τινὰ τοῦ ὑπὸ τῶν Ἰώνων τεθειμένου προβλήματος (Πρβλ. Winter, Die jüngeren attischen Vasen σελ. 10). Εἶδομεν ἤδη προσέτι ὅτι ἡ τομὴ τοῦ κρανίου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ προσεγγίζει πολὺ πρὸς τὴν τομὴν τῶν Πολυκλείτειων κεφαλῶν· ὁ Πολύκλειτος πάλιν εἶνε ὁ διδασκόμενος τοῦτο ἐκ τῆς ἀττικοῖωνικῆς τέχνης, ἐπειδὴ τοιαύτη τομὴ εἶνε ὅλως ἀλλοία ἐν ταῖς παλαιαῖς ἀργείαις κεφαλαῖς³.

¹ Berl. philol. Wochenschr. 1894, στήλη 1278.

² Ἐν τῇ ἡδὴ ἐκτυπωμένῃ ῥώσιστὶ Ἱστορίᾳ τῆς ἀττικῆς γλυπτικῆς αὐτοῦ.

³ Πρβλ. τοὺς ἀκολουθοῦντας κανόνας :

Κανὼν τοῦ Ἀρτήτορος

360

1 ... 240	270	150	150	150
2 ... 120	90	210	90	120
3 ...			120	90
I	II	III	IV	V

Κανὼν τῆς Νίκης τοῦ Ἀρχέρμου

360

240	280	160	160	160 ... 1
120	80	200	80	120 ... 2
			120	80 ... 3
I	II	III	IV	V

Κανὼν τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς

Κανὼν τοῦ ἀγάλματος Jahrb. II πίν. 13

Κανὼν τοῦ Πολυκλείτου

1 ... 240	264	144	144	144	225	270	135	135	135	240	270	135	135	135 ... 1
2 ... 120	96	216	96	120	135	90	225	90	135	120	90	225	105	135 ... 2
3 ...			120	96				135	90				120	90 ... 3
I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V
		360					360					360		

Πρβλ. Kalkmann σελ. 21, 22, 36. Περὶ τῶν σχέσεων τῆς ἰωνικῆς ἐκ Πέλλης στήλης πρὸς τὸν Δορυφόρον τοῦ Πολυκλείτου πρβλ. παρατήρησιν τοῦ Heuzey, Bull. d. corr. hell. VIII 1884 σελ. 341.

Κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀνάλυσιν τῆς τεχνοτροπίας εἶδομεν ἤδη ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ κατὰ τὸ περιγραμμά τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώπου κατ' ἐνώπιον καὶ ἐν κατατομῇ παρίσταται ὡς μία τῶν ποικίλων παραλλαγῶν τοῦ τύπου τοῦ ἀττικοῦ ἐφήβου. Τώρα δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν εἰς τὰ εἰρημένα ὅτι ὁ τύπος ἐκεῖνος κυρίως εἶνε ἰωνικός. Παρὰ τοῖς Ἴωσιν ἐνέπνεε πολὺ συχνὰ τοὺς καλλιτέχνας ἡ παλαιότερα καὶ ἤτο ἐξαιρετικῶς ἀγαπητὴ (Dümmeler, Bonner Studien σελ. 84 ἐξ. πρβλ. Hartwig Meistersch. σελ. 229). Ἐν Ἀττικῇ ὁ τύπος οὗτος ὑπέστη πολλὰς τροπολογίας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν α') τῶν παλαιῶν ἀττικῶν παραδόσεων καὶ β') τῆς πελοποννησιακῆς τέχνης.

Ὅτι τὰ κύρια σχήματα τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς εἶνε ἰωνικά, ἀποδεικνύουσι τὰ ἀκόλουθα ἐκ διαφόρων χρόνων μνημεῖα: τὸ θάσιον ἐν Λούβρῳ ἀνάγλυφον Collignon, Sculpture I εἰκ. 139, ἡ ἐκ Λαρίσσης στήλη Athen. Mitth. XII 1887 σελ. 75 (= Καββαδίου Γλυπτὰ 741 = Bull. d. corr. hell. 1888 pl. V), Bull. d. corr. hell. XII 1888 pl. VI, Καββαδίου Γλ. 39, 40, Athen. Mitth. VIII 1883 πίν. VIII κτλ. (Κύρια σχήματα τῆς κεφαλῆς τοῦ κρανίου). Πρβλ. τὰ νομίσματα: Catal. of British Mus. Thessaly pl. VIII, 12 (= P. Gardner, Types VII, 34, αὐτόθ. 12) κλ. Ὁ ἀττικός Ἀντήνωρ εὐρισκόμενος ἐν γένει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰωνικῶν ἐργαστηρίων, ἔχει ταῦτα τὰ σχήματα τοῦ προσώπου καὶ τοῦ κρανίου καὶ χρησιμοποιοεῖ αὐτὰ ἐν τῇ ἀττικῇ τέχνῃ. Ἐκ τῶν περὶ τὸ 460 - 450 ἔτος χρόνων ὁ τύπος οὗτος τοῦ ἐφήβου εἶνε γνωστός ἰδίως ἐκ τῆς ἀγγειογραφίας (πρβλ. Bonner Studien πίν. XII)· τὰ ἀττικά ἀγγεῖα τούτων τῶν χρόνων παρέχουσιν, ὡς γνωστόν, συχνάκις ὑποτυπώσεις, συμπλέγματα, τύπους κλ. τῆς ἰωνικῆς γραφικῆς (πρβλ. Robert, Nekyia des Polygnot σελ. 43, 53· ὡσαύτως πρβλ. Malmberg ἐν τοῖς Materialien zur Archäologie Russlands, τεύχ. 13 σελ. 176, 185, 187). Ἡ κατ' ἐνώπιον καὶ ἡ ἐν κατατομῇ ὄψις τοῦ προσώπου καὶ τοῦ κρανίου τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς εἶνε, ὡς εἶδομεν, περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς ἐκ Περίνθου κεφαλῆς καὶ τῶν Μυρωνείων κεφαλῶν. Ἡ ἐκ Περίνθου κεφαλὴ δὲν ὑπάρχει μεμονωμένη, ἀλλ' ἔχει συγγενεῖς κεφαλὰς, μετὰ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ ἰδίαν τάξιν κατὰ

τὴν τεχνοτροπίαν. Εἶνε παλαιότερα τῶν Μυρωνείων κεφαλῶν, αἵτινες ὅμως ἤκιστα ἐξαρτῶνται ἀπ' αὐτῆς (Hermann, Athen. Mitth. XVI 1891 σελ. 313 ἐξ. Furtwängler, Meisterw. σελ. 345 ἐξ.). Ἡ κόμη τῶν Μυρωνείων ἀγαλμάτων καὶ τῆς ἐκ Περίνθου κεφαλῆς ἄγει κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν, ἐκείνη ὅμως εἶνε περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς κόμης τοῦ Ἀρμοδίου. Ἡ κόμη τοῦ Ἀρμοδίου ὅμως προσεγγίζει πάλιν πολὺ πρὸς τὴν κεφαλὴν Καββαδίου Γλυπτὰ ἀριθ. 67 (= Atti della R. Academia di Archeologia di Napoli 1895, πίν. II), τὴν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ ἐν Νεαπόλει μουσείου μορφήν (Rayet, Monuments I pl. 19), τὴν ἐπὶ τοῦ ἐν Λούβρῳ θασίου ἐπιτυμβίου μνημείου μορφήν (Fröhner, Musées de France pl. XI), καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτύμβιον μνημεῖον ἐκ Πέλλης (Athen. Mitth. VIII 1883 πίν. IV (ἡ κόμη παρὰ τὸν τράχηλον). Οἱ βόστρυχοι πασῶν τῶν μορφῶν τούτων, περὶ τοῦ ἰωνικοῦ χαρακτῆρος τῶν ὁποίων δὲν δύναται τις νὰ ἀμφιβάλλῃ¹, εἶνε περαιτέρω ἀνάπτυξις τῶν βοστρύχων, ὧν τὰς ποικιλίας βλέπομεν ἐν τῷ ἀγάλματι τοῦ Ἀντήνωρος· ἡ πρώτη γένεσις αὐτῶν εἶνε ἡ παλαιὰ ἰωνικὴ τέχνη (πρβλ. τὸν ἐκ Θήρας Ἀπόλλωνα κ.λ.). Ἡ κόμη τῶν ἐν τῇ ζωοφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος μορφῶν εἶνε περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς κόμης τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς (πρβλ. ἰδίως Michaelis Parthenon, Ost VII 44, 43, Nord VI 19). Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἰωνικῆς τέχνης ἐπ' αὐτῶν οὐδέποτε ἀπεδείχθη. Ἡ ἐκ Περίνθου κεφαλὴ εἶνε ἐπεξεργασία τοῦ ἰωνικοῦ τύπου τοῦ ἀθλητοῦ ὑπὸ πελοποννησιακὴν ἐπίδρασιν. Ὅθεν ἡ εἰκασία τοῦ Arndt, τοῦ Hermann καὶ τοῦ Furtwängler ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη εἶνε ἀντίγραφον κατὰ Πυθαγόραν, εἶνε λίαν πιθανή (Athen. Mitth. XVI 1891 σελ. 333, Furtwängler, Meisterw. σελ. 345 ἐξ.). Ὁ Σάμιος Πυθαγόρας (Overbeck, Plastik I⁴ σελ. 263) ἔπρεπε νὰ εἶνε ἐξοικειωμένος πρὸς τὰς ἰωνικάς παραδόσεις, ἀλλ' ἔπρεπε καὶ νὰ ἐπεξεργασθῇ αὐ-

¹ Περὶ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Ἀρμοδίου πρβλ. Athen. Mitth. XV 1890 σελ. 1 ἐξ., Brunn, Sitzungsber. d. Münch. Akad. 1877 σελ. 1 ἐξ. 442 ἐξ., Furtwängler, Meisterw. σελ. 76, 313, 737. Περὶ τῆς ἐν Νεαπόλει στήλης ἴδε Collignon, Sculpture I σελ. 256. Περὶ τῶν ἐκ τῆς βορείου Ἑλλάδος μνημείων Brunn, Sitzungsberichte d. Münch. Akad. 1876 σελ. 326, 328, 332, 337 καὶ Athen. Mitth. VIII 1883 σελ. 95.

τάς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν δωρικῶν ἐργαστηρίων (Collignon, *Sculpture I* σελ. 409 ἐξ.)¹. Ἡ κόμη τῶν νεανιῶν ἐπὶ τῶν ἀγγείων ἐκ τῶν μεταξὺ τοῦ 460 καὶ 450 χρόνων, ἅτινα δεικνύουσι τοὺς τύπους τῆς τότε γραφικῆς, ἀποδεικνύουσιν ἡμῖν ἀμφιβόλως τὴν ἰωνικὴν καταγωγὴν τοῦ εἶδους ἐκείνου τῆς κατασκευῆς τῶν τριχῶν, ὅπερ βλέπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ καὶ ταῖς ἀναλόγοις αὐτῇ. Πρὸλ. ἰδίως Bonner Studien πίν. XII. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο (ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα τῆς ἐν Ἀθῆναις συλλογῆς) δεικνύει ἐν τῇ ἀνδρικῇ μορφῇ αὐτοῦ ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ χεῖλη, τὸ αὐτὸ μέτωπον, τὴν ὄλην κατατομὴν τοῦ προσώπου, ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ. Κεφαλαί, αἵτινες εἶνε ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἡμετέραν, δὲν προσεγγίζουν μὲν τόσον πολὺ πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν ἀγγείων μορφάς, ἀλλ' ἔχουσι πολλὰ τὰ κοινὰ μετ' αὐτῶν. Πρὸλ. π. χ. περὶ Μύρωνος Six, Bonner Studien σελ. 157. Ἡ ὁμοιότης τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς μετὰ τῶν κεφαλῶν τοῦ Μύρωνος, τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῶν ὑπὸ Furtwängler τῷ Κρησίλᾳ ἀπονεμομένων κεφαλῶν ἐξηγεῖται οὕτως ἐκ τῶν πάσαις αὐταῖς κοινῶν ἀττικοῖων καὶ ἰωνικῶν προτύπων. Πράγματι ἡ ἀνάλυσις τῆς τεχνοτροπίας δεικνύει, ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ εἰς οὐδὲν τῶν ἐργαστηρίων, ἅτινα συγκροτοῦνται περὶ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, ἀνήκει. Ἀντιπροσωπεύει ἴδιον αὐθύπαρκτον καὶ ὄχι εἰς τὴν δευτέραν τάξιν ἀνήκον ἐργαστήριον, ὅπερ ἦτο ἐνεργὸν ἐν Ἀττικῇ σχεδὸν συγχρόνως πρὸς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Μύρωνος, τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Κρησίλα. Τὸ ἐργαστήριον τοῦτο οὐδαμῶς εἶνε ἐξηρητημένον ἀπὸ τῶν πελοποννησιακῶν ἐργαστηρίων, ἀλλ' ἀναπαράγει τοὺς τύπους καὶ τὰς μορφάς τοῦ ἰωνικοῦ ἐργαστηρίου, ὅπερ ἦτο ἐνεργὸν περὶ τὸ 470-450 ἐν Θάσῳ καὶ ἐν τῇ βορείᾳ Ἑλλάδι. Τὸν κανόνα, ὃν ἀκολουθεῖ τὸ ἐργαστήριον τοῦτο, εὐρίσκουμεν καὶ ἐν τῷ ἀττικοῖωνικῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Ἀντήνορος καὶ ἐν τοῖς ἰωνικοῖς ἐργαστηρίοις (ἴδε ἀνωτέρω). Τύποι τινὲς τῆς γραφικῆς, οἵτινες εἶνε γνωστοὶ ἡμῖν κατὰ τὰ ἀγγεῖα, δὲν εἶνε διάφοροι τῶν ἐκείνου. Ὁ Winter διαίρει τὰ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ Ε' αἰῶνος ἀγγεῖα εἰς δύο τάξεις. Ἐν τῇ πρώτῃ τάξει (παράδειγμα Monum. XI 38-40, κρατῆρ ἐξ Orvieto)

¹ Περὶ τοῦ Πυθαγόρου πρὸλ. καὶ Malmberg, *Die Metopen d. gr. Tempel* σελ. 71.

διαβλέπει ὀρθῶς (πρὸλ. Robert, *Nekyia des Polygnot* σελ. 39 ἐξ.) τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Πολυγνώτου ἢ δευτέρα τάξις (παράδειγμα ἡ κύλιξ τοῦ Κόδρου, Baumeister Denkm. 1998) εὐρίσκεται κατ' αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Φειδίου (Winter, *Die jüngeren attischen Vasen* σελ. 49). Τὸ τελευταῖον κατὰ τὴν γνώμην μου ἀμφίβολον ἂν εἶνε ὀρθόν. Τὰ ἀγγεῖα τῆς δευτέρας τάξεως εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ὄχι τῆς γλυπτικῆς, ἀλλὰ τῆς συγχρόνου τῷ Φειδίᾳ γραφικῆς (πρὸλ. Benndorf, *Mitth. aus Österreich VI* σελ. 151 ἐξ., 203, Dümmler, *Jahrbuch II* 1887 σελ. 168 ἐξ. κ.ἄ.). Ἡ γραφικὴ αὕτη ἀνεπτύχθη ὁλοσχερῶς ἐκ τῆς ἰωνικῆς γραφικῆς τοῦ Πολυγνώτου, ὑπερβάλλει δ' αὐτὴν μόνον δι' ἀνωτέρας ὡραιότητος τῶν μορφῶν, τελειότερου ὑπολογισμοῦ τῶν τεχνικῶν μέσων, μεγαλυτέρας γνώσεως τῶν σχημάτων. Ἀντὰ ἀγγεῖα τῆς πρώτης τάξεως προσεγγίζουν κατὰ τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τῶν μορφῶν πρὸς τὰ γλυπτὰ τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῆς βορείου Ἑλλάδος (Winter, *Die jüngeren att. Vas.* σελ. 46, Furtwängler *Athen. Mitth. V*, 1880 σελ. 41, Köpp, *Röm. Mitth. I* 1886 σελ. 83), τὰ ἀγγεῖα τῆς δευτέρας τάξεως πλησιάζουσι μᾶλλον πρὸς τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν καὶ τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου. Ἀντὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἐκ τῆς βορείου Ἑλλάδος γλυπτὰ διὰ τῆς κατ' ἐπίφασιν ἀσταθείας καὶ ἀνισομετρίας αὐτῶν, διὰ τοῦ χαλαροῦ χαρακτῆρος τῆς μορφῆς, διὰ τῆς ἐλλείψεως σχολικῆς σπουδῆς καὶ ἐπεγνωσμένης ἐπιτηδεύσεως, διὰ θυμοσόφου αἰσθήσεως τῆς μᾶλλον γραφικῆς ἢ πλαστικῆς ἐξωτερικῆς ὀφείας τῶν πραγμάτων¹ διαστέλλονται ἀποτόμως ἀπὸ τῶν ἔργων τοῦ πελοποννησιακοῦ καὶ τοῦ ἀττικοῦ ἐργαστηρίου, ἢ ἡμετέρα κεφαλὴ παρὰ πᾶσαν τὴν ἐξάρτησιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς γλυπτικῆς τῆς βορείου Ἑλλάδος ὡς πρὸς τινα σχήματα, τὸν τύπον καὶ τὴν χρῆσιν τῆς πολυχρωμίας (γραφικὴ ἐξεργασία τῶν βλεφάρων, ἴδ. ἀνωτ.), δεικνύει τὴν λεπτοτέραν ἐκείνην αἰσθήσιν, τὴν καλλιτεχνικῶς ποιητικὴν ἐκείνην ἔμπνευσιν, τὴν ἀνωτέραν ἐκείνην ὡραιότητα τῶν σχημάτων, τὴν καλλιτεχνικὴν ἐκείνην με-

¹ Πρὸλ. *Athen. Mitth. VIII* 1883 σελ. 84, 90, 93 (Brunn), *Preuss. Jahrb. LI* σελ. 378 (Furtwängler), Malmberg, *Materialien* κλ. σελ. 172, Schwartz, *Alterthümer der Moskauer archäol. Gesellschaft* τόμ. XV σελ. 12.

τριότητα και ἀκρίβειαν, αἵτινες εἶνε χαρακτηριστικαὶ τῆς ἀττικῆς γλυπτικῆς.

Τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τὰ ἐκ τῆς βορείου Ἑλλάδος γλυπτὰ ὁ Brunn ὀρθῶς συνεσχέτισε πρὸς τὸ θάσιον ἐργαστήριον τοῦ Πολυγνώτου (Sitzungsber. d. Münch. Ak. 1876 σελ. 326, 337). Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγομεν ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ, καίπερ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θασίου ἐργαστηρίου τοῦ Πολυγνώτου εὐρίσκομένη, κατὰ τὸν γενικὸν χαρακτῆρα αὐτῆς ἀνήκει εἰς τὴν ἀττικὴν τέχνην. Ὁ τύπος τοῦ ἀθλητοῦ, ὃν παριστᾷ, εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τοὺς τύπους, οὓς εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν ἀγγείων τοῦ 6' ἡμίσεως τοῦ Ε' αἰῶνος, ἥτοι τῆς 6' τάξεως κατὰ Winter.

Τὸ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς ἀντιπροσωπευόμενον ἐργαστήριον ἥσκησεν ἐπὶ τῆς κατόπιν ἀττικῆς τέχνης (τοῦ Δ' αἰῶνος) μεγάλην ἐπίδρασιν. Τὸ ἐργαστήριον τοῦτο ἐγκατέστησεν ἐν τῇ Ἀττικῇ τὸν ἰωνικὸν τύπον τοῦ ἐφήβου. Εἶδομεν δὲ ἤδη ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ διὰ τοῦ διαμέσου τῶν κεφαλῶν Sabouroff καὶ Baracco ἄγει πρὸς τοὺς τύπους τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Πραξιτέλους, ὧν ἡ κυριωτέρα βάσις παραμένει ἡ ἀττικοῖωνική τέχνη, τὰ δὲ στοιχεῖα τῆς τέχνης ταύτης εἶνε παρ' ἀμφοτέροις τοῖς καλλιτέχναις τοσοῦτον σαφεῖς, ὥστε δύνανται νὰ καθορισθῶσι. Τέλος τὸ ἐργαστήριον τοῦτο εἶνε νεώτερον τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Πολυγνώτου, πλησιάζει δὲ κατὰ τὸν χρόνον μάλιστα πρὸς τὸν Φειδίαν.

Πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀναπλάσαντος τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν καλλιτέχνου δυνάμεθα προσέτι νὰ προσθῶμεν ὅτι ἦτο ἐξοικειωμένος μᾶλλον πρὸς χαλκᾶ ἢ πρὸς τὰ μαρμάρινα ἔργα (ἐξεργασία τῶν τριχῶν) ἢ ὅτι τὰ χαλκουργήματα ἦσαν ἐξαιρέτως ἀγαπητὰ καὶ συχνὰ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ αὐτοῦ. Πρὸς τούτοις ὁ ἡμέτερος καλλιτέχνης ἐγνώριζε καλῶς τὰ τῆς ἐναλλαγῆς φωτὸς καὶ σκιᾶς (ἢ κόμης), καὶ ἔκαμνε πολλὴν χρῆσιν τοῦ χρωματισμοῦ. Παρὰ τελείως ἀνεπτυγμένα σχήματα (ἢ κόμη ἔμπροσθεν καὶ ἑκατέροθεν, τὰ χεῖλη, τὸ μέτωπον) εὐρίσκονται παρ' αὐτῷ καὶ σχήματα ἀρχαῖκα καὶ ἀδέξια· οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν εἶνε ἀκόμη κατὰ τὸν ὀρθὸν τρόπον ἀνεωγμένοι, ὁ δακρυογόνος ἀδὴν ὀλίγον ἀνοικτός. Τοιαύτας μικρὰς λεπτότητας καταφρονεῖ ὁ ἡμέτερος καλλιτέχνης φροντίζων δὲ μόνον περὶ τῆς γενικῆς ἐντυπώσεως· ἄξιστος ἀπεικόνισις τῆς πραγ-

ματικότητος καὶ αὐστηρὰ πρὸς ἀτομικότητα διάπλασις τοῦ τύπου οὐδαμῶς εὐρίσκονται παρ' αὐτῷ.

Παρὰ τὰ χάσματα τῆς παραδόσεως τῶν ἀρχαίων συγγραφέων περὶ τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, ἅτινα αἰέποτε δυσχεραίνουσι τὴν ἀπόδοσιν τοῦτου ἢ ἐκείνου τοῦ καλλιτεχνήματος ἢ ἀριθμοῦ καλλιτεχνημάτων τῆς Ἑλληνικῆς πλαστικῆς εἰς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν συγγραφέων γνωστὸν ἄνδρα ὅμως πιστεύω ὅτι δύναμαι μετὰ μεγάλους πιθανότητος νὰ ἀποδώσω τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν εἰς τι ἐργαστήριον καὶ τινα καλλιτέχνην.

Εἵπομεν ἀνωτέρω ὅτι τὸ ἐργαστήριον, ἐξ οὗ προῆλθεν ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ, εἶνε ἀττικόν, ὑπεδείξαμεν δ' ὡσαύτως ὅτι τὸ ἐργαστήριον τοῦτο δύναται νὰ κατανοηθῇ μόνον ἀπὸ τῆς ἰωνικῆς τέχνης, ἥτις ἦτο ἐπιχωρία ἐν τῇ βορείᾳ Ἑλλάδι καὶ ἐν Θάσῳ, ὅτι οἱ τύποι αὐτοῦ ἥσκησαν μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν μεγίστων ἀττικῶν καλλιτεχνῶν τοῦ Ε' αἰῶνος, ὅτι οἱ τύποι οὗτοι ἀπαντῶσιν ἐν Ἀττικῇ συχνότατα καὶ ἐν τῇ συγχρόνῳ πρὸς τὴν κεφαλὴν ταύτην γραφικῇ. Ἄν ἡ ἀνάλυσις τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῇ καλλιτεχνημάτων ἄγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν Ἀττικῇ περὶ τὸ 460-450 τὸ ἰωνικὸν ἐκ τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ ἐκ Θάσου ἐργαστήριον ἥσκει μεγάλην ἐπίδρασιν (ἐξ αὐτοῦ προέρχονται τὰ γραφικὰ στοιχεῖα ἐν τῇ γλυπτικῇ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ ἀγαλματοποιοῦ τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς, ἅτινα πρότερον δὲν ὑπῆρχον οὐδέποτε ἐν τῷ ἀττικῷ ἐργαστηρίῳ κ.λ.) καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ταύτην ἀνεδείχθησαν αὐθυπόστατοι καλλιτέχναι, μανθάνομεν ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ καὶ ἐκ τῶν συγγραφέων· ἐν Ἀττικῇ ἦτο ἐνεργὸν καὶ ἥσκει μεγάλην ἐπίδρασιν περὶ τὸ 460 τὸ ἰωνικὸν ἐργαστήριον τοῦ ζωγράφου Πολυγνώτου τοῦ Θασίου, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δ' αὐτοῦ ἀνεδείχθη ὁ ἀττικὸς καλλιτέχνης Μίκων καὶ τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ.

Εἶδομεν ὅτι τὸ ἡμέτερον ἐργαστήριον καλλιιεργεῖ ἐπίσης τὴν γραφικὴν, ὡς τὴν γλυπτικὴν. Περὶ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Πολυγνώτου γνωρίζομεν τὸ αὐτό· ὁ Πολύγνωτος ὁ περιφημώτατος ζωγράφος τῆς Ἑλλάδος ἦτο καὶ γλύπτης (Overbeck, Schriftquellen 1066 = Plin. XXXIV, 85, Brunn, Sitzungsber. 1876 σελ. 345 ἐξ.). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ Μίκωνος τοῦ μαθητοῦ τοῦ Πολυγνώτου. Ὅτι ὁ Μίκων ἦτο μαθητὴς τοῦ Πολυγνώτου, δὲν ἀμφι-

βάλλω (πρβλ. Robert, Nekyia σελ. 93, Anm. 15). Ὁ Πάναινος ἦτο ὡσαύτως μαθητὴς τοῦ Πολυγνώτου (Robert αὐτόθι). Ἐνεκα τῶν ἱκανῶς πολυαριθμῶν σημείων ἐπαφῆς μετὰ τῆς γραφικῆς τοῦ Πολυγνώτου, ἅτινα δεικνύουσιν ἡ ζωοφόρος καὶ τὰ ἀετώματα τοῦ Παρθενῶνος, καὶ ἐπειδὴ γνωρίζομεν ὅτι ὁ Φειδίας ἐξέμαθε καὶ τὴν γραφικὴν, φαίνεται μοι δυνατόν ἡ εἰκασία ὅτι ὁ Φειδίας ἐν αὐτῷ τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Πολυγνώτου ἐξέμαθε τὴν γραφικὴν (πρβλ. καὶ Winter, Die jüngeren attischen Vasen σελ. 46). Καὶ ποῦ ἀλλαχοῦ ἡδύνατο νὰ ἐκμάθῃ αὐτὴν ὁ Φειδίας; Ἐτι καὶ ἐν τῇ γλυπτικῇ δὲν ἔμεινε ὁ Φειδίας ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τοῦ ἰωνικοῦ ἐργαστηρίου· ἐνταῦθα ἀνήκουσι τὰ ζωγραφικὰ στοιχεῖα τῶν γλυπτῶν τοῦ Παρθενῶνος¹.

Μετὰ πάντα τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα οὐδένα διασταγμὸν ἔχω νὰ εἰπῶ ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ ἀνήκει εἰς τὸ ἀττικὸν ἐκεῖνο ἐργαστήριον, ὅπερ ἐμορφώθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θασίου ἐργαστηρίου τοῦ Πολυγνώτου. Τίς λοιπὸν ἦτο ὁ κυριώτατος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐργαστηρίου ἐκείνου; Εἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω ὅτι οὗτος ἦτο ὁ Ἀθηναῖος Μίκων, ὁ ζωγράφος ἅμα καὶ γλύπτης. Καίτοι ὁ Μίκων, ὅστις ἐν τῇ παραδόσει τῶν συγγραφέων ἀπαντᾷ ἀείποτε μετὰ τῶν Ἰώνων (Overbeck, Schriftquellen 1054 ἐξ. 1087), ἐν τῷ πεδίῳ τῆς γραφικῆς εἰργάζετο κατὰ τινὰ τεχνοτροπίαν, ἥτις ἦτο λίαν συγγενὴς τῇ ἰωνικῇ τεχνοτροπίᾳ τοῦ Πολυγνώτου (Overbeck αὐτόθι 1083 = Αἰλιαν. Περὶ Ζῶν VII, 38), ὅμως ὡς εὐφυὲς ἀττικὸς ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ τὰς ἐπιχωρίους ἀττικὰς παραδόσεις ἐν τῇ γλυπτικῇ, ἥτις ἤδη τότε εἶχε λαμπρὸν παρελθόν. Περὶ τῆς ἀττικῆς καταγωγῆς τοῦ Μίκωνος, ἥτις εἶνε μεμαρτυρημένη ὑπὸ δύο ἐπιγραφῶν (Löwy, Inschr. 41, 42) καὶ τῶν συγγραφέων (Overbeck, Schriftquellen 1088 = Παυσαν. VI, 61· 1080 = Σχολ. Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 679), δὲν δικαιούμεθα νὰ ἀμφιβάλλωμεν ἔνεκα τοῦ ἀλφαβήτου τῶν ἐπιγραφῶν, αἵτινες ὑπῆρχον ὑπὸ τὰ ἀγάλματα τοῦ Μύρωνος καὶ ἐδείκνυσαν ἰωνισμούς, ὡς πράττουσιν ὁ

Fränkel (Arch. Zeit. 1876 σελ. 227 ἀριθ. 32), ὁ Schubring (Arch. Zeit. 1877 σελ. 69), ὁ Brunn (Sitzungsber. d. Münch. Ak. 1877 σελ. 466), ὁ Röhl (IGA. 498 = Imag. σελ. 48 ἀριθ. 37). Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται δὲν προέρχονται παρ' αὐτοῦ τοῦ Μίκωνος, ἀλλὰ παρ' ἀπλῶν λιθοξόνων.

Ὅτι ὁ Μίκων ἐδημιούργησε τὸν τύπον ἐκεῖνον τοῦ ἐφήβου, ὃν βλέπομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ, καὶ ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Μίκωνος προέρχεται, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς.

Πᾶν ὅ,τι περὶ Μίκωνος καὶ τῆς τέχνης αὐτοῦ γνωρίζομεν ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν συγγραφέων, τῶν ἐπιγραφῶν αὐτοῦ, τῶν ἀγγειογραφῶν (460-450) κ.λ.¹, συμφωνεῖ κατὰ γράμμα πρὸς ὅ,τι δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν περὶ τοῦ καλλιτέχνου τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς:

Α'. Ὡς μαθητὴς τοῦ Πολυγνώτου ὑφίσταται ὁ Μίκων ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἰωνικῆς τέχνης, ἐγκαθιστᾷ δὲ ἐν τῇ ἀττικῇ τέχνῃ τοὺς ἰωνικοὺς τύπους (προκειμένου περὶ τῶν Ἀμαζόνων ἀπέδειξε τοῦτο ὁ Löschke Bonner Stud. σελ. 260).

Β'. Ὡς ἀττικὸς ὁ Μίκων εἶνε γνώστης τῆς ἀττικῆς παραδόσεως, τὰ δὲ ἔργα αὐτοῦ δὲν φαίνονται ὡς ἀντιγραφὰ μόνον τῆς ἰωνικῆς γραφικῆς, ἀλλ' ὡς ἐπεξεργασίαι αὐτῆς. Ὅθεν καὶ ἐγκαθίστανται μονίμως ἐν τῇ ἀττικῇ τέχνῃ διὰ παντὸς ὡς τύποι.

Γ'. Ὁ Μίκων ἐν τῷ πεδίῳ τῆς γλυπτικῆς ἦτο περίφημος ἰδίως ὡς πλάστης ἀθλητῶν (Overbeck, SQ. 1089 = Plin. XXXIV, 88), ἀθλητὰς δὲ πάλιν παρίστων τὰ ἀγάλματα ἐκεῖνα, ὧν διετηρήθησαν ἡμῖν αἱ βάσεις (Löwy, Inschr. 41, 42).

Δ'. Τὰ ἀγάλματα τῶν ἀθλητῶν τοῦ Μίκωνος ἦσαν χαλκᾶ, ὡς δεικνύουσιν αἱ σωθεῖσαι ἐνεπίγραφοι βάσεις.

Ε'. Ὡς κατ' ἐξοχὴν μέγας ζωγράφος ὁ Μίκων ἦτο καὶ λίαν λεπτολόγος ὡς πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ φωτός, τῆς σκιᾶς καὶ τῶν χρωμάτων παραγομένας ἐντυπώσεις. Τὰ δὲ γραφικὰ στοιχεῖα ἐν τῇ γλυπτικῇ ἐννοοῦνται εὐκόλως παρὰ ζωγράφῳ (Πρβλ.

¹ Κεφαλαί τινες ἐφήβων ἐν τῇ ζωοφόρῳ τοῦ Παρθενῶνος εἶνε κατὰ τὸν τύπον αὐτῶν λίαν συγγενεῖς πρὸς τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν, οὕσαι περαιτέρω ἀνάπτυξις αὐτῆς. (Πρβλ. Michaelis, Der Parthenon πίν 9, ἀριθ. 21, 29· 11, ἀριθ. 125).

¹ Πρβλ. Klügmann, Amaz. σελ. 47 ἐξ., Luynes, Vases πίν. 43, Benndorf, Heroon σελ. 139, Löschke, Bonner Stud. σελ. 260, Brunn, Sitzungsber. 1877 σελ. 466, Girard, La peinture antique, Robert, 18 Winkelmansprogr. Halle 1895 κ. λ.

Brunn, Sitzungsber. 1876 σελ. 334). Ἡδὴ ὁ Brunn (αὐτόθι 1877 σελ. 27) ἀνῆγε τὰ ἐν τῇ ἀττικῇ τέχνῃ τῶν χρόνων τοῦ Φειδίου ὑπάρχοντα ταῦτα στοιχεῖα εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Πολυγνώτου.

Σ'. Ἡ τρυφερότης, τὸ ἐπίχαρι, ἡ κομψότης, ἡ λεπτότης, τὸ ἰδεῶδες, ἡ καταφρόνησις τῶν μικρῶν λεπτομερειῶν (Overbeck, SQ. 1090 ἐξ.), πάντα ταῦτα εἶνε χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς τέχνης τοῦ Μίκωνος. Ἡ ἄνευ συμμετρίας διάταξις τῆς κόμης ὑπὲρ τὸ μέτωπον τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς παρελήφθη ὡσαύτως ἐκ τῆς ἰωνικῆς τέχνης. Τὸ θάσιον ἐργαστήριον τοῦ Πολυγνώτου δὲν ἀγαπᾷ τὴν ἀποτόμως εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς προσπίπτουσαν συμμετρίαν (πρὸς Robert Nekyia σελ. 71)— γνήσια ἰωνικὴ λεπτότης αἰσθήματος. Ἐν τῷ τρόπῳ τῆς διατάξεως τῶν βοστρύχων τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς (ἴδε ὀπισθεν), ἐν τῷ τρόπῳ καθ' ὃν ὁ τεχνίτης μεταβαίνει βαθμηδὸν ἐκ τῶν ἀπλουστέρων βοστρύχων ὀπισθεν εἰς τοὺς περιπλοκωτέρους βοστρύχους ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ ἔπειτα ἀπὸ τῆς κορυφῆς περαιτέρω εἰς τὰ ἀπλούστερα σχήματα, δύναται τις νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ αὐτὸ crescendo πρὸς τὸ κέντρον καὶ diminuendo πρὸς τὴν περιφέρειαν, ἅτινα παρατηροῦμεν ἐν ταῖς μεγάλαις συνθέσεσι τοῦ ἐργαστηρίου τούτου. Ὁ χαρακτήρ τοῦ ἐργα-

στηρίου εἶνε ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς μεγάλοις ὡς καὶ ἐν τοῖς μικροῖς.

Ζ'. Ὁ Μίκων ἔχει πολλὰ σημεῖα ἐπαφῆς πρὸς τὸν Φειδίαν καὶ τὰ γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος (Ἀμαζονομαχία, Κενταυρομαχία, Overbeck, SQ. 1085, 4, 5).

Η'. Ὁ χρόνος τῆς δράσεως τοῦ Μίκωνος συμπίπτει κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς πρὸς τὸν μεταξὺ 472 καὶ 440 χρόνον.

Μέχρι τοῦδε, καθ' ὅσον γνωρίζω, οὐδεμία κεφαλὴ ἐδημοσιεύθη, ἥτις δύναται νὰ εἶνε ἀπομίμησις τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς ἢ νὰ ἔχῃ ἀμέσους ἀναλογίας πρὸς τὴν ἡμετέραν. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν περὶ τῆς δημοτικότητος τοῦ ἡμετέρου καλλιτέχνου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα· δὲν ἔχομεν οὐδὲν ἄγαλμα ἀντίγραφον τοῦ Φειδιακοῦ Διός. Ὅτι οὐδεμία ἀπομίμησις τοῦ ἡμετέρου ἐφῆβου διετηρήθη, εἶνε ἀπλῶς τυχαῖον. Ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ εἶνε μοναδική, τοῦτο δὲ ἐπαυξάνει ἔτι μᾶλλον τὴν καὶ ἄνευ τούτου μεγάλην σημασίαν αὐτῆς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλληνικῆς τέχνης.

Ἐν Ἀθήναις 1895.

BORIS PHARMAKOWSKY

ΛΥΚΟΣΟΥΡΑΣ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

ΕΚ ΤΩΝ ΕΝ Τῷ ΙΕΡῶ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

(Συνέχεια. Ὅρα Ε. Α. 1895, σ. 263 ἐξ.)

3 (πρβ. ἀρ. 4).

Βάθρου προσθία πλάξ κοινοῦ λευκοῦ λίθου. Ὑψ. 0,93, πλάτ. 0,72-0,82, πάχ. ἄνω 0,36. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας φέρει τρεῖς τόρμους, ἓνα μὲν ἔμπροσθεν πρὸς σύνδεσιν μετὰ τοῦ ἐπικράνου, δύο δὲ ὀπισθεν, δι' ὧν συνεδεῖτο μετὰ τοῦ παρακειμένου. Ὑποκάτω δὲ φέρει δύο τόρμους πρὸς σύνδεσιν μετὰ τοῦ ὑποβάθρου. Αἱ πλάγια ἐπιφάνειαι (πλήν τῆς ὀπισθίου) κάτω μὲν λήγουσιν εἰς τὸ σύνθηδες κυμάτιον, ἄνω δὲ οὐδένα φέρουσι κόσμον.

Τῆς πλακὸς ταύτης μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀγάλματος ἐγένετο δευτέρα χρῆσις ἐν τῇ ἀνδρῦσει τοῦ ἐκ δύο λίθων συγκειμένου καὶ ἐξῆς (ἀριθ. 4) ἀναγγραφομένου βάθρου τοῦ Ἀδριανοῦ. Εὐρέθη δηλονότι ὁ λίθος ὡς ὀπίσθιος πλάξ τοῦ βάθρου τοῦτου ἰσταμένη πρὸς τῷ δυσμικῷ τοίχῳ τοῦ προ-

νάου, ἀριστερὰ τῷ εἰς τὸν σηκὸν εἰσιόντι, οὕτως, ὥστε ἡ ἐπιγραφὴ πρὸς τὸν τοῖχον βλέπουσα δὲν ἐφαίνετο. Ἐκ τῶν τόρμων καὶ τῶν διαστάσεων τῶν δύο λίθων τοῦ κατὰ χώραν εὐρεθέντος βάθρου τοῦ Ἀδριανοῦ φαίνεται πιθανώτατον ὅτι καὶ τὸ 1^{ον} βάθρον (τὸ τῆς Ἀριστοῦς) ἐκ τῶν αὐτῶν συνέκειτο λίθων¹ πλήν ὅτι χάριν τοῦ Ἀδριανοῦ ἐστράφη ὅλον ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω.

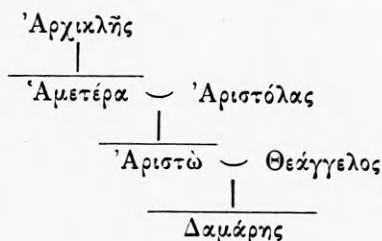
Ποῦ ἔκειτο τὸ βάθρον τῆς Ἀριστοῦς, τυγχάνει ἄγνωστον, δὲν εὐρέθη δὲ οὔτε ὑπόβαθρον οὔτε ἐπικρανον. Τὸ νῦν δίλιθον (τοῦ Ἀδριανοῦ) βάθρον² ἵστατο ἐπὶ τοῦ πλακοστρώτου δαπέδου τοῦ προνάου ἄνευ ὑποβάθρου· ἡ ἔλλειψις αὕτη ἐν ῥωμαϊκοῖς μάλιστα χρόνοις δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήττη.

Ἡ ἐπιγραφὴ (0,20 ὑπὸ τὸ ἄνω χεῖλος τοῦ λίθου κεχαραγμένη) ἔχει οὕτωςί πως:

ΑΜΕΤΕΡΑ ΑΡΧΙΚΛΕΟΣ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΙΣ
ΑΡΙΣΤΩ ΤΑΝΑΥΤΑΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΛΑΥ
ΘΥΓΑΤΕΡΑ ΚΑΙ ΔΑΜΑΡΗΣ ΘΕΑΓΓΕΛΟΥ
ΤΑΝΜΑΤΕΡΑ ΙΕΡΗΤΕΥΣΑΣ ΑΝΔΕΣΠΟΙΝΑΙ

Ἀμετέρα Ἀρχικλέος Μεγαλοπολίτις
Ἀριστῶ τὰν αὐτᾶς καὶ Ἀριστόλαυ
θυγατέρα καὶ Δαμάρης Θεαγγέλο[υ]
τὰν ματέρα ἱερητεύσασαν Δεσποίναι.

Ὁ γενεαλογικὸς τῶν ὀνομάτων πίναξ ἐστὶν ὅδε·

Τὰ ὀνόματα ταῦτα ἄγνωστα ὄντα ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲν βοηθοῦσιν ἡμῖν εἰς ὀρισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἐπιγραφῆς (τὸ Ἀμετέρα μάλιστα οὐδ' εὐρηται ὅλως ὡς κύριον ὄνομα). Ὡς ὕστατος ὅρος (terminus ante quem) πρόκειται ἡμῖν, ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Ἀδριανοῦ, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα δεόν νὰ ἀνέλθωμεν εἰς ἱκανὸν πρὸ τούτου χρόνον, διότι ἀπὸ τῆς ἀναθέσεως τῆς Ἀριστοῦς μέχρι τῆς καταστροφῆς

¹ Ἦττον πιθανὸν εἶνε ὅτι ὑπῆρχον καὶ δύο ἕτεροι λίθοι μεταξὺ αὐτῶν κατὰ μῆκος ἰστάμενοι.

² Τὸν φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Ἀριστοῦς λίθον μετεκίνησα πρὸς κοινὴν θέαν παρὰ τὸν τοῦ Ἀδριανοῦ.

τοῦ ἀγάλματος αὐτῆς καὶ τῆς εἰς τὸν Ἀδριανὸν ἀναθέσεως διέρρευσε, ὡς καθόλου εἰκάσαι, διότι εὗρηται καὶ ἐξαιρέσεις, οὐχὶ βραχὺ διάστημα. Τὸ σχῆμα τῶν ἄλλως ἐπιμελέστατα ἐγλυμμένων γραμμάτων (Υψ. γραμμ. 0,012-0,018) φαίνεται μαρτυροῦν μᾶλλον τοὺς πρὸ Χριστοῦ χρόνους· τὸ σύστημα δὲ πάλιν τοῦ χωρίζειν ἀπ' ἀλλήλων τὰς λέξεις, ὡς πολλαχοῦ ἐνταῦθα παρατηρεῖται, δὲν ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τοὺς δοκίμους χρόνους. Τὸ αἶμα τὴν τὰ σκέλη ζευγνύσαν γραμμὴν καμπύλην, σχῆμα χαρακτηριστικὸν τῆς 2^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος μετενεχθὲν (ὡς καὶ τινων ἄλλων γραμμάτων) ἀπὸ τῆς ἐν βιβλίοις γραφῆς εἰς τὴν ἐπὶ λίθων χάραξιν (*Dittenberger und Purgold Inschriften von Olympia*, Berlin 1896, ἀριθ. 318 [τοῦ 169 π. Χ.], πρβ. ἀριθ. 396 [Μεγαλοπολιται ὁ τιμώμενος καὶ ὁ τεχνίτης] καὶ ἀριθ. 52). Ὡσαύτως δὲ διὰ καμπύλης συνδέονται καὶ τὰ σκέλη τοῦ μ' παρεμφερὲς σχῆμα ἀπαντᾷ λ. χ. ἐν παπύρῳ τοῦ 240 περ. π. Χ.³ καὶ ἐν τῷ λεγομένῳ τοῦ Χρυσίππου παπύρῳ, ὅστις ἀνάγεται εἰς τὸ τέλος τῆς 3^{ης} π. Χ. ἑκατονταετηρίδος⁴. Οὕτως ἡ προκειμένη ἐπιγραφή τῆς Λυκοσούρας ἐνδέχεται ἴσως νὰ ἀναχθῇ μέχρι τῶν περὶ τὸ 200 π. Χ. χρόνων.

Τὸ ἱερητεύω (στίχ. 4) διὰ τοῦ η ἀπαντᾷ ἐν Λυκοσούρᾳ καὶ ἐν ταῖς ἐξῆς ἐπιγραφαῖς ἀρ. 6 καὶ 7, ἀλλὰ (ἐν τῷ ψηφίσματι τοῦ Νικασίππου κατωτ. ἀρ. 5) ἱερατεῖαις καὶ ἱερατεῖαν διὰ τοῦ α. Προσθετήτωσαν ἐκ παρέργου τὰ ἀλλαχόθι ἀπαντῶντα ἱερίτευχε καὶ ἱεριτεῦσαι⁵, ἱαριτεῦοντα⁶, ἔτι ἱερισταῖς⁷, ἱερισμόν⁸, ἱερίσση⁹, ἱερωτεύσαντα καὶ ἱερωτεύσασαν¹⁰.

³ Mahaffy The Flinders Petrie papyri, part II (Dublin 1893) autot. V, σελ. [25].

⁴ Fr. Blass Paläographie ἐν Iw. v. Müller Handbuch I² σ. 305 πίν. α, Notices et Extraits τόμ. XVIII 2 ἀρ. 2 σ. 77 ἐξ. πίν. XI.

⁵ Le Bas Még. et Pél. 352¹ στίχ. 6 καὶ 14 (Μαντινείας περὶ Δήμητρος καὶ Κόρης).

⁶ Cauer Delectus inser. Graecarum² ἀρ. 153, σελ. 103 (ῥωμ. χρόνων).

⁷ Bull. de corr. hellén. XIV σελ. 396 (στ. 88), πρβ. σελ. 492 σημ. 4.

⁸ Bull. de corr. hellén. VI σελ. 23 στίχ. 182.

⁹ Mitth. des ath. Inst. XIII σελ. 237.

¹⁰ Lüders Dionys. Künstler 1873 σελ. 165 ἀρ. 44^{ab} πίν. I-II = Conze Reise auf der Insel Lesbos 1865 σελ. 61-64 πίν. XVIII, XIX. Κατὰ Conze τὸ ω τοῦ μὲν ἱερωτεύσαντα διακρίνεται σαφέστατα, τοῦ δὲ ἱερωτεύσασαν δὲν εἶνε μὲν ἐπ' ἴσης εὐκρινές,

Τὸ Ἀριστόλαν (στίχ. 2) γέγραπται κατὰ τὸν γνωστὸν Ἀρχαδικὸν τύπον μᾶλλον ἢ ἐκ σφάλματος τοῦ λιθοξόου ἀντὶ Ἀριστολάου· ὑπὲρ ἐκείνου μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἐν στίχῳ 1^ο Ἀρχικλέος.

4 (πρβ. ἀρ. 3).

Δίλιθον βάθρον (πάχ. ἐν δλω 0,74) ἄνευ ἐπικράνου. Εὐρέθη, ὡς ἐρρήθη ἀνωτέρω (ἀριθ. 3), ἰδρυμένον ἐν τῷ προνάῳ πρὸς τῷ δυσμικῷ τοίχῳ, 0,95 περ. ἀπὸ τοῦ νοτίου τοίχου. Τῶν δύο αὐτοῦ λίθων ὁ μὲν ἔμπροσθεν φέρει τὴν ἐνταῦθα καταχωριζομένην¹¹ ἀνάθεσιν, ὁ δὲ ὀπισθεν ἀνῆκεν εἰς τὸ βάθρον τῆς Ἀριστοῦς (ἔρα ἀριθ. 3).

Ὁ τὴν ἀνάθεσιν τοῦ Ἀδριανοῦ φέρων λίθος ἔχει σχῆμα τόρμους καὶ κόσμον τὰ αὐτὰ καὶ ὁ τῆς Ἀριστοῦς πλὴν ὅτι εἶνε ὀλίγῳ παχύτερος (0,38).

ΛΤΟΡΑΝΕΡΟΝΤ

ΝΛΔΡΙΑΟΝΚΛΙΣΑΡΑ

ΙΟΝΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝΔΑΚΙΚ

ΙΛΡΟΙΚΟΝ ΡΙΣΤΟΝΑΥΤΟΚΡΑ

5 ΤΟΡΟΣΝΕΡΟΥΑΘΕΟΥΥΙΩΝΟΝ

ΤΡΑΙΑΝΟΥΘΕΟΥΥΙΟΝΕΥΕΡΓΕ

ΤΗΝΚΛΙΣΩΤΗΡΑΤΗΣΟΙΚΟΥ

ΜΕΝΗΣΗΠΟΛΙΣΗΤΩΝΜΕΓΑ

ΛΟΠΟΛΕΙΤΩΝΤΟΝΑΥΤΗΣΚΤΙ

10 ΣΤΗΝ

Αὐτοκράτορα Νέρο[υ]ν Τραϊανὸν Ἀδρια[ν]ὸν Καίσαρα [Σεβαστ]ὸν Γερμανικὸν Δακικὸν Π[α]ρθικὸν [ἄρ]ιστον, αὐτοκρά-

5 τορος Νέρουα θεοῦ υἱωνόν, Τραϊανοῦ θεοῦ υἱόν, εὐεργετην καὶ σωτῆρα τῆς οἰκουμένης ἢ πόλις ἢ τῶν Μεγαλοπολεϊτῶν τὸν αὐτῆς κτί-

10 στήν.

Τὰ γράμματα (ὑψ. 0.025-0.04) φέρουσι κατὰ τὰ ἄκρα μικρὰς κεραίας· τοῦ α ἐν γένει προεχέ-

φαίνεται ὁμοῦς πιθανόν, ἱερωτεύσαντα δ' εὗρηται καὶ ἐν C.I.G. 2771 II στίχ. 16-17 (ἐν τοῖς κεφαλαίοις· ἐν τῇ μεταγραφῇ γράφεται διὰ τοῦ α).

¹¹ Ἐν ἀπουσίᾳ μου τυπωθεῖσων μικροῖς γράμμασι ἐν Δελτ. Ἀρχαιολ. 1890 σελ. 43-45 ἐπιγραφῶν τινων, ἐν αἷς καὶ ἡ παρούσα, εἰσέφρησαν ἐκεῖ τυπογραφικὰ τινὰ σφάλματα.

βληνται αἱ μεταξὺ τῶν σκελῶν εἰς γωνίαν συμπιπ-
πτουσαι γραμμαί.

Ἐλλείποντος τοῦ ἐνίοτε ἀναγραφομένου ἔτους
τῆς δημαρχικῆς ἐξουσίας, δυσχερὲς εἶνε νὰ ὀρισθῇ
ὁ χρόνος τῆς ιδρύσεως τοῦ ἀγάλματος. Ἐὰν τὸ
ἀλλαχοῦ ἀπαντῶν ἐπίθετον Ὀλύμπιος ᾗν αἰεὶ ἀπα-
ραίτητον, διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου βάρους ἀ-
πουσίας αὐτοῦ θὰ παρείχετο ἡμῖν βεβαίως ὡς ἔσχα-
τος χρονικὸς ὅρος τὸ 129 μ. Χ., διότι τότε καθιε-
ρώθη τὸ Ἀθῆνησιν Ὀλυμπίειον καὶ ἀπενεμήθη τῷ
αὐτοκράτορι τὸ ἐπώνυμον¹². Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ
περὶ τοῦ πατὴρ πατρίδος, ὅπερ λίαν πιθανῶς τῇ
21^η Ἀπριλίου 128 ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ δε-
κτόν¹³.

Τὰ ἐπὶ τοῦ βάρους ὑπάρχοντα ἐπίθετα *Δακικὸν*
κ.τ.τ., ἅτινα, ὅταν ἀναφέρονται εἰς τὸν Τραϊανόν,
θεωροῦνται ὡς χρονικὰ τεκμήρια, περὶ τοῦ Ἀδρια-
νοῦ λεγόμενα¹⁴ οὐδὲν σχεδὸν πλέον τοῦ αὐτοκρά-
τορα χορηγοῦσι δυνάμενον νὰ συντελέσῃ πρὸς ὀρι-
σμόν τοῦ χρόνου· ἐκ τούτων μαθητόμεν ἀπλῶς
ὅτι τὸ βάρη δὲν εἶνε ἀρχαιότερον τοῦ 117 μ. Χ.
Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *κτίστης* ἰδίᾳ εἰκάζεται ὅτι τὸ ἄ-
γαλμα ιδρύθη κατὰ τοὺς χρόνους τῶν εἰς Ἑλλάδα
ἐπιδημιῶν τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ἡ μὲν δευτέρα
αὐτοῦ ἐπιδημία ἐγένετο τῷ 129, ὅτε διατρίψας μέ-
χρι Ὀκτωβρίου ἐν Ἀθήναις ἀπῆλθεν ἐξ Ἑλευσί-
νος εἰς Ἐφεσον¹⁵. Ἀλλὰ πάνυ ἀμφίβολον τυγχά-
νει, ἂν κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ταύτην μετέβῃ καὶ εἰς
Πελοπόννησον, εἰκάζεται δὲ μόνον τοῦτο ἐξ ἐπι-
γραφῆς τῆς Σπάρτης¹⁶. Κατὰ τὴν πρώτην δὲ
τοῦναντίον ἐπιδημίαν ἔνθα μὲν πιθανὸν ἔνθα δὲ
βέβαιον εἶνε, ὅτι πολλὰς τῆς Πελοποννήσου πό-
λεις¹⁷ εἶδεν ὁ Ἀδριανός, οἷον Ἄργος¹⁸, Μαντί-
νειαν, Σπάρτην κτλ. Πρὸς τὴν ἐπιδημίαν ταύτην

¹² *Jul. Durr* Die Reisen des Kaisers Hadrian (Abhandl. des arch.-epigr. Semin. der Univ. Wien) 1881, σελ. 44-45 σημ. 202.

¹³ *Durr* ἄνωτ. σελ. 28-32.

¹⁴ *Eckhel* Doctrina num. VI σ. 518.

¹⁵ *Wood* Discoveries at Ephesus (London 1877) app. 5 Inscr. of the Odeum ἀρ. 1. *Durr* ἄνωτ. σελ. 124, *H. Schiller* Geschichte der röm. Kaiserzeit I (1883) σελ. 624.

¹⁶ C.I.G. 1348 «ἐπὶ τῆς τοῦ Σεβαστοῦ αὐτοκράτορος Καίσαρος δευτέρας ἐπιδημίας» (κατὰ Boeckh «imperator haud dubie est Hadrianus»), *Duerr* σελ. 60 καὶ 120 ἀριθ. 122, *V. Gardthausen* ἐν Rhein. Museum 1890 σ. 618.

¹⁷ *Duerr* σελ. 58-59.

¹⁸ Καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῶν Ἀργείων λέγεται *κτίστης* ὁ Ἀδριανός *Mionnet* Suppl. IV σελ. 240-41 ἀρ. 28, 29, 30, 32.

συνάφειαν ἔχει καὶ ἐπιγραφή τῆς Ἐπιδαύρου γε-
γραμμένη κατὰ τὸ Η' τῆς δημαρχικῆς τοῦ Ἀ-
δριανοῦ ἐξουσίας ἔτος¹⁹, ὅπερ, θεωρουμένου ὡς
πρώτου τοῦ ἀπὸ 11^{ης} Αὐγούστου²⁰ ἕως 9^{ης} Δεκεμ-
βρίου 117 χρόνου²¹, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀπὸ
10^{ης} Δεκεμβρίου 123 ἕως 9^{ης} Δεκεμβρίου 124 ἔτος.
ὑποτιθεμένης τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης συγχρόνου
πως καὶ μὴ (ὡς κατὰ Gardthausen 619) προγε-
νεστέρας τῆς ἐπιδημίας, εἰς τὸ τελευταῖον ἔτος
ἀναφέρεται καὶ ὁ χρόνος τῆς πρώτης εἰς Πελο-
πόννησον μεταβάσεως τοῦ αὐτοκράτορος.

Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐπιδημίαν φαίνεται
ὅτι εὐεργετηθεῖσα καὶ ἡ Μεγαλόπολις ὠνόμασε
κτίστην τὸν Ἀδριανὸν ἐπὶ τοῦ ἐν Λυκοσούρα βάρ-
θρου.

5

Ψήφισμα Νικασίππου. Ἐδημοσιεύθη ἐν *Δελτ.*
Ἀρχαιολ. 1890 σελ. 43-44 καὶ ἐν *Fouilles de*
Lycosoura par *P. Canvadias* livr. I σελ. 15-16.
Εὐρέθη ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ ναοῦ ἀντικρὺ τοῦ βάρ-
θρου Ἀδριανοῦ πλησίον τοῦ στυλοβάτου. Λευκοῦ
μαρμάρου ἄνευ κόσμου· ἡ ὀπίσθιος ἐπιφάνεια εἶνε
ἀνώμαλος, ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ὁ λίθος ἀνέκειτο ἐν
τοίχῳ προσεκτισμένος. Νῦν ἀπόκειται ἐν τῷ Μου-
σεῖῳ Μεγαλοπόλεως.

Ὑψος γραμμάτων τῶν μὲν 7 πρώτων στίχων
0.013, τῶν δὲ λοιπῶν 0.08-0.010. Σχῆμα γρμμ.
Ε καὶ Ε, Θ καὶ Θ, ζ=ζ, ξ=ξ. Ἐν στίχ. 3 τὸ ζ
τοῦ *Ζευξία* φαίνεται ὡς ἐπὶ προκεχαραγμένου ε
(ἀτελοῦς) γεγραμμένον.

Ἐνταῦθα καταχωρίζομεν ἃ ἐν τῷ *Δελτίῳ*
(ἄνωτ.) εἰσέφρησαν τυπωτικὰ παροράματα, οὕτω
δὲ καθίστανται περιττὰ καὶ τὰ ἐν τῷ *Δελτίῳ* σελ.
183 περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης σημειούμενα.

Στίχ. 1 καὶ 4 γράφε Β

» 3 ἀπάλειψον τὸ καὶ

» 19 γράφε τὰν χάριν

» 24 » ἃ πόλις ἃ τῶν

¹⁹ *Gardthausen* ἄνωτ. σελ. 617-9, *Kabadias* ἐν *Δελτ.* Ἀρ-
χαιολ. 1892 σ. 113-7 καὶ *Fouilles d'Epidaure* ἀριθ. 226.

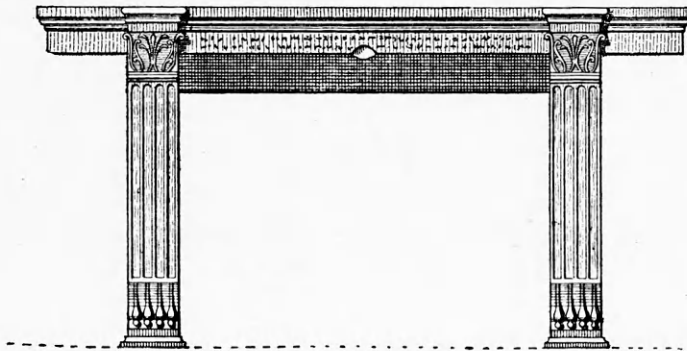
²⁰ *Spartianus* (Script. hist. aug.) de vita Hadriani 4, 6-7: «Quintum iduum August. diem legatus Suriae litteras adop-
tionis accepit, quando et natalem adoptionis celebrari ius-
sit. tertium iduum earundem, quando et natalem imperii sta-
tuit celebrandum, excessus ei Traiani nuntiatus est».

²¹ *Mommsen* röm. Staatsrecht³ 2 σ. 799 ἐξ., *Dittenberger*
Sylloge inscr. graec. ἀρ. 283, *Duerr* σ. 17 καὶ 19 σημ. 58.

- » 26 » καὶ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα μὲν(ον)τας.
 Ἡ παρένθεσις ( ) σημαίνει ὅτι
 τὰ δύο γράμματα δὲν εἶνε κε-
 χαραγμένα.
 » 28 » τῇ πόλει. Τὸ ι προσγράφεται παν-
 ταχοῦ πλην ἐν ληφθῇ (στ. 29).
 » 30 » ψάγισ-
 » 33 » ἀναθέτωσαν
 » 35 » τὰς πόλιος.

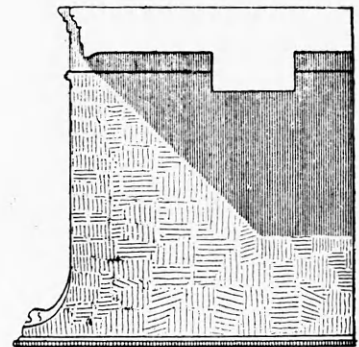
6

Πλάξ τραπέζης κοινοῦ λίθου· ὕψος 0.23, πλάτ. 1.77. πάχ. ἢ βάθ. 0.73-0.75. Εὐρέθη (ἀνεστραμμένη, τὰ γράμματα πρὸς νότον) ἐν τῷ σηκῷ τοῦ ναοῦ ἐπὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ, περ. 2 μέτρα ἀπὸ τοῦ δρυφάκτου (στενῆς στρώσεως) καὶ τοῦ βορείου τοίχου.

Πρόσοψις.

κλίμ. 1/20

Τομὴ ἐν τῷ μέσῳ.

ΚΛΕΟΔΑΜΟΣ ΠΟΛΥ / / / / / Ι ΤΟΥ ΙΕΡΗΤΕΥΣΑΝΤΕΣ
 ΚΛΕΩ ΘΡΑΣΕΑ / / / / / ΕΠΟΙΝΑΙ ΑΡΤΕΜΙΤΙ

Κλεοδαμος Πολυ[οίκι] του ιερητεύσαντες

Κλε[ώ] Θρασεά [Δ]ε[σ]ποινα[ι] Ἀρτέμιτι.

Γράμματα (ὑψ. 0.02) καὶ γλυπτική τέχνη τῶν πρὸ Χριστοῦ χρόνων, ἴσως δὲ μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 2^{ης} ἐκατονταετηρίδος.

Στίχ. 1. Τὸ μεγίστην (κατὰ τὸν χώρον καὶ τὰ σφζόμενα γραμμάτων ἴχνη) πιθανότητα κεκτημέ-
 νον ὄνομα τοῦ πατρὸς εἶνε Πολυοίκτου (ἄλλα ὀνό-
 ματα, ἐν οἷς καὶ τὸ Πολυεύκτου, εἰσὶν ἥττον πι-
 θανά).

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια καὶ ἡ ὀπίσω εἰσὶ λεῖαι. Ἡ ἔμπροσθεν ἐπιφάνεια φέρει γεῖσον, παρ' ἐκάτερον δὲ τὸ ἄκρον, ὅπου ὑπέκειντο οἱ (ἐξ ἄλλου λίθου) δύο πόδες, καλὸν πρόστυπον ἀνθέμιον (πλάτ. περ. 0.17), μεταξὺ δὲ τῶν δύο ἀνθεμίων τὴν ἐπιγρα-
 φήν, ἥτις ἔνεκα τῆς φυσικῆς φθορᾶς καὶ τῶν φλε-
 βῶν τοῦ λίθου ἐστὶ πάνυ δυσανάγνωστος. Ἐπὶ τοῦ κάτω χεῖλους τῆς ἐνεπιγράφου ἐπιφανείας ἔφερε πιθανῶς κόσμημά τι ἐν μέσῳ.

Ἡ κάτω ἐπιφάνεια φέρει τρεῖς ἀναγλυφὰς δίκην δοκῶν, δύο μὲν ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω, ὑφ' αἷς ἴσταντο οἱ εἰρημένοι πόδες, μίαν δὲ μεταξὺ ἐγκαρσίως ζευγνῦσαν αὐτὰς καὶ κωλύουσιν τὴν πλάκα νὰ ὀλισθάνῃ πρὸς τὰ πλάγια.

Οἱ πόδες (εἰς σφάζεται ἄρτιος ὑψ. 0.72, πλάτ. 0.135, πάχ. 0.74-0.88) συνέκειντο ἐκ λευκοῦ τιτανολίθου, ἔφερον δ' ἔμπροσθεν ραβδώσεις κατα-
 ληγούσας κάτω εἰς 4 ὄνυχας λέοντος.

Στίχ. 2. Μετὰ τὸ ω τοῦ Κλεώ ὑποφαίνονται ὡς γράμματος ν ἴχνη, ἀλλὰ ταῦτα δὲν με ἔπεισαν ἀρκούντως ὥστε νὰ συμπληρώσω Κλέων. Ἄλλως δὲ παράδειγμα ἀνδρὸς ιερατεύσαντος μετὰ τῆς γυ-
 ναικὸς²² ἔγνωμεν ἤδη ἐν Λυκοσοῦρα (ἐπιγρ. Νικα-
 σίππου ἀνωτ. ἀρ. 5). Πρὸς τοῖς δυσὶ τούτοις ιερα-

²² Περὶ τῆς συντάξεως (ιερατεύσαντες) πρβ. κατωτέρω ἀρ. 13 στίχ. 9-10 «Πολυχάρμου καὶ Σακλέας, οἱ . . . διαφέροντες . . .».

τευσάντων ζεύγεσιν ἔχομεν καὶ δύο ἐπιγραφὰς (άνωτ. ἀρ. 3 καὶ κατωτ. ἀρ. 7), αἵτινες φέρουσιν ἀνὰ μίαν ἱερίαν μόνην· τούτων ἡ μὲν πρώτη ἦν, ὡς εἶδομεν, ἔγγαμος, πιθανῶς δὲ καὶ ἡ δευτέρα. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς χρονολογίαν τίθεται τὸ ὄνομα ἱερέως (κατωτ. ἀρ. 5, 8, 9, 15)²³, εἰκάζεται ὅτι ὑπῆρχεν αἰ καὶ ἱερεὺς συνήθως λειτουργῶν μετὰ τῆς γυναικὸς (ἀφ' οὗ δὴ καὶ θεῶ ἦν ἀφιερωμένος ὁ ναός), ἥτις ἐπαύετο ἅμα τῇ δι' οἰονδήποτε λόγον λήξει τῆς ἱερατείας τοῦ ἀνδρός. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Νικασίππου (άνωτ. ἀρ. 5) εἰκάζομεν ἔτι περὶ τοῦ ἱερέως ὅτι δὲν ἔφερε διὰ παντός τοῦ βίου τὸ ἀξίωμα (στίχ. 14), ὅτι ὅμως ἡδύνατο αὐθις νὰ ἐκλέγεται (στίχ. 1 «ἐπὶ ἱερέος τῆς Δεσποίνης τὸ 6»). Φαίνεται δὲ ὅτι ἐτηρεῖτό τις ὅπως οἰκία ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἱερέως καὶ ἱεροφάντου (στίχ. 9 ἐξ. καὶ κατωτ. ἀρ. 13 στίχ. 8 ἐξ.). Ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ Νικασίππου ἐπιγραφῆς φαίνεται ὅτι τὰ τέκνα τῶν ἱερέων μετεῖχον λειτουργίας τινὸς ἐν τακταῖς ἑορταῖς τῆς Κόρης (στίχ. 11)²⁴.

Περὶ τῆς Ἀρτέμιδος ἀναμιμνήσκομεν τὰ ὑπὸ Πausανίου ἐν τοῖς περὶ Λυκοσούρας λεγόμενα (XXXVII· πρβ. XXXI).

[Δεσ]ποιναί εὐρηται ἐν *Cannadias Fouilles d'Épidaure* ἀρ. 42.

Ἄλλης ἴσου που μεγέθους τραπέζης μετὰ παρεμφερῶν ἐξοχῶν κάτω εὐρέθη πλάξ δίχα τετραυ-
σμένη καὶ ἐλλειπῆς δεξιᾷ. Ἡ ἔμπροσθεν ἐπιφάνεια εἶνε ὡσαύτως ἐλλειπῆς πλὴν τοῦ δεξιοῦ μέρους, ὅπου, ὡς διακρίνεται, ὑπῆρχεν ὅμοιον τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένοις ἀνθέμιον· ἀντιστοίχως, ἐννοεῖται, ὑπῆρχεν ἕτερον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου, πιθανῶς δὲ καὶ ἡ πλάξ αὕτη ἔφερεν ἐπιγραφὴν ἔμπροσθεν. Ἐπὶ τῆς ὀπισθεν ἐπιφανείας ἀντιστοίχως τῷ ἔμπροσθεν σφζομένῳ (ἀριστ.) ἀνθέμιῳ ὑπάρχει παρεμφερῆς ἐξοχή, ἀλλ' ἀνθέμιον πιθανῶς δὲν ὑπῆρχε.

Πρβ. καὶ ἐξῆς ἀριθ. 7.

²³ Αἱ ὑπ' ἀριθ. 8 καὶ 9 δύο ἐπιγραφαὶ φέρουσιν ἑκάτερα τὸ ὄνομα τοῦ Δαμύλλου, ἀνάγονται ὅμως πιθανώτατα εἰς τὸ αὐτὸ ἔτος, διότι καὶ τὸ σχῆμα τῶν βάθρων καὶ ἡ γραφὴ εἰσι παρεμφερῆ, δι' αὐτῶν δὲ τιμῶνται ἀδελφός καὶ ἀδελφή.

²⁴ Τὸ Κορειτῆα (στίχ. 11) ἐγένετο πιθανῶς κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἱερητεύου-ἱερατείας (πρβ. ἱερευτείας C.I.G. Add. 3641^b στίχ. 36) ἐκ ῥήματος κορητεύω. Ἀνάλογον ἴσως θὰ ἦτο καὶ τὸ χοριτεία ἐν τῇ

7 (πρβ. ἀριθ. 6).

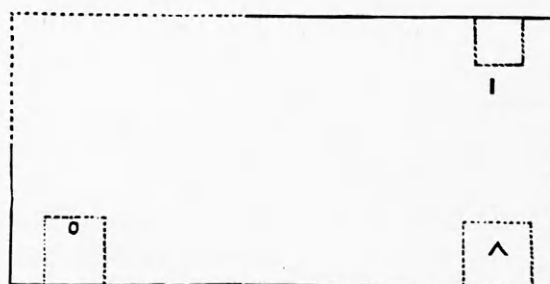
Πλάξ λευκοῦ μαρμάρου ἀπλῇ ἄνευ κόσμου. Ὑψ. 0.058, πλάτ. 1.45, πάχ. 0.76²⁵. Τετραυ-
σμένη εἰς 4 τεμάχια ἤγουν εἰς ἐν ἔμπροσθεν, ἐφ'
οὗ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ, καὶ τρία ὀπισθεν αὐτοῦ, ὧν ἐλ-
λείπει τὸ δεξιόν.

Εὐρέθη ἐν τῷ σηκῷ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης (ἀντικρὺ τοῦ νοτίου θυρώματος ἐπὶ τοῦ ψηφιδω-
τοῦ) τὰ γράμματα ἔχουσα ὁρθῶς πρὸς βορρᾶν.

ΑΙΝΗΣΩ ΕΡΑΣΙΠΠΟΥΙΕΡΗΤΕΥΣΑΣΑ

Αἶνησώ [Ἐρ]ασίππου ἱερητεύσασα.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια εἶνε λεία. Ἡ κάτω εἶνε ὡμό-
τερόν πως εἰργασμένη, φέρει δὲ κατὰ τὰς τρεῖς
σφζομένας γωνίας ἴχνη τινὰ σφυρηλατήσεως ἰδιαι-
τερα (τοιαῦτα βεβαίως ὑπῆρχον καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπο-
λεσθέντος 4^{ου} ἄκρου), ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ὅτι ἡ πλάξ
ἐστηρίζετο ἐπὶ τεσσάρων τετραπλεύρων δοκῶν ἥτοι
ποδῶν (πάχ. 0.14-0.20). κατὰ τὰ σημεῖα δὲ
ταῦτα τῆς κάτω ἐπιφανείας εἰσι χάριν τῆς οἰκείας
τῶν ποδῶν κατατάξεως κεχαραγμένα λιθοξοικᾶ
γράμματα Λ Ι [Θ] Ο (ὑψ. γραμμ. 0.035-0.015)
κατὰ τὸν ἐξῆς που τρόπον

·πχκ φοβλι·γ

Ἀναγινώσκων ὡς ἀνωτέρω τὰ γράμματα συνε-
πλήρωσα κατ' εἰκασίαν τὸ 3^{ον} μετὰ τῆς γωνίας
τοῦ λίθου ἐλλείπον.

Τὰ γράμματα τῆς κυρίας ἐπιγραφῆς (ὑψ. 0.03)

Ἀνδανίας ἐπιγραφῇ (*Dittenberger Sylloge inscr. graec.* ἀρ. 388
στίχ. 73) ἂν μὴ ὑπῆρχεν αὐτόθι καὶ τὸ χορεία (στίχ. 97).

²⁵ Τὰ τέτρα θεωροῦνται, ὡς πάντοτε, ἐκ τῆς ἔμπροσθεν ἐνεπιγρά-
φου στενῆς ἐπιφανείας.

καὶ τὰ τῆς κάτω ἐπιφανείας εἶνε ῥωμαϊκῶν χρόνων, νεώτερα τῶν τοῦ Κλεοδάμου (ἀνωτ. ἀρ. 6).

8 (πρβ. ἀριθ. 9).

Βάθρον μικρὸν τετράπλευρον λευκοῦ τιτανολίθου. Ὑψ. 1.22, πλάτ. ἄνευ τοῦ κόσμου 0.27, πάχ. 0.37. Εὐρέθη ἐν τῷ σηκῷ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης ὡς 1 1/2 μέτρ. πρὸς Β. τοῦ νοτίου θυρώματος. Κόσμον φέρει ἄνω καὶ κάτω ἐπὶ τῶν πλαγίων ἐπιφανειῶν πλὴν ἐπὶ τῆς ὀπισθίου ἐπιφανείας, ἥτις τραχύτερον πῶς εἰργασμένη ὑποδηλοῖ ὅτι τὸ βάθρον ἴστατο πρὸς τοίχῳ. Ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας πλησίον δύο ἀντικειμένων γωνιῶν φέρει δύο μικροὺς τέρμους, ἐπὶ δὲ τῆς ἄνω ἐτέρους πέντε χάριν τοῦ ἀγαλματίου.

ΠΙΠΕΡΕΩΣ ΔΑ
ΜΥΛΛΟΥ
Α ΠΟΛΙΣΑΤΩΝ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙ
5 ΤΑΝ
ΓΑΙΟΝΙΟΥΛΙΟΝ
ΛΑΚΩΝΟΣ
ΥΙΟΝ ΚΡΑΤΙΝΟΝ
ΔΕΣΠΟΙΝΑΙ

Ἐπὶ ἱερέ[ο]ς Δα-
μύλλου.

Ἄ πόλις ἃ τῶν
Μεγαλοπολι-

5 τῶν
Γάιον Ἰούλιον

Λάκωνος
υἱὸν Κρατίνον

Δεσποίναι.

Ὑψος γραμμάτων 0.013-0.018. Τὸ α ἔχει καμπύλην μᾶλλον τὴν μεταξὺ τῶν σκελῶν γραμμήν· τοῦ ε ἡ μέση κεραία δὲν ἐφάπτεται τῆς καθέτου. Οἱ στίχοι 6 καὶ 8 φαίνονται ὡς ἐπὶ ἀπεξεσμένων γραμμάτων ἐγλυμμένοι.

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων μαρτυρεῖ καθόλου τοὺς μ. Χ. χρόνους, τὰ δὲ ὀνόματα τοῦ βάθρου ὀρίζουσι πῶς ἀκριβέστερον τὸν χρόνον. Τὸν Δάμυλλον εἶδομεν ἐν τῇ Νικασίππου ἐπιγραφῇ (ἀνωτ.

ἀριθ. 5) υἱὸν Ζευξία ἐπιμελητὴν²⁶ ἐπὶ τῆς 6' ἱερατείας τοῦ Νικασίππου τὸ 32^{ον} κατὰ τὸν Σεβαστόν ἔτος. Χρονολογίας δὲ ὑποτιθεμένης τῆς Ἀκτιακῆς, ἡ ἐτέρα τῶν δύο συνεχομένων ἱερατειῶν τοῦ Νικασίππου, ὁ Ὀλυμπικὸς ἐνιαυτὸς (στίχ. 14-15) ἦν ἐν Ὀλυμπ. 195,1 ἤτοι τῷ 1^ῳ μ. Χ. ἔτει. Οὕτως ἡ προκειμένη ἐπιγραφή, ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ ὁ Δάμυλλος εἶνε ἱερεὺς, γνωστότερος, ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς, φαίνεται οὕσα ἔτεσι τισι νεώτερα τῆς τοῦ Νικασίππου.

Μεταβαίνομεν νῦν ἐπὶ τὸ ὄνομα τοῦ τιμωμένου, ὅστις, ὡς ἐκ τῶν πρώτων ὀνομάτων εἰκάζεται, ἀνήκει εἰς τὴν οἰκίαν Εὐρυκλέους²⁷, τοῦ συγχρόνου καὶ φίλου τοῦ Αὐγούστου²⁸. Τῆς οἰκίας ταύτης ἄνδρες φέροντες τὸ ὄνομα Λάκων μνημονεύονται δύο (ἀνωτ. σημ. 27), ὁ μὲν ἐπὶ Κλαυδίου, ὁ δὲ ἐπὶ Ἀδριανοῦ. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου δὲν φαίνεται ὢν υἱὸς ὁ ἐνταῦθα τιμώμενος Κρατίνος· διότι, τιθεμένης τῆς ταυτότητος τοῦ ἐπιμελητοῦ Δαμύλλου καὶ τοῦ ὁμωνύμου ἱερέως, οἱ χρόνοι δὲν συμπίπτουσιν ὁμαλῶς πρὸς ὑποστήριξιν τῆς εἰκασίας ὅτι πατήρ τοῦ Κρατίνου εἶνε ὁ πρῶτος Λάκων. Τοῦ δὲ δευτέρου Λάκωνος ἡδύνατο νὰ εἶνε υἱὸς ὁ Κρατίνος, ἂν ὑποτεθῇ ὡς χρονολογία ἐν τῇ Νικασίππου ἐπιγραφῇ (ἀνωτ. ἀριθ. 5) οὐχὶ ἡ Ἀκτιακὴ ἀλλὰ μεταγενεστέρα τις, οἷον ἐπιδημία τοῦ Ἀδριανοῦ (πρβ. ἀνωτ. ἀριθ. 4). Ἡ πρέπει ὁ ἐπὶ τοῦ βάθρου Λάκων νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄλλος τις, ἀρχαιότερον τῶν δύο εἰρημένων καὶ ἐγγύτερον τοῦ Εὐρυκλέους κείμενος.

²⁶ Οἱ ἐπιμεληταί, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Νικασίππου, ἦσαν δύο, ἐπεμελοῦντο δὲ πιθανῶς καὶ τῶν μυστηρίων καὶ θυσιῶν (στίχ. 15, Πausan. VIII, 37,8 «μέγαρόν ἐστι καλούμενον, καὶ τελετὴν τε ὁρῶσιν ἐνταῦθα, καὶ τῇ Δεσποίνῃ θύουσιν ἱερεῖα οἱ Ἀρχάδες» πρβ. παρ' Ἀθηναίοις C.I.A. Suppl. τοῦ II 574^ο = E A.1892, σ.101 ἐξ. (Φίλιος). Ἐκεῖ, ὡς γνωστόν, ἐπιμεληταί τῶν μυστηρίων κλπ. ἐχειροτονοῦντο ὑπὸ τοῦ δήμου τέσσαρες (Ἀριστοτέλους Ἀθην. Πολιτ. LVII = Ἀρποκρατ. ἐν λέξει), ἀλλὰ δύο μὲν ἐξ Ἀθηναίων ἀπάντων, εἷς δὲ ἐξ ἑκατέρου τοῦ γένους τῶν Εὐμολπίδων καὶ Κηρύκων (C.I.A. ἀνωτ. ind., A. Mommsen Heortologie σ. 240 ἐξ., Stengel Kultusaltert., ἐν Iw. v. Mueller Handbuch V 3 σ. 121-2, Busolt Staatsalt. 2^α αὐτ. IV 1.1 σ. 247, Dittenberger Syll. Inscr. Graec. 374 καὶ 386, Töpffer Att. Genealogie σελ. 78 ἐξ.). Κατὰ Dittenberger (Hermes XX 30) ὁ ἀριθμὸς ἐν τοῖς τῶν Διαδόχων χρόνοις ἡλαττώθη κατὰ δύο (πρβ. Töpffer ἀνωτ.).

²⁷ Weil ἐν Mitth. des ath. Inst. 1881 σελ. 10-20, Foucart ἐν Le Bas Még. et Pél. 245^β (Explications)· πρβ. «Γάιον Ἰούλιον Λάκωνος υἱὸν Σπαρτιατικόν» Cavvadias Fouilles d'Épid. ἀρ. 197.

²⁸ Ὁ Αὐγούστος ἐπεδήμησεν εἰς Σπάρτην τῷ 21 π. Χ. «καὶ Λακεδαιμονίους μὲν τοῖς τε Κυθήροις καὶ τῇ συσσιτίᾳ ἐτίμησεν» Δίων Κάσ. LIV, 7.

9 (πρβ. ἀριθ. 8).

Βάθρον ὡς τὸ προηγούμενον (ἀριθ. 8) ὕψ. 0.85, πλάτ. 0.26-0.33, πᾶχ. 0.34. Εὐρέθη ἐν τῷ σηκῷ τοῦ ναοῦ πρὸς Β. τοῦ νοτίου θυρώματος.

Αἱ πλάγαι ἐπιφάνειαι εἰσι παρεμφερεῖς ταῖς τοῦ εἰρημένου. Ἡ κάτω ἐπιφάνεια παρὰ τὴν προσθίαν δεξιὰν γωνίαν καὶ τὴν ἀντικειμένην φέρει ἀνὰ ἓνα μικρὸν τὸρμον, ἡ δὲ ἄνω δύο τύπους τοῦ (μὴ εὐρεθέντος) χαλκοῦ ἀγαλματίου καὶ τρεῖς τορμίσκους πέριξ πρὸς στερέωσιν.

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ἔμπροσθεν ἐπὶ ἐξεχούσης πέριξ (πλὴν ὀπίσω) ταινίας οἰνεῖ ἐπιστυλίου εἰσὶ κεχαραγμένοι οἱ δύο πρῶτοι στίχοι τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς, ὑπ' αὐτοὺς δὲ ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ βάθρου οἱ λοιποί.

ΕΠΙΕ ΜΥΛΛΟΥ

ΑΠΟΛΙΣΑΤΩΝ
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙ

5 ΤΑΝ

ΙΟΥΛΙΑΝ ΠΑΝΤΙ
ΜΙΑΝ ΛΑΚΩ
ΝΟΣΘΥΓΑΤΕΡ
ΔΕΣΠΟΙΝΑΙ

Ἐπὶ ἱερέως Δα-
μύλλου.

Ἀ πόλις ἡ τῶν
Μεγαλοπολι-

5 τῶν

Ἰουλίαν Παντι-
μίαν Λάκω-
νος θυγατέρ[α
Δεσποίνας.

Τὰ γράμματα (ὕψ. 0.013-0.018) ἐγράφησαν, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ τῆς προηγούμενης ἐπιγραφῆς τεχνίτου, εἰ καὶ τὸ α φέρει ἐνιαχοῦ διάφορον τὴν μεταξὺ τῶν σκελῶν κεραίαν.

Ἐν στίχ. 1 μετὰ τὸ ἱε ὑπάρχοντος ὀλίγῳ πλείονος ἢ πρὸς τὰ ἐλλείποντα γράμματα χώρου, πιθανὸν εἶναι ὅτι ἡ ἀρχῇθεν ἢ, σφάλματος γενομένου ὑπὸ τοῦ χαρακτοῦ, μετὰ τὴν ἀπόξιν ἀφείθη μικρόν τι κενόν ἢ συμπλήρωσις ὅμως συνάγεται βεβαίως ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ τῆς Ἰουλίας ἀδελφοῦ, περὶ οὗ ἄνωτέρω (ἀριθ. 8).

10

Στήλης ἀριστερὸν ἡμισυ τεμάχιον, κοινοῦ λίθου. Ἐμπροσθεν φέρει γεῖσον μετὰ ταινίας ὡς ἐπιστυλίου ἐφ' ἧς ὁ πρῶτος στίχος τῆς ἐπιγραφῆς· τὸν αὐτὸν κόσμον ἔχει καὶ ἀριστερὰ καὶ ὀπίσω, ἐννοεῖται δὲ ὅτι εἶχε καὶ δεξιὰ, ἣν δηλονότι ἡ στήλη περιόπτως. Τὸ ὑπὸ τὸν 5^{ον} στίχον ἄκρον τοῦ λίθου φαίνεται ὡς ἄρτιον.

Ὑψ. 0.315, πλάτ. ἄνω 0.26 (κάτω 0.17), πᾶχ. 0.12. Εὐρέθη ἐν τοῖς ἄνωθεν τοῦ Ναοῦ τῆς Δεσποίνης ἐρείπιοις ἐν τῇ δεξαμενῇ.

ΑΓΑΘΗ

Ἀγαθῇ [τύχη.

ΕΠΙΙΕΡΕΣ
ΠΗΙΟΥΑΦ
ΤΟΥΣΟΙ
ΝΟΙΤΗΙ

5

Ἐπὶ ἱερέως Πομ-
πήϊου Ἀρ[ιστοκρά-
τους οἱ [. . . . . με-;
νο[ι] τη[. . . . .

Τὰ γράμματα (ὕψ. 0.03) ἀπολήγουσι σχεδὸν ἄνευ ἀκρεμόνων. Τὸ α ὡς ἄνωτέρω δηλοῦται ἔχει διττὸν σχῆμα.

Τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως ὑποδηλοῖ ὅτι ἡ ἐπιγραφή τυγχάνει συγγενῆς οὕσα τῇ κατωτέρω (ἀρ. 11) καὶ πιθανῶς ἀρχαιότερα αὐτῆς, ἀνάγεται δ' ἴσως εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἀδριανὸν χρόνους. Ἰσως ὁ ἱερεὺς ἦν, εἰ μὴ πάππος Πομπηίου τοῦ τῆς Οὐλοσσηνῆς ἀνδρός, ἐξ αἵματος συγγενῆς αὐτῆς.

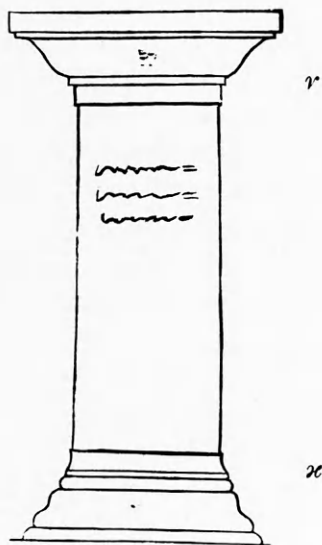
11

Βάθρου τμήμα, λευκοῦ μαρμάρου, ἔχον σχῆμα σπονδύλου κίονος ἀρραβδώτου, δίχα τετραυσιμένον. Ὑψ. 0.95, διαμ. ἄνω μὲν 0.39 κάτω δὲ 0.405. Εὐρέθη ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης μεταξὺ τοῦ βάθρου Ἀδριανοῦ (ἀριθ. 4) καὶ τοῦ στυλοβάτου.

Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας φέρει τὸρμον ἐν μέσῳ, ἐπὶ δὲ τῆς κάτω ὡσαύτως, ἀλλὰ τὸ περὶ τοῦτον εἶναι ἐνεγλυμμένον εἰς σχῆμα εὐρυτέρου τὸρμου διαμ. 0.15. Τοιαύτην κοιλότητα καὶ ἐν μέσῳ αὐτῆς τὸρμον φέρει καὶ ἐπὶ κρῶνόν τι περιφερὲς (γ) ὕψ. 0.25, διαμ. κάτω 0.405 λευκοῦ μαρμάρου, εὐρεθὲν ἀνεστραμμένον (0.30 ὑπὲρ τὴν πλακοστρωσίαν ἐπὶ χώματος) ἔμπροσθεν τοῦ βάθρου Ἀ-

δριανού και τῆς πρὸς τῇ σφζομένη μαρμαρίνῃ παραστάδι κειμένης βάσεως κ. Τὸ ἐπίκρανον τοῦτο φέρει ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας (διαμ. 0.735) 4 τόρμους χάριν τοῦ ἀγάλματος, ἐκ λειψάνων δὲ τεσσάρων ἐλλιπῶν (ἐνεκα τῆς ἔπειτα στρογγυλώσεως) γραμμῶν κατὰ τὰ χεῖλη συνάγεται ὅτι τὸ ἐπίκρανον ἦτο πρὶν τετράγωνον (εἴτε κιονόκρανον εἴτε ἐπίκρανον ἄλλου βάθρου). Ἡ δὲ βάσις κ. (ὑψ. 0.245 λευκοῦ μαρμάρου) ὑποκάτω μὲν (διαμ. 0.645) οὐδένα ἔχει τόρμον, ἄνω δὲ διάμ. 0.425 καὶ τόρμον ἐν μέσῳ. Ἐὰν λοιπὸν πρέπει νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὸ βάθρον ἐκ τῶν τριῶν τούτων λίθων, ὡς ἐν τῷ ἐνταῦθα σχήματι δηλοῦμεν, ἥτοι

ἐκ τῆς βάσεως κ, τοῦ ἐνεπιγράφου κυλίνδρου καὶ τοῦ εἰρημένου ἐπικράνου r, ὅπερ πιθανώτερον, ἢ ἂν πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ἐλάσσων ἐπιφάνεια τοῦ μαρμάρου r, συνείχετο μετὰ τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ἐνεπιγράφου κυλίνδρου, διότι φέρουσιν παρεμφερῆ, ὡς εἴρηται, τόρμον καὶ ἔχουσι τὴν αὐτὴν διάμετρον, τοῦτο ἐῷμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνεξέταστον· ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἐλλείπει τὸ ἐπίκρανον, μένει ἄγνωστος ἡ θέσις τοῦ βάθρου καὶ ὑποτίθεται πάλιν ὅτι ἐγένετο δις χρήσις τοῦλάχιστον τοῦ μαρμάρου r· τὸ τελευταῖον ἐν τούτοις συνέβη καὶ ἀλλαχοῦ (πρβ. ἀριθ. 3-4 καὶ 12).

Ἡ ἐπὶ τοῦ κυλινδρικοῦ μαρμάρου κεχαραγμένη ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἐξῆς:

Α Π Ο Λ Ι Σ
Α Τ Ω Ν Μ Ε Γ Α Λ Ο
Π Ο Λ Ε Ι Τ Α Ν Κ Α Ι Α
Τ Ω Ν Λ Υ Κ Ο Υ Ρ Α
5 Σ Ι Ω Ν Ο Υ Ο Λ Ο Σ
Σ Η Ν Η Ν Π Ο Υ Σ Τ Α Ν
Ο Υ Ο Λ Ο Σ Σ Η Ν Ο Υ Α Ρ Ι
Σ Τ Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ Θ Υ
Γ Α Τ Ε Ρ Α Κ Α Ι Π Ο Μ
10 Π Η Ι Ο Υ Δ Α Μ Α Ι Ν Ε Τ Ο Υ
Γ Υ Ν Α Ι Κ Α Α Ρ Ε Τ Α Σ
Ε Ν Ε Κ Ε Ν

Ἄ πόλις
ἃ τῶν Μεγαλο-
πολειτῶν καὶ ἃ
τῶν Λυκουρα-
5 σίων Οὐλοσ-
σηνὴν Π(ο)ύσταν
Οὐλοσσηνοῦ Ἀρι-
στοκράτους θυ-
γατέρα καὶ Πομ-
10 πηίου Δαμαινέτου
γυναῖκα ἀρετᾶς
ἐνεκεν.

Ἐδημοσιεύθη μικροῖς γράμμασιν ἐν Δελτ. Ἀρχαιολ. 1890 σελ. 44 ἀριθ. 2 οὐχὶ ὀρθῶς (πρβ. καὶ παροράματα αὐτ. σελ. 183).

Τὰ γράμματα (ὑψ. 0.02-0.025) ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει τῶν στίχων ἀντιστοιχοῦσι καθέτως, ὡς ἄνωτέρω δηλοῦται²⁹· τοῦ π ἢ ἄνω γραμμὴ ἐν γένει ἐξέχει ὀλίγον τῶν ποδῶν.

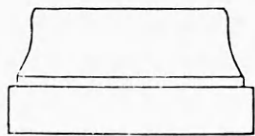
Στίχ. 6. Τὸ ο τοῦ ὀνόματος, τὸ μεταξὺ Π καὶ υ, ἐνεσφηνωμένον κατόπιν εἶνε πολὺ μικρὸν (ὑψ. 0.009) καὶ ἰσχνόν. Ὄνομα τοιοῦτον δὲν ἀναγράφεται παρὰ Pape (οὔτε μετὰ τοῦ ο οὔτε ἄνευ αὐτοῦ)· ὑπὸ Πολυαίνου³⁰ μνημονεύεται Πύστα. Ἡ ἐνταῦθα τιμωμένη ἀνάγεται εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, πιθανῶς εἰς τὴν 2^{αν} μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα (πρβ. ἄνωτέρω ἀριθ. 10).

²⁹ Ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν κεφαλαίων πειρῶμαι αἰεὶ νὰ τηρῶ κατὰ τὸ δυνατόν τὴν ἐν τῷ λίθῳ κάθετον ἀντιστοιχίαν τῶν γραμμάτων πρὸς τὰ ὑποκείμενα ἢ ὑπερκείμενα καὶ μάλιστα ὅπου ἂν ἡ ἐπιγραφή τυγχάνῃ λελωδημένη, οὕτω δὲ τότε εὐκολύνεται καὶ ἡ περὶ τὴν ἐκσταχοῦ συμπλήρωσιν μελέτη τοῦ ἀναγνώστου.

³⁰ Πολυαίνου Στρατηγ. VIII, 61. Παρ' Ἀθηναίῳ 578^α καὶ 593^α ἡ αὐτὴ γυνὴ (ἐρωμένη Σελεύκου Β') λέγεται Μύστα.

12

Βάσις κοινού λίθου περιφερῆς τοιόνδε ἔχουσα σχῆμα:

Ύψ. 0.34, διάμ. μείζων 0.665, ἐλάσσων δὲ 0.515. Τόρμον οὐδένα φέρει, οὔτε ἄνω οὔτε κάτω. Εὐρέθη ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ ναοῦ παρὰ τὸν ΝΑ. κίονα.

— ΕΝΟΦΙΛΟΣ ΔΑΙ
... ΝΙΚΙΠΠΑΝ ΔΗΜΟΦΩΙ
Α ΓΡΟΣΜΑΤΕΡΑ ΑΝΕΘΗΚΑΝΘΕ

..... καὶ Ε]ενόφιλος Δα[μύλλου;
[ἐθνικὸν κ:]ιο[ι] Νικίππαν Δημοφῶ[ντος
τὰν τοῦ πκτ]ρὸς ματέρα ἀνέθηκαν θε[αί];

Τὰ γράμματα (ὑψ. 0.02) φέρουσιν ἀκρεμόνας· τὸ θ ἐλλειψοειδές, τὸ δὲ ο μικρότερον (διάμ. 0.04).

Ἡ ἐπιγραφή ἐπὶ τῆς μείζονος τῶν ἐπιπέδων ἐπιφανειῶν παρὰ τὸ χεῖλος· ἄνωθεν τοῦ 1^{ου} στίχου πιθανῶς δὲν ὑπῆρχεν ἕτερος. Ἡ ἐνεπίγραφος ἐπιφάνεια εἶνε ἅπασα οὐχὶ λείως εἰργασμένη (τὸ παρὰ τὰ χεῖλη εἶνε πως ὀλιγώτερον τραχύ ἢ τὰ ἐν τῷ μέσῳ). Ὁ λίθος ἦν πρότερον μέρος (ὀρθοστάτης) βάθρου ἀγάλματος, εἰς ὃ καὶ ἡ προκειμένη ἐπιγραφή ἀναφέρεται, τότε δέ, ὡς φαίνεται, εἶχε σχῆμα τετράπλευρον (οἷον λ. χ. ὁ ἕτερος λίθος τοῦ βάθρου Ἀδριανοῦ ἀρ. 4) ἔχων ἔμπροσθεν τὴν ἐνεπίγραφον ἐπιφάνειαν· ἔπειτα ὁμῶς διὰ λόγον τινὰ περιελθὼν εἰς ἀχρηστίαν (πρβ. ἀριθ. 3-4) ἐστρογγυλάνθη κολοβωθείσης ἅμα καὶ τῆς ἐπιγραφῆς κατὰ τὰ κρᾶ. Ἐπὶ τοῦ λίθου δὲ οὕτω τεθέντος ὡς βάσεως (τῆς ἐπιγραφῆς πρὸς τὴν γῆν πρᾶνοῦς βλεπούσης) ἐστάθη ἴσως ὁ κατωτέρω (ἀριθ. 13) τοῦ Σάωνος κύλινδρος, οὗ ἡ κάτω διάμετρος ἰσοῦται τῇ τῆς ἐλάσσονος ἐπιφανείας τοῦ παρόντος λίθου. Τὴν εἰ-
κασίαν ταύτην ἐπιτρέπει καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμ-

μάτων τῶν δύο ἐπιγραφῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ προκειμένη ἐπιγραφή φαίνεται μὲν ἀρχαιοτέρα τῆς τοῦ Σάωνος, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς 6' μ. Χ. ἐκατονταετηρίδος.

Ὁ γενεαλογικὸς πίναξ τῶν ὀνομάτων ἐστὶν ὁ ἑξῆς:

Δημοφῶν
|
Νικίππα
|
Δά[μύλλος];
|
[..... καὶ Ε]ενόφιλος

Τὸ ἐν στίχῳ 1^ῳ ὄνομα συνεπλήρωσα Δαμύλλου ἐκ τῶν ἀνωτέρω (ἀρ. 5, 8 καὶ 9) καὶ διὰ τὸν χώρον. Ἐννοεῖται ὅτι δύναται καὶ δι' ἄλλου ὀνόματος ἀπὸ Δα ἀρχομένου νὰ συμπληρωθῇ, οἷον Δαμοφῶντος ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πάππου αὐτοῦ καίπερ διὰ τοῦ ἡ γραφομένου. Δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἡ οἰκία εἶνε συγγενῆς τῇ τοῦ Μεσσηνίου³¹ τεχνίτου τῶν μεγάλων ἀγαλμάτων.

13

Βάθρον λευκοῦ ὑποκυανίζοντος μαρμάρου ἔχον σχῆμα σπονδύλου ἀρραβδώτου, ἄνευ κόσμου· τόρμον οὔτε ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας φέρει, οὔτε ἐπὶ τῆς κάτω. Ύψ. 0.60, διάμετρ. ἄνω περ. 0.50, διάμ. κάτω 0.515. Εὐρέθη ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης πλησίον τοῦ βορειοτέρου τῶν δύο σφζομένων κίωνων.

Ὁ λίθος εἶνε τραχύτερόν πως εἰργασμένος, ἀμελέστερον δὲ ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας. Ἐνιαχοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνεπιγράφου χώρου ὑπάρχουσιν ἀβαθεῖς τινες κοιλότητες ἐκ βλάβης προελθοῦσαι πρὸ τῆς χαράξεως τῆς ἐπιγραφῆς, ἐπ' αὐτῶν δὲ καὶ ἐχάρχθησαν τὰ αὐτόθι συμπύκνοντα γράμματα.

Ἡ ἐπιγραφή καταλαμβάνουσα περ. τὸ πρόσθιον ἡμισυ καθ' ἅπαν σχεδὸν τὸ ὕψος τοῦ κυλινδρικοῦ μαρμάρου ἔχει ὥδε:

³¹ Τὰ ἔχνη τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ στίχου 2 δὲν φαίνονται ὅτι εἶνε γράμματος ν.

Ο Ι Α Χ Α Ι Ο Ι
 Σ Α Ω Ν Α Π Ο Λ Υ Χ Α Ρ Μ Ο Υ Κ Α Ι Σ Α Κ Λ Ε Α Σ Μ Ε Γ Α Λ Ο Π Ο Λ Ε Ι Τ Η Ν
 Τ Ο Ν Ι Ε Ρ Ο Φ Α Ν Τ Η Ν Τ Ω Ν Μ Ε Γ Α Λ Ω Ν Θ Ε Ω Ν Δ Ι Α Σ Ω Φ Ρ Ο Σ Υ Ν Η Ν Κ Α Ι Τ Η Ν Α Λ Η Ν Α Ρ Ε Τ Η Ν
 Υ Η Φ Ι Σ Μ Α Α Χ Α Ι Ω Ν

5 Ε Σ Τ Ρ Α Τ Η Γ Ε Ι Τ Ω Ν Α Χ Α Ι Ω Ν Κ Λ Α Υ Δ Ι Ο Σ Τ Ε Ι Μ Α Ν Δ Ρ Ο Σ Α Ε Δ Ο Ξ Ε Τ Ο Ι Σ Α Χ Α Ι Ο Ι Σ Π Ο Μ Π Η Ι Ο Σ
 Α Π Ε Λ Λ Α Σ Ε Ι Π Ε Ν Ε Π Ε Ι Δ Η Σ Α Ω Ν Π Ο Λ Υ Χ Α Ρ Μ Ο Υ Μ Ε Γ Α Λ Ο Π Ο Λ Ε Ι Τ Η Σ Ε Ν Α Ν Χ Ο Σ Τ Ε Τ Ε Λ Ε Υ
 Τ Η Κ Ε Ν Α Ν Η Ρ Κ Α Ι Δ Ι Α Γ Ε Ν Ο Σ Κ Α Ι Δ Ι Α Τ Η Ν Τ Ο Υ Β Ι Ο Υ Π Ρ Ο Α Ι Ρ Ε Σ Ι Ν Ο Υ Μ Ο Ν Ο Ν Ε Π Ι Τ Η Σ Α Υ Τ Ο Π Α Τ Ρ Ι Δ Ο Σ
 Ε Ν Τ Ο Ι Σ Π Ρ Ω Τ Ο Ι Γ Α Λ Λ Α Κ Α Ι Π Α Ρ Α Τ Ο Ι Σ Ε Λ Λ Η Σ Ι Ν Ε Π Ι Σ Η Μ Ο Σ Γ Ε Γ Ο Ν Ω Σ Μ Ε Ν Α Π Ο Τ Ω Ν Π Ρ Ω Τ Ω Σ Τ Η Ν Τ Ε Λ Ε Τ Η Ν
 Τ Ω Ν Μ Ε Γ Α Λ Ω Ν Θ Ε Ω Ν Π Α Ρ Α Τ Ο Ι Σ Α Ρ Κ Α Σ Ι Σ Υ Σ Τ Η Σ Α Μ Ε Ν Ω Ν Ι Ε Ρ Ο Φ Α Ν Τ Ω Ν Π Α Ι Σ Δ Ε Π Ο Λ Υ Χ Α Ρ Μ Ο Υ Κ Α Ι Σ Α
 10 Κ Λ Ε Α Σ Ο Ι Κ Α Ι Σ Ω Φ Ρ Ο Σ Υ Ν Η Κ Α Ι Τ Η Π Ε Ρ Ι Τ Ο Υ Σ Θ Ε Ο Υ Σ Θ Ρ Η Σ Κ Ε Ι Α Κ Α Ι Σ Ε Μ Ν Ο Τ Η Τ Ι Δ Ι Α Φ Ε Ρ Ο Ν Τ Ε Σ
 Ε Τ Ι Ν Υ Ν Ε Ι Σ Ι Ν Ρ Ω Μ Η Δ Ε Κ Α Ι Κ Α Λ Λ Ε Ι Σ Ω Μ Α Τ Ο Σ Ε Π Α Κ Ρ Ο Ν Ε Λ Η Λ Α Κ Ω Σ Α Π Ο Τ Ε Χ Ρ Η Μ Α Τ Ω Ν Κ Α Ι Τ Η Ν
 Π Ο Λ Λ Α Π Ο Λ Λ Α Κ Ι Σ Ε Υ Π Ε Π Ο Η Κ Σ Κ Α Ι Τ Ο Υ Σ Ε Ν Δ Ο Ξ Ο Τ Α Τ Ο Υ Σ Τ Ω Ν Ε Λ Λ Η Ν Ω Ν Ε Ν Υ Π Ο Δ Ο Χ Α Ι Σ Κ Α Ι
 Σ Υ Ν Ο Λ Ω Σ Τ Α Ι Σ Κ Α Τ Α Υ Υ Χ Η Ν Α Ρ Ε Τ Α Ι Σ Ο Υ Θ Ε Ν Ο Σ Τ Ω Ν Π Ο Λ Ε Ι Τ Ω Ν Δ Ι Α Π Α Ν Τ Α Δ Ε Δ Ο Χ Θ Α Ι Τ Ο Ι Σ
 Α Χ Α Ι Ο Ι Σ Π Α Ρ Α Μ Υ Θ Η Σ Α Σ Θ Α Ι Μ Ε Ν Τ Ο Υ Σ Γ Ο Ν Η Σ Α Υ Τ Ο Υ Τ Ε Τ Ε Ι Μ Η Σ Θ Α Ι Δ Ε Τ Ο Ν Κ Α Τ Ο Ι Χ Ο Μ Ε Ν Ο Ν
 15 Η Ρ Ω Τ Ε Ι Μ Α Ι Σ Τ Α Ι Σ Α Ρ Ι Σ Τ Α Ι Σ Α Ν Α Σ Τ Η Σ Α Ι Δ Ε Κ Α Ι Ε Ι Κ Ο Ν Α Σ Α Υ Τ Ο Υ Χ Α Λ Κ Ε Α Σ Ε Ν Τ Ο Ι Σ Κ Ο Ι Ν Ο Ι Σ
 Τ Η Σ Ε Λ Λ Α Δ Ο Σ Π Α Ν Η Γ Υ Ρ Ι Σ Τ Η Ρ Ι Ο Ι Σ Ο Λ Υ Μ Π Ι Α Σ Ι Κ Α Ι Ι Σ Ο Μ Ο Ι Κ Α Ι Ν Ε Μ Ε Α Κ Α Ι Ε Ν Τ Η Π Α Τ Ρ Ι Δ Ι Ε Χ Ο Υ
 Σ Α Σ Ε Π Ι Γ Ρ Α Φ Η Ν Σ Α Ω Ν Α Π Ο Λ Υ Χ Α Ρ Μ Ο Υ Κ Α Ι Σ Α Κ Λ Ε Α Σ Μ Ε Γ Α Λ Ο Π Ο Λ Ε Ι Τ Η Ν Ο Ι Α Χ Α Ι
 Ο Ι Τ Ο Ν Ι Ε Ρ Ο Φ Α Ν Τ Η Ν Τ Ω Ν Μ Ε Γ Α Λ Ω Ν Θ Ε Ω Ν Δ Ι Α Σ Ω Φ Ρ Ο Σ Υ Ν Η Ν Κ Α Ι Τ Η Ν Α Λ Η Ν
 Α Ρ Ε Τ Η Ν Ο Ω Σ Ο Τ Ε Μ Ε Τ Η Λ Α Χ Ω Σ Κ Α Τ Α Ξ Ι Α Ν Π Ε Π Ο Η Μ Ε Ν Ο Σ Φ Α Ι Ν Η Τ Α Ι Ο Ι Τ Ε
 20 Α Λ Α Ο Ι Π Α Ν Τ Ε Σ Ε Λ Λ Η Ν Ε Σ Δ Ι Α Τ Η Ν Τ Ω Ν Α Χ Α Ι Ω Ν Π Ε Ρ Ι Τ Ο Υ Σ Κ Α Λ Ο Υ Σ Κ Α Ι Α Γ Α
 Θ Ο Υ Σ Ε Π Ι Μ Ε Λ Ε Ι Α Ν Π Ρ Ο Θ Υ Μ Ω Σ Ε Π Ι Τ Ο Ν Κ Α Τ Α Ρ Ε Τ Η Ν Β Ι Ο Ν Τ Ρ Ε Π Ω Ν Τ Α Ι

Τ Ο Α Ν Α Λ Ω Μ Α Ι Σ Τ Ο Ν Α Ν Δ Ρ Ι Α Ν Τ Α
 Π Α Ρ Ε Σ Χ Ε Ν Η Γ Υ Ν Η Α Υ Τ Ο Υ Α Ρ Ι Σ Τ Ο
 Κ Λ Ε Ι Α Σ Α Ω Ν Ο Σ

Οἱ Ἀχαιοὶ

Σάωνα Πολυχάρμου καὶ Σακλέας Μεγαλοπολείτην
τὸν ἱεροφάντην τῶν Μεγάλων Θεῶν διὰ σωφροσύνην καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν.

Ψήφισμα Ἀχαιῶν.

- 5 Ἐστρατήγει τῶν Ἀχαιῶν Κλαύδιος Τείμανδρος· ἃ ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς. Πομπήιος
Ἀπελλᾶς εἶπεν· ἐπειδὴ Σάων Πολυχάρμου Μεγαλοπολείτης ἔνανχος τετελεύ-
τηκεν, ἀνὴρ καὶ διὰ γένος καὶ διὰ τὴν τοῦ βίου προαίρεσιν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ πατρίδος
ἐν τοῖς πρώτοις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐπίσημος, γεγονώς μὲν ἀπὸ τῶν πρώτως τὴν τελετὴν
τῶν Μεγάλων Θεῶν παρὰ τοῖς Ἀρχαῖσι συστησάμενων ἱεροφαντῶν, παῖς δ[ε] Πολυχ[ά]ρμου καὶ Σα-
10 κλέας, οἱ καὶ σωφροσύνη καὶ τῇ περὶ τοὺς θεοὺς θρησκείᾳ καὶ σεμνότητι διαφέροντες
ἔτι νῦν εἰσιν, ρώμη δὲ καὶ κάλλει σώματος ἐπ' ἄκρον ἐληλακώς, ἀπὸ τε χρημάτων καὶ τὴν
πολλὰ πολλ[ά]κις εὖ πεπονηκώς καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν Ἑλλήνων ἐν ὑποδοχαῖς καὶ
συνόλως ταῖς κατὰ ψυχὴν ἀρεταῖς οὐθενὸς τῶν πολειτῶν· δι' ἃ πάντα δεδόχθαι τοῖς
Ἀχαιοῖς παραμυθῆσασθαι μὲν τοὺς γονῆς αὐτοῦ, τετειμηῆσθαι δὲ τὸν κατοικοῦμενον
15 ἥρωα τειμαῖς ταῖς ἀρίσταις, ἀναστῆσαι δὲ καὶ εἰκόνας αὐτοῦ χαλκείας ἐν τοῖς κοινοῖς
τῆς Ἑλλάδος πανηγυριστηρίοις Ὀλυμπίασι καὶ Ἰσθμοῖ καὶ Νεμέᾳ καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἐχού-
σας ἐπιγραφὴν· Σάωνα Πολυχάρμου καὶ Σακλέας Μεγαλοπολείτην οἱ Ἀχαι-
οὶ τὸν ἱεροφάντην τῶν Μεγάλων Θεῶν διὰ σωφροσύνην καὶ τὴν ἄλλην
ἀρετὴν, ὅ[π]ως ὁ τε μετῆλλαχώς κατ' ἀξίαν πεπονημένος φαίνεται, οἱ τε
20 [ἄλλ]οι πάντες Ἑλληνες διὰ τὴν τῶν Ἀχαιῶν περὶ τοὺς καλοὺς καὶ ἀγα-
θοὺς ἐπιμέλειαν προθύμως ἐπὶ τὸν κατ' ἀρετὴν βίον τρέπωνται.

Τὸ ἀνάλωμα [εἰς τὸν ἀνδριάντα
παρέσχεν ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἀριστό-
κλεια Σάωνος.

Ὑψος γραμμάτων τοῦ μὲν 1^{ου} στίχου ὡς 0.03, τῶν δὲ ἐξῆς περ. 0.015 καὶ τῶν τριῶν τελευταίων 0.02. Τὰ γράμματα (στενὰ καὶ ἐπιμήκη, τὸ θ καὶ ο ἐλλειψιοειδῆ) καὶ ἡ γραφὴ τινῶν λέξεων μαρτυροῦσι καὶ ἄνευ ἄλλων ἐνδείξεων μεταγενεστέρους χρόνους, τοὺς περὶ τὰ τέλη τῆς 2^{ης} μ. Χ. ἐκατονταετηρίδος (πρβ. ἀρ. 12 καὶ 14).

Τὸ α μέχρι μὲν τῆς ἐν στίχ. 7 λέξεως γένος γράφεται Δ μετὰ προεκβολῆς (ἐν γένει) τῶν εἰς γωνίαν συμπιπτουσῶν μέσων γραμμῶν, μετὰ δὲ τὴν εἰρημένην λέξιν ἕως τέλους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Δ, ἥτοι μετὰ λοξῆς γραμμῆς ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ ἄκρου σχεδὸν τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους καὶ ἀνιούσης πρὸς τὸ μέσον τοῦ δεξιοῦ σκέλους ἢ ἔστιν ὅπου μετ' ἐγκαρσίας ἥτοι συνήθους. Τοῦ μ τὰ σκέλη εἶνε ἀνοικτά, προεκτεινόμενα δὲ ἐξέχουσι κατὰ τὰ ἄνω, ἥγουν αἱ δύο μέσαι αὐτοῦ κεραῖαι δὲν ἄρχονται ἀπὸ τοῦ ἄνω ἄκρου τῶν σκελῶν, ἀλλ' ὀλίγῳ κατωτέρω. Τὸ ν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶνε λίαν στενὸν καὶ ἔχει τὴν λοξὴν κεραῖαν οὐχὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἄκρων σκελῶν φερομένην ἀλλὰ πλησίον αὐ-

τῶν· ἐν λέξει ἐνδοξοτάτους (στίχ. 12), ἐν ἣ καὶ λίαν ἀλλήλοις πλησιάζουσι τὰ σκέλη τοῦ ν, παρελείφθη ὑπὸ τοῦ χαράκτου ἡ λοξὴ γραμμὴ τοῦ ν. Τοῦ ω ἐκάτερον τοῦ τόξου τὸ ἄκρον ἄπτεται συνήθως τοῦ μέσου τῆς οικείας κεραίας. Τὸ σ τοῦ πρώτοις ἐν στίχ. 8 γράφεται Γ.

Στίχ. 11-12 μετὰ τὸ τὴν παρελείφθη ὑπὸ τοῦ χαράκτου τὸ πόλιν ἴσως διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν λέξεων ἡ πατρίδα (πρβ. στίχ. 7 πατρίδος).

Στίχ. 13 διὰ τὸν αὐτὸν ἴσως τῆς ὁμοιότητος λόγον ἐν τῇ φράσει οὐδενὸς τῶν πολειτῶν παρελείφθη ὑπὸ τοῦ χαράκτου ἡ λέξις ἐλλείπων (συγενῇ εἶνε τὰ ὕστερος, δεύτερος, ἥττω κλπ.).

Στίχ. 16 πανηγυριστηρίοις· λέξις τέως ἄγνωστος (ἐν ἀριθ. 14 κατωτ. τὸ κοινὸν πατήρυρις). Οὐδὲ ὁ οὕτω πολλαχοῦ τιμώμενος εὐρέθη ἀλλὰ χροῦ, ὅσον γ' ἐμὲ εἰδέναι, ἐν ἐπιγραφαῖς.

Στίχ. 17-19. Ἡ ὀριζομένη τῶν χαλκῶν εἰκόνων ἐπιγραφὴ «Σάωνα .... ἀρετὴν» εἶνε ὁμοία τοῖς ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης ἐπιγραφῆς ἀναγραφομένοις, πλήν ὅτι ἡ τῶν λέξεων οἱ Ἀχαιοὶ θέσις εἶνε διάφορος.

Στίχ. 19-20 οἱ τε [ἄλλοι] πάντες Ἕλληνες. Καθόλου ἀπλῶς λεγόμενον, γενικώτερον τοῦ Ἀχαιοὶ (διὰ τὴν τῶν Ἀχαιῶν . . . ἐπιμέλειαν). Περὶ τῆς διακρίσεως τῶν πρὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ Πανελλήνων καὶ τῶν ἐδρῶν Ἀργούς καὶ Ἀθηνῶν ὅρα *Keil Syll. inser. Boeot. XXXI* = *Bull. de Corr. hell. XII 305* ἐξ., *Foucart* ἐν *Le Bas Még. et Pél.* 319, *Hertzberg Gesch. Griech. unter d. Herrsch. d. Römer I* σ. 510, *C.I.A. III, 18, Mommsen Röm. Gesch.* 2 5, 242 ἐξ., *Swoboda Gr. Volksbeschlüsse* σ. 32, 196 (πρβ. σ. 137 ἐξ., 92, καὶ *Liv. XXXI, 25*), *Brandis* ἐν *Pauly - Wissowa Real - Encycl.* λέξ. *Achaia* σ. 196-7 (πρβ. *Cavvadias* ἀνωτ. ἀριθ. 203-4 « Ἀχαιοὶ καὶ Βοιωτοὶ . . . » καὶ « Παναχαϊκῶ συνεδρίῳ » 204 στίχ. 8), *Dittenberger u. Purgold Inschriften von Olympia* σελ. 134.

Στίχ. 8-9. Περὶ τῶν πρῶτον τὴν τελετὴν τῶν Μεγάλων θεῶν Μεγαλοπολίταις καταστησασμένων πρβ. *Παυσαν. VIII, 34, 7*³². Τοῦ ἐκεῖ Σωσιγέ- νους ἱσως ἔκγονος εἶνε ὁ ἐν *Excavations at Megalopolis 1890-91* ἐπιγρ. VIII B Σωσιγένης, σύγ- χρονος Θεαρίδα οὗ μνείαν ἐποιήσαμην ἐν Ἐφρημ. Ἀρχαιολ. 1895 σελ. 272³³. Δὲν εἶνε ἀδύνατος καὶ ὑπαρξίς συγγενείας μεταξὺ τῶν οἰκίῶν Σωσι- γένους καὶ τῶν ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ Σάω- νος Σακλέας καὶ Σάωνος (στίχ. 24).

Περὶ τῆς ἐν Μεγαλόπολει τελετῆς γινώσκουμεν παρὰ *Παυσανίου (VIII, 34, 7)*, ὅτι τὰ ἐκεῖ δρώ- μενα ἦσαν τῶν ἐν Ἐλευσίνι μιμήματα. Τὰ κατὰ τὴν περὶ τούτου συνάφειαν Μεγαλοπόλεως καὶ Λυ- κοσούρας (πρβ. ἀνωτ. ἀριθ. 8 σημ. 26) ἀτε- λῶς γινώσκονται³⁴. Ἐκ τῆς παρούσης ἐπιγραφῆς βλέπομεν ὅτι τῷ ἱεροφάντῃ δὲν ἐπεβάλλετο ἀγα-

³² Παρὰ *Παυσανίαν* αὐτόθι μεταξὺ τοῦ σφίσιον καὶ μεγέθει συμ- πληρωτέον ἔκριναν ἕνεκα τῆς δευτέρας ταύτης λέξεως ἱσως παραλειφθὲν (καὶ κατὰ τὸ ἐν *Παυσαν. VIII 37, 8*) μέγαρον (πρβ. *οἶκῃμα VIII 31, 6-7* καὶ πρόλογον τῆς *Τευθενρείου* ἐκδόσεως *Schubart 1883* ἐν τῷ οἰκίῳ τόπῳ). Ἀσμένως ἔπειτα παρετήρησα ὅτι καὶ οἱ *Schubart* καὶ *Wals* ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ 1839 προτιμῶσι μέγαρον.

³³ Σημειωθῆτω ἐνταῦθα ὅτι διὰ τῶν ἐπιγραφῶν *Dittenberger und Purgold Inschriften von Olympia* ἀριθ. 46 (ὅπου καὶ « [τὸ ἱερόν] τοῦ Διὸς τοῦ Λυκαίου » πρβ. αὐτ. σημ. σελ. 90) καὶ *Cavvadias Fouilles d'Épid.* ἀριθ. 172 καὶ 172^a ἐπιρρώνονται αἱ ἐν Ἐφρημ. Ἀρχαιολ. 1895 σελ. 271-74 περὶ τῆς τοῦ ἱστορικοῦ Πολυ- δίου οἰκίας ἐξενεχθεῖσαι εἰκασίαι ἡμῶν.

³⁴ Ἀνωτ. ἀρ. 5 στ. 30 ἐξ. φέρεται: « ἀνεκένκατῳσαν δὲ οἱ ἐπιμεληταὶ τὸ ψάφισμα τὸ γραφὲν εἰς τὸ γραμματοφυλάκιον τὸ ἐν Μεγάλαι πό- λει ». Πρβ. ἄλλως Ἀθήνας καὶ Ἐλευσίνα, Ὠρωπὸν καὶ Ἀμφιάρειον.

μία (στίχ. 23)³⁵ καὶ ὅτι ὁ Σάων κατεῖχε πιθανῶς τὸ ἀξίωμα κατὰ γε τὰ τελευταῖα τοῦ βίου (πρβ. « τὸν ἱεροφάντην » στίχ. 3 καὶ 18) ἡγουν ὅτι ἀπέ- θανεν ἱεροφάντης ὢν· τοῦτο δὲ ἄγει ἡμᾶς νὰ εἰκά- σωμεν ὅτι τὸ ἀξίωμα κατεῖχετο ὑπὸ τοῦ ἱεροφάν- του μέχρι θανάτου³⁶. Ὅτι δὲ περιήρχετο εἰς μέλη τῆς αὐτῆς οἰκίας μανθάνομεν ἐκ τῶν στίχων 8 καὶ 9. Ἐν τούτοις περὶ ἱεροφαντίας τῶν τοῦ Σάωνος γονέων, ὧν ἄλλως εὐφημοτάτην ποιεῖται τὸ ψήφισμα μνείαν, οὐδεὶς γίνεται λόγος· τοῦτο κατανοεῖται ὑποτιθεμένου λ. χ. ὅτι τις ἐξ αἵματος θεῖος τοῦ Σάωνος ἱεροφάντης πρὸ αὐτοῦ γενόμενος ἀπέθανεν ἅπαις³⁷. Ὅτι δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ δὲν λέ- γεται ἱεροφάντης, τοῦτο πείθει ἡμᾶς μᾶλλον ὅτι τὸ ἀξίωμα πιθανῶς κατεῖχετο ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀν- δρός ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως μέχρι θανάτου, ἥτοι ἦν τὸ λεγόμενον ἰσόβιον· διότι ἄλλως ἐδύνατό ποτε καὶ ὁ Πολύχαρμος νὰ κατασταθῇ καὶ δὴ ἀναγραφῇ ἐν τῷ ψηφίσματι διαρρήδην ἱεροφάντης³⁸.

Περὶ δὲ τῆς ἐν Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις³⁹ ἀπαντώσης ἱερωνυμίας οὐδὲν διδασκόμεθα νέον ἐκ τῆς προκει- μένης ἐπιγραφῆς· διότι ἀναγράφεται μὲν τὸ ὄνομα τοῦ ἱεροφάντου (καὶ πατρόθεν καὶ μητρόθεν καὶ μετὰ τῆς πατρίδος), ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ψήφισμα ἐγέ- νετο μετηλλαχότος⁴⁰ τοῦ ἀνδρός, οὐδεμίαν ἢ ἀνα- γραφὴν ἔχει σημασίαν· ἄλλως δὲ τὰ περισφύζομενα ἱεροφαντῶν ὀνόματα δὲν δύνανται νὰ ἀναφέρονται πάντα εἰς τεθνεώτας⁴¹. Ἐν τούτοις, ἐὰν ὁ Σάων ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἱεροφάντης — ἀπέθανε δὲ ἀνὴρ εὖρωστος καὶ κάλλιστος γενόμενος, οὐχὶ δὲ

³⁵ Περὶ τοῦ ἐν Ἐλευσίνι ἱεροφάντου ὅρα *Töpffer Att. Genealogie* σελ. 54.

³⁶ Πρβ. *Παυσαν. II, 14, 1*, Ἐφ. Ἀρχ. 1883 σ. 79 ἐξ. ἀρ. 7-8, *Töpffer* ἀνωτ. σελ. 51-52.

³⁷ Ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τοῦτον ὁ Σάων καὶ οὐχὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ διεδέξατο, τοῦτο ἱσως λ. χ. διὰ τὴν προδεηκυῖαν τοῦ Πολυ- χάρμου ἡλικίαν συνέβη.

³⁸ Πρβ. λ. χ. *Dittenberger u. Purgold Inscr. v. Olympia* ἀρ. 459 « ἱεροφάντην . . . ἱεροφάντου υἱόν ».

³⁹ Λουκιαν. Λεξιφάν. § 10, *Dittenberger* ἐν *Hermes XX* σ. 13 σημ. 1. Πρβ. *Philon E. A.* 1883 σελ. 83.

⁴⁰ Στίχ. 19 λέξις οὐ σπανία ἐν τοιαύταις ἐπιγραφαῖς. Ἄλλας μετὰ τῆς λέξεως ἢ ἄνευ αὐτῆς ἐπιγραφὰς ὅρα ἐν *Sal. Reinach Épigr. Gr.* σελ. 432, *Cavvadias Fouilles d'Épidaure* σελ. 68 (πρβ. ἀρ. 209 στίχ. 21, 16; ἀρ. 206 στ. 3 ε μετ;), *Bull. de corr. hell. X* σελ. 302 στ. 39.

⁴¹ *Töpffer* ἀνωτ. σ. 52-3. Πρβ. καὶ τὰ ἐν Ἐπιδαύρῳ *Cavvadias* ἀνωτ. ἀρ. 47, 54, 67, 258, πιθανώτατα δὲ 71 καὶ 72· ὁ ἐν ἀρ. 207 τιμώμενος κατήγετο ἀπ' ἀρχαίων ἱεροφαντῶν καὶ δαδούχων (στ. 10), δὲν ὑπῆρξε δὲ ἱεροφάντης (ἀπέθανε νεανίας).

προβεβηκώς (ὅτε πατήρ καὶ ἡ μήτηρ ἔζων ἔτι) — δύναται νὰ εἰκασθῇ ὅτι καὶ ζῶν ἔτι τὴν οὐκ ἀνώνυμος, διότι ἐγένετο ἐπίσημος οὐ μόνον ἐν Μεγαλόπολει ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν (στίχ. 7-8). Ἄλλ' ἐπ' ἴσης, ἐννοεῖται, πιθανὸν εἶναι, ὅτι πρὸ τῆς ἱεροφαντίας ἔτυχε τοιαύτης φήμης

14-15

Βάθρον τετράγωνον κοινοῦ (μετὰ πολλῶν φλεβῶν) λίθου, ἄνευ κόσμου. Ὑψ. 0.79, πλάτ. 0.41, πᾶχ. 0.50. Φέρει δύο ἐπιγραφὰς ἐπὶ παρακειμένων ἐπιφανειῶν, ἔμπροσθεν μὲν τὸ ψήφισμα (ἀριθ. 14), δεξιὰ δὲ τὸ οἱ Ἀχαιοὶ κλπ. (ἀρ. 15). Εὐρέθη ἐνεκτισμένον ἐν τοίχῳ τοῦ πρὸς Ἀνατολὰς τῆς Στοᾶς ἡρειπωμένου ἐκκλησιδίου Ἀγ. Ἀθανασίου· τὴν δὲ ἀνεστραμμένον, ἤγουν ἔχον κάτω τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν, ἕνεκα δὲ τῆς μακρᾶς ἐν ὑπαίθρῳ διαμονῆς καὶ τῆς συστάσεως τοῦ λίθου ἡ τὸ ψήφισμα μάλιστα φέρουσα ἐπιφάνεια ἀπέβη ἀνωμαλωτέρα. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας φέρει δύο τέρμους, ὧν ὁ μὲν μεῖζων ἐν μέσῳ, ὁ δ' ἐλάσσων ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας φέρει ἔμπροσθεν μικρὸν τέρμον. Ἡ ὀπίσθιος ἐπιφάνεια εἶνε ὠμὴ καὶ ὑπόκοιλος, ἐκ τούτου δὲ συνάγεται, ὅτι τὴν που προσηρησμένη, ἴσως πρὸς τῷ βορείῳ τοίχῳ τοῦ προδόμου τοῦ ναοῦ⁴² τῆς Δεσποίνης ἡ παρὰ τὸ βάθρον τοῦ Ἀδριανοῦ (ἀριθ. 4) ἀριστερὰ τῷ εἰς τὸν σηκὸν εἰσιόντι⁴³ οὕτως ὥστε φωτιζόμεναι νὰ ὦσιν εὐανάγνωστοι ἀμφότεραι αἱ ἐνεπίγραφοι ἐπιφάνειαι.

Ὑψος γραμμάτων τοῦ μὲν ἀριθ. 14 εἶνε 0.03 (τοῦ 1^{ου} στίχου) καὶ περ. 0.02 (τῶν ἄλλων), τοῦ δὲ ἀριθ. 15 εἶνε 0.035-0.04. Τὰ γράμματα τῶν δύο ἐπιγραφῶν διαφέρουσιν ἐνιαχοῦ ἀλλήλων. Τὰ τῆς 15 εἰσὶν ἐπιμελέστερον κεχαραγμένα καὶ δισχιδῇ κατὰ τὰ κρὰ· τῆς δὲ 14 τὸ ο ἔνθα μὲν εἶνε στρογγύλον ἔνθα δὲ ἐπίμηκες, τοῦ δὲ μ αἱ μέσαι γραμμαὶ δὲν ἄρχονται εὐθὺς ἀπὸ τῶν ἄνω ἄκρων τῶν σκελῶν.

Τὸ παρὸν ψήφισμα (ἀρ. 14-15) δὲν ἀφίσταται ἴσως πολὺ τῶν χρόνων τοῦ προηγουμένου (ἀρ. 13)· ἡ φράσις καθόλου, τὸ σχῆμα τῶν γραμμά-

⁴² Ἐν Ἀγ. Ἀθανασίῳ εἰσὶ καὶ ἄλλοι τοῦ ναοῦ λίθοι (ἀνεπίγραφοι) ἐνεκτισμένοι.

⁴³ Ὁ ὑποκάτω τέρμος τοῦ λίθου δὲν ἀντίκειται πρὸς τὴν εἰκασίαν ταύτην διότι λείπει τὸ ὑπόβαθρον (πρὸς καὶ τὸ Ἀδριανοῦ βάθρον).

των, γραμματικαὶ τινες ἀρχαὶ ἔστωσαν οἱ πρῶτοι ὑπὲρ τῆς γνώμης λόγοι.

14.

ΨΗΦΙΣΜΑ ΑΧΑΙΩΝ
ΕΔΟΞΕΤΟΙΣ ΑΧΑΙΟΙΣ
ΓΕΛΛΙΟΣ ΒΑΣΣΟΣ ΕΙΠΕΝ
ΗΡΑΚΛΕΙΑΝ ΕΥΜΗΛΟΥΣ
5 ΦΡΟΣΥΝΗΣ ΕΝΕΚΑ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΑΛΛΗΣ ΑΠΑΣΗΣ
ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΑΡΕΤΗΣ ΤΕ
ΤΕΙΜΗΘΑΙ ΕΚΑΣΤΟΘΙ ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΠΑΝΗΓΥΡΕ
10 ΩΝ ΑΝΔΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΨΗ
ΦΙΣΜΑΤΟΥ ΤΟ ΕΝ ΣΤΗΛΗ ΤΟΥ
ΑΝΔΡΙΑΝΤΟΣ ΕΝ ΓΕΓΡΑ
ΦΘΑΙ ΟΤΙ ΩΣ ΑΝ ΗΡΑΚΛΕΙ
ΑΣ ΕΥΜΗΛΟΥ Η ΜΝΗΜΗ
15 ΑΙΔΙΟΣ ΕΙΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙ
ΓΜΑΣ ΦΡΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΕΥΣΕ
ΒΕΙΑΣ ΑΙ ἄλλαι ΑΧΑΙΙΔΕΣ
ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΧΟΙΕΝ

Ψήφισμα Ἀχαιῶν.

Ἔδοξε τοῖς Ἀχαιοῖς·

Γέλλιος Βάσσος εἶπεν

Ἡράκλειαν Εὐμήλου σω-

5 φροσύνης ἕνεκα καὶ τῆς

ἄλλης ἀπάσης

γυναικείας ἀρετῆς τε-

τειμῆσθαι ἐκάστοθι τῶν

ἐλληνίδων πανηγύρε-

10 ων ἀνδριᾶσ[ι] καὶ τὸ ψή-

φισμα τοῦτο ἐν στήλῃ τοῦ

ἀνδριάντος ἐνγεγρά-

φθαι, ὅπως ἂν Ἡρακλεί-

ας Εὐμήλου ἡ μνήμη

15 αἰδὶος εἴη καὶ παραδει-

γμα σωφροσύνης καὶ εὐσε-

βείας αἱ ἄλλαι Ἀχαιίδες

γυναῖκες ἔχοιεν.

15.

ΟΙΑΧΑΙΟΙ
ΗΡΑΚΛΕΙΑΝ
ΕΥΜΗΛΟΥ
ΑΡΜΟΔΙΟΥ
5 ΓΥΝΑΙΚΑΔΙΑ
ΣΩΦΡΟΣΥΝΗΝ

Οἱ Ἀχαιοὶ

Ἡράκλειαν

Εὐμήλου,

Ἀρμοδίου

γυναῖκα, διὰ

σωφροσύνην.

Τῆς «ἐκάστοθι τῶν ἐλληνίδων πανηγύρεων» τιμηθείσης Ἡρακλείας Εὐμήλου δὲν εὐρέθη ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐπιγραφή, οὐδ' ἀλλαχόθεν, ὅσον ἐγὼ οἶδα, ἔγνωσται ἢ γυνή⁴⁴.

16

Τὸ ἐξῆς βάθρον ἐδημοσιεύθη μικροῖς γράμμασιν ἐν Δελτ. Ἀρχαιολ. 1890 σελ. 45. Νῦν κεῖται ἐν τῷ Μουσείῳ Μεγαλοπόλεως Ἐνταῦθα παρέχουμεν κατωτέρω πανομοιότυπον τῆς ἐπιγραφῆς.

Εὐρέθη ἐν τῷ σηκῷ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης πρὸς Β. τοῦ νοτίου θυρώματος. Ἐχει δὲ σχῆμα κορμοῦ δένδρου μετ' ὅζων κατὰ τόπους. Τοῦ βάρους σφίζεται τὸ ἄνω (ἐφ' οὗ καὶ ἡ ἐπιγραφή) τεμάχιον καὶ τρία ἕτερα τεμάχια· τῶν τελευταίων τούτων τὰ μὲν δύο ἔχουσιν ὕψος 0.55 καὶ 0.30, τὸ δὲ κατώτατον, ἔχον ὕψος 0.70 καὶ διάμετρον κάτω 0.33 (ἄνευ τόρμου κάτω), καταλήγει εἰς περιφερῆ ἐκ ζωνῶν ἥτοι κυματίων καὶ πλίνθου συγκειμένην βάσιν. Τὰ τρία ταῦτα τεμάχια οὔτε ἀλλήλοις προσαρμόττουσιν οὔτε τῷ ἐνεπιγράφῳ τεμαχίῳ, δῆλον ὅμως ἐκ τῆς τέχνης καὶ τοῦ μεγέθους ὅτι τῷ αὐτῷ ἀνήκουσι βάθρῳ.

Τὸ δὲ ἀνώτατον τεμάχιον, (διαμ. κάτω 0.15) δίχα κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τεθραυσμένον, ἐντείνε-νεται διὰ κυματίου πρὸς τὰ ἄνω (διαμ. 0.28) καὶ φέρει ὑπὸ τὸ χεῖλος ἐπιγραφὴν ἐξ στίχων, ὧν οἱ δύο τελευταῖοι χωρίζονται ἀπὸ τῶν πρώτων δι' ἀναγλύπτου ζώνης κύκλῳ τὸν κορμὸν περιθεούσης. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια περιφερῆς οὔσα φέρει παρὰ τὸ χεῖλος πέριξ λεπτὴν ἀβαθῆ αὐλακα ἥτοι κύκλον (ὁμόκεντρον τῷ χεῖλει), οὗ τὸ ἐμβαδὸν εἶνε ὡμότερον εἰργασμένον πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἀναθήματος.

Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὧδε (κλίμ. σχεδὸν 1/3):

ΒΑΣΙΛΕΥΣ
ΙΟΥΛΙΟΣ ΕΠΙΦΑΝΗΣ
ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΣ ΔΕΣΠΟΙΝ
ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΑ ΔΩΡΟΝ

ΕΠΙΦΕΡΕΟΣ
ΣΩΤΗΡΙΧΟΥ

Βασιλεὺς

Ἰούλιος Ἐπιφανὴς
Φιλόπαππος Δεσποίν[αι]
καὶ Σωτήρα[ι] δῶρον.

5 Ἐπὶ ἱερέος
Σωτηρίχου.

Τὸ ὄνομα Φιλόπαππος ἀναμνησθεὶς τὸν ἀναγνώστην εὐθὺς τὸν ἐπὶ τοῦ Ἀθήνησι μνημείου⁴⁵ τιμώμενον. Καὶ δὲν ὑπῆρξε μὲν οὗτος τῷ ὄντι βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τῷ 72 μ. Χ. γενομένην κατάλυσιν τῆς βασιλείας τὸ ὄνομα ἔφερον καὶ οἱ υἱοὶ⁴⁶ καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις ἔγγονος⁴⁷ τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Κομμαγενῆς. Τὸ ἐπώνυμον ὅμως Ἐπιφανὴς, τὸ ἐπὶ τοῦ ἐν Λυκοσούρᾳ βάρους ἀναγραφόμενον, παρέχει τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἐνταῦθα δὲν ἔχομεν τὸν αὐτὸν καὶ ἐν Ἀθήναις Φιλόπαππον· διότι οὗτος, καθ' ὃ εἰκάζεται ἐκ τῆς τοῦ ἐπωνύμου ἀπουσίας, ἥτις παρατηρεῖται ἐν τοῖς πολλοῖς ἐκεῖ ἀναγραφόμενοις ὀνόμασι τε καὶ ἀξιώμασι, πιθανῶς δὲν ἔφερον αὐτό⁴⁸.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς ὁ τελευταῖος βασιλεὺς καλεῖται κυρίως Ἀντίοχος (Δ'), ὁ πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ καλεῖται κυρίως Ἐπιφανὴς⁴⁹, φαίνεται μᾶλλον ὅτι τὸν υἱὸν τοῦτον ἔχομεν ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς. Οὗτος, καθ' ὃ ἐκ τῆς μνηστείας⁵⁰ αὐ-

⁴⁴ Τὸ ὄνομα Βάσσης προστεθῆτω ὡς ἐκ περισσοῦ εἰς τὰ ἐν *In-schriften von Olympia* ἀρ. 460 συμπληρούμενα, καίτοι βεβαίως ὑπονοεῖται ἐκεῖ διὰ τοῦ *u. s. w.*

⁴⁵ C.I.A. III 557 καὶ Addenda 557· πρβ. Mommsen ἐν *Mitth. des ath. Inst.* 1876 σελ. 27-39, Théod. Reinach ἐν *Revue des Études grecques* 1890 σελ. 362-380.

⁴⁶ Tacit. Hist. II 25 (rex Epiphanes)· C.I.A. III 557 (b). Νομίσματα τῶν δύο υἱῶν (πρβ. Eckhel *Doctrina num.* III, 258) ὅρα *Head Historia num.* σελ. 653, Babelon *Les rois de Syrie* κλπ. 1890 σελ. 222 (πρβ. σ. CCXIV ἐξ.). Ἀνάλογον τὸ περὶ Πακόρου «rex Parthorum Pacorus» (Tacit. Hist. V, 9) ἀντὶ «regis filius».

⁴⁷ Πλούταρχ. Συμποσ. Προβλ. I 10, 1=628^b «Φιλοπάππου τοῦ βασιλέως ταῖς φυλαῖς ὁμοῦ πάσαις χορηγοῦντος» (ἐν Πλουτ. Πῶς ἂν τις διακρ. τὸν κόλακα τοῦ φίλου § 1=48^e φέρεται ἀπλῶς «Ἀντίοχε Φιλόπαππε»)· C.I.A. III 557 (b).

⁴⁸ Mommsen ἀνωτ. σελ. 37. Ὑποτίθεται ἡ γνώμη ὅτι αἱ ἐν C.I.A. III 557 τρεῖς ἐπιγραφαὶ a, b, d ἀναφέρονται εἰς τὸν αὐτὸν ἄνδρα, τὸν τιμώμενον (Dittenberger ἀνωτ. σημ. 45, πρβ. Mommsen ἀνωτ. σελ. 36). Πρβ. τὰ δύο βιβλία τοῦ Πλουτάρχου (ἀνωτ. σημ. 47), C.I.A. III 78 (κατὰ Dittenberger καὶ 1020) 238^a, 238^b.

⁴⁹ Ἰώσηφ. Ἰουδ. πολέμ. V 14, 3, VII 7, 2-3, Ἰουδ. Ἀρχαιολ. XIX, IX, 1 (=355), Tacit. Hist. ἀνωτ., C.I.A. III 557 (b,d).

⁵⁰ Ἡ Δρούσιλλα κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς (Ἀγρίππα Α') τῷ 44 μ. Χ. ἦν ἐξ ἐτῶν, καθωμολόγητο δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς πρὸς γάμον «Ἐπιφανεί, τοῦ δὲ τῆς Κομμαγενῆς βασιλείας Ἀντίοχου υἱὸς ἦν οὐ-

τοῦ συνάγεται, ἐγεννήθη πρὸ τοῦ 38 μ. Χ., μετέσχε δὲ τῆς ἐν Βητριάκῳ μεταξὺ Ὁθωνος καὶ Οὐιδελίου γενομένης μάχης τῷ 69⁵¹ καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου⁵² τῷ 70. Τῷ δὲ 72 ἀντίστη ἐρρωμένως μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Καλλινίκου κατὰ τῶν Ρωμαίων ὑπὲρ τῆς πατρικῆς ἀρχῆς, μεθ' ὃ ἐφυγον ἀμφοτέροι πρὸς Οὐολογέσην τὸν τῶν Πάρθων βασιλέα, παρ' ᾧ πάσης τιμῆς ἠξιώθησαν⁵³. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτῶν Ἀντίοχος φυγὼν μεταξὺ εἰς Κιλικίαν συνελήφθη καὶ ἤγετο εἰς Ρώμην δέσμιος, ἀφείθη ὅμως ἐντολῇ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ νὰ διάγῃ ἐν Λακεδαίμονι, χορηγηθεῖσιν αὐτῷ ἅμα μεγάλων προσόδων χρημάτων «ὅπως μὴ μόνον ἄφθονον ἀλλὰ καὶ βασιλικὴν ἔχοι τὴν δίαίταν»⁵⁴. Τοῦτο μαθόντες οἱ υἱοὶ ἐθάρρησαν, ἐπιστείλαντος δὲ καὶ τοῦ Οὐολογέσου ὑπὲρ αὐτῶν, ἀνέλαβον ἐλπίδας διαλλαγῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος· δόντος δὲ τούτου τὴν ἄδειαν εἰς Ρώμην παρεγένοντο, «τοῦ τε πατρὸς ὡς αὐτοῦ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος εὐθὺς ἐλθόντος, πάσης ἀξιούμενοι τιμῆς κατέμενον ἐνταῦθα»⁵⁵.

Καὶ ὁ μὲν πατὴρ (Ἀντίοχος Δ') ἔμεινε πιθανῶς μέχρι θανάτου ἐν Ρώμῃ⁵⁶. Τὸ αὐτὸ δὲ δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ ῥηθῇ περὶ τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἂν ἡ ἐν C.I.A. III 78 ἐπιγραφή, ἡ ἀναγράφουσα «ἄρχοντα καὶ ἀγωνοθέτην Διονυσίων Γάιον Ἰούλιον Ἀντίοχον Ἐπιφανῆ Φιλόπαππον⁵⁷ Βησαιέα», ἀναφέρεται μὲν εἰς αὐτόν (*Mommsen* ἀνωτ. σελ. 37),

τος» (Ἰώσηφ. Ἰουδ. Ἀρχ. ἀνωτ.). Κατωτέρω δὲ (Ἰώσ. αὐτ. XX, VII, 1) μαρτυροῦμεν ὅτι οὗτος «παρητήσατο τὸν γάμον μὴ βουλευθεὶς τὰ Ἰουδαίων ἔθνη μεταλαβεῖν καίπερ τοῦτο ποιήσειν προὔπεσχημένος αὐτῆς τῇ πατρί». Ἐκ τῆς υποσχέσεως ταύτης καὶ ἐξ ἄλλης μαρτυρίας (Ἰώσ. Ἰουδ. πολ. VII, 7, 2), καθ' ἣν τῷ 72 μ. Χ. ἦν ἔτι νέος (τὸ παῖς τοῦ συγγραφῆως σημαίνει ἀπλῶς νέος), συνάγεται ὅτι ἐγεννήθη μὲν πρὸ τοῦ 38, ἀλλ' οὐχὶ εὐθὺς οὐδ' αὖ πολλοῖς ἔτεσι πρότερον.

⁵¹ Tacit. Hist. II 25 «vulneratur rex Epiphanes, impigre pro Othone pugnam ciens».

⁵² Ἰώσ. Ἰουδ. πολ. V 11, 3· πρβ. Tacit. Hist. V. 1.

⁵³ Ἰώσ. Ἰουδ. πολ. VII 7, 2.

⁵⁴ Αὐτ. VII 7, 3. Ἐν ἐπείτρεπεν ἐντελῶς τὸ ὄνομα καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐν Λακεδαίμονι διατριβῆς, ἐδύνατο νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οὗτος ἐστὶν ὁ τὸ δῶρον ἐν Λυκοσούρᾳ ἀναθεῖς.

ἀνάγεται δὲ εἰς τοὺς μεταξὺ 90 καὶ 100 μ. Χ. χρόνους (*Dittenberger* C.I.A. ἀνωτ.).

Ἄν τὸ ἐν Λυκοσούρᾳ δῶρον τοῦ Φιλοπάππου ἦτο ἀγαλμάτιον ἢ ἄλλο, οἷόν τι λ. χ. τῶν ἐν C.I.A. III 238^a (πρβ. 238^b) καταλεγόμενων, δὲν δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν, πάντως ὅμως ἦν ἀναλόγως τοῦ βάρους μικρὸν τὸ μέγεθος.

Περὶ τοῦ καὶ ἄλλαις θεαῖς διδομένου ἐπωνύμου Σώτειρα πρβ. Πausan. VIII 31, 1-2 «τὴν Κόρην δὲ Σώτειραν καλοῦσιν οἱ Ἀρκάδες»⁵⁸. ἐν Σπάρτῃ δὲ ὑπῆρχε ναὸς Κόρης Σωτείρας⁵⁹.

Οἱ δύο τελευταῖοι τῆς ἐπιγραφῆς στίχοι ἐχαράχθησαν πιθανῶς ὑπ' ἄλλου ἢ ἡ ἀνάθεσις τεχνίτου, εἰ μὴ προσετέθησαν ὀλίγῳ ὕστερον· διότι καὶ ἀμελέστερόν εἰσιν ἐγλυμμένοι καὶ νεώτερον φαίνονται φέροντες γραφῆς σχῆμα· τὸ ε καὶ σ μάλιστα κατὰ διττὸν εἰσι τρόπον ἐν τοῖς στίχοις τούτοις γεγραμμένα. Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἱερέως εἰρήσθω ἐν παρέργῳ ὅτι Σωτήριχος μνημονεύεται ἐν Μεγαλόπολει⁶⁰ παιδίον Σπεδιανοῦ, ἀγωνοθετήσαντος «τῶν Λυκαίων καὶ Καισαρήων», καὶ Ἰουλίττης, ἡ ἀλλαχοῦ⁶¹ ἀνήλωσεν «ὑπὲρ τῆς Λυκαειτῶν φυλῆς». Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται φαίνονται νεώτεραι τοῦ ἐν Λυκοσούρᾳ βάρους, συγγένεια ὅμως τοῦ ἐνταῦθα ἱερέως καὶ τοῦ ἐν Μεγαλόπολει παιδίου τοῦ Σπεδιανοῦ δὲν ἀποκλείεται.

⁵⁵ Ἰώσ. αὐτ.

⁵⁶ Ἦν ἡδὴ προδεδικῶς τὴν ἡλικίαν (πρβ. καὶ «ἐπὶ γήρως» Ἰώσ. αὐτ. V 11, 3).

⁵⁷ Οὗτος φέρει πάντα, πλην τοῦ βασιλεύς, τὰ ὀνόματα τοῦ ἐν Λυκοσούρᾳ δωρητοῦ.

⁵⁸ Πρβ. ἄλλως καὶ τάδε: «Κόρης τῆς Σωτείρας» Mitth. des ath. Inst. IX, 17, «[Κόραι] ταῖς Σωτείραις» Bulletin de corr. hell. IV 473, «τῆς Σωτήρας Κόρης» (δὲς) Bull. XIV 537.

⁵⁹ Πausan. III 13, 2.

⁶⁰ Excavations at Megalopolis (1890-91) σελ. 139-40, ἀρ. XXVI (*Richards*).

⁶¹ Αὐτ. ἀρ. XVII.

B. I. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Ἐν τῇ περὶ Ὀρικοῦ δημοσιευθείσῃ πραγματείᾳ ἡμῶν (Ἀρχ. Ἐφημ. 1895 τευχ. Δ' σελ. 221 καὶ ἐξ.) ἐγράφομεν, προκειμένου περὶ τοῦ ἐν Ὀρικοῦ θολωτοῦ τάφου, ὅτι ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τυμβωρύχων. Τὸ ἀκριβὲς εἶνε — καὶ τοῦτο πάνυ εὐχαρίστως ἐπανορθοῦμεν — ὅτι πρῶτος ὁ Milchhöfer ἀνεγνώρισεν ὡς «θολωτὸν τάφον» τὸ ὕψωμα ὅπερ ὑπὸ τοῦ Bernhadi ᾗδ ἐν Karten v. Attika ἐσημειώτο ὡς «Tumulus».

B. Σ.

9

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΜΕΤΑ ΧΑΡΩΝΕΙΟΥ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ

(Πίν. 5).

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνάγλυφον εὑρηται νῦν ἐν τῇ ἐμῇ πατρικῇ οἰκίᾳ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βουλῆς, 20, ἀριστερᾷ τῷ ἀνιόντι τὴν κλίμακα, μετενεχθὲν ἐκεῖσε ἐκ τῆς παρὰ τὴν Πύλην τῆς Ἀγορᾶς, ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν «Ἀρεως» καὶ «Ποικίλης» ιδιοκτησίας ἡμῶν, ὅπου πρὸ δεκαπενταετίας περίπου ὁ πατήρ μου ἀνασκάπτων τὸ ἐκεῖ γήπεδον ἀνεῦρε τὸ πρῶτον αὐτὸ ἐπὶ ἐδάφους πέντε σχεδὸν μέτρων ταπεινοτέρου τῆς ὁδοῦ καὶ ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸ τῆς Στοᾶς τοῦ Ἀττάλου. Ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ συνανευρέθησαν καὶ λείψανα ἀρχαῖα, οἷον συντρίμματα κίωνων καὶ στυλοβατῶν, μαρτύρια πιθανὸν προεκτάσεώς τινος τῆς ἐκεῖ που ἰδρυμένης ῥωμαϊκῆς Ἀγορᾶς, ὡς δείκνυσι καὶ ἡ ἔτι διασφoζομένη Πύλη, ἡ ὀρθῶς ὑπὸ τῆς παραδόσεως ὡς Πύλη Ἀγορᾶς φερομένη, ἐσφαλμένως δ', ὡς νῦν ἀπεδείχθη, εἰς Ἀρχηγέτιδος Ἀθηναῖς ναὸν ὑπ' ἐνίων ἀρχαιολόγων μεταβαπτισθεῖσα¹.

Τὸ μικρὸν τοῦτο ἀρχαιολογικὸν εὑρημα δὲν στερεῖται σημασίας τινὸς καὶ διὰ τὸ σχῆμα καὶ διὰ τὴν περιέργον παράστασιν. Δυστυχῶς δ' ὅμως εἶνε τοσοῦτον ἐφθαρμένον καὶ ὑπὸ σκαπάνης ἔσως πολυλαχοῦ τεθραυσμένον, ὥστε αἱ μορφαὶ καὶ τὰ σχήματα μόνον εἶνε ὁρατά, λίαν συγκεχυμένη δ' ἡ ὅλη παράστασις φαίνεται καὶ μόνον εἰκασίας καὶ ὑποθέσεις ἐπιτρέπουσα ἡμῖν νὰ ἐξενέγκωμεν περὶ αὐτῆς

Τὸ ἀληθὲς τοῦτο «fruste», ὡς λέγονται γαλλιστὶ τὰ ἡκρωτηριασμένα καὶ λίαν κατεστραμμένα γλυπτὰ, εἶνε μαρμάρινον ἐπιτύμβιον οὐχὶ μέγα τὸ σχῆμα, μήκους μὲν ὅν 50 ὑφεκατ., πλάτ. 30, ὕψ. δὲ 0,45, τοῦ δ' ἀναγλύφου 0,25. Τὸ ὅλον ὁμοιάζει ἐντελῶς πρὸς τὰς τεφροδόχους κάλπας ἢ λάρνακας, τὰς Aschenurnen (urnes cinéraires) τῆς Τυρρηνίας, ἰδίᾳ τοῦ Volterra, Chiusi κλπ. Ἀλλὰ τὸ περιέργον εἶνε ὅτι μόνον κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιά-

ζει τοὺς τυρρηνικοὺς σαρκοφάγους, καθόσον τὸ μικρὸν ἡμῶν ἐπιτύμβιον τυγχάνει ὁλόλιθον, (massif) εἶνε δηλ. δι' ὅλου πεποιημένον, ὡς λέγει ταῦτα ὁ Παυσανίας καὶ οὐχὶ κενὸν ἔσθθεν. Παράστασιν ἀνάγλυπτον φέρει μόνον ἔμπροσθεν, ἄνωθεν δέ, ὡς αἱ τῆς Τοσκάνης, γλυπτὴν γυναικείαν μορφήν, ἀκέφαλον, κατακεκλιμένην ἐπ' ἀγκῶνος, ἡμίγυμνον δέ, τῶν σκελῶν περιελιγμένων ἐντὸς πέπλου. Παρ' αὐτῇ ὅπισθεν ὑπάρχει σύντριμμα λίθου ὥσπερ κίονος ἢ μᾶλλον ἀγάλματος, οὗ ἀποσπασθέντος καὶ ἐκκοπέντος ἀπέμεινε μόνον τὸ κατώτατον μέρος.

Ἀλλὰ πολὺ σπουδαιότερα εἶνε ἡ ἀνάγλυφος παράστασις ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν μέρους τῆς σαρκοφάγου. Ἐπ' αὐτῆς παρίστανται τέσσαρες μορφαί, ὧν αἱ λεπτομέρειαι καὶ ὁ χαρακτήρ ἐντελῶς διαφεύγουσιν ἡμᾶς διὰ τὸ λίαν ἐφθαρμένον τοῦ μνημείου. Καὶ ἀριστερόθεν εἰς τὸ ἄκρον ἐντελῶς εἶνε ἀπεικονισμένη περιέργως πως ναῦς ἢ ἀκάτιον, τῆς πρῶρας μόνον αὐτοῦ ὁρατῆς, ἐφ' ἧς ἴσταται κεκυφῶς πρὸς τὰ ἔμπροσ γέρων μετὰ πύλου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ μὲ πώγωνα καθειμένον, ἐξωμίδα δὲ περιβεβλημένος. Εἰς τὰς ἐκτεταμένας ὅπως δεχθῶσιν τι χεῖρας τοῦ γέροντος τούτου ἡ πλησίον σπεύδουσα ἀνδρική μορφή διὰ τῆς ὀρεγνυμένης χειρὸς ἐντίθησιν ἀντικείμενον ἀφανὲς λίαν καὶ δυσκατάληπτον. Ὁ νεανικὸς οὗτος τὸ σχῆμα ἀνὴρ καὶ μὲ τὸν δεξιὸν πόδα ἐπιβαίνων ἐπὶ τοῦ δίκην ἄρματος ἐσχηματισμένου πλοίου ἀναπολεῖ τὸν Ἑρμῆν μὲ τὸ κηρύκειον ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ μὲ τὴν χλαμύδα κυμαινομένην πρὸς ταῦτά ἐκ τῆς σφοδρότητος τῆς κινήσεως.

Μετὰ τοὺς δύο τούτους ἔχομεν πλησίον πρὸς τὸ εὐώνυμον ἕτερον κεχωρισμένον σύμπλεγμα ἐκ δύο μορφῶν, ὧν ἐπίσης τὸ σχῆμα καὶ ἡ ἔκφρασις εἶνε λίαν ἀσαφῆ. Φαίνονται δ' ἀμφοτέροι καθήμενοι ἐπὶ βράχου. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος εἶνε ἀνὴρ ὀκλάζων τοὺς πόδας, ὡς σάτυρος, τοῦτο δὲ προσμαρτυρεῖ καὶ ἡ κεφαλὴ πρὸς τὰν ὡς δεικνύουσα ἰχνη κερατίων, ἅτινα θὰ ἐσήμαινον αὐτὸν ὡς Πᾶνα. Διόλου δ' ἀπίθανον νὰ ᾔτο Πᾶν οὗτος κατὰ τὸ ἀν-

¹ Ὁρβοτέρα ἴσως πασῶν ἢ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀρχαιολόγων γνώμη εἰς Πρόστασιν Ἀθηναῖς Ἀρχηγέτιδος αὐτὴν μετονομασάντων. Καὶ ἦν ὄντως αὕτη Πρόστασις τις ἐκ τεσσάρων δωρικῶν κίωνων Στοᾶς τινος ἐπὶ Ῥωμαίων ἰδρυθείσης καὶ οἶονεῖ Προπύλαιον τῆς τῶν Ἀθηναίων Ἀγορᾶς.

θρωπινώτερον σχῆμα, ὅπερ πολλάκις ἔδιδον αὐτῷ οἱ καλλιτέχναι τὸ πάλαι, ποιοῦντες οὐχὶ αἰγοσκέλη, οὐδὲ τραγόπουν. Διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ πρὸ τοῦ στόματος τὴν σύριγγα, διότι οὐδὲν ἕτερον δύναται νὰ ᾗ τὸ ἐκεῖ τετραγωνικὸν γεγλυμμένον ἀντικείμενον. Εὐθὺς παρ' αὐτῷ καὶ ἐν κατατομῇ, πρὸς τοῦτον δ' ἐστραμμένη παρίσταται γυνή, ἥτις διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἔχεται τῆς αὐτῆς ἐπίσης χειρὸς τοῦ πρὸς Πᾶνα ὁμοιάζοντος ἀνδρός.

Τὸ ὅλον σύμπλεγμα πρὸς τοῦτο τὸ ἄκρον τοῦ ἀναγλύφου κλείει δένδρον, πιθανῶς κυπάριστος, ἢ ἕτερόν τι φυτὸν ἐκ τῶν ἐπιτυμβίων.

Ἰδοὺ ἐν συνόψει ἡ παράδοξος αὕτη παράστασις τῆς μικρᾶς σαρκοφάγου, ἥτις δὲν θὰ ᾗτο καὶ λίαν κακῆς τέχνης, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τινων σφζομένων τμημάτων καὶ ἐκ τῆς ἐν γένει διαθέσεως τῶν σωμάτων καὶ τῆς κινήσεως αὐτῶν. Πλὴν τί αὕτη σημαίνει; Ἰδοὺ ζήτημα λίαν δύσλυτον, καθόσον οὐδὲν ἡμῖν σαφές τὸ ἀνάγλυφον παρέχεται. Ἐάν ὁ γέρων πρῶτος εἶνε ὁ Χάρων, τότε τὸ ἡμέτερον ἐπιτύμβιον προσκτᾶται μεγίστην σημασίαν, διότι θὰ εἶνε ἴσως τὸ μόνον ἐπιτύμβιον μαρμάρινον ἀνάγλυφον τὸ διασφῶν ἡμῖν χαρώνειον παράστασιν. Ναὶ μὲν ὑπάρχει ἕτερόν τι, τὸ γνωστότατον ἐν τῷ Κεραμεικῷ, τὸ παρὰ τὴν σημερινὴν Ἀγ. Τριάδα ἐπιτύμβιον, ὅπερ ἐσπούδασαν ἰδίᾳ ὁ Salinas ἐν τοῖς «*Monumenti sepolcrali scoperti presso la chiesa della S. Trinità, Torino. 1863*», ὁ κ. Περβάνογλου, εἴτα δὲ καὶ ὁ κ. Ρουσόπουλος ἐν Ἑφημ. Φιλομαθῶν ἀριθ. 736, πλὴν εἶνε λίαν ἀμφίβολον, ὡς καὶ ὁ Duhn καὶ αὐτὸς δ' ὁ Salinas παρατηρεῖ, ἐάν τὸ μὲ τέσσαρας κώπας πλοιάριον ἐκεῖνο εἶνε τὸ περίπυστον ἀκάτιον τοῦ Χάρωνος. Ἐπειτα δὲ καὶ ἡ στάσις τούτου πρὸς τοὺς γέροντας τοὺς ἐστιωμένους δὲν αἰνίττεται οὐδαμῶς συγγενῇ τινα πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Χάρωνος κίνησιν. Μᾶλλον λοιπὸν ἐν αὐτῷ παρίσταται ἄλιεύς τις, οἷος θὰ ᾗτο ὁ ἀποθανών, καὶ σχετικὴ πρὸς τὴν ἄλιευτικὴν αὐτοῦ δεξιότητα εὐτυχῆς καὶ ἄφρονος εὐωχία, οὐχὶ δὲ πρὸς ναυάγιον ἀναφερομένη παράστασις ὡς ἄλλοι εἶχασαν¹.

¹ Ἐκτός τούτου φίλος ἀρχαιομαθὴς ἀνέφερεν ἡμῖν καὶ ἕτερον μαρμάρινον ἀνάγλυφον μετὰ χαρωνείου παραστάσεως ἐν Πορταρῇ τῆς Θεσσαλίας, πλὴν οὐδὲν ἀκριβῶς περὶ τούτου γνωρίζομεν.

Ἄλλ' ἐάν ἀνάγλυφον ἕτερον δὲν διασφῶξῃ ἡμῖν χαρώνειον παράστασιν, πλείσται τὸν ἀντικείμενον τοιαῦται ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῶν λευκῶν ληκύθων, τῶν θαυμαστῶν τούτων μνημείων τῆς νεωτέρας ἀττικῆς Ἀγγειοπλαστικῆς, αἵτινες παρέχονται ἡμῖν ἐκ τὸς τῆς πληθύος τῶν πρὸς τὰ ἐπιτάφια καὶ περὶ τὰ τῆς ἐκφορᾶς ἔθιμα καὶ ὑποδείγματα ἅμα ἄριστα τῆς τότε συγχρόνου Γραφικῆς καὶ τῆς τεχνοτροπίας τῶν ἀπὸ Ἀπολλοδώρου καὶ ἐφεξῆς χρωματιστῶν ἢ σκιαγράφων.

Ἐπὶ τῶν ληκύθων λοιπὸν πολλάκις ἀπαντᾷ ὁ Χάρων καὶ παρ' αὐτὸν ἔστιν ὅτε καὶ ὁ Ψυχοπομπὸς Ἑρμῆς, ὡς ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου. Τὰς παραστάσεις ταύτας ἐσπούδασαν ἤδη πολλοὶ ἔγκριτοι ἀρχαιολόγοι, ἰδίᾳ δὲ ὁ Duhn ἐν τῇ *Archäologische Zeitung* τοῦ Βερολίνου τοῦ 1885 σελ. 1-24 ἐν ἄρθρῳ μεστῷ αισθητικῆς ἀντιλήψεως καὶ καλλιτεχνικῆς τοῦ πράγματος διατυπώσεως, ἐπιγραφομένῳ δὲ «*Charondarstellungen*». Ἐν αὐτῷ ἰδίᾳ περιγράφει καὶ ἀναλύει δύο τοιαύτας χαρωνείους παραστάσεις κεραμείων ἀναγλύφων (Terracotta - Reliefs) μετὰ λειψάνων χρωματισμοῦ, τοῦ μὲν ἐκ τοῦ ἐν Βερολίνῳ Μουσείου, τοῦ δ' ἑτέρου, προτέρου κτήματος *Lecuyer*, νῦν δὲ τοῦ ἐν Βιέννῃ πρίγκιπος *Lichtenstein*. Πρὸ τοῦ Duhn ὁ ἡμέτερος σεβαστὸς συνάδελφος κ. Μυλωνᾶς ἐν τῷ *Bulletin de Correspondance Hellénique* τοῦ 1877 ἐν ἄρθρῳ *Περὶ χαρωνείων παραστάσεων* πάντα τὰ σχετικὰ μέχρις αὐτοῦ γνωστὰ μνημεῖα ἀναφέρει καὶ λεπτομερῶς περιγράφει.

Ἀλλὰ τὴν ἐκτενεστάτην πραγματείαν περὶ αὐτῶν συνέταξεν ὁ εἰδικῶς περὶ τὰς ληκύθους τῆς Ἀττικῆς ἀσχοληθεὶς γάλλος ἀρχαιολόγος κ. *Pottier* ἐν τῇ «*Étude sur les lécythes blancs attiques à représentations funéraires, Paris 1883*». Ἐν τῷ III κεφ. σελ. 34 ὁ Pottier πραγματεύεται τὰ τῆς ἐς Ἄδου Καταβάσεως (*La descente aux Enfers*), ἀναφέρων πάσας τὰς σχετικὰς ἐπὶ ληκύθων παραστάσεις. Καὶ φέρεται μὲν ποτε καὶ ὁ ψυχοπομπὸς Ἑρμῆς ὁμοῦ μετὰ τοῦ Χάρωνος ἐπ' αὐτῶν, πλὴν τοῦτο εἶνε σπανιώτερον, ὡς ἐν τῇ ἐν Μονάχῳ, (*Stackelberg, Gräber der Hellenen, taf. 47. O Jahn, Vasensammlung zu München, N° 209*) καὶ ἐν τῇ ἐξ Ἀθηνῶν (Μυλωνᾶς, *Bull. de Corr. Hellén. III, σελ. 177, 2, ταύτης*

πίνακα παρέχεται λαμπρόν ὁ Pottier ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ πίν. III). Τοῦ Χάρωνος μόνου παραστάσεις διασφύζουσι δέκα καὶ ἑπτὰ καὶ πλέον λήκυθοι, ἃς λεπτομερῶς περιγράφει αὐτὸς ὁ Pottier καὶ εἰς ὃν παραπέμπομεν, ἵνα μὴ ἐνταῦθα μακρηγορῶμεν, τὸν βουλόμενον νὰ λάβῃ σαφῇ ιδέαν τῶν παραστάσεων τούτων.

Ἡ παράστασις τοῦ Χάρωνος φαίνεται τισιν ὅτι δὲν ἦτο καὶ λίαν παλαιά, διότι ὁ Ὅμηρος οὐδαμῶς ἀναφέρει τὸν πολὺν πορθμέα τῆς Ἀχερουσίας. Αἱ Κῆρες καὶ ὁ Θάνατος εἶνε παρὰ τῷ Ποιητῇ οἱ δαίμονες οἱ κομίζοντες τὰς ψυχὰς καὶ τὰ ἀμεινῆνὰ κάρηνα ἢ τὰ εἶδωλα τῶν τεθνεώτων εἰς τοῦ Πλούτωνος τὰ βασίλεια. Καὶ αὐτοῦ τοῦ ψυχοπομποῦ Ἑρμοῦ ἡ ὑπουργία τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ μνημονεύεται· τὰ περὶ τοῦ Θανάτου ἐπακριβῶς διέλαβεν ὁ πολὺς Robert ὑπὸ ὁμωνύμῳ τίτλῳ ἐν τῷ *Βιγκελμαρείῳ Προγράμματι* Ὁ Χάρων ἐν τούτοις ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ ὑπῆρχεν ἔκπαι, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ συγγενοῦς τυρρηνικοῦ Charun, πρὸς ὃν ὁμοιάζει διὰ τὸ σατανικὸν τῆς ὄψεως, τὸ στυγερόν καὶ ἐκδικητικὸν καὶ ὁ παρὰ τῷ λαῷ ἡμῶν ἔτι πιστευόμενος καὶ μυθολογούμενος Χάρος. Ὅτι δὲ ἦν παλαιότητα ἢ εἰς αὐτὸν πίστις ἀποδείκνυσι καὶ τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὸν Ε' ἤδη αἰῶνα π. Χ. ὁ μέγας Πολύγνωτος ἔγραφε τὸν στυγερόν πορθμέα ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς Δελφικῆς Λέσχης. Ἰδοὺ ὁ Πausanias πῶς γράφει περὶ αὐτοῦ: «Ἵδωρ εἶναι ποταμὸς ἔοικε, δῆλα ὡς ὁ Ἀχέρων, καὶ κάλαμοί τε ἐν αὐτῷ πεφυκότες, καὶ ἀμυδρὰ οὕτω δῆ τι τὰ εἶδη τῶν ἰχθύων σκιὰς μᾶλλον ἢ ἰχθὺς εἰκάσεις· καὶ ναῦς ἐστὶν ἐν τῷ ποταμῷ καὶ ὁ πορθμεὺς ἐπὶ ταῖς κώπαις· ἐπηκολούθησε δὲ ὁ Πολύγνωτος, ἐμοὶ δοκεῖν, ποιήσῃ Μινυάδι. Ἔστι γὰρ δὴ ἐν τῇ Μινυάδι ἐς Θησέα ἔχοντα καὶ Πειρίθουν·

Ἐνθ' ἦτοι νέα μὲν νεκράμβατον, ἣν ὁ γεραιὸς Πορθμεὺς ἦγε Χάρων, οὐκ ἔλλαβον ἐνδοθεν ὄρμου»

(Pausan. X, 28, 1-2).

Ὡστε ὁ Πολύγνωτος ἐνεπνεύσθη ἐκ προτέρου ποιητοῦ, καὶ αὐτοῦ δὲ τὴν γραφὴν πάλιν ἠκολούθουν καὶ ἀντέγραφον, πολυτρόπως μεταβάλλοντες, οἱ ἀγιογράφοι καὶ ληκυθογράφοι Ἦτο λοιπὸν ἔκπαλαι

ἐλληνικωτάτη παράστασις ὁ Χάρων καὶ βαθέως ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λαοῦ ἐγκεχαραγμένη, διὰ τοῦτο καὶ ἀστήρικτος ἐντελῶς καὶ ἀπίθανος παντάπασιν τυγχάνει ὁ τοῦ ἀρχαιολόγου Ambrosch διςχυρισμὸς ὅτι ὁ Χάρων δὲν ἦτο ἐλληνικὴ σύλληψις καὶ ὁμοίως ἐθνικὸς δαίμων ὡς αἱ λοιπαὶ θεότητες τῶν Ἑλλήνων¹. Πλὴν σήμερον τὰ πολυπληθῆ εὐρήματα πείθουσι πάντας περὶ τούτου, τὸ δ' ἡμέτερον ἀνάγλυφον, ἐὰν ὄντως παριστᾷ Χάρωνα ὁ γέρον πορθμεὺς, πλουτίζει τὴν συλλογὴν τῶν παραστάσεων τούτων δι' ἐνὸς ἔτι σπουδαίου μαρτυρίου καὶ δὴ ἐξ Ἀττικῆς καὶ ἐκ χωρίου κειμένου ἐγγύτατα τῷ ἀρχαίῳ Κεραμεικῷ.

Ἡ παράστασις τοῦ Χάρωνος, οἷαν διασφύζει ἡμῖν ταύτην ὁ κεραμεικὸς καὶ ἀρχαιολογικὸς οὗτος ἀμητός, διατρανοῖ ἅπαξ ἔτι τὸ ὕψος τῆς αἰσθητικῆς τελειότητος τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνῶν. Τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἦν αἰεὶ πολέμιον τοῦ φρικώδους καὶ τοῦ στυγεροῦ. Ἡρέσκετο τὰ πάντα νὰ φαιδρύνῃ καὶ προσηνῇ τῇ θεᾷ νὰ καθιστᾷ. Ὁ εὐφημισμὸς ἦτο οὐ μόνον ἐν τῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Τέχνῃ. Ἀριστον δὲ τούτου μαρτύριον ἔστωσαν αἱ ἐπιτύμβιοι παραστάσεις καὶ δὴ αἱ χαρώνειοι. Πόσον διάφοροι εἶνε σήμερον αὗται, ὅπου οἱ σκελετοί, τὰ ἀποτρόπαια καὶ ὀστεώδη τοῦ θανάτου ἀπεικασματα, τὰ σάβανα, τὰ φάσματα καὶ οἱ τῆς Κολάσεως κερασφόροι δαίμονες προκαλοῦσι τὴν φρίκην καὶ τὴν ἀποτροπίαν τῶν θεωμένων! Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Γκαῖτε, ὁ βαπτισθεὶς εἰς τὰ ἁγνὰ νάματα τοῦ ἐλληνικοῦ κλασσικοῦ πνεύματος μεμαγευμένος ἐκ τῆς θεᾶς τῶν ἀρχαίων τούτων ἐπιτυμβίων ἔγραφεν ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Βερώνης:

«Der Wind, der von den Gräbern der Alten herweht, kommt mit Wohlgerüchen über einen Rosenhügel. Die Grabmäler sind herzlich und rührend und stellen immer das Leben her».

Ὅθεν καὶ ἡ παρουσία τοῦ Πανός, ἐὰν ὄντως εἶνε τοιοῦτος ὁ τὴν σύριγγα παίζων, ἐπὶ τοῦ ἡμέτερου ἀναγλύφου δὲν πρέπει οὐδαμῶς νὰ παραξενύσῃ τινά, ὅταν γινώσκῃ καὶ κατὰ βάθος ἐννοῇ τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς Καλλιτεχνίας.

Μηνὶ Μαρτίῳ τοῦ ἔτους 1896.

ΑΛΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

¹ Ambrosch, De Charonte Etrusco 1837 καὶ Braun «Anali» 1837 σελ. 253-274.

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΕΥΡΕΘΕΝΤΑ ΕΝ ΜΥΚΗΝΑΙΣ

(Πιν. 6-10)

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ Χ. Τσουντας, ἐνεργῶν δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀνασκαφὰς ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Μυκηνῶν, ἀνεῦρε βαθέως ἐν τινι δωματίῳ ἀρχαίας οἰκίας μεταξὺ ἄλλων καὶ 3786 ἀρχαῖα νομίσματα, ἅπαντα ἀργυρᾶ, ἐμπεριεχόμενα ἐν τρισὶ πηλίνοις καὶ ἄνευ γραφῶν ἀγγείοις, θραυσθεῖσι κατὰ τὴν σκαφήν. Τῶν νομισμάτων τούτων ἀνετέθη μοι ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου ἡ κατὰτάξις καὶ σύνταξις τοῦ καταλόγου, ὅπως μετὰ ταῦτα παραδοθῶσι καὶ κατατεθῶσιν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ. Εἰς ἐκπλήρωσιν δὲ τῆς ἐντολῆς ταύτης προέβην, ἀφοῦ πρότερον ἐνήργησα τὸν καθαρισμὸν αὐτῶν, καθόσον πλεῖστα ἦσαν ἀρκοῦντως κατιωμένα.

Τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν μέγα νομισματικὸν εὑρημα εἶνε τὸ δεύτερον ἐν Πελοποννήσῳ μετὰ τὸ κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1859 ἐν Ζούγρα τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας (ἀρχαία Πελλήνη) γενόμενον καὶ ἀποτελούμενον ἐξ 9171 νομισμάτων, ὧν 568¹⁾ Ἀχαῖας καὶ τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας (Πρὸς. Revue Numismatique, Tom. VII τοῦ 1862, σελ. 170), καὶ συνίσταται ἐκ νομισμάτων Λευκάδος, Κορίνθου, Φλιοῦντος, Ἄργους καὶ Αἰγύπτου. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεμία μέχρι τοῦδε πλήρης μονογραφία ὑπάρχει τῶν νομισμάτων τῆς Κορίνθου, τοῦ Φλιοῦντος καὶ τοῦ Ἄργους, τὸ δὲ προκείμενον εὑρημα ἐκτὸς τοῦ ὅτι πληροῖ πολλὰ κενὰ τῶν ἤδη δημοσιευθέντων, παρουσιάζον πολλὰς νέας ποικιλίας, ὡς θέλομεν ἰδῆ κατωτέρω, προσέτι οὐχὶ σμικρόν, νομίζομεν, θέλει συμβάλλῃ καὶ ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν αὐτῶν, διὰ τοῦτο ἐθεωρήσαμεν ὀρθότερον νὰ προβῶμεν εἰς λεπτομερεῖ δημοσίευσιν αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἀναγκαίων παρατηρήσεων, ἀναφέροντες συγχρόνως, κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ ὅπου δῆποτε πρότερον ἀλλοχού ἔχει δημοσιευθῇ τι τού-

των. Ὡσαύτως, πρὸς περισσότεραν ἀκρίβειαν καὶ ἐξέτασιν, ἐθεωρήσαμεν ἀναγκασιότατην καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν πέντε (6-10) ἐν τέλει προσηρτημένων φωτοτυπικῶν πινάκων, ὅπως δῆποτε ἱκανῶς ἐπιτυγχόντων, καθόσον, ἀναντιρρήτως, τὴν ἐντελῆ διάκρισιν τῶν παρουσιαζομένων λεπτῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διαφορῶν ἐν τε ταῖς σφραγίσιν καὶ τῷ ῥυθμῷ τῆς τέχνης, οὐδεμία περιγραφὴ, ὅσον δῆποτε λεπτομερέως, δύναται ἀκριβῶς νὰ παραστήσῃ.

Ἐν τῷ ὑπὸ ἐξέτασιν εὑρηματι εὑρέθησαν καὶ δύο τετράδραχμα (δρα κατωτέρω σ. 140) Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, ἐνῶ παραδόξως οὐδὲν νόμισμα εὑρέθη οὔτε Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἅτινα ἦσαν ἐν Πελοποννήσῳ τότε ἐν μεγάλῃ κυκλοφορίᾳ, οὔτε ἄλλου τινὸς τῶν διαδόχων αὐτοῦ· καὶ τὸ ἔτι παραδόξοτερον, ὅτι οὐδὲ ἐν τῶν τῆς γείτονος πόλεως Σικυῶνος, ἧς ἦσαν τοσοῦτον ἄφθονα καὶ ἤτις εἶχε τὸ αὐτὸ νομισματικὸν σύστημα πρὸς τὸ Ἄργος. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον, καθ' ἡμᾶς, ὅπερ κυρίως συντελεῖ εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν νομισμάτων, εἶνε ὅτι ἐν αὐτοῖς οὐδὲν νόμισμα εὑρέθη ἐκ τῶν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας· ὡσαύτως ἐκ τῶν τῆς Κορίνθου οὐδὲν εὑρέθη ἔχον μονόγραμμά τι, καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἄργους ἐπίσης οὐδὲν ἐκ τῶν ἐχόντων ἐν τῷ κοίλῳ τετραγώνῳ ὄνομα ἄρχοντος πλήρεις. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν ὁρμώμενοι δυνάμεθα ὅπως δῆποτε νὰ προβῶμεν εἰς πιθανόν τινα ὅρισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν τὰ συλλεγέντα ταῦτα νομίσματα ἐναπετέθησαν εἰς τὸ μέρος, ὁπόθεν, καλυφθέντα, ἐσχάτως πάλιν ἤλθον εἰς φῶς. Ὡς πρὸς τοῦτο, πλὴν ἄλλων, δύο τινὰ κυρίως, νομίζω, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ἡμῖν: πρῶτον μὲν (α') τὸ ὅτι οὐδὲν νόμισμα τῶν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας εὑρέθη ἐν αὐτοῖς, καὶ δεύτερον (β') τὰ εὑρεθέντα δύο τετράδραχμα Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος.

(α') Ἐν τῇ Ἀχαϊκῇ συμπολιτείᾳ πᾶσαι αἱ ταύ-

της μετέχουσαι πόλεις ἐποιοῦντο, πλὴν ἄλλων, χρῆσιν τῶν αὐτῶν νομισμάτων¹, ἐκάστη δ' αὐτῶν εἰσερχομένη ἐν αὐτῇ ἔκοπτε νομίσματα φέροντα τὸν κοινὸν τῆς συμπολιτείας τύπον, ὡς πρόσθετον δὲ ἴδιον σύμβολον ἔθετεν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὀψεως συνήθως τὸν ἴδιον αὐτῆς τύπον, ὃν μετεχειρίζετο ἐπὶ τῶν ἑαυτῆς νομισμάτων πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συμπολιτείαν². Ἐπομένως ἐάν τις τῶν τριῶν Πελοποννησιακῶν πόλεων, εἰς ἃς ἀνήκουσι τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν νομίσματα, καθ' ὃν χρόνον ταῦτα συνελέγοντο καὶ κατετέθησαν ἐκεῖ ὅπου ἀνευρέθησαν, ἀπετέλει — ἢ καὶ ἀπετέλεσε — μέρος τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ἐπειδὴ ἐν κυκλοφορίᾳ ἦσαν τὰ τῆς συμπολιτείας νομίσματα, δύναται τις ἐντεῦθεν μετὰ βεβαιότητος νὰ συμπεράνῃ, ὅτι βεβαίως ἤθελον κατατεθῇ καὶ τοιαῦτα, ὡς τὰ μόνον κυρίως τότε ὄντα ἐν χρήσει. Ἐκ τῆς ἱστορίας γνωρίζομεν ὅτι ἡ Κόρινθος ἀπηλλάγη ὑπὸ τοῦ Ἀράτου τῆς Μακεδονικῆς φρουρᾶς ἐν ἔτει 243 π. Χ. καὶ εὐθὺς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, ὅτε βεβαίως καὶ ἔπαυσε κόπτουσα νόμισμα μετὰ τῶν ἰδίων τύπων, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὰ κεκανονισμένα ἔκοπτε τοιαῦτα φέροντα τὸν κοινὸν τῆς συμπολιτείας τύπον καὶ ὡς σύμβολον ἴδιον τὸν Πήγασον ἢ καὶ τὸ ρ, ὧν καὶ ἱκανὰ σφύζονται. Ἐάν δὲ τυχόν, ὡς τινες ἐνόμισαν, ἐφ' ὅσον χρόνον ἦτο ἐν τῇ Ἀχαϊκῇ συμπολιτείᾳ, ἐξηκολούθει αὕτη συγχρόνως νὰ κόπῃ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοιαῦτα ὡς καὶ πρότερον, φέροντα δηλ. τὸν ἴδιον τύπον καὶ ἐπομένως ῥέν κυκλοφορίᾳ ὄντα μετὰ τῶν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, τοῦτο καὶ ἀληθὲς ἐάν ἤθελον εἶναι, πάλιν δὲν δύναται νὰ μεταβάλλῃ τὸ ἀνωτέρω συμπέ-

¹ Πολύβιος II, 37. «... ὥστε μὴ μόνον συμμαχικὴν καὶ φιλικὴν κοινωνίαν γεγενῆσθαι πραγμάτων περὶ αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ νόμοις χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς καὶ σταθμοῖς καὶ μέτροις καὶ νομίμασι, πρὸς δὲ τούτοις ἄρχουσι βουλευταῖς δικασταῖς τοῖς αὐτοῖς. . . ».

² Ἐνταῦθα ποιούμεθα λόγον γενικῶς περὶ τῶν ἀργυρῶν μόνον νομισμάτων τῆς συμπολιτείας, καθόσον μόνον ἀργυρᾶ ἐν τῷ παρόντι εὐρήματι ἔχομεν. Πᾶσαι αἱ πόλεις, αἵτινες ἔκοψαν ἀργυρᾶ νομίσματα, ἔκοψαν προσέτι καὶ χαλκᾶ, ἅτινα ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὀψεως φέρουσι περί τὴν ἐπιγραφὴν κατὰ γενικὴν πληθυντικὴν τοῦ ἔθνικοῦ, οἷον ΑΧΑΙΩΝ ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ, ΑΧΑΙΩΝ ΦΛΕΙΑΣΙΩΝ, ΑΧΑΙΩΝ ΑΡΓΕΙΩΝ καὶ ἑξῆς, καὶ μόνον τῶν Πατρῶν δὲν εὐρέθησαν μέχρι τοῦδε χαλκᾶ νομίσματα· ἀλλ' ἐκ τούτου βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ διισχυρισθῇ ὅτι καὶ δὲν ἔκοψαν ποτὲ τοιαῦτα. Τῶν περισσοτέρων ὅμως πόλεων ἔχομεν ἤδη μόνον χαλκᾶ· ἀλλ' ἀπίθανον δὲν εἶνε σὺν τῷ χρόνῳ νὰ εὐρεθῶσι καὶ τούτων ἀργυρᾶ, ὡς ἐσχάτως ἐδημοσιεύθη τοιοῦτον τῆς Ἀρκαδικῆς πόλεως Λουσῶν (ὄρα M. G. Clerk, Catalogue of the Coins of the Achaean League σελ. IV καὶ II, ἀρ. 183, Pl. I).

ρασμα. Ἐν τῇ Ἀχαϊκῇ συμπολιτείᾳ ἡ Κόρινθος δὲν ἔμεινε τότε μακρὸν χρόνον, ἀλλὰ μόνον εἴκοσιν ἔτη, καθόσον τῷ 223, ἐν τῇ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους ἐκστρατείᾳ, κατελήφθη ὑπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος καὶ ἔμεινεν ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν μέχρι τοῦ ἔτους 196, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι, ἐλευθερώσαντες αὐτήν, τὴν προσέθεσαν, πιθανώτατα ἀμέσως, πάλιν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν· ὡς βέβαιον δὲ σχεδὸν πιστεύεται ὅτι τὰ σφύζομενα νομίσματα αὐτῆς, τὰ φέροντα τὸν τύπον τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ἐκόπησαν κατὰ τὸ πρῶτον διάστημα τῶν 20 ἐτῶν, ὅτε κατὰ πρῶτον εἰσῆλθεν ἐν αὐτῇ. Ὁ Φλιοῦς προσῆλθεν ὑστερῶτερον τῆς Κορίνθου εἰς τὴν συμπολιτείαν, ἐν ἔτει 228· κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἐπίσης ἔτος προσῆλθε καὶ τὸ Ἄργος. Ἐκ τούτων βεβαίως συνάγεται, ὅτι τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν εὑρημα νομίσματα εἰσὶ παλαιότερα τοῦ ἔτους 243, ὅτε δηλ. εἰσῆλθε κατὰ πρῶτον ἡ Κόρινθος εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, καὶ ἐπομένως ὡς ἔσχατον χρονικὸν ὄριον (terminus ante quem), καθ' ὃ ταῦτα κατετέθησαν ἐν τῇ γῇ, θὰ ἐδυνάμεθα ν' ἀποδεχθῶμεν τὸ ἔτος 243, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει νὰ κατέλθωμεν τούτου. Εἰς ἐνίσχυσιν δὲ τούτου ἐπέρχεται καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἐκ τῶν τριωβόλων τοῦ Ἄργους, ὧν εὐρέθη τοσοῦτον πλῆθος, οὐδὲ ἐν ὑπάρχει μετὰ αὐτῶν ἐκ τῶν ἐχόντων ἐν τῷ κοίλῳ τετραγώνῳ τὸ ὄνομα ἄρχοντος πλῆρες, ἅτινα ὀρθότερον τίθενται, κατ' ἐμέ, εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 228 χρόνους.

(6') Ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν ὅτι κατὰ δεύτερον δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ἡμῖν πρὸς ὀρισμὸν τοῦ χρόνου τὰ ἀνευρεθέντα δύο τετράδραχμα τοῦ Πτολεμαίου. Ὡς γνωστὸν, τὰ πλεῖστα τῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων διαδοχικῶς φέρουσι τοὺς αὐτοὺς τύπους ὡς καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ, ἡ δὲ ἀσφαλὴς ἀπόδοσις αὐτῶν, ἂν καὶ ἱκαναὶ σπουδαὶ ἐγένοντο ἐπὶ τούτων, εἶνε τὰ μάλιστα δύσκολος καὶ ἀμφίβολος, ἰδίᾳ δὲ τῶν κοπέντων ὑπὸ τῶν πρώτων Πτολεμαίων δὲν εἶνε ἐτι βεβαίως σταθερά. Ὡς πρὸς δὲ τὰ ὑπ' ὀφει δύο τετράδραχμα ἡμεῖς, καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀποδεχόμεθα ὡς ὀρθὴν τὴν γνώμην τῶν ἀπονεμόντων αὐτὰ εἰς Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα. Ἀλλὰ κατὰ ποῖον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἄρα γε ἐκόπησαν ταῦτα; Πτολεμαῖος ὁ Λάγου ἀνεκχευόμενος

βασιλεύς, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ λοιποὶ τῶν διαδόχων, ἐν ἔτει 305 π. Χ.¹, καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου καὶ ἐξῆς ἐτίθετο βεβαίως ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτοῦ ἡ ἐπιγραφή ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ· ἔμεινε δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου μέχρι τοῦ ἔτους 285, ὅτε ἀνεβίβασεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν υἱόν του Πτολεμαῖον, τὸν ἐπικληθέντα Φιλάδελφον, καὶ ἐτελεύτησε δύο ἔτη μετὰ ταῦτα². Ἐὰν ἡθέλομεν παραδεχθῆ ὅτι τὰ ὑπ' ὄψει τετράδραχμα ἐκόπησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ — εἰ καὶ εἶνε μᾶλλον πιθανόν, κατ' ἐμέ, ὅτι ἐκόπησαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη —, ὡς ἐκ τῆς παρούσης διατηρήσεως αὐτῶν, νομίζομεν, ὅτι δὲν θὰ ἀπείχομεν τῆς πιθανότητος λέγοντες, ὅτι ταῦτα μετ' ὅλων τῶν λοιπῶν νομισμάτων τοῦ παρόντος εὐρήματος κατετέθησαν περίπου περὶ τὸ ἔτος 270 π. Χ., μικρόν τι δηλ. μετὰ τὴν ἐν Ἀργεὶ καταστροφὴν τοῦ Πύρρου. Ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ἀντίκειται, πιστεύομεν, καὶ ἐὰν ἡθέλομεν παραδεχθῆ ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Φιλάδελφου. Ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἰδίως εἰς τὰς βορείους πόλεις αὐτῆς, περὶ τοὺς χρόνους τούτους, ἐκυκλοφόρει βεβαίως ἄφθονον τὸ Αἰγυπτιακὸν νόμισμα, καθόσον, πρὸς μεγίστην ἐν αὐτῇ εἰσροὴν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ χρήματος, πλὴν τῶν ἐμπορικῶν λόγων συντελοῦσιν ἰδίᾳ οἱ πολιτικοί. Πτολεμαῖος ὁ Λάγου σπουδαιοτάτην ὑποστήριξιν τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων ἀνεγνώριζε τὴν εὐνοίαν τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἦτο ὁ μόνος ἐκ τῶν στρατηγῶν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις καὶ ἐπεθύμει καὶ ἐνήργει νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ ὁ ἀφορῶν τὴν αὐτονομίαν τῶν Ἑλλήνων ὅρος τῶν μεταξὺ αὐτῶν κατὰ τὸ ἔτος 311 γενομένων συνθηκῶν³, πιθανώτατα προστεθεὶς ἐν αὐταῖς τῇ προτάσει καὶ ἐπιμονῇ αὐτοῦ τοῦ Πτολεμαίου· διότι ἐκ τῆς ἐκπληρώσεως αὐ-

τοῦ οὗτος, ἐνῷ σχεδὸν οὐδὲν ἐζημιοῦτο, τούναντίον ὠφελεῖτο πολλά. Κατὰ τὸ ἔτος 308 ἦλθεν ὁ Πτολεμαῖος εἰς Πελοπόννησον καὶ κατέλαβε τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Σικυῶνα, ὁπόθεν διεκέρυξε τοῖς Ἑλλησιν, ὅτι ἦλθεν ὥπως ἐλευθερώσῃ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Ἀλλὰ μικρὸν χρόνον ἔμεινε τότε ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἐγκατέλιπεν ὅμως φρουρὰν ἐν Σικυῶνι καὶ Κορίνθῳ. Βραδύτερον ἢ Κόρινθος παρεδόθη εἰς τὸν Κάσσανδρον, ἄγνωστον πότε, ἀλλ' ἐν Σικυῶνι ὑπῆρχεν ἡ Αἰγυπτιακὴ φρουρὰ καὶ κατὰ τὸ ἔτος 303, δηλ. δύο ἔτη ἀκόμη ὑστερώτερον, ἀφ' ὅτου ὁ Πτολεμαῖος ἀνεκηρύχθη βασιλεύς. Πλὴν δὲ τούτου Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ προσεπάθει παντοιοτρόπως ὥπως δημιουργήσῃ ἑαυτῷ ὁπαδοὺς ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ λαοῦ, ἀναντιρρήτως, ἐννοεῖται, διὰ τῆς ἀποστολῆς καὶ διανομῆς χρημάτων, δείξας προσέτι καὶ διὰ τὴν Ὀλυμπίαν μέγα ἐνδιαφέρον. Τὴν πολιτικὴν ταύτην τοῦ πατρὸς του μετὰ μείζονος ἔτι ἐνεργείας ἐξηκολούθησε Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, ὅστις, πλὴν τῶν ἄλλων, πρὸς τὸν Ἄρατον μόνον παρεῖχε τακτικὴν ἐτησίαν σύνταξιν ἐξ ταλάντων. Οὗτος ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὠκοδόμησε καὶ διάφορα οἰκοδομήματα⁴.

Ἀλλὰ τὸ παρὸν νομισματικὸν εὑρημα, καθ' ὃ ἐν ἀρχῇ ἐξεθέσαμεν, ἐγένετο ἐν δωματίῳ ἀρχαίας οἰκίας, καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόνον, ὃν ἀνωτέρω ὠρίσαμεν, θὰ ἐδύνατό τις ἰσχυρῶς νὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι κατωκοῦντο καὶ τότε αἱ Μυκῆναι, καθόσον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀναφέρεται ὅτι αὗται μετὰ τῆς Τίρυνθος μικρὸν μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, ἐν ἔτει 468, ἐκ φθόνου διότι ἀπέστειλαν κατὰ τῶν βαρβάρων μαχητὰς, κατεστράφησαν ὁλοτελῶς ὑπὸ τῶν Ἀργείων, οὐδεμία δὲ ὑπὸ οὐδενὸς μνεία ὑπάρχει, ὅτι αὗται ὑστερώτερον κατωκλήθησαν πάλιν, τούναντίον μάλιστα ὁ Διόδωρος, ὁ Στράβων καὶ ὁ Παυσανίας ῥητῶς ἀναφέρουσιν, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτῶν οὐδὲ ἶχνος τῆς κατοικήσεως αὐτῶν ὑπῆρχε. Τῶν νεωτέρων ὅμως ὁ μὲν Schliemann, ἐξ εὐρεθέντων ἐν Μυκῆναις εἰδωλίων ἐξ ὁπτῆς γῆς καὶ τεμαχίων ἀγγείων, παραδέχεται ὅτι αὗται κατωκλήθησαν πάλιν, πιθανῶς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' μέχρι τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ. (Mycènes σελ. 121).

¹ Πρβλ. ἐν γένει Curtius ἐν Jahrbuch τοῦ 1895 (Archäologischer Anzeiger σελ. 18).

¹ Διόδωρος XX, 53. — Droysen, Geschichte der Diadochen II σελ. 140, σημ. 1.

² Droysen ἐ. α. σελ. 317 καὶ σημ. 4.

³ Διόδωρος XIX, 105: «... οἱ περὶ Κάσσανδρον καὶ Πτολεμαῖον καὶ Λυσίμαχον διαλύσεις ἐποίησαντο πρὸς Ἀντίγονον καὶ συνθήκας ἔγραψαν· ἐν δὲ ταύταις ἦν, Κάσσανδρον μὲν εἶναι στρατηγὸν τῆς Εὐρώπης, μέχρις ἂν Ἀλέξανδρος ὁ ἐκ Ρωξάνης εἰς ἡλικίαν ἔλθῃ, καὶ Λυσίμαχον μὲν τῆς Θράκης κυριεύειν, Πτολεμαῖον δὲ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν συνοριζουσῶν ταύτῃ πόλεων κατὰ τε τὴν Λιβύην καὶ τὴν Ἀραβίαν, Ἀντίγονον δὲ ἀφῆγεσθαι τῆς Ἀσίας πάσης, τοὺς δ' Ἑλλήνας αὐτονόμους εἶναι».

Πρβλ. επίσης τοῦ αὐτοῦ καὶ Tiryns (Γερμ. ἔκδ.) σελ. 53). ὁ δὲ Τσουντας ('Αρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ 1887 σελ. 160) δὲν παραδέχεται καθ' ὅλα τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Schliemann, ἀλλ' ὅτι, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐπιγραφῶν ('Αρχ. Ἐφημ. τοῦ 1887 σ. 157 καὶ 159), κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα — τὸ τέλος — καὶ ἐξῆς κατωκλήθησαν¹. Ἐκ τῶν εὐρεθεισῶν ἐπιγραφῶν εἶνε ἀναντιρρήτον ὅτι αὗται κατωκοῦντο κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ Γ' αἰῶνος. Ἡμεῖς ὁμῶς φρονοῦμεν, ὅτι ὅχι μόνον καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, ἐν ᾧ, ὡς ἀνωτέρω ὠρίσαμεν, κατεχώσθησαν τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ὑπ' ἐξέτασιν εὐρημα νομίσματα, κατωκοῦντο, ἀλλὰ πρὸς τούτοις, ἀποδεχόμενοι τὴν γνώμην τοῦ Schliemann, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν Δ' αἰῶνα, ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς. Ἡ Τίρυνς κατὰ τὰς ἀρχαίας μαρτυρίας κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἀργείων συγχρόνως μετὰ τῶν Μυκηνῶν, οὐδεμία δὲ ὡσαύτως καὶ μνεῖα γίνεται καὶ περὶ ταύτης, ὅτι πάλιν κατωκλήθη. Ἀλλ' ἂν καὶ δὲν ἀναφέρεται πού ὅτι πάλιν κατωκλήθη, οὐδ' ἐπιγραφαὶ τινες τοῦλάχιστον, ὡς ἐν Μυκηναῖς, ἀνευρέθησαν ἐν αὐτῇ, ἐξ ὧν ἀναντιρρήτως νὰ ἐξάγῃται τὸ τοιοῦτον, ἐν τούτοις ἔχομεν μαρτύριον περὶ τούτου ἀσφαλέςτατον καὶ ἐπισημότατον αὐτὰ τὰ νομίσματα ταύτης· ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ δὲ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῆς TIRVN, ἰδίως τοῦ γράμματος R, πείθεται τις ὅτι αὕτη ἀναμφισβητήτως κατωκίετο κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ε' αἰῶνος π. X. Ὁ συνοικισμὸς δὲ τῶν Μυκηνῶν φαίνεται μοι πιθανώτατον ὅτι ἐγένετο, ἔνεκα στρατιωτικῶν ἰδίως λόγων, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος, κατὰ τὸν λεγόμενον Κορινθιακὸν πόλεμον, ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτε κατὰ τὸ 390 πολεμοῦντες οὗτοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀγισιπόλιδος κατὰ τῶν Ἀργείων ἔφθασαν δηρῶντες τὴν χώραν μέχρι τῶν τειχῶν τοῦ Ἀργους, τειχίσαντες μάλιστα καὶ φρούριον πρὸ τοῦ ἀπέλθωσι (Πρβλ. Ξενοφῶντος Ἑλληνικά Δ, 7).

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, ἅτινα ἐθεωρήσαμεν ἔνεκα τῆς χρονολογίας τὰ μάλιστα ἀναγκαῖα, προβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐν τῷ προκειμένῳ εὐρηματι νομισμάτων, ὧν πολλὰ μὲν εἰσιν ἐντελῶς ἀδημοσίευτα, τινὰ δὲ ἐλλιπῶς ἢ καὶ ἐσφαλμένως.

¹ Τσουντας ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι σελ. 160. — Μυκῆναι σ. 11 καὶ ἐξῆς.

ΛΕΥΚΑΣ

Μεταξὺ τοσοῦτον πολυπληθῶν νομισμάτων τοῦ παρόντος εὐρήματος, οὐδὲν ἕτερον νόμισμα τῆς Λευκάδος εὐρέθη εἰμὴ μόνον ὁ κάτωθι περιγραφόμενος στατήρ μεθ' ἑτέρων ἐπτὰ ὁμοίων τῆς Κορίνθου.

Ἀργ., χμ. 22, Γραμ. 8,425.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα κράνος κορινθιουργῆς πρὸς δεξιὰ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερόθεν, παρὰ μὲν τὸ κράνος Λ, τούτου δ' ὀπισθεν ἀρυτήρ.

Πήγασος καλπάζων πρὸς δεξιὰ, ἔχων τοὺς μὲν προσθίους πόδας ἡνωρωμένους καὶ πρὸς τὰ ἐμπρὸς τεταμένους, τὴν δὲ κεφαλὴν πρὸς τὸ στῆθος κεκλιμένην. Ἐν τῷ πεδίῳ κάτωθεν Λ.

Πίναξ 6,1

Πρβ. Imhoof-Blumer, Die Münzen Akarnaniens σελ. 127, ἀρ. 38 καὶ ἐξ., Taf. III, 17. — Head, [Catalogue of the Greek Coins in the British Museum] Corinth etc. σελ. 131, ἀριθ. 71 καὶ ἐξ., Pl. XXXVI, 3.

Τοῦ παρόντος νομίσματος ἡ μὲν προσθία ὄψις δὲν εἶνε ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Imhoof-Blumer καὶ Head δημοσιευμένων νομισμάτων, ἐν οἷς ὡσαύτως εἶνε ἀνομοία, ἀλλ' ἐξ ἄλλης σφραγίδος καὶ ῥυθμοῦ πολλῶ ὠραιότερου, ἢ δὲ ὀπισθία εἶνε, ὡς φαίνεται, ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος παρ' ἅπασιν. Ἀλλ' ἀξιοσημείωτος εἶνε ἡ τοῦ Πηγάσου τοιαύτη στάσις, ἥτις δὲν ἀπαντᾷ παρ' οὐδενὶ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν νομισμάτων τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς, παραπλησίᾳ δὲ μόνον εὐρίσκεται ἐπὶ τινῶν νομισμάτων τῆς Ἀλυζίας καὶ τοῦ Ἀνακτορίου (Akarnanien σελ. 68, ἀρ. 44 καὶ ἐξ., Taf. II, 20. — Corinth etc. σελ. 114, ἀρ. 3 καὶ 4, Pl. XXX, 10 καὶ σελ. 116, ἀρ. 10, Pl. XXXI, 10). Ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ δὲ ὡς καὶ τοῦ ὅλου τῆς τέχνης, νομίζω, ὅτι τὸ παρὸν νόμισμα ἐκόπη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος ἢ ἴσως καὶ μικρόν τι ἀρχαιότερον περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος π. X.

KOPINΘΟΣ

Ἐν τῷ προκειμένῳ εὐρηματι Κορινθιακὰ νομίσματα ἐμπεριείχοντο περὶ τὰ 296, ὧν 7 μὲν στατήρες, δραχμαὶ δὲ 254 καὶ ἡμίδραγμα 35.

Παρατηρητέα εἶνε ἡ μεγάλη σχετικῶς ἀφθονία τῶν δραχμῶν, ὧν οὐδαμοῦ ποτε εὐρέθῃ συγχρόνως τόσον πλῆθος. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον, νομίζω, εἶνε λίαν εὐεξήγητον, καθόσον αἱ δύο μεγάλαι γείτονες πόλεις Κόρινθος καὶ Ἄργος πάντοτε εὐρίσκοντο ἐν μεγάλῃ ἐπικοινωνίᾳ πρὸς ἀλλήλας καὶ συναλλαγῇ, αἱ δὲ Κορινθιακαὶ δραχμαὶ ($\frac{1}{3}$ τοῦ στατηῆρος), ὡς ἔχουσαι τὸ αὐτὸ βάρος πρὸς τὰ τριώβολα τοῦ Ἀργους, ἦσαν ἀδιακρίτως ἐξ ἴσου μετὰ τούτων ἐν κυκλοφορίᾳ καὶ ἀντηλλάσσοντο. Ἐπίσης δὲ ἐλευθέρως, ἐννοεῖται, ἐκυκλοφόρουν καὶ ἀντηλλάσσοντο καὶ τὰ ἡμιδράχμα τῆς Κορίνθου, ὡς ἔχοντα τὸ αὐτὸ βάρος πρὸς τὰ τριημιωδόλια τοῦ Ἀργους.

Ἡ ἐπὶ τῶν Κορινθιακῶν δραχμῶν καὶ ἡμιδράχμων—ποιούμεθα λόγον περὶ τούτων ἰδίως ἐνταῦθα, καθόσον στατηῆρες ἐλάχιστοι εὐρέθησαν—ὕπαρχουσα μεγάλη ποικιλία ῥυθμοῦ, σχήματος, συμβόλων καὶ ἐπιγραφῶν παρέχει, ὡς γνωστόν, περὶ τὴν χρονολογικὴν ἰδίαν κατὰ ταῖς αὐτῶν, μάλιστα τῶν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. καὶ ἐξῆς, μεγίστην δυσκολίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπ' αὐτῶν τοσαύτη ποικιλότητος διάταξις τῆς κόμης, ὡς καὶ περιβολὴ αὐτῆς, δὲν ἀπαντᾷ ἐν τοῖς νομίσμασιν οὐδεμιᾶς ἄλλης πόλεως, τρόποι δὲ τινες αὐτῆς μάλιστα, θὰ ἐδύνατό τις νὰ εἴπῃ, οὐδὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μνημείοις τῆς τέχνης, διὰ ταῦτα καὶ πρὸς εὐχερεστέραν εἰσέτι ἀνεύρεσιν ἐκάστου τρόπου ἐθεωρήσαμεν ὀρθότερον νὰ κατατάξωμεν αὐτὰ ἐν τοῖς παρατιθεμένοις πίναξι κατὰ τὸ σχῆμα τῆς κόμης, ποιούμενοι ἀρχὴν ἐξ ἐκείνου ἰδίως τοῦ σχήματος, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων εἶνε καὶ μᾶλλον πρὸς τὰ ἔτι ἀρχαιότερα κατὰ τὴν ὁμοιότητα προσεγγίζει (Πίν. 6 ἀρ. 11 καὶ ἐξῆς).

Ἡ Κόρινθος ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου ἐμπορίου, τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς βιομηχανίας αὐτῆς, ἔτι δὲ τῆς οὐχὶ μακρὰν ταύτης τελέσεως δύο τῶν μεγάλων πανελληνίων ἀγώνων, τῶν Ἰσθμίων καὶ τῶν Νεμείων, εἰς οὓς ἀπανταχόθεν τῆς γῆς συνέρρεον πάνπολλοι ἀγωνισθησόμενοι καὶ θεαταί, καὶ πρὸ πάντων ὡς ἐκ τοῦ λίαν ἐπικαίρου τῆς τοποθεσίας αὐτῆς πρὸς τὴν συγκοινωνίαν, κατέστη λίαν ἐνωρίς, ὡς γνωστόν, ἡ πλουσιωτέρα τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Ἐνεκα δὲ πάντων τούτων τὰ νομίσματα αὐτῆς ὅχι μόνον ἦσαν τὰ μάλιστα ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ

ἀφθονα, ἀλλὰ καὶ αἱ κατὰ τὸν ῥυθμὸν τοῦ χρόνου διάφοροι καὶ ποικίλαι ἐκδόσεις αὐτῶν ἀπειροπληθεῖς. Πλὴν ὅμως τοῦ ἀφθόνου πλούτου, τὸ ἐν Κορίνθῳ μέγα πλῆθος τῶν ἑταιρῶν τὰ μέγιστα, ἀναμφισβήτητως, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ ταύτην ὡς ἐκ περισσοῦ καὶ τὸ κέντρον τοῦ συρμοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καλαισθησίας, τὰ διάφορα δὲ κομψότατα καὶ χαριέστατα σχήματα τῆς κομμώσεως αὐτῶν ἀναπαρίστανται ἐν τοῖς νομίσμασι, πλεῖστα τῶν ὁποίων, ὡς ἐκ τοῦ καλλιτεχνικωτάτου ῥυθμοῦ αὐτῶν, ἀναμφισβητήτως καταλαμβάνουσι τὴν πρωτίστην θέσιν μετὰ τῶν νομισμάτων τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ μέχρι τίνος χρόνου ἡ Κόρινθος, ὡς πόλις αὐτόνομος καὶ ὑπὸ τὸ ἴδιον ὄνομα, ἐξηκολούθησε νὰ κόπῃ νομίσματα; Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνεῖα μάχην, ἐν ἔτει 338 π. Χ., ὁ Φίλιππος ἐγκαθίδρυσεν ἐν Ἀκροκορίνθῳ Μακεδονικὴν φρουράν, ἣν διετήρησε μετὰ ταῦτα καὶ ὁ Ἀλέξανδρος· ἀλλ' αὕτη ἐχρησίμευε κυρίως μόνον ὡς φόβητρον τῆς συνοχῆς ἐν γένει τῶν Ἑλλήνων, ὅπως μὴ ἀποστατήσωσιν ἐκ τῆς ἐν Κορίνθῳ ἀποφασισθείσης κοινῆς συμμαχίας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας κατὰ τῶν Περσῶν, ἡ δὲ πόλις, ὡς καὶ αἱ λοιπαί, ἔμεινε καθ' ὅλα αὐτόνομος καὶ ἀνεξάρτητος, καὶ ἐπομένως ὡς τοιαύτη ἔκοπτε καὶ νομίσματα, καθ' ἃ καὶ πρότερον. Ἀλλὰ τὰ πράγματα μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου γενομένην καταβολὴν τῆς ἐν ἔτει 323 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀποστασίας τῶν Ἑλλήνων μετέβαλον ἐντελῶς ὅψιν. Μακεδονικαὶ φρουραὶ ἐγκαθιδρύθησαν εἰς τὰς πλείστας τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ αὐτονομία αὐτῶν ἀπώλετο ὑπὸ τοὺς διαδόχους, ὁ δὲ ὅρος τῶν μετὰ τούτων κατὰ τὸ 311 γενομένων συνθηκῶν, ὅπως αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἀφελῶσιν ἐλεύθεραι (ἔρα ἀνωτέρω σελ. 141) οὐδέποτε σχεδὸν ἐξετελέσθη. Ἀπὸ τοῦ ἔτους λοιπὸν 322 καὶ ἐξῆς ἔπαυσαν πλεῖσται πόλεις νὰ κόπτωσι νομίσματα ὑπὸ τὸ ἴδιον ὄνομα καθ' ἃ καὶ πρότερον, ὡς εἶνε γενικῶς σχεδὸν ἀποδεδεγμένον, μετὰ τῶν δὲ τούτων ἔτι καὶ αὐταὶ αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ μέγα χρονικὸν διάστημα (Πρβ. Head, Historia numorum σ. 316. Προσέτι τοῦ αὐτοῦ [Catalogue of the Greek Coins in the British Museum] Attica etc. σ. XXXI). Κατὰ τὸ ὀγδοηκονταετὲς ἐπομένως χρονικὸν διάστημα, ἥτοι

ἀπὸ τοῦ ἔτους 322 μέχρι τοῦ ἔτους 243, δηλ. μέχρι τῆς εισόδου τῆς πόλεως εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν, τὰ νομισματικὰ τῆς Κορίνθου ἀναμφισβήτητως μετεβλήθησαν. Καὶ εἶνε μὲν τὰ μάλιστα δύσκολον ν' ἀποδεχθῇ τις ὡς βέβαιον, ὅτι κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἡ Κόρινθος ἔπαυσεν ἐντελῶς ἐκδίδουσα νομίσματα ὡς πρότερον, εἰ καὶ ὑπάρχουσι λόγοι πρὸς τοῦτο· ἀλλ' ὅμως βέβαιον εἶνε, ὅτι σπανιώτατα θὰ ἔκοπτε τοιαῦτα, σχετικῶς πρὸς τὸ ἄπειρον καὶ ποικίλον πλῆθος τῶν προηγούμενων χρόνων. Ὁ Cousinery (Essai historique et critique sur les monnaies d'argent de la ligue Achéenne, accompagné des recherches sur les monnaies de Corinthe etc. σελ. 50 ὡς καὶ ἀλλαχοῦ) δισχυρίσθη ὅτι ἡ Κόρινθος ἔτι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἦτο μέλος τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ἐξηκολούθει ὡς καὶ πρότερον ἐξαιρετικῶς νὰ κόπῃ ἴδια νομίσματα. Ἄνευ δὲ περαιτέρω ἐξετάσεως τοῦ πράγματος μετ' αὐτοῦ σύμφωνος φαίνεται ὢν καὶ ὁ E. Curtius (Hermes X σελ. 240: Studien zur Geschichte von Corinth. Τὸ αὐτὸ ἐν Gesammelte Abhandlungen I, σελ. 209). Ἀλλὰ κατὰ τῆς γνώμης ταύτης τοῦ Cousinery ἡγέρθη ἀντίρρησης, ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ L. Warren (An Essay on Greek Federal Coinage σελ. 48). Ὁ Head (Corinth etc. σελ. XXXI) φρονεῖ ὅτι μετὰ τὸ 243 ἡ Κόρινθος ἔπαυσε βεβαίως κόπτουσα νομίσματα ἀνεξαρτήτως τῶν τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μετὰ τὸ 300 μέχρι τοῦ 243 χρονικὸν διάστημα ἐλάχιστα ἀποδίδει, ἰδίως τὰ φέροντα μονογράμματα. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Head, ἐὰν θεωρηθῇ ὡς ὀρθὸν τὸ χρονικὸν ὅριον τῆς ἐν τῇ γῇ καταθέσεως, ὅπερ ἡμεῖς ἀνωτέρω ὥρισamen, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκ τοῦ προκειμένου εὐρήματος ἐπιβεβαιούται, καθόσον οὐδὲν νόμισμα εὐρέθη φέρον μονόγραμμά τι. Βεβαίως τὰ ἐν τῷ προκειμένῳ εὐρήματι Κορινθιακὰ νομίσματα ἀνήκουσιν εἰς τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα, ἴσως δὲ τινὰ αὐτῶν καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ Ε' αἰῶνος. Ὡς ἐκ τοῦ ρυθμοῦ δὲ τῆς τέχνης κυρίως διηρέσαμεν αὐτὰ εἰς δύο χρονικάς περιόδους, καὶ ἡ μὲν πρώτη (Α') ἄρχεται περίπου ἀπὸ τοῦ ἔτους 400 μέχρι τοῦ ἔτους 350 π. Χ., ἡ δὲ δευτέρα (Β') ἀπὸ τοῦ 350 μέχρι τοῦ ἔτους 322 π. Χ.

Α') 400-350 π. Χ.

α') Στατήρρες

1.— Ἀργ., χμ. 24, Γραμ. 8,275.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα κράνος κορινθιουργές, πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν μὲν Α, δεξιόθεν δὲ στέφανος.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀριστερά· κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,2

Παραπλήσιον φαίνεται τὸ ὑπὸ Head ἐν [Catalogue of the Greek Coins in the British Museum] Corinth etc. ἀρ. 249 Pl. IX, 3, δημοσιευόμενον, ἀλλὰ τὸ παρὸν εἶνε πολλῷ ὠραιότερου ρυθμοῦ καὶ ἀναντιβρόχτως παλαιότερον, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ περιγράμματος τοῦ προσώπου καὶ τοῦ κράνους, μᾶλλον δὲ πιθανώτερον εἶνε ὅτι ἐκόπη περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. Ὁ στέφανος ἀποτελεῖται, καθ' ὃ φαίνεται, ἐκ φύλλων χισσοῦ, καθ' ὅσον εὐρίσκειται καὶ τοιοῦτος. Πρβλ. Corinth etc. ἀριθ. 290, Pl. X, 7.

2.— Ἀργ., χμ. 24, Γραμ. 8,28.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα κράνος κορινθιουργές, ἐστεμμένον στεφάνῳ ἐξ ἐλαίας, καὶ περιδέριον, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν μὲν ἐπὶ γραμμῆς, τὸ ἔδαφος ὑποδηλούσης, Καλυδώνιος κάπρος βαίνων πρὸς ἀρ., κάτωθεν δὲ καὶ ἐκατέρωθεν τῶν ἄκρων Α-Ρ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,3

Cousinery, Essai historique et critique sur les monnaies d'argent de la ligue Achéenne etc. σελ. 123, Tab. I 24.— Head, Corinth etc. Pl. XII, 1.— Πρβλ. καὶ Combe, Museum Hunter, σελ. 109, ἀρ. 34.— Mionnet I σ. 317, ἀρ. 977. Suppl. IV, σ. 40, ἀρ. 240 καὶ 243.— Fiorelli, Catalogo del Museo Nazionale di Napoli, Medagliere I, ἀριθ. 7204-6. Collezione Santangelo 11057-58.

Τὸ μὲν παρὰ Cousinery εἶνε ἐξ ἄλλης σφραγίδος καὶ τὸ Ρ κεῖται ὑπὸ τὸν λαιμόν, τὸ δὲ παρὰ Head φαίνεται μᾶλλον ὅτι εἶνε ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος πρὸς τὸ προκειμένον, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ Ρ κεῖται ὑπὸ τὸν κάπρον.

Τὴν ἐπὶ τῶν Κορινθιακῶν στατήρων εὐρισκομένην ἐπιγραφὴν ΑΡ προσπαθήσας ἤδη νὰ ἐξηγήσῃ ὁ Cousinery (Essai etc. σελ. 124 καὶ ἐξῆς: expli-

cation de quelques médailles de Corinthe et de ses colonies) κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ τὰ δύο πρῶτα ἀρκτικά γράμματα τοῦ δ-νόματος τοῦ Ἀράτου, καὶ ἐπομένως τὰ μετὰ διαφόρων συμβόλων νομίσματα, τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΑΡ, ἐκόπτοντο ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Ἀράτου καθ' ἃ ἔτη οὗτος ἦτο στρατηγός. Ἡ γνώμη αὕτη, κατ' ἀρχὰς ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον γενομένη ἀποδεκτή, ἔχει ἤδη ἐντελῶς ἀπορρίφθῃ ὡς μὴ ὀρθή. Ἐν γένει περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΡ πρβλ. κατωτέρω τὰ περὶ Ἀργούς προλεγόμενα.

3.—Ἀργ., χμ. 22, Γραμ. 8,30

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα κράνος κορινθιουργές, ἐστεμμένον διὰ στεφάνου ἐξ ἐλαίας ὑπὸ τῆς χρήσεως ἀποτετριμμένου καὶ μόλις διακρινομένου, καὶ περιδέριον, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερόθεν μὲν καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ ἄκρου τοῦ λαιμοῦ Α-Ρ, δεξιόθεν δὲ Παλλάδιον πρὸς δεξ. Μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ Παλλαδίου κεῖται σφαιρίδιον ὑπὸ τῆς χρήσεως λίαν ἀποτετριμμένον.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κάτ. ρ.
Πίναξ 6,4

Cousinery, Tab. I, 24. — Head, ἀριθ. 256, Pl. XII, 6. — (Πρβλ. Museum Hunter σελ. 109, ἀρ. 25. — Mionnet I σ. 319, ἀρ. 992. — W. Leake, Numismata Hellenica, European Greece σ. 38. — Museo Nazionale 7208-11).

Τὸ παρὸν εἶνε διάφορον πρὸς τὰ ἕτερα, πρὸ πάντων δὲ ἕνεκα τοῦ ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς σφαιριδίου, μὴ ἀπαντῶντος παρ' οὐδενὶ ἄλλῳ, καθ' ὅσον γνωρίζω. Ὅμοιον δὲ νόμισμα πρὸς τὸ ὑπ' ὅψει, καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, ἐξόχου διατηρήσεως, εἶδον ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐνταῦθα.

4.—Ἀργ., χμ. 23, Γραμ. 8,35.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς φέρουσα κράνος κορινθιουργές καὶ περιδέριον, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερόθεν μὲν πρὸ τοῦ λαιμοῦ Γ, δεξιόθεν δὲ θύρσος ταινία περιδεδεμένης.

Πήγασος ἰπτάμενος πρὸς ἄρ. Αἱ πτέρυγες εἶνε ὅλως πρὸς τὰ ἄνω ἀνεωγμέναι, διακρίνεται δὲ μέρος καὶ τῆς δεξιᾶς αὐτῶν ἔμπροσθεν ἐν τῷ βάλει. Ἐν τῷ πεδίῳ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,5

Corinth ἀρ. 279, Pl. X, 1. — Πρβλ. καὶ Museum Hunter σ. 109, ἀρ. 32. — Lavy I σ. 158, ἀριθ. 1786 — Museo Nazionale 7282-83, Collezione Santangelo 10948-51.

Τὸ παρὸν εἶνε διάφορον κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὀψεις πρὸς τὸ ἐν Corinth εἰκονιζόμενον.

5.—Ἀργ., χμ. 21, Γραμ. 8,31.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιουργούς πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερόθεν μὲν πρὸ τοῦ λαιμοῦ Γ, δεξιόθεν δὲ θύρσος ταινία περιδεδεμένης.

Ὅμοιον περίπου τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀριθ. 4 νομίσματι.

Πίναξ 6,6

6') Δραχμαὶ

6.—Ἀργ., χμ. 15, Γραμ. 2,575.

Κεφαλὴ Περσεφόνης, φέρουσα περὶ τὴν κόμην στέφανον ἐκ φύλλων στάχυος, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν ἴσως Δ ἢ καὶ σύμβολον δυσδιάκριτον.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ἐν τῷ πεδίῳ ρ.

Πίναξ 6,9

Εὐρέθη καὶ ἕτερον ὅμοιον φέρον πρὸ τοῦ προσώπου ἐκ τῶν κάτωθεν πρὸς τὰ ἄνω ἐγκεχαραγμένην ὀξεῖ ὀργάνῳ τὴν ἐπιγραφὴν (graffito) ΕΡΛ.

Ἡ κεφαλὴ τῆς Περσεφόνης ἐπὶ Κορινθιακῶν δραχμῶν εἶνε σπανιωτάτη. Ἐκτὸς τῶν ἤδη παρουσιαζόμενων δύο, κεῖται ἕτερον καὶ παρὰ Head, ἀριθ. 228, Pl. IX, 9, οὗ ὅμοιον ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ εὐρήματι ἐν, ἔλκον γραμ. 2,225, ἀλλ' οὐχὶ καλῆς διατηρήσεως. Ὡστε μέχρι τοῦδε εἰσὶ γνωστὰ τοῦ τύπου τούτου δύο ἐκδόσεις.

7.—Ἀργ., χμ. 16, Γραμ. 2,395.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου πρὸς ἄρ. Δύο πλόκαμοι τῆς κόμης, ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν, ὁ δὲ ἐξ ἀριστερῶν, περιθέουσι τὴν κεφαλὴν ἐκ τῶν ὅπισθεν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Ἐν τῷ πεδίῳ ὅπισθεν [Δ].

Πήγασος καλπάζων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,10

Gardner, The Types of Greek Coins Pl. VIII, 18 — Head, Corinth ἀρ. 292, Pl. X, 9.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ ἐπὶ τοῦ παρόντος νομίσματος σχηματισμὸς τῆς κόμης, ὅστις ἐν μὲν τῇ ἀρχαίᾳ νομισματικῇ εἶνε, δύναται τις νὰ εἴπῃ, μοναδικός, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις μνημείοις τῆς τέχνης οὐχὶ συνήθης. Μέρους τοῦ πλοκάμου ὅπισθεν, περίπου ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ νομίσματι, εὐρίσκεται καὶ ἐπὶ τινων νομισμάτων τῶν Λεοντίνων καὶ τῆς Αἰνίου (Πρόβλ. Gardner ἐ. α., Pl. II, 30.—[Königliche Museen zu Berlin] Beschreibung der Antiken Münzen I σ. 119, Tafel IV, 41-43). Ἐν γένει πρόβλ. τὸ ἄρθρον τοῦ Schreiber: «Der altattische Krobylos», ἐν Mittheilungen des deut. Archäol. Instituts in Athen, VIII σ. 246

8.—Ἀργ., χμ. 16, Γραμ. 2,466.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὰ κάτω μέρη τῆς κόμης, τὰ μὲν ἔμπροσθεν πρὸς τὸ μέτωπον ἀνασεσυρμένα, τὰ δὲ ὅπισθεν πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν πρὸ τοῦ λαιμοῦ, Δ, καὶ ὅπισθεν αὐτοῦ στέφανος.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,11

Ι. Λάμπρος, Πελοπόννησος Πίν. Β', 17.

9.—Ἀργ., χμ. 17, Γραμ. 2,46.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὸν σχηματισμὸν τῆς κόμης ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 8 νομίσματι, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν τοῦ λαιμοῦ, ἐν στεφάνῳ Δ. Ἀνωθεν τοῦ στεφάνου καὶ πλησίον τοῦ βοστρύχου τῆς κόμης διακρίνεται μικροσκοπικώτατον τὸ γράμμα ο.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 8 νομίσματι.

Πίναξ 6,12

Corinth ἄρ. 297, Pl. X, 13.

Εἰς ἐπιβρῶσιν τοῦ ὅτι παρὰ τὴν κόμην κεῖται μᾶλλον μικροσκοπικώτατον τὸ γράμμα ο, ὅπερ μετὰ πολλὴν προσοχὴν καὶ κόπον ἀναγνωρίζεται, οὐχὶ δὲ φύλλον τοῦ κάτωθεν στεφάνου, δύναται τις νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει καὶ τὸ ὅτι πρὸς τὸ μέρος τοῦτο εἶνε ὁ σύνδεσμος τοῦ στεφάνου, ἔνθα βεβαίως δὲν χρησιμεύει φύλλον, ἢ δὲ διεύθυνσις τῶν φύλλων εἶνε ἀντιθέτως πρὸς τὰ κάτω¹. Ἐὰν ἡ παρατήρη-

¹ Ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι δὲν διακρίνεται τοῦτο καλῶς, ἀλλ' ἐν Corinth ἡ διάκρισις εἶνε ἐξαιρετός.

σις, ἣν ἤδη ποιούμεθα, ἤθελε βεβαιωθῇ, νομίζω ὅτι τοῦτο μεθ' ἱκανῆς βεβαιότητος, καὶ ἔνεκα τοῦ ἐλαχίστου μεγέθους αὐτοῦ καὶ ἔνεκα τῆς θέσεως ἐν ᾗ κεῖται ὅλως ἀποκεκρυμμένον σκοπίμως, ὅπως μὴ ἐπισπάσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ βλέμματος τοῦ θεατοῦ, ἀποτελεῖ τὸ ἀρκτικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ τεχνίτου. Ἐπὶ τινων δὲ διδράχμων Ἀρκαδικῶν, κοπέντων μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου κτίσιν τῆς Μεγαλοπόλεως, καὶ ἐπομένως συγχρόνων ὅπως δὴ ποτε πρὸς τὸ παρὸν νόμισμα, εὐρίσκεται ὅπισθεν ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐφ' οὗ κάθηται ὁ Πάν, παρὰ τὴν σύριγγα μικροῖς γράμμασιν ἢ ἐπιγραφῇ ΟΛΥΜ, ἣτις, ὡς ἔχει γίνῃ ἀποδεκτόν, δηλοῖ τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου. Μήπως τυχὸν ἐν τῷ προκειμένῳ νομίσματι ἔχομεν ἔργον τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου;

10.—Ἀργ., χμ. 16, Γραμ. 2,355.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου πρὸς ἄρ. Ἡ κόμη ὑπὲρ τὸ μέτωπον περισφίγγεται διὰ ταινίας, πιθανῶς μεταλλίνης, ἀποληγούσης ὅπισθεν εἰς δικτυωτόν. Κάτωθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν μὲν τροχὸς τετράκνημος, ἐκ τῶν πλαγίων θεωρούμενος, ἐκατέρωθεν δὲ τοῦ προσθίου ἄκρου τοῦ λαιμοῦ Α-Λ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,14

Ἐν Corinth ἄρ. 242, Pl. IX 17, ἔχει δημοσιευθῇ στατήρ, ἐφ' οὗ ἢ τε ἐπιγραφὴ Α-Λ ὡς καὶ σύμβολον τροχὸς εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως τοῦ πεδίου ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ νομίσματι. Ἐκ τούτου καταφαίνεται, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ, ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν συγχρόνως.

11.—Ἀργ., χμ. 15, Γραμ. 2,49.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης, ἔχουσα τὴν κόμην περὶ τὰ ἄκρα ἀνεστραμμένην καὶ περιδεδεμένην στενῇ ταινίᾳ, ἥς μέρος διακρίνεται ὅπισθεν, πρὸς ἄρ. Δεξιόθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν μὲν ΑΛ(;) κάτωθεν δὲ ἐν κύκλῳ τρεῖς μηνίσκοι ἐν εἶδει τρισκέλου¹.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,15

Museum Hunter σελ. 110, Tab. XX, 18, ἔνθα ἐσφαλμένως, νομίζω, ἢ ἐπιγραφὴ ἔχει σημειωθῇ ΑΝ.

¹ Τοῦ κύκλου ἐξετυπώθη περίπου τὸ ἡμισυ μεθ' ἑνὸς μηνίσκου.

Εύρίσκεται καὶ στατῆρ ἔχων τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ΑΛ δεξιόθεν μετὰ τοῦ αὐτοῦ συμβόλου Πρβ. W. Leake, Numismata Hellenica, European Greece σελ. 38.

12.— Ἀργ., χμ. 16, Γραμ. 2,455.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων, ἔχουσα τὴν κόμην ὀπισθεν κατὰ πολλοὺς βοστρύχους κεχυμένην καὶ κυματίζουσιν, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὀπισθεν, κρατῆρ, τούτου δ' ἄνωθεν Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,²⁰

Museo Nazionale I, 7380.— Corinth ἄρ. 302, Pl. X, 16.

13.— Ἀργ., χμ. 17, Γραμ. 2,63.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης, ἔχουσα τὸν σχηματισμὸν τῆς κόμης περίπου ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 12 νομίσματι, πρὸς ἄρ. Κάτωθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, ἔμπροσθεν μὲν Δ, ὀπισθεν δὲ *φιάλη*.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,²¹

Corinth ἄρ. 304, Pl. X, 18.

14.— Ἀργ., χμ. 15, Γραμ. 2,493.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων, ἔχουσα τὴν κόμην ἐσχηματισμένην ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀριθ. 13 νομίσματι, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, δεξιόθεν, *φιάλη*· ἀριστερόθεν ὑπῆρχεν ἴσως Δ ἢ ΔΙ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,²²

15.— Ἀργ., χμ. 17, Γραμ. 2,37.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης, ἔχουσα τὴν κόμην ὀπισθεν κεχυμένην καὶ φέρουσα στεφάνην, ἐνώτια καὶ περιδέριον, πρὸς ἄρ. Κάτωθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, ἔμπροσθεν μὲν Δ, ὀπισθεν δὲ *φιάλη*.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,²³

Corinth ἄρ. 303 Pl. X, 17.— Πρβλ. καὶ Museum Hunter σ. 110 Tab. XX, 16.— Mionnet I σ. 320 ἄρ. 1016.

16.— Ἀργ., χμ. 17, Γραμ. 2,398.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης, ἔχουσα ὀπισθεν τὴν κόμην

κεχυμένην, καὶ φέρουσα ἐνώτια καὶ περιδέριον, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἔμπροσθεν ΔΙ, καὶ ὀπισθεν *φιάλη*.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 15 νομίσματι.

Πίναξ 6,²⁴

Corinth ἄρ. 305, Pl. X, 19.

Ἡ ἐπιγραφή ΔΙ εὐρίσκεται ἔμπροσθεν, ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ νομίσματι, καὶ ἐπὶ στατῆρος, φέροντος ὅμως ἄλλο σύμβολον· εἰσὶν ἐπομένως περίπου σύγχρονα, ὡς καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ὀπισθίας ὀψεως. Πρβ. Corinth ἄρ. 306, Pl. XII, 17.

17.— Ἀργ., χμ. 18, Γραμ. 2,38.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης, ἔχουσα τὴν κόμην ἐσχηματισμένην ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 16 νομίσματι καὶ φέρουσα ἐνώτια καὶ περιδέριον, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὀπισθεν, ἄνωθεν μὲν ΔΙ, κάτωθεν δὲ θώραξ μετὰ πτερύγων.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,²⁵

Ἐν Corinth, ἄρ. 246, Pl. IX, 20 (Πρβ. καὶ Mionnet Suppl. IV σ. 40, ἄρ. 238), ἔχει δημοσιευθῆ στατῆρ φέρων τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛ καὶ θώρακα ὀπισθεν, ὡς ἐν τῷ παρόντι νομίσματι· ὡς καταφαίνεται δὲ ἐκ τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ὀπισθίας ὀψεως εἰσὶν ἀμφότερα περίπου σύγχρονα.

18.— Ἀργ., χμ. 16, Γραμ. 2,68.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, φέρουσα στέφανον ἐκ δάφνης, καὶ ἔχουσα τὴν κόμην ἐπὶ τῶν νώτων εἰς πολλοὺς βοστρύχους περικεχυμένην καὶ κυματίζουσιν, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν, πρὸ τοῦ λαιμοῦ Γ.

Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,²⁶

Ἀριστερόθεν, ἀπὸ τοῦ χεῖλους τοῦ νομίσματος μέχρι τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὑπελείφθη κατὰ τὴν κοπὴν μέρος τοῦ μετάλλου ἐν εἵδει γραμμῆς. Τοῦτο προῆλθεν ἀναμφισβητήτως ἐκ προηγουμένης βλάβης τῆς σφραγίδος.

19.— Ἀργ., χμ. 17, Γραμ. 2,631.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 18 νομίσματι, πρὸς ἄρ. Ἐμπροσθεν Γ.

Πήγασος σχεδόν ὡς ὁ τοῦ προηγουμένου νομίσματος.

Πίναξ 6,27

Corinth ἀρ. 284, Pl. X, 3.

20.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,575.

Κεφαλή Ἀφροδίτης, σχεδόν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀριθ. 19 νομίσματι, πρὸς ἀρ. Ἐμπροσθεν Γ.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 19 νομίσματι.

Πίναξ 6,28

Τοῦ παρόντος τύπου ὑπάρχει καὶ ἄλλη διαφορὰ ἐξ ἄλλης σφραγίδος. Ἐν ταύτῃ ἡ κεφαλή εἶνε μικρότερα.

21.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,520.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, φέρουσα στέφανον ἐκ δάφνης καὶ ἔχουσα τὴν κόμην ὅπισθεν κεχυμένην, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἔμπροσθεν, [Δ].

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,1

Τοῦ παρόντος τύπου ὑπάρχει καὶ ἕτερον ἔχον τὴν ὀπισθίαν ὄψιν ἐξ ἄλλης σφραγίδος.

22.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,38.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, σχεδόν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 21 νομίσματι, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,2

23.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,45.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, σχεδόν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 22 νομίσματι, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,3

24.—'Αργ., χμ. 15 Γραμ. 2,665.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα διὰ μίτου χιαστὶ περιδεδεμένην τὴν κόμην, ἥς τὸ ἄκρον ὅπισθεν, κατὰ τὴν κορυφήν, περιδεδεμένον ὡσαύτως διὰ μίτου, ἀφίεται κεχυμένον εἰς βοστρύχους κυματίζοντας, πρὸς ἀρ. Ἐν

τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Α. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ διακρίνεται διπλοῦν τῆς σφύρας κτύπημα.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,7

25.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 2,572.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, σχεδόν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 24 νομίσματι, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Α.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,8

26.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,43.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, σχεδόν ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ὑπ' ἀρ. 24 καὶ 25 νομίσμασι, πρὸς ἀρ. Ὅπισθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, Α.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,9

Πρὸς Corinth ἀρ. 230, Pl. IX, 10. — Collezione Santangelo 11063-64.

Τὰ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 24-26 νομίσματα εἰσὶν ἐξ ἄλλης σφραγίδος πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Head δημοσιευόμενον, ὡς καταφαίνεται ἰδίᾳ ἐκ τῆς κόμης καὶ τῆς θέσεως τοῦ γράμματος.

27.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,488.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ὑπ' ἀρ. 24-26 νομίσμασι διὰ μίτου χιαστὶ περιδεδεμένην τὴν κόμην, ἥς τὸ ἄκρον ὅπισθεν, περιδεδεμένον ὡσαύτως διὰ μίτου, ἀφίεται κεχυμένον εἰς βοστρύχους κυματίζοντας, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,10

28.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,48.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, σχεδόν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 27 νομίσματι, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,11

29.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,452.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδερ-

ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 28 νομίσματι, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Ὅμοιον ἐν Corinth ἀρ. 293, Pl. X, 10.

30.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,483.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 29
νομίσματι, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,12

31.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,493.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 30
νομίσματι, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,13

32.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,580.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 31
νομίσματι, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,14

Πάντα τὰ ἀπὸ τοῦ ἀρ. 27 ἕως 32 νομίσματα
εἰσὶν ἐκ διαφόρων σφραγίδων, ὡς καταφαίνεται κυ-
ρίως ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς κόμης καὶ τῆς θέσεως τοῦ
γράμματος· ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 27 ὅμως ἡ κεφαλὴ
εἶνε μείζων ἢ ἐν τοῖς λοιποῖς.

33.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,52.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, φέρουσα σφενδόνην, συνδεομένην ἄνωθεν τοῦ
μετώπου, καὶ ἔχουσα ὅπισθεν μίτῳ δεδεμένην τὴν
κόμην, ἧς τὰ ἄκρα εἰσὶ κεχυμένα εἰς βοστρύχους
κυματίζοντας, περίπου ὡς ἐν τοῖς ἄνωτέρω ὑπ' ἀρ.
27-32 νομίσμασι, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπι-
σθεν, Α.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,23

Corinth ἀρ. 181, Pl. V, 7.

Τὸ παρὸν νόμισμα, ὅμοια τοῦ ὁποῖου εὐρέθησαν
καὶ ἄλλα, εἶνε ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος μετὰ τοῦ
ὑπὸ τοῦ Head δημοσιευομένου, ἀλλ' οὗτος δὲν ἀνα-

φέρει ποσῶς τὸ γράμμα Α, τὸ ὁποῖον ἐν τισὶ τῶν
ἄλλων διακρίνεται εὐκρινέστατα. Τοῦ παρόντος
τύπου εὐρίσκεται προσέτι καὶ ἄλλη διαφορά, ὡς
καταφαίνεται ἰδίᾳ ἐκ τῆς θέσεως τοῦ γράμματος.

34.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,457.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, φέρουσα σφενδόνην ἐξ ἧς ἀνέρχονται κυμα-
τοειδῶς πολλοὶ μικροὶ βόστρυχοι τῆς κόμης, πρὸς
ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ

Πίναξ 7,24

Gardner, The Types of Greek Coins Pl. VIII,
16.—Corinth ἀρ. 295, Pl. X, 11.

35.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,58.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων δισκοειδῶν
καὶ περιδεραίου, φέρουσα σφενδόνην σχεδὸν ὡς ἐν
τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀριθ. 34 νομίσματι, πρὸς ἀρ.
Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ;

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 34 νομίσματι.

Πίναξ 7,25

36.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,565.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετὰ περιδεραίου, φέρουσα
σφενδόνην καὶ ἔχουσα τὴν κόμην περικεκαλυμμέ-
νην διὰ πλατυτάτης δικτυωτῆς ταινίας, πρὸς ἀρ.
Ὅπισθεν ἐκ τῆς σφενδόνης ἀνέρχονται δύο βόστρυ-
χοι κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν. Ἐν τῷ πεδίῳ, κά-
τωθεν καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ, Α-Ρ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,26

Gardner, The Types κτλ. Pl. VIII, 17.

37.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,475.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγου-
μένῳ ὑπ' ἀρ. 36 νομίσματι, πρὸς ἀρ. Κάτωθεν
Α-Ρ.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 36 νομίσματι.

Πίναξ 7,27

38.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,565.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγου-
μένῳ ὑπ' ἀρ. 37 νομίσματι, πρὸς ἀρ. Κάτωθεν
Α-Ρ.

Ὅμοιον τῷ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀρ. 36 νομίσματι.

Πίναξ 7,28

Corinth ἀρ. 260, Pl. XII, 9.

39.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,625.

Κεφαλή Ἀφροδίτης, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 38 νομίσματι, πρὸς ἀρ. Κάτωθεν Α-Ρ.

Ὅμοιον τῷ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀρ. 36 νομίσματι.

Πίναξ 7,29

40.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,41.

Κεφαλή Ἀφροδίτης, σχεδὸν ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀριθ. 38-39 νομίσμασι, πρὸς ἀρ. Κάτωθεν Α-Ρ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,30

Ἐκ τῶν προηγουμένων ὑπ' ἀριθ. 36-40 μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Α-Ρ νομισμάτων πιθανώτατον εἶνε ὅτι τινὰ τούτων, ἰδίως τὸ ὑπ' ἀριθ. 36, ὡς δύναται τις νὰ εἰκόσῃ ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς τέχνης, ἐκόπησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Ἐν γένει περὶ τῆς ἐπιγραφῆς Α-Ρ πρβ. τὰ ἀνωτέρῳ ὑπὸ τὸν ἀριθ. 2 παρατηρηθέντα, ὡς καὶ τὰ κατωτέρῳ περὶ Ἀργαυς προλεγόμενα.

41.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,467.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σάκκῳ, ἐξ οὗ κρέμαται ὅπισθεν θύσανος ἐκ τριῶν σφαιριδίων, πρὸς ἀρ. Ὁ σάκκος εἶνε περιδεδεμένος ἀνωθεν τοῦ μετώπου μέχρι τῶν νώτων διὰ μίτου. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,31

Corinth ἀρ. 296, Pl. X, 12.

42.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,505.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 41 νομίσματι, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἔμπροσθεν τοῦ λαιμοῦ, Δ.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 41 νομίσματι.

Πίναξ 7,32

Πρβ. Museum Hunter σ. 110, Tab. XX, 12.

43.—'Αργ., 16, Γραμ. 2,493.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σάκκῳ περιδεδεμένη, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀρ. 41 καὶ 42 νομίσμασι, διὰ μίτου ἀπολήγοντος ἀνωθεν, κατὰ τὸν δεσμόν, εἰς δύο θυσανίσκους ἐκ σφαιριδίων κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν, πρὸς ἀρ. Ἡ κόμη, ἐξερχομένη τοῦ σάκκου εἰς βοστρυχίσκους περὶ τὸ πρόσωπον, εἶνε ὅπισθεν κεχυμένη εἰς βοστρύχους κυματίζοντας· ἐκ δὲ τοῦ σάκκου ὅπισθεν κρέμαται θύσανος ἐκ τριῶν σφαιριδίων διὰ μίτου μακροῦ καὶ παχέος ἔχοντος παρὰ τὸν θύσανον καὶ σφαιρίδιον. (Τὸ ὅλον εἶνε παρόμοιον πρὸς τὸ ἐν χρήσει σήμερον παρὰ ταῖς γυναιξὶ φρέσιον). Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ, [Δ;] - I.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,33

44.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,602.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 43 νομίσματι, ἀλλὰ μεγέθους μεγαλητέρου, πρὸς ἀρ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,34

45.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,465.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σάκκῳ, ἐξ οὗ ὅπισθεν κρέμαται θύσανος ἐκ σφαιριδίων, πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Α.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,2

Corinth ἀρ. 231, Pl. IX, 11. — Πρβ. Museum Hunter σ. 110, Tab. XX, 10.

46.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,625.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 45 νομίσματι, πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Α.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,3

Ἀμφότεραι αἱ ὀψεῖς τῶν ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀρ. 45 καὶ 46 νομισμάτων εἶνε ἐκ δύο διαφόρων σφραγίδων. Εὐρίσκονται καὶ τρεῖς εἰσέτι διαφοραὶ τοῦ τύπου τούτου.

γ') *Ἡμίδραχμα*

47.—'Αργ., χμ. 12, Γραμ. 1,122.

Κεφαλή Δήμητρος πεπλοφόρου, φέρουσα στέφανον ἐκ σταχύων, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν, Α - Ρ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,4

Corinth ἄρ. 265, Pl. XII, 11.

48.—'Αργ., χμ. 12, Γραμ. 1,115.

Κεφαλή Περσεφόνης, φέρουσα στέφανον ἐκ φύλων στάχυος, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν, Α;-Ρ;.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,5

49.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,19.

Κεφαλή Περσεφόνης (;) μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, πρὸς ἄρ. Κάτωθεν Α - Ρ;.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,6

Corinth ἄρ. 267, Pl. XII, 13.

50.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,012.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετὰ περιδεραίου, φέρουσα σφενδόνην καὶ ἔχουσα τὴν κόμην κεκαλυμμένην διὰ πλατείας δικτυωτῆς ταινίας, πρὸς ἄρ. Ὅπισθεν ἐκ τῆς σφενδόνης ἀνέρχονται μικροὶ τινες βοστρυχίσκοι. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ, Α - Ρ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,10

Τὸ παρὸν νόμισμα, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ, τῆς καλύψεως τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς ἐπιγραφῆς, εἶνε σύγχρονον καὶ τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως πρὸς τὰς ἀνωτέρω ὑπ' ἄρ. 36 καὶ ἐξῆς δραχμάς.

51.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,19.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, φέρουσα σφενδόνην, ἐξ ἧς ἀνέρχονται βοστρυ-

χοὶ τῆς κόμης, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ, Α - Ρ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,11

Πρ6. Corinth ἄρ. 268, Pl. XII, 14.

52.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,12.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετὰ περιδεραίου, φέρουσα σφενδόνην (;), πρὸς ἄρ. Κάτωθεν Α - Ρ;.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,12

53.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,16.

Κεφαλή Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ἐπὶ τῶν νώτων κεχυμένην καὶ κυματίζουσιν, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν, ἐκατέρωθεν τοῦ προσθίου ἄκρου τοῦ λαιμοῦ, Α - Ρ, καὶ δεξιόθεν *φύλλον* *κισσοῦ*.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,13

Corinth ἄρ. 266, Pl. XII, 12.

Πλεῖστα τῶν προηγουμένων ὑπ' ἄρ. 47-53 μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΡ νομισμάτων, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς τέχνης αὐτῶν, πιθανώτατον εἶνε ὅτι ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὰ τέλη τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος. Πρ6. καὶ τὴν μετὰ τὸ ἀνωτέρω ὑπ' ἄρ. 40 παρατήρησιν.

54.—'Αργ., χμ. 12, Γραμ. 1,118.

Κεφαλή Ἀφροδίτης, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγούμενῳ ὑπ' ἄρ. 53 νομίσματι, πρὸς ἄρ. Ὅπισθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, *φύλλον* *κισσοῦ* (!).

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,14

55.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,158.

Κεφαλή Ἀφροδίτης, ἔχουσα ταινία περιδεμένην τὴν κόμην, ἀπολήγουσαν κατὰ τὸ ἄκρον ὀπισθεν εἰς εἶδος θυσάνου, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαιμοῦ, Γ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,15

Πρβ. Museum Hunter σ. 111, Tab. XX, 21.

56.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,082.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγούμενῳ ὑπ' ἄρ. 55 νο-
μίσματι. Ἐν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαιμοῦ, Γ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,16

57.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,050.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, ἔχουσα περιδεδεμένην ταινίαν τὴν κόμην, ἀ-
πολήγουσαν κατὰ τὸ ἄκρον, ὅπισθεν, εἰς εἶδος θυ-
σάνου, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, Δ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,17

Museum Hunter σ. 110, Tab. XX, 20.

58.—'Αργ., χμ. 11, Γραμ. 1,232.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, ἀπολήγοντος ὅπισθεν τοῦ ἄκρου τῆς κόμης
εἰς εἶδος θυσάνου, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπι-
σθεν, Δ;

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,18

59.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,285.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, φέρουσα στέφανον κισσοῦ καὶ ἔχουσα τὸ
ἄκρον τῆς κόμης ἐπὶ τῶν νώτων κεχυμένον εἰς
βοσπρύχους κυματίζοντας, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ,
ὅπισθεν, ρ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,19

60.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,34.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, ἔχουσα ταινίαν περιδεδεμένην τὴν κόμην,
ἀπολήγουσαν ὅπισθεν κατὰ τὸ ἄκρον εἰς εἶδος θυ-

σάνου, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερόθεν, πρὸ τοῦ
λαιμοῦ, Λ, καὶ δεξιόθεν, ὅπισθεν τοῦ ἄκρου τῆς
κόμης, ρ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,20

61.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,105.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, τῆς κόμης ὅπισθεν ἀποτελούσης παχὺν πλό-
καμον ἀνεστραμμένον καὶ περιδεδεμένον, πρὸς ἄρ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,21

62.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,17.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ὑπ'
ἄρ. 43 νομίσματι, πρὸς ἄρ. [Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέ-
ρωθεν τοῦ λαιμοῦ, Δ-1;].

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν [ρ].

Πίναξ 8,22

Τὸ προκείμενον νόμισμα, ὡς καταφαίνεται ἐκ
τοῦ ῥυθμοῦ, τῆς καλύψεως τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς
κόμης, οὔσης κεχυμένης ἐπὶ τῶν νώτων, εἶνε σύγ-
χρονον καὶ τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως πρὸς τὴν ἀνωτέρω
ὑπ' ἄρ. 43 δραχμὴν.

63.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,117.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν περι-
δεδεμένῳ σάκκῳ, ἐξ οὗ ὅπισθεν κρέματα θύσανος,
πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, δεξιόθεν, Δ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,24

64.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,010.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σάκκῳ, ὡς ἐν τῷ προη-
γουμένῳ ὑπ' ἄρ. 63 νομίσματι, πρὸς ἄρ. Ἀριστε-
ρόθεν ἐν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαιμοῦ, Α.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,25

Corinth ἄρ. 234, Pl. IX, 13.

65.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,187.

Κεφαλή 'Αφροδίτης, σχεδόν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 63 νομίσματι, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαιμοῦ, Α.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγάσου πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,26

B') 350-322 π. X.

α') Στατήρες

66.—'Αργ., χμ. 22, Γραμ. 8,357.

Κεφαλή 'Αθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιουργοῦς πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, δεξιόθεν, ἐπὶ γραμμῆς, τὸ ἔδαφος ὑποδηλούσης, "Αρτεμις (;) βαίνουσα πρὸς δεξ. καὶ τῇ δεξιᾷ χειρὶ κρατοῦσα λαμπάδα (;), καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ Δ-Ι.

Πήγασος μετ' ἀνακεκαμμένων πρὸς τὰ ἔμπροσθεν περύγων, καλπάζων πρὸς ἀρ., καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,7

Πρ6. Museo Nazionale I, 7303-4, Collezione Santangelo 11018.

67.—'Αργ., χμ. 21, Γραμ. 8,26.

Κεφαλή 'Αθηνᾶς μετὰ κράνους κορινθιουργοῦς καὶ περιδεραίου πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, δεξιόθεν, στήλη (;) τῆς τετραγώνου ἐργασίας (;), καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ Δ-Ι.

Πήγασος καλπάζων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,8

Πρ6. Museum Hunter σελ. 108, ἀριθ. 19. — Corinth ἀρ. 318, Pl. XII, 27.

β') Δραχμαί.

68.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,487.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὴν κόμην πρὸς τὰ ὀπισθεν σεσυρμένην καὶ ἀποτελοῦσαν οἰονεὶ δεσμόν, ἐξ οὗ τὰ ἄκρα ἀνέρχονται εἰς μικροὺς κυματιζομένους βοστρύχους, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ὀπισθεν, ὑπὸ τὸν δεσμόν τῆς κόμης, Α.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,13

Corinth ἀρ. 227, Pl. IX, 8.

69.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,607.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου ἐκ σφαιριδίων, ἔχουσα τὴν κόμην πέριξ κατὰ τὰ ἄκρα ἀνεστραμμένην καὶ περιδεδεμένην διὰ πλατείας ταινίας (;) στεφανοειδοῦς, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ὀπισθεν, ἐν στεφάνῳ Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,16

70.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,592.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὴν κόμην πέριξ διατεταγμένην ἐν εἴδει στεφάνου, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ὀπισθεν, κῶνος πίτυος, καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ [Δ]-Ι.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,17

A. Lambropoulos ἐν Zeitschrift für Numismatik Band XIX, σελ. 232, ἀρ. 5, Taf. IV, 10.

Πρ6. αὐτόθι καὶ ὅσα ἔγραψα περὶ τοῦ στατήρος, ἐφ' οὗ εὐρίσκεται τὸ αὐτὸ σύμβολον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς κτλ.

71.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,607.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα πέριξ τὴν κόμην ἀνασευρμένην καὶ ὀπισθεν ἐπὶ τῶν νώτων εἰς βοστρύχους κεχυμένην, πρὸς ἀρ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,18

72.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,498.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὴν κόμην πέριξ μὲν διατεταγμένην ἐν εἴδει στεφάνου, ὀπισθεν δὲ εἰς πλοκάμους καταπίπτοντας ἐπὶ τῶν νώτων, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, δεξιόθεν, Α.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 6,19

'Εν Corinth ἀρ. 385, Pl. XI, 15 ἔχει δημοσιευθῇ δραχμή — ὁμοίαι δὲ ταύτης ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος εὐρέθησαν ἐν τῷ προκειμένῳ εὐρήματι δύο —, μικρόν τι διαφέρουσα τῆς παρούσης, ἰδίᾳ ὅτι ἐν ταύτῃ ἡ κόμη ἄνωθεν εἶνε περιδεδεμένη ταινία. Τὸ ὑπὸ τοῦ Head ὅμως σημειούμενον ὡς Π ὀπισθεν, εἶνε, νομίζω, ἐσφαλμένον, καθόσον τοῦτο δὲν εἶνε

γράμμα τι, ἀλλὰ μικρὸς βοστρυχίσκος κυματοειδῶς προεξέχων.

73.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,61.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετὰ περιδεραίου, φέρουσα στέφανον ἐκ δάφνης καὶ ἔχουσα ἐπὶ τῶν νώτων κεχυμένην τὴν κόμην εἰς βοστρύχους κυματίζοντας, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ, Α-Υ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,4

Corinth ἄρ. 274, Pl. IX, 22.

74.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,685.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου ἐκ σφαιριδίων, φέρουσα ἀπὸ τοῦ μέσου πρὸς τὸ μέτωπον στέφανον ἐκ δάφνης δεδεμένον διὰ ταινίας, ὅπισθεν ὀρατῆς, καὶ ἔχουσα τὴν κόμην ἐπὶ τῶν νώτων κεχυμένην εἰς τρεῖς κυματίζοντας βοστρύχους, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ, Ν-Ο.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,5

75.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,455.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ἐπὶ τῶν νώτων κεχυμένην εἰς βοστρύχους κυματίζοντας, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, ἐν στεφάνῳ Δ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,6

Corinth ἄρ. 300, Pl. X, 14.

Εὐρέθη καὶ ἕτερον, ἔλκον γραμ. 2,387, ὅμοιον μὲν πρὸς τὸ προκείμενον κατὰ τὴν προσθίαν ὄψιν, ἐφ' ἧς ὑπάρχει ἐγκεχαραγμένον ὅπισθεν (graffito) τὸ γράμμα Α, διάφορον ὅμως κατὰ τὴν ὀπισθίαν.

76.—'Αργ., χμ. 17/14, Γραμ. 2,692.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα διὰ μίτου χιαστὶ περιδεδεμένην τὴν κόμην, ἧς τὸ ἄκρον ὅπισθεν, περιδεδεμένον ὡσαύτως διὰ μίτου, ἀφίεται κεχυμένον εἰς βοστρύχους κυματίζοντας, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν καὶ ἐκατέρωθεν τῶν ἄκρων τοῦ λαιμοῦ, Δ-Ο.

Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἄρ., ἔχων κατὰ τὴν

κορυφὴν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν κεκαμμένες τὰς πτέρυγας, καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,15

Corinth ἄρ. 384, Pl. XI, 14. — Πρβ. Mionnet Suppl. σ. 47 ἄρ. 303.

77.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,625.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγούμενῳ ὑπ' ἄρ. 76 νομίσματι, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν καὶ ἐκατέρωθεν τῶν ἄκρων τοῦ λαιμοῦ, Δ-Ο.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγούμενῳ ὑπ' ἀριθ. 76 νομίσματι.

Πίναξ 7,16

78.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,68.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετὰ περιδεραίου, ἔχουσα πρὸς τὰ ὅπισθεν σεσυρμένην τὴν κόμην, τῆς ὁποίας τὸ ἄκρον, περιδεδεμένον διὰ μίτου, ἀφίεται κεχυμένον, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ, Α-Υ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἄρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,17

79.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,49.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων κρικοειδῶν καὶ περιδεραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ὡς ἐν τῷ προηγούμενῳ ὑπ' ἄρ. 78 νομίσματι, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ, Α-Υ.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγούμενῳ ὑπ' ἀριθ. 78 νομίσματι.

Πίναξ 7,18

Corinth ἄρ. 276, Pl. IX, 24.

80.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,68.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, ἔχουσα πρὸς τὰ ὅπισθεν σεσυρμένην τὴν κόμην, τῆς ὁποίας τὸ ἄκρον, περιδεδεμένον διὰ μίτου, ἀφίεται λελυμένον εἰς μικροὺς βοστρύχους, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ, Α-Υ.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἄρ. 76 νομίσματι.

Πίναξ 7,19

Corinth ἄρ. 275, Pl. IX, 23.

81.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,594.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 80
νομίσματι, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν τοῦ
λαιμοῦ, Α-Υ.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 80 νομί-
σματι.

Πίναξ 7,20

Τὰ ἐπόμενα δύο νομίσματα, καίτοι κακότεχνα,
κατέταξα ἐνταῦθα, ὡς ὄντα ἀπομίμησιν τῶν προη-
γουμένων ὑπ' ἀρ. 80 καὶ 81, καθ' ἃ καταφαίνεται
ἐκ τε τῆς διατάξεως τῆς κόμης καὶ τῆς ὀπισθίας
ὄψεως.

82.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,495.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ὀπισθεν, Υ;.

Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,21

83.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,52.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, πρὸς δεξ. 'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαιμοῦ, Υ;.

Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,22

84.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,685.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σάκκῳ, ἐξ οὗ ὀπισθεν
κρέμαται θύσανος, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ἐκατέ-
ρωθεν τοῦ λαιμοῦ, Δ-Ι.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,35

Πρὸς Corinth ἀρ. 322, Pl. XII, 29.

85.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,518.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 84
νομίσματι, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν
τοῦ λαιμοῦ, Δ-Ι.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ. Με-
ταξὺ τοῦ ρ καὶ τῶν προσθίων ποδῶν τὸ γράμμα
Α, ἔχον τὴν κορυφὴν πρὸς τὰ κάτω.

Πίναξ 7,36

Τοῦ τύπου τούτου εὐρίσκονται καὶ ἄλλαι διαφο-
ραὶ ἐξ ἄλλων σφραγίδων μικρόν τι διαφέρουσαι. 'Εν
τῇ ὀπισθίᾳ ὄψει αὐταὶ δὲν ἔχουσι τὸ Α.

Τὰ ἐπόμενα ὑπ' ἀρ. 86-89 νομίσματα εἶνε κα-
κότεχνος ἀπομίμησις τῶν προηγουμένων ὑπ' ἀριθ.
84-85, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ σχήματος ἰδίᾳ
τοῦ σάκκου, καὶ ὡς ἐκ τούτου κατέταξα ταῦτα ἀ-
μέσως ἐνταῦθα.

86.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,665.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων, ἔχουσα τὴν
κόμην ἐν σάκκῳ σχεδὸν ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὑπ'
ἀρ. 84 καὶ 85 νομίσμασι, πρὸς ἀρ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,37

87.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,53.

Κεφαλή 'Αφροδίτης, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγου-
μένῳ ὑπ' ἀρ. 86 νομίσματι, πρὸς ἀρ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ

Πίναξ 7,38

88.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,435.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 87
νομίσματι, πρὸς ἀρ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,39

89.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,507.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 88
νομίσματι, πρὸς ἀρ.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,40

90.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,66.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σάκκῳ περιδεδεμένῳ,
ἐξ οὗ ὀπισθεν κρέμαται θύσανος ἐκ τριῶν χρυσῶν,
πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαιμοῦ, Ι.

Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,41

91.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,568.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 90
νομίσματι, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαι-
μοῦ, 1.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀριθ. 90
νομίσματι.

Πίναξ 7,42

92.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,585.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ὑπ' ἀρ.
90-91 νομίσμασι, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ
λαιμοῦ, 1.

Ὅμοιον σχεδὸν τοῖς προηγουμένοις ὑπ' ἀρ. 90-
91 νομίσμασι.

Πίναξ 7,43

Corinth ἀρ. 355, Pl. X, 24.

93.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,53.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω 90 καὶ ἐξῆς νο-
μίσμασι, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαι-
μοῦ, 1.

Ὅμοιον τῷ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 90 νομίσματι.

Πίναξ 7,44

Τοῦ τύπου τούτου ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐξ ἄλ-
λης σφραγίδος διαφοραί, μικρόν τι ἀλλήλων δια-
φέρουσαι.

94.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,565.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σάκκῳ, ἐξ οὗ ὅπισθεν
κρέμαται θύσανος ἐκ τριῶν σφαιριδίων, πρὸς ἀρ.
'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαιμοῦ, 1.

Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,45

95.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,53.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 94
νομίσματι, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαι-
μοῦ, 1.

Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 7,46

96.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,46.

Κεφαλή 'Αφροδίτης μετὰ περιδεραίου, ἔχουσα
τὴν κόμην ἐν σάκκῳ, ἐξ οὗ ὅπισθεν κρέμαται θύ-
σανος, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαιμοῦ, Ν.

Πήγασος τρέχων πρὸς ἀρ. καὶ κάτωθεν ρ.

Πίναξ 8,1

Corinth ἀρ. 381, Pl. XI, 12.

γ') 'Ημίδραχμα

97.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,187.

Κεφαλή Περσεφόνης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, φέρουσα στέφανον ἐκ φύλλων στάχυος, πρὸς
ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαιμοῦ, 1;

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγᾶσου πρὸς ἀρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,7

98.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,265.

Κεφαλή Περσεφόνης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 97
νομίσματι, πρὸς ἀρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ λαι-
μοῦ, 1.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγᾶσου πρὸς ἀρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,8

Πρ6. Corinth ἀρ. 357, Pl. X, 25.

99.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,255.

Κεφαλή Περσεφόνης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, φέρουσα στέφανον ἐκ φύλλων στάχυος, πρὸς
δεξ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ὅπισθεν, 1.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγᾶσου πρὸς ἀρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,9

100.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,193.

Κεφαλή 'Αφροδίτης, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν
σάκκῳ, πρὸς ἀρ. ἥ 'Εν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν τοῦ
λαιμοῦ, Δ;-1.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγᾶσου πρὸς ἀρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,23

Εἶνε πιθανώτατον ὅτι τὸ παρὸν νόμισμα εἶνε τῆς
αὐτῆς ἐκδόσεως μετὰ τῆς ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 85

δραχμῆς, ὡς δύναται τις νὰ συμπεράνη ἐκ τοῦ σχήματος ἰδίᾳ τοῦ σάκκου.

101.—'Αργ., χμ. 12, Γραμ. 0,91.

Κεφαλὴ 'Αφροδίτης μετ' ἐνωτίων καὶ περιδε-
ραίου, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν σάκκῳ, πρὸς ἄρ. 'Εν
τῷ πεδίῳ, ἔπισθεν, Γ ἢ Π.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγᾶσου πρὸς δεξ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,28

102.—'Αργ., χμ. 12, Γραμ. 1,125.

Κεφαλὴ 'Αφροδίτης, ἔχουσα τὴν κόμην ἐν
σάκκῳ, πρὸς ἄρ.

Πρόσθιον ἥμισυ Πηγᾶσου πρὸς ἄρ. καὶ κάτω-
θεν ρ.

Πίναξ 8,27

ΦΛΙΟΥΣ

Νομίσματα τοῦ Φλιοῦντος ἐν τῷ προκειμένῳ
εὐρήματι ὑπῆρχον 133, ὧν τριώβολα μὲν 82,
πάντα δὲ τὰ λοιπὰ τριημιωβόλια. 'Ανήκουσι δὲ
ἀναμφισβητήτως πάντα εἰς τοὺς χρόνους τοὺς με-
ταξὺ τοῦ 400 (τινὰ ἴσως καὶ μικρόν τι ἀρχαιό-
τερον) καὶ 322 π. χ.

1.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,873.

Ταῦρος κυρίσων ἐπὶ γραμμῆς, τὸ ἔδαφος ὑπο-
δηλούσης, πρὸς ἄρ.

'Εν στεφάνῳ ἐκ φύλλων κισσοῦ Φ. 'Εκάτερος
τῶν κλάδων τοῦ στεφάνου ἔξωθεν μὲν ἔχει τρία
πλατέα φύλλα, πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα, ἔσω-
θεν δὲ δύο.

Πίναξ 8,29

Catalogue de la collection des Medailles Grec-
ques de Léopold Walcher de Moltheim σ. 124,
Pl. XII, 1679.

2.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,72.

'Ομοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ.

'Ομοίως ὡς τὸ προηγούμενον. Τὰ ἐξωτερικὰ
φύλλα τοῦ στεφάνου κλίνουσι πρὸς τὰ ἔξω.

Πίναξ 8,30

3.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2, 85.

'Ομοιον σχεδὸν τοῖς ἀνωτέρω· ὁ ταῦρος μικρό-
τερος.

'Εν στεφάνῳ ἐκ φύλλων κισσοῦ Φ. 'Αμφότεροι
οἱ κλάδοι ἔχουσιν ἑκατέρωθεν ἀνὰ τρία πλατέα
φύλλα, πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα.

Πίναξ 8,31

4.—'Αργ., χμ. 18/15, Γραμ. 2,86.

'Ομοιον σχεδὸν τοῖς ἀνωτέρω.

'Εν στεφάνῳ ἐκ φύλλων κισσοῦ Φ. 'Εκάτερος
τῶν κλάδων τοῦ στεφάνου ἔξωθεν μὲν ἔχει τέσ-
σρα στενώτερα φύλλα, πρὸς τὰ ἄνω διευθυ-
νόμενα, ἔσωθεν δὲ τρία.

Πίναξ 8,32

5.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,83.

'Ομοιον σχεδὸν τοῖς ἀνωτέρω.

'Εν στεφάνῳ ἐκ φύλλων κισσοῦ Φ. 'Εκάτερος
τῶν κλάδων ἔξωθεν μὲν ἔχει τέσσαρα φύλλα, δια-
φέροντα τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 4 νομί-
σματι, καὶ μικρόν τι πρὸς τὰ ἔξω κλίνοντα, ἔσω-
θεν δὲ τρία. 'Οσαύτως δὲ καὶ τὸ γράμμα Φ εἶνε
οὐσιωδῶς μικρότερον τοῦ ἐν τῷ προηγουμένῳ νο-
μίσματι.

Πίναξ 8,33

6.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,78.

'Ομοιον σχεδὸν τοῖς ἀνωτέρω.

'Ομοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 5 νο-
μίσματι. Τὰ φύλλα διευθύνονται πρὸς τὰ ἄνω καὶ
τὸ γράμμα εἶνε ἀρκούντως μεγαλήτερον.

Πίναξ 8,34

7.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,625.

'Ομοιον σχεδὸν τοῖς ἀνωτέρω.

'Εν στεφάνῳ ἐκ φύλλων κισσοῦ Φ. 'Εκάτερος τῶν
κλάδων τοῦ στεφάνου ἔξωθεν μὲν ἔχει τέσσαρα μα-
κρὰ φύλλα, πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα, ἔσωθεν δὲ τρία.

Πίναξ 8,35

8.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,76.

'Ομοιον σχεδὸν τοῖς ἀνωτέρω.

'Εν στεφάνῳ ἐκ φύλλων κισσοῦ Φ. 'Εκάτερος
τῶν κλάδων τοῦ στεφάνου ἔξωθεν μὲν ἔχει ἔξ

φύλλα, πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα, ἔσωθεν δὲ ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν πέντε, ὁ δ' ἐξ ἀριστερῶν τέσσαρα.

Πίναξ 8,36

9.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,98.

Ὅμοιον σχεδὸν τοῖς ἀνωτέρω.

Ἐν στεφάνῳ ἐκ φύλλων κισσοῦ Φ, κάτωθεν τοῦ ὁποίου σφαιρίδιον. Ἐκάτερος τῶν κλάδων τοῦ στεφάνου ἔξωθεν μὲν ἔχει τέσσαρα φύλλα, πρὸς τὰ ἄνω διευθυνόμενα, ἔσωθεν δὲ τρία.

Πίναξ 8,37

10.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,665.

Ὅμοιον σχεδὸν τοῖς ἀνωτέρω.

Ἐν στεφάνῳ ἐκ φύλλων κισσοῦ Φ, κάτωθεν τοῦ ὁποίου δεξιόθεν μὲν ἱπποκάμπτῃ (;) πρὸς δεξ., ἀριστερόθεν δὲ Π.

Πίναξ 8,38

11.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 0,985.

Κεφαλὴ ταύρου ἀνωπὸς μετὰ τοῦ τραχήλου.

Τροχὸς τετράκνημος καὶ μεταξὺ τῶν κνημῶν τρεῖς βότρες, εἰς δὲ τὸ τέταρτον μέρος Φ.

Πίναξ 8,39

12.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 1,205.

Ταῦρος κυρίστων, ἐπὶ γραμμῆς, τὸ ἔδαφος ὑποδηλούσης, πρὸς ἄρ.

Τροχὸς τετράκνημος· μεταξὺ τῶν κνημῶν τρεῖς βότρες, εἰς δὲ τὸ τέταρτον μέρος μέγα Φ, τούτου δ' ἑκατέρωθεν, πρὸς τὰ ἐκτός, μικροῖς γράμμασιν ἢ ἐπιγραφῇ Τ-Α.

Πίναξ 8,40

13.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,09.

Ταῦρος κυρίστων πρὸς ἄρ.

Τροχὸς τετράκνημος· μεταξὺ τῶν κνημῶν Φ, τούτου δ' ἀπέναντι Π, καὶ μεταξὺ αὐτῶν, ἑκατέρωθεν, ἀνὰ εἰς βότρυς.

Πίναξ 8,41

14.—'Αργ. χμ. 13, Γραμ. 1,22.

Ταῦρος κυρίστων, ἐπὶ γραμμῆς, τὸ ἔδαφος ὑποδηλούσης, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ι, καὶ κάτωθεν πρὸς τῇ γραμμῇ, ἐν τῷ μέσῳ, σφαιρίδιον.

Τροχὸς τετράκνημος· μεταξὺ τῶν κνημῶν τρεῖς βότρες καὶ εἰς τὸ τέταρτον μέρος Φ

Πίναξ 8,42

Πρβ. P. Gardner, [Catalogue of the Greek Coins in the British Museum] Peloponnesus σ. 35, ἄρ. 24, Pl. VII, 4.

15.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,085.

Ταῦρος κυρίστων, ἐπὶ γραμμῆς, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Φ.

Τροχὸς τετράκνημος· μεταξὺ τῶν κνημῶν τρεῖς βότρες καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ μέρει Ε.

Πίναξ 8,43

16.—'Αργ., χμ. 15/13, Γραμ. 1,17.

Ταῦρος κυρίστων, ἐπὶ γραμμῆς, πρὸς ἄρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Φ, τούτου δὲ περίξ τέσσαρες βότρες, εἰς ἐν ἑκάστη τῶν τεσσάρων γωνιῶν τοῦ τετραγώνου.

Πίναξ 8,44

17.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,198.

Ταῦρος κυρίστων, ἐπὶ γραμμῆς, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ε.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 16.

Πίναξ 8,45

18.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,162.

Ταῦρος κυρίστων, ἐπὶ γραμμῆς, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ι.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἄρ. 16.

Πίναξ 8,46

Dumersan, Description des Médailles antiques du Cabinet de feu M. Allier de Hauteroche σ. 56, Pl. VII, 6 (ἐσφαλμένως ἀποδοθὲν ὑπ' αὐτοῦ εἰς Φαιστόν τῆς νήσου Κρήτης). — Peloponnesus σ. 35 ἄρ. 23, Pl. VII, 3.

19.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,19.

Ταῦρος κυρίστων, ἐπὶ γραμμῆς, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Φ.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἄρ. 16 νομί-
σματι.

Πίναξ 8,47

ΑΡΓΟΣ

Ἐν τῷ παρόντι εὐρήματα Ἄργους νομίσματα ὑπῆρχον ἐν ὄλῳ 3354, ὧν τριώβολα 1763, τριημιώβολια 1175 — τούτων ἐκ μὲν τῶν ἐχόντων ἔμπροσθεν κεφαλὴν Ἦρας καὶ ὀπισθεν Παλλάδιον 705, ἐκ δὲ τῶν ἐχόντων ἔμπροσθεν λύκον καὶ ὀπισθεν κρᾶνος 470¹ — καὶ ὀβολοὶ 416. Ἀπορίας δ' ἄξιον εἶνε ὅτι, εἰ καὶ τὸ προκειμένον εὐρημα ἐγένετο ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Ἄργους καὶ τὰ πλεῖστα τῶν νομισμάτων εἰσὶ τῆς πόλεως ταύτης, καὶ προσέτι εἰ καὶ περὶ πολλῶν ἐκ τῶν εὐρεθέντων τριημιωβόλιων, τῶν ἐχόντων κεφαλὴν Ἦρας, δύναται τις, ὡς ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς τέχνης, νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶνε σύγχρονα καὶ τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως πρὸς τὰς δραχμὰς τὰς ἐχούσας ἔμπροσθεν μὲν κεφαλὴν Ἦρας δεξ. ὀπισθεν δὲ τὸν Διομήδη κρατοῦντα τῇ μὲν ἀριστερᾷ Παλλάδιον τῇ δὲ δεξιᾷ ξίφος, ὅμως οὐδὲν εὐρέθη ἀνωτέρας ἀξίας τοῦ τριωβόλου, δηλ. οὔτε δραχμὴ οὔτε διδραχμον, ἐνῶ ξένων μερῶν εὐρέθησαν τοιαῦτα, ὡς π.χ. στατῆρες τῆς Λευκάδος καὶ τῆς Κορίνθου καὶ τετράδραχμα Πτολεμαϊκά. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι αἱ δραχμαὶ καὶ τὰ διδραχμα, ἐξ ὧν ἐλάχιστα ἔκοψαν ἀπ' ἀρχῆς, ὡς δύναται τις ἐκ τῆς σπανιότητος αὐτῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων νὰ εἰκάσῃ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν τῇ γῇ καταθέσεως τοῦ προκειμένου εὐρήματος θὰ εἶχον καταστῆ ὅλως σπανιώτατα. Ἐκ τῶν κατωτέρας δὲ ὑποδιαίρεσεως νομισμάτων, ἦτοι τῶν ὀβολῶν, μόνον τοῦ Ἄργους εὐρέθησαν τοιοῦτοι, καὶ μάλιστα ἐν μεγάλῃ ποσότητι· τοῦτο ὅμως, νομίζω, εἶνε λίαν εὐεξήγητον· διότι οὗτοι, ὡς χρησιμεύοντες εἰς τὰς ἐπιτοπίους κυρίως μικρὰς ἀλλαγὰς καὶ δοσοληψίας τοῦ κατωτέρου ἰδίως πλῆθους, ἔπρεπε καὶ νὰ ᾔνε, εὐνοήτως, μόνον ἐγχώριοι.

Τὰ τοῦ Ἄργους νομίσματα διήρεσα, ὡς ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ κυρίως, εἰς τρεῖς χρονικὰς περιόδους. Καὶ ἡ μὲν πρώτη (Α') ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 500 περίπου μέχρι τοῦ ἔτους 421 π. Χ., ἡ δὲ δευτέρα (Β') ἀπὸ τοῦ 421 μέχρι τοῦ ἔτους 350, καὶ ἡ τρίτη (Γ') ἀπὸ τοῦ 350 μέχρι περίπου τοῦ ἔτους 270 π. Χ., ὅτε ἐγένετο καὶ ἡ ἐν τῇ γῇ κατάθεσις, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐξέθηκα.

¹ Δι' ἀμφοτέρους τοὺς τύπους τούτους, παρακολούθησας τὸν P. Gardner, παρεδέχθην τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν. Πρβ. Peloponnesus Introduction, σ. XXII.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πρώτης περιόδου τὸ Ἄργος, μετὰ τὴν φοβεράν ἤτταν καὶ καταστροφὴν, ἦν κατὰ τὰ τέλη τῆς ἑκτῆς π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ὑπέστη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους, εὐρίσκετο ἐν ταπεινώσει καὶ δευτέρα μοῖρα μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, οὐδὲ προσέτι ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς κατὰ τῶν βαρβάρων κοινούς τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνας· βαθμηδὸν ὅμως, τοῦ χρόνου προϊόντος, μένον μακρὰν τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ οὐδέτερον, ἀνέλαβεν ἐκ τῶν προτέρων παθημάτων, καὶ κατὰ τὰ τέλη τῆς παρούσης περιόδου εἶχε φθάσει εἰς μεγίστην δύναμιν. Τὰ τῆς περιόδου ταύτης νομίσματα αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς προσθίας ὀψεως τῶν ὁποίων ὡς τύπος ἐτέθη ὁ λύκος, τὸ σύμβολον τοῦ Λυκείου Ἀπόλλωνος, κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς δὲν εἶνε λίαν συνήθη, ἰδίᾳ αἱ δραχμαὶ σπανιώταται, — διδραχμα ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον ἐντελῶς ἄγνωστα —, κατὰ τὸ τέλος ὅμως τὰ τριώβολα γίνονται συνηθέστατα. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης ὅμως περιόδου τὰ πράγματα πάντῃ ἀλλάσσουσιν.

Ἐν ἔτει 421 οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἡλεῖοι, εὐθύς μετὰ τὴν Νικίειον εἰρήνην, ἀγανακτήσαντες κατὰ τῆς Σπάρτης, κατέφυγον εἰς τὸ Ἄργος, φθάσαν τότε μετὰ πολυετῇ εἰρήνῃ εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ πλούτου, καὶ συνῆψαν πρὸς τοῦτο, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ, νέαν Πελοποννησιακὴν συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων (Πρβ. Θουκυδίδην E, 27 καὶ ἐξῆς. — Διόδωρον IB', 75). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὰ νομίσματα τοῦ Ἄργους ἦσαν ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ τριώβολα, τὸ κύριον τῆς πόλεως νόμισμα, τῶν ὁποίων αἱ ἐκδόσεις εἶνε πολυπληθεῖς. Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τῆς περιόδου ταύτης, ἐν ἔτει 418, δι' οὗς λόγους ἔχω ἤδη ἐκθέσει ἐν τῇ Zeitschrift für Numismatik (Band XIX σελ. 230 καὶ ἐξῆς), προέβη τὸ Ἄργος καὶ εἰς μεταβολὴν τῶν τύπων ἐπὶ τινῶν τῶν νομισμάτων αὐτοῦ· ἐπὶ τῶν διδραχμῶν, δραχμῶν — ἀμφοτέραι αἱ ἀξίαι οὐχὶ λίαν συνήθεις — καὶ τινῶν ὑποδιαίρεσεων εἰσῆχθη ὁ τύπος τῆς κεφαλῆς τῆς Ἦρας, ἐπὶ τῶν τριωβόλων ἡ ἡμιδράχμων ὅμως, ὡς καὶ ἐπὶ τινῶν ὑποδιαίρεσεων, διετηρήθη ὁ ἀρχῆθεν ἐν χρήσει τύπος τοῦ λύκου, πιθανώτατα ὡς ἐκ τοῦ λίαν γνωστοῦ ἐν τῇ γενικῇ διαδόσει καὶ κυκλοφορίᾳ. Ἐν τῇ τρίτῃ πε-

ριόδω ἐξηκολούθουν νὰ μεταχειρίζωνται μόνον τὸν τύπον τοῦ λύκου, ὁ δὲ τῆς Ἡρας, ἀπὸ τοῦ τέλους ἤδη τῆς προηγουμένης περιόδου, φαίνεται ὅτι εἶχε παύσει ἐντελῶς ὢν ἐν χρήσει. Ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς περιόδου ταύτης μέχρι τοῦ ἔτους 228, ὅτε εἰσῆλθε τὸ Ἄργος εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν καὶ ἐξέδιδε νομίσματα φέροντα, κατὰ τὰ κεκανονισμένα, μόνον τὸν κοινὸν τῆς συμπολιτείας τύπον μετ' ἰδίων συμβόλων, δέον νὰ τεθῶσι, νομίζω, τὰ νομίσματα τὰ φέροντα ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὀψευς ἐν τῷ κοίλῳ τετραγώνῳ πλήρεις ὄνομα ἄρχοντος (Πρβ. καὶ Head, *Historia numorum* σελ. 368), τῶν ὁποίων, οὐδὲ ἐν εὐρέθῃ ἐν τῷ προκειμένῳ εὐρήματι, μεταξὺ τούτου πλήθους.

Πλεῖσται σειραὶ τῶν Ἀργείων νομισμάτων τῆς δευτέρας περιόδου φέρουσι τὰς ἐπιγραφὰς ΑΡ ἢ ΑΡΙ, αἵτινες ὡσαύτως εὐρίσκονται καὶ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Ἡλιδος· ἡ δ' ἐπιγραφὴ ΑΡ εὐρίσκειται ἐπίσης καὶ ἐπὶ πολλῶν σειρῶν* τῶν νομισμάτων τῆς Κορίνθου συγχρόνων πρὸς τὰ τοῦ Ἄργους¹. (Ἡ ἐπιγραφὴ ΑΡΙ ἐν μικροῖς γράμμασιν ὑπάρχει ἐπὶ τινων στατήρων· πρβ. Fiorelli, *Catalogo del Museo Nazionale di Napoli, Collezione Santangelo* ἀρ. 11,029. Ἐτερον στατήρα, φέροντα ὡσαύτως τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἐν μικροῖς γράμμασιν, εἶδον καὶ ὁ ἴδιος ἐνταῦθα ἐν τῷ ἐμπορίῳ).

Πρὸς ἐξηγήσιν τῶν ἐπὶ τῶν Ἡλειακῶν νομισμάτων ἀπαντωσῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν ἤδη ὁ P. Gardner (*Numismatic Chronicle N. S. vol. XIX* (1879): *the Coins of Elis*, σ. 260. Ὁ αὐτὸς καὶ ἐν [Catalogue of the Greek Coins in the British Museum] *Peloponnesus* σ. 71) ἐνόμισεν, ὅτι αὗται εἶνε τὰ ἀρκτικά γράμματα τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀριστοτίμου, ὅστις ἐν ἔτει 272 ἢ 271 ὑπῆρξε τύραννος ἐν Ἡλίδι ἐπὶ ἑξ ἢ πέντε μῆνας (Πρβ. Παισανίου V, 5, 1 καὶ Justinus XXVI, 1, 4), καὶ ἐπομένως τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Gardner, ἄνευ τινὸς περαιτέρω μετὰ ταῦτα ἐξετάσεως τοῦ πράγματος, ἐγένετο μέχρι τοῦδε δεκτὴ (Πρβ. Head, *Hist. numorum* σ. 356.—Weil, *Studien auf dem Gebiete des antiken Münzrechts* σ. 5, σημ. 3). Ἀλλ' ἐξετάζων

τις ἤδη τὸ πρᾶγμα μικρὸν τι λεπτομερέστερον, πείθεται ἀδιστακτικῶς, φρονοῦμεν, ὅτι αὕτη οὐδαμῶς εἶνε ὀρθή· διότι, πλὴν ἄλλων λόγων, ἐν πρώτοις εἶνε πάντῃ ἀδύνατον ν' ἀποδεχθῇ τις ὅτι ὁ τύραννος, ὅστις μόνον ἐπὶ πέντε ἢ ἑξ μῆνας ἐτυράνευσε, καὶ τούτους ἀναμφισβητήτως, ὡς ἐκ τῶν ἀνεπτυγμένων τότε μέχρι τοῦ ἄκρου παθῶν, οὐχὶ ἄνευ μεγίστων φροντίδων καὶ τρόμου ἐκ τῶν ἀντιπάλων, ὑφ' ὧν καὶ ἐφονεύθη ἰκέτης ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς Σωτήρος, θὰ εἶχε τὸν καιρὸν νὰ κόψῃ νομίσματα καὶ εἰς πολλὰς μάλιστα ἐκδόσεις. Τὰ νομίσματα ταῦτα, καθ' ἡμᾶς, ἀνήκουσιν ἀνατιρρήτως εἰς ἀρχαιότεραν ἐποχὴν, εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου χρόνους, καὶ δὴ ἐν τῇ χρονικῇ περιόδῳ μεταξὺ τοῦ 421 καὶ 350, ὁ δὲ ῥυθμὸς αὐτῶν δὲν ἀντίκειται εἰς τοῦτο. Ἀντίβρῃσιν τινα ἀσθενῇ, ὡς πρὸς τοῦτο, θὰ ἐδύνατο ἴσως νὰ ἐγείρῃ ἡ μετὰ τεθλασμένης πρὸς τὰ κάτω τῆς μεσαίας γραμμῆς ἐπὶ τινων ἐξ αὐτῶν, ἐκ τῶν ἐχόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΑΡ, ἐμφάνισις τοῦ Α. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐπὶ τῶν αὐτῶν, ἐν τῇ ἐτέρᾳ ἐπιγραφῇ FA τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος, ἔχει τὸ Α τὴν μεσαίαν γραμμὴν εὐθεῖαν, ὡς συνήθως, ὁ ῥυθμὸς τῆς τέχνης¹, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα, καὶ κυρίως ἡ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὀψευς ἐμφάνισις τῆς κεφαλῆς τοῦ κυρίου, ἐφ' ἧς ἴσταται ὁ ἀετός, πείθουσιν ἀναντιβρῆτως ὅτι καὶ τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν προειρημένην περίοδον (Πρβ. *Peloponnesus* σ. 72, ἀρ. 122, Pl. XV, 2). Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τὸ Α, μετὰ τεθλασμένης τῆς μεσαίας γραμμῆς, ὡς ἐμφανίζεται τοιοῦτον μικρὸν τι ὑστερώτερον καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις χορηγικοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους, ἀνεγερθέντος ἐν ἔτει 335/334 π. X. (Πρβ. S. Reinach, *Traité d'Epigraphie Grecque* σ. 204), ἥτο ἤδη γνωστὸν. Προσέτι δὲ διάφορον τοῦ συνήθους σχῆμα, οἷον Α, ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τινων τῆς περιόδου ταύτης Βοιωτικῶν νομισμάτων, φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΕΓ Α Μ Ι, ἥτις δηλοῖ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Ἐπαμεινώνδα ὡς βοιωτάρχου (Πρβ. Imhoof-Blumer, *Zur Münzkunde Boeotiens und des Peloponnesischen Argos* [Separatabdruck aus dem IX Bande der «Nu-

¹ Περὶ τῆς ἐξηγήσεως τῆς ἐπὶ τῶν Κορινθιακῶν στατήρων εὐρισκομένης ἐπιγραφῆς Α-Ρ, πρβ. ἀνωτέρω τὴν ἐν σελ. 148, ἐν ἀριθ. 2, παρατήρησιν.

¹ Τὰ νομίσματα ταῦτα μετὰ τοιαύτης ἐπιγραφῆς εἶνε λίαν σπάνια. Ὁ ἴδιος εἶδον ἐκμαγεῖον τοιοῦτου, ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος πρὸς τὸ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, ἀρίστης διατηρήσεως.

mismatischen Zeitschrift» 1877] σ. 7 κ. ἐξ. ἀρ. 18, Taf. I, 18.—Head, On the Chronological Sequence of the Coins of Boeotia σ. 68, Pl. 5, 2)¹.

Ἡ τῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν, ἀναμφισβητήτως, καθ' ἡμᾶς, σχέσιν πρὸς ἀλλήλας ἔχουσιν, ἐμφάνισις ἐπὶ συγχρόνων ἀργυρῶν νομισμάτων τῶν τριῶν μεγάλων καὶ πλουσίων Πελοποννησιακῶν πόλεων παρακινεῖ εἰς πολλὰς εἰκασίας περὶ αὐτῶν, ὧν οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐπελήφθη. Ὡς πρὸς τὴν ἐξήγησιν τῆς προελεύσεως τούτων, νομίζομεν, ὅτι δὲν θὰ ἦτο ὅλως ἄστοχον νὰ προβάλωμεν δύο κυρίως ὑποθέσεις: ἢ ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα καὶ τῶν τριῶν πόλεων ἐκόπτοντο ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἀργυροκοπεῖω, καὶ ἐπομένως αἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπαντῶσαι ὅμοιαι ἐπιγραφαὶ ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸ ἀργυροκοπεῖον, ἢ ὅτι ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Ἥλις, συμμαχήσασαι ἐν ἔτει 421 πρὸς τὸ Ἄργος κατὰ τῆς Σπάρτης, πολὺ πιθανὸν εἶνε ὅτι προσέτι αὗται, ἀμέσως ἢ μικρὸν μετὰ ταῦτα, εἴτε ἐξ ἐμπορικῶν λόγων καὶ τῆς ἐλευθέρας κυκλοφορίας τῶν νομισμάτων ἐν τῇ περιοχῇ ἐκάστης τῶν τριῶν συμμαχισσῶν πόλεων, εἴτε ἐκ λόγων πολιτικῶν καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς γενομένης συμμαχίας, θὰ προέβησαν καὶ εἰς νομισματικὴν τινα συνθήκην, διαρκέσασαν ἐπὶ ἱκανοὺς χρόνους βραδύτερον ὥς ἐκ τῶν ἀναπτυχθέντων συμφερόντων καὶ τῆς γενομένης κοινῆς ὠφελείας· συνεπεία δὲ τοιαύτης τινὸς συνθήκης θὰ ἐτέθησαν ἐπὶ τῶν νομισμάτων καὶ τῶν τριῶν πόλεων αἱ αὗται ἐπιγραφαί. Τοιαῦται νομισματικαὶ συνθήκαι μετὰ τῶν ἀρχαίων πόλεων, ὡς ἔχει ἀποδειχθῆ, δὲν εἶνε τι ἄγνωστον, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῇ μεγάλῃ Ἑλλάδι (Πρβ. Head, Hist. numorum, Introduction σ. LI καὶ ἐξ.—Weil, Studien auf dem Gebiete des antiken Münzrechts σ. 14), πρὸς ἣν ἡ Πελοπόννησος, καὶ δὴ ἐκ τῶν πόλεων αὐτῆς ἢ μὲν Ἥλις ὡς ἐκ τῶν Ὀλυμπικῶν ἀγώνων, ἢ δὲ Κόρινθος ὡς ἐκ τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς, τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς βιομηχανίας, ἐν μεγίστῃ ἐπικοινωνίᾳ καὶ συναλλαγῇ εὕρισκοντο· προσέτι δὲ καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μετὰ τῶν πόλεων Φωκαίας καὶ Μυτιλήνης, ὑπῆρχε

τοιαύτη νομισματικὴ συνθήκη, γενομένη περὶ τὰ τέλη τοῦ πέμπτου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ τετάρτου π.Χ. αἰῶνος, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τινος ἐπιγραφῆς (Πρβ. Head, [Catalogue of the Greek Coins in the British Museum] Ionia, Introduction σ. XXII). Ὡς ἰσχυρότατον πρὸς τούτοις ἐπιδοθητικὸν τεκμήριον τῆς ἀνωτέρω ἡμετέρας ὑποθέσεως δέον νὰ χρησιμεύσῃ καὶ τοῦτο, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, μετὰ τὴν ἐν ἔτει 394 ἐν Κνίδῳ γενομένην ναυμαχίαν τοῦ Κόνωνος κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, αἱ πόλεις καὶ νῆσοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Κνίδος, Ῥόδου, Ἰασός, Ἐφεσος καὶ Σάμος συνῆψαν πρὸς ἀλλήλας, εἰ καὶ δὲν ὑπάρχει μὲν ἀρχαία τις μαρτυρία περὶ τούτου, περιφανῶς ὁμῶς ἔχει ἀποδειχθῆ ἐκ τῶν νομισμάτων, τοιαύτην νομισματικὴν συνθήκην ἐκ πολιτικῶν λόγων καὶ ἀκριβῶς ἐναντίον τῆς Σπάρτης, θέσασαι πᾶσαι ὁμοῦ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὀψέως τῶν ἑαυτῶν νομισμάτων τὸν αὐτὸν τύπον, ἥτοι τὸν Ἡρακλέα, νῆπιον, πνίγοντα ταῖς χερσὶν ὄφεις, ὡς σύμβολον τῆς ἐκ τοῦ ζυγοῦ τῶν Λακεδαιμονίων ἀπαλλαγῆς των, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἐπιγραφὴν ΣΥΝ = *συνμαχιὸν ἀργύριον*, *παῖμα* ἢ *κόμμα* (Πρβ. Waddington, Rev. Numismatique τοῦ 1863 σελ. 223.—Imhoof-Blumer, Monnaies Grecques σ. 311.—Head, Num. Chronicle N. S., XX (1880) σ. 110).

Α') 500—421 π. Χ.

α') *Τριώβολα*

1.—Ἄργ., χμ. 14, Γραμ. 2,525.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἀρ. Περὶ τὸ μέσον διήκει ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἐτέρου ἄκρου τοῦ πετάλου ἔγκοιλος ζώνη, εὐθεῖα καὶ πλατεῖα.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, οὗ ἄνωθεν δύο ἔτερα μικρότερα καὶ τὰ μάλιστα ἔγκοιλα τετράγωνα, ὀριζοντίως κείμενα. Ἐκατέρωθεν τῆς μεσαίας γραμμῆς τοῦ γράμματος, κλινούσης δεξιόθεν πρὸς τὰ κάτω, ἀνά ἐν *σφαιρίδιον*.

Πίναξ 9,1

2.—Ἄργ., χμ. 15, Γραμ. 2,70.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς δεξ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, οὗ ἄνωθεν κοῖλον ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμον, διαιρούμενον

¹ Ἐπὶ τινων νομισμάτων τῆς Ἥλιδος τὸ Ρ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΡ εἶνε ἐστραμμένον πρὸς ἀρ. οἷον Q (Πρβ. Peloponnesus Pl. XV, 3). τοῦτο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εὕρεται καὶ ἐπὶ τινων νομισμάτων τοῦ Ἄργους· πρβ. κατωτέρω τὴν ὑπὸ τὸν ἀρ. 49 παρατήρησιν.

διὰ τῆς προεκταθείσης κορυφῆς τοῦ κάτωθεν γράμματος εἰς δύο τετράγωνα. Ὑπὸ τὴν μεσαίαν γραμμὴν τοῦ γράμματος σφαιρίδιον.

Πίναξ 9,2

3.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 2,715.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν, ΟΜ.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 2 νομίσματι.

Πίναξ 9,3

4.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,89.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν, ΜΟ.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 3.

Πίναξ 9,4

5.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,605.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς δεξ.

Ἐν κοίλῳ ἐπιπέδῳ μέγα Α, οὗ ἄνωθεν μὲν κοῖλον ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμον, διαιρούμενον διὰ τῆς προεκταθείσης κορυφῆς τοῦ γράμματος εἰς δύο τετράγωνα, κάτωθεν δὲ ἄνθος (ρόδαξ;).

Πίναξ 9,5

Σύγχρονον πρὸς τὸ προκείμενον νόμισμα καὶ τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως, ὡς φαίνεται, εἶνε καὶ τὸ ἐν Peloponnesus σ. 138 ἄρ. 30, Pl. XXVII, 8, δημοσιευόμενον ἡμιωβόλιον, τὸ ἔχον ἐπὶ μὲν τῆς προσθίας ὄψεως ἄνθος, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας, ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ, κρᾶνος κορινθιοურγές.

6.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,17.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἄρ.

Ἐν κοίλῳ ἐπιπέδῳ μέγα Α, οὗ ἄνωθεν κοῖλον ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμον, διαιρούμενον διὰ τῆς προεκταθείσης κορυφῆς τοῦ γράμματος εἰς δύο τετράγωνα. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἑκατέρωθεν μὲν Α-Ι, κάτωθεν δὲ στέφανος.

Πίναξ 9,6

Τοῦ παρόντος τύπου ὑπάρχει καὶ ἑτέρα διαφορά, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τὸ μὲν γράμμα εἶνε μικρότερον, τὸ ὅλον δὲ ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ.

7.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,595.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς δεξ.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 6 νομίσματι.

Πίναξ 9,7

8.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,68.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Σ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, οὗ κάτωθεν μὲν μὴνη πρὸς τὰ κάτω, ἄνωθεν δὲ ἔγκοilon ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμον, ἐν ᾧ Α-Λ.

Πίναξ 9,8

9.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,688.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν, Δ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, οὗ κάτωθεν μὲν ἀλέκτωρ πρὸς δεξ., ἔχων τὰ περὶ τὸν λαιμὸν πτερὰ ἠνωρθωμένα ὡς πρὸς θέσιν μάχιμον, ἄνωθεν δὲ κοῖλον ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμον, διαιρούμενον διὰ τῆς προεκταθείσης κορυφῆς τοῦ κάτωθεν γράμματος εἰς δύο τετράγωνα, ἐν οἷς Δ-Ι, καὶ κάτωθεν αὐτῶν Α-Ι.

Πίναξ 9,9

Peloponnesus, σ. 141, ἄρ. 42, Pl. XXVII, 18.

10.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,65.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 9 νομίσματι.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, οὗ κάτωθεν μὲν ζῶον τρέχον πρὸς δεξ. (ὄνος ἢ ἡμίονος;), ἄνωθεν δὲ ἔγκοilon ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμον, διαιρούμενον διὰ τῆς προεκταθείσης κορυφῆς τοῦ κάτωθεν γράμματος εἰς δύο τετράγωνα, ἐν οἷς Δ-Ι.

Πίναξ 9,10

11.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 2,595.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, ΣΙ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, οὗ κάτωθεν μὲν ἀλέκτωρ πρὸς δεξ. εἰς θέσιν μάχιμον, ὠραιότερου ὅμως ῥυθμοῦ τοῦ ἐν τῷ ἄνωτέρῳ ὑπ' ἄρ. 9 νομίσματι, ἄνωθεν δὲ δύο ἔγκοila καὶ ὀριζοντίως κείμενα τετράγωνα, ὑπὸ τὰ ὅποια ἡ ἐπιγραφή Δ-Ι.

Πίναξ 9,11

12.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,64.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς δεξ.

Ἐν κοίλῳ ἐπιπέδῳ μέγα Α, κατὰ τὴν κορυφὴν

τοῦ ὁποίου ἔγκοilon ὀρθογώνιον παραλληλόγραμ-
μον. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν μὲν *κιθάρα* τετράχορ-
δος, ἀριστερόθεν δὲ Γ.

Πίναξ 9,12

13.—Ἀργ., χμ. 15, Γραμ. 2,60.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 12 νομίσματι.

Ἐν κοίλῳ ἐπιπέδῳ μέγα Α, κατὰ τὴν κορυφὴν
τοῦ ὁποίου ἔγκοilon ὀρθογώνιον παραλληλόγραμ-
μον. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν μὲν *κράνος*, ἀριστε-
ρόθεν δὲ Γ.

Πίναξ 9,13

14.—Ἀργ., χμ. 15, Γραμ. 2,648.

Ὅμοιον σχεδὸν τοῖς προηγουμένοις ὑπ' ἀρ. 12-
13 νομίσμασιν.

Ἐν κοίλῳ ἐπιπέδῳ μέγα Α, κατὰ τὴν κορυφὴν
τοῦ ὁποίου ἔγκοilon ὀρθογώνιον παραλληλόγραμ-
μον, ἐν ᾧ ἡ ἐπιγραφή Σ-Ι. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτω-
θεν, *ἀστράγαλος*.

Πίναξ 9,14

Περὶ τοῦ προκειμένου νομίσματος θὰ ἐδύνατο
ἴσως ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ Σ, τοῦ ὁποίου αἱ
ἐξωτερικαὶ γραμμαὶ μόνον μικρόν τι κλίνουν πρὸς
τὰ ἐκτός, νὰ ἐγερθῇ ἀσθενὴς ἔνστασις, ὅτι δὲν ἀνή-
κει εἰς τὴν παρούσαν περίοδον—συνεπῶς δὲ ἐκ τού-
του καί τινα τῶν προηγουμένων—, ἀλλ' εἰς χρόνους
ὕστερωτέρους. Αὕτη ὅμως αὐθωρεὶ καταπίπτει·
διότι ἐκτός τοῦ κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ Α κοίλου
ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου, τὸ ὅποιον ἀναμ-
φισθητήτως, κατ' ἐμέ, ἀνήκει εἰς τὰ πρὸ τοῦ 421
νομίσματα, ὃν συνέχεια τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ γε-
νόμενον βαθμῆδόν σὺν τῷ χρόνῳ κανονικώτερον,
οὐχὶ δὲ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, ὡς νομίζει ὁ
Gardner (Πρβ. Peloponnesus σ. 141, ἀρ. 56), ἀλλὰ
προσέτι καὶ αὐτοῦ τοῦ Σ ἐν παλαιότερῳ ἔτι χρόνῳ,
περὶ τὰ μέσα τοῦ πέμπτου αἰῶνος π. Χ., αἱ ἐξω-
τερικαὶ γραμμαὶ εὐρίσκονται οὐχὶ μόνον ὡς ἐν τῷ
προκειμένῳ νομίσματι μικρόν τι κλίνουσαι πρὸς τὰ
ἐκτός, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο ἐντελῶς ὀρίζονται καὶ
παράλληλοι. Πρβ. Larfeld, Griechische Epigra-
phik (ἐν Handbuch der klassischen Altertums-
wissenschaft τοῦ Iwan von Müller, Band I²),
Schrifttafel zur Entwicklungsgeschichte der Grie-
chischen Localalphabeten ἐν σελ. 530.

6') Ὁβολοί

15.—Ἀργ., χμ. 10, Γραμ. 0,782.

Κεφαλὴ λύκου πρὸς δεξ.

Ἐν κοίλῳ ἐπιπέδῳ μέγα Α, κατὰ τὴν κορυφὴν
τοῦ ὁποίου, ἐκατέρωθεν, τὸ πεδίον εἶνε κοῖλον. Ἀρι-
στερόθεν Α.

Πίναξ 10,23

16.—Ἀργ., χμ. 11, Γραμ. 0,783.

Κεφαλὴ λύκου πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Σ.

Ἐν κοίλῳ ἐπιπέδῳ ἔγκοilon τετράγωνον, ἐν ᾧ
μέγα Α, κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου, ἐκατέρω-
θεν, Α-Λ καὶ κάτωθεν *μηρίσκος*(;).

Πίναξ 10,27

Πρβ. Peloponnesus σ. 143, ἀρ. 89.

Τὸ παρὸν νόμισμα, καθ' ὃ φαίνεται ἐξ ἀμφοτέ-
ρων τῶν ὄψεων, ἀνήκει εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν μετὰ
τοῦ ἁνωτέρω ὑπ' ἀρ. 8 τριωδόλου, καὶ εἶνε ἐπομέ-
νως σύγχρονα καὶ τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως.

17.—Ἀργ., χμ. 10, Γραμ. 0,660.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ ἁνωτέρῳ ὑπ' ἀρ. 15 νομί-
σματι.

Ἐν κοίλῳ ἐπιπέδῳ μέγα Α, κατὰ τὴν κορυφὴν
τοῦ ὁποίου, ἐκατέρωθεν, τὸ πεδίον εἶνε κοῖλον. Ἐν
τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν, Σ-Ω(;), καὶ κάτωθεν *κρά-
νος κορινθιουργὲς* πρὸς ἀρ.

Πίναξ 10,39

18.—Ἀργ., χμ. 11, Γραμ. 0,780.

Ὅμοιον περίπου τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 17
νομίσματι.

Ἐν κοίλῳ ἐπιπέδῳ μέγα Α, κατὰ τὴν κορυφὴν
τοῦ ὁποίου τὸ πεδίον εἶνε κοῖλον. Ἐν τῷ πεδίῳ,
ἐκατέρωθεν, Σ-Ω, καὶ κάτωθεν *πῦλος*(;)

Πίναξ 10,40

Catalogue de la Collection de Medailles Phil.
Margaritis. Pl. II.

Περὶ τῶν δύο τελευταίων ὑπ' ἀρ. 17 καὶ 18
νομισμάτων ἴσως θὰ ἐδύνατό τις εὐλόγως νὰ δισχυ-
ρισθῇ, ὅτι ταῦτα ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ Σ, τοῦ
ὁποίου αἱ ἐξωτερικαὶ γραμμαὶ δὲν κλίνουν λιαν
πρὸς τὰ ἐκτός, καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ω, δὲν
ἀνήκουσιν εἰς τὴν περίοδον ταύτην, ἀλλ' εἰς χρό-

νους πολλῶ ὑπερωτέρους. Ἄλλ' εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἡμετέρας κατατάξεως, πλὴν τοῦ ῥυθμοῦ τῆς τέχνης τῆς προσθίας ὀψεως, χρησιμεύει ἡμῖν καὶ τὸ ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ὀφει κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ Α κοῖλον τοῦ ἐδάφους, ὅπερ προσομοιάζει πρὸς τὸ ἔγκοilon ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμον, τὸ ἀπαντῶν μόνον ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις νομίσμασιν. Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ Σ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται μετὰ τῶν ἐξωτερικῶν γραμμῶν καὶ ὅλως ὀριζοντίων κατὰ τὰ μέσα ἔτι τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, ἐποισάμεθα ἤδη τὴν προσήκουσαν παρατήρησιν ἐπὶ τοῦ ἄνωτέρω ὑπ' ἀρ. 14 νομίσματος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ Ω, ἐξ οὗ καὶ μόνου πράγματι ἡ ἀμφιβολία θὰ καθίστατο ὁπωσδήποτε ἰσχυρά, παρατηροῦμεν ὅτι τοῦτο ἀναμφισβητήτως πρὸ τοῦ 404 εἶχεν ἤδη εἰσαχθῆ εἰς τὸ Ἄργος, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς τέχνης τῶν ἀρχαιοτέρων διδράχμων, τῶν ἐχόντων ἔμπροσθεν τὴν κεφαλὴν τῆς Ἥρας καὶ κοπέντων πρὸ τοῦ 404, ἐν οἷς τὸ Ω εὐρίσκεται μετὰ τοῦ R ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ΑΡΓΕΙΩΝ (Πρβ. Gardner, Peloponnesus, Introduction σ. LIII καὶ Pl. XXVII, 11).

B') 421 — 350 π. Χ.

α') *Τριώβολα*

19.—Ἄργ., χμ. 15, Γραμ. 2,618

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἀρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, κάτωθεν τοῦ ὁποῖου πέλεκυς ἀμφύτομος ὀριζοντίως.

Πίναξ 9,15

Πρβ. Mionnet II, σ. 229 ἀρ. 5. — Peloponnesus σ. 140, ἀρ. 54, Pl. XXVII, 17.

20.—Ἄργ., χμ. 15, Γραμ. 2,58.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἀρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, καὶ τούτου κάτωθεν τρεῖς μηνίσκοι τρισκελοειδῶς.

Πίναξ 9,16

Πρβ. Mionnet II σ. 229, ἀρ. 4. — Peloponnesus σ. 140, ἀρ. 55.

21.—Ἄργ., χμ. 15, Γραμ. 2,655.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἀρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν, τρεῖς μηνίσκοι τρισκελοειδῶς, καὶ δεξιόθεν Α.

Πίναξ 9,17

22.—Ἄργ., χμ. 14, Γραμ. 2,585.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἀρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ τρεῖς μηνίσκοι τρισκελοειδῶς καὶ ἀριστερόθεν Α.

Πίναξ 9,18

Πρβ. Prokesch-Osten, Inedita meiner Sammlung autonomer altgriechischer Münzen ἐν Denkschriften der K. Akademie der Wissenschaften (Βιέννης) Bd. V (1854) σ. 275.

23.—Ἄργ., χμ. 16, Γραμ. 2,66.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἀρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Α-Ρ, καὶ κάτωθεν μῆνη πρὸς τὰ ἄνω.

Πίναξ 9,19

Πρβ. Museum Hunter σ. 43 ἀρ. 3. — Museo Nazionale, Collezione Santangelo 11172 - 73. — Peloponnesus σ. 141, ἀρ. 60.

24.—Ἄργ., χμ. 15, Γραμ. 2,588.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἀρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Α-Ρ, καὶ κάτωθεν τρεῖς μηνίσκοι τρισκελοειδῶς.

Πίναξ 9,20

Πρβ. Mionnet II σ. 230, ἀρ. 7. — Peloponnesus σ. 141, ἀρ. 59.

25.—Ἄργ., χμ. 15, Γραμ. 2,66.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς δεξ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Α-Ρ, καὶ κάτωθεν ὀριζοντίως στάχυς μετὰ φύλλου πρὸς δεξ.

Πίναξ 9,21

26.—Ἄργ., χμ. 15, Γραμ. 2,728.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἀρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἄνωθεν Α-Ρ, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς ἀρ.

Πίναξ 9,22

Πρβ. Museum Hunter σ. 43, ἀρ. 4 — Mionnet

II, σ. 230, ἀρ. 8.—Peloponnesus σ. 141, ἀρ. 57.

Τοῦ παρόντος τύπου εἰσὶ τινὰ κατὰ τὴν ὀπισθίαν ὄψιν ἐξ ἄλλης σφραγίδος, καὶ ἄλλα μὲν ἔχουσι τὸ ῥόπαλον λεπτότερον καὶ μετὰ περισσοτέρων ὄζων, ἐν ἄλλοις δὲ τὸ Α δὲν φέρει τὴν κεραϊάν γραμμὴν, βεβαίως ἐκ παραβλέψεως τοῦ τεχνίτου.

27.—Ἀργ., χμ. 13, Γραμ. 2,695.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἀρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἄνωθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, Α-Ρ, καὶ κάτωθεν κηρύκειον.

Πίναξ 9,23

Πρβ. Peloponnesus σ. 141, ἀρ. 58.

28.—Ἀργ., χμ. 16, Γραμ. 2,46.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, ΣΙ.

Ἐν κοίλῳ ἐπιπέδῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν, ἀσπίς Ἀργεία, καὶ ἄνωθεν Η-Ρ.

Πίναξ 9,26

Mionnet Suppl. IV, σ. 237, ἀρ. 6.

29.—Ἀργ., χμ. 15, Γραμ. 2,515.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς δεξ.

Ἐκ κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, ἄνωθεν τοῦ ὀπίου, ἐν τῷ πεδίῳ, Ν-Ι.

Πίναξ 9,27

Πρβ. Peloponnesus σ. 141, ἀρ. 65.

30.—Ἀργ., χμ. 16, Γραμ. 2,583.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, ΣΙ

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, οὗ ἄνωθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, Ν-Ι.

Πίναξ 9,28

31.—Ἀργ., χμ. 15, Γραμ. 2,585.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἀρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ν-Ι, δεξιόθεν βότρυς, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς ἀρ.

Πίναξ 9,29

Πρβ. Prokesch-Osten σ. 275.

32.—Ἀργ., χμ. 14, Γραμ. 2,65.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἀρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἄνωθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, Ν-Ι, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 9,30

Πρβ. Peloponnesus σ. 141 ἀρ. 66.

33.—Ἀργ., χμ. 15, Γραμ. 2,69.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 32 νομίσματι.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἄνωθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, Ν-Ι, καὶ κάτωθεν μῆνη πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένη.

Πίναξ 9,31

Πρβ. Mionnet II σ. 231, ἀρ. 17.—Peloponnesus σ. 141, ἀρ. 67.

34.—Ἀργ., χμ. 15, Γραμ. 2,493

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 33.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ν-Ι, καὶ κάτωθεν φύλλον κισσοῦ.

Πίναξ 9,32

Πρβ. Mionnet II, σ. 231, ἀρ. 18.—Peloponnesus σ. 141, ἀρ. 69.

35.—Ἀργ., χμ. 14, Γραμ. 2,568.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς δεξ.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 34.

Πίναξ 9,33

Πρβ. Peloponnesus σ. 141, ἀρ. 68.

36.—Ἀργ., χμ. 15, Γραμ. 2,59.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς δεξ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Γ-Ρ, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 9,34

Πρβ. Mionnet II, σ. 231, ἀρ. 20.—Peloponnesus σ. 142, ἀρ. 71.

37.—Ἀργ., χμ. 16, Γραμ. 2,60.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 36.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Γ-Ρ, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς ἀρ.

Πίναξ 9,35

Τοῦ παρόντος τύπου ἄλλα μὲν ἔχουσι τὴν προσθίαν ὄψιν ὁμοίαν ἐντελῶς τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ.

36 νομίσματι, ἄλλα δὲ ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ἔχουσι τὸ πρῶτον γράμμα οὕτω : Π.

38.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,40.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Σ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Γ-Ρ, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 9,36

Πρβ. Mionnet II, σ. 232, ἀρ. 24.—Peloponnesus σ. 142, ἀρ. 73.

39.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 2,57.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 38 νομίσματι.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Γ-Ρ, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς ἄρ.

Πίναξ 9,37

40.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,585.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, ΣΙ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Γ-Ρ, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 9,38

Πρβ. Peloponnesus σ. 142, ἀρ. 72.

41.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 2,625.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς δεξ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Γ-Ρ, κάτωθεν ῥόπαλον, καὶ δεξιόθεν βότρυς.

Πίναξ 10,1

Πρβ. Prokesch-Osten σ. 275.—Peloponnesus σ. 142, ἀρ. 77.

42.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,585.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 41 νομίσματι.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Γ-Ρ, κάτωθεν ῥόπαλον, καὶ ἀριστερόθεν βότρυς.

Πίναξ 10,2

Πρβ. Peloponnesus σ. 142, ἀρ. 78.

43.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,695.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἄρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν μὲν Γ-Ρ, κάτωθεν δὲ δελφιν πρὸς δεξ., καὶ ὑπ' αὐτὸν ῥόπαλον, ἔχον ἑκατέρωθεν ἀνὰ ἑξ ὄζους.

Πίναξ 10,3

Πρβ. Museum Hunter σ. 43, ἀρ. 6.—Peloponnesus σ. 142, ἀρ. 74.

44.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,55.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἄρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν μὲν Γ-Ρ, κάτωθεν δὲ δελφιν πρὸς δεξ., καὶ ὑπ' αὐτὸν ῥόπαλον, ἔχον ἑκατέρωθεν ἀνὰ πέντε ὄζους.

Πίναξ 10,4

45.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,485.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς ἄρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν μὲν Γ-Ρ, κάτωθεν δὲ δελφιν πρὸς ἄρ., καὶ ὑπ' αὐτὸν ῥόπαλον, ἔχον ἑκατέρωθεν ἀνὰ πέντε ὄζους.

Πίναξ 10,5

Πρβ. Prokesch-Osten σ. 275.—Peloponnesus σ. 142, ἀρ. 75.

46.—'Αργ., χμ. 16, Γραμ. 2,60.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 45 νομίσματι.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν μὲν Γ-Ρ, κάτωθεν δὲ δελφιν πρὸς ἄρ., καὶ ὑπ' αὐτὸν ῥόπαλον, ἔχον ἑκατέρωθεν ἀνὰ ἑξ ὄζους.

Πίναξ 10,6

47.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,595.

Πρόσθιον ἡμισυ λύκου πρὸς δεξ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν Γ-Ρ, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον ἐν τόξῳ.

Πίναξ 10,7

Πρβ. Museum Hunter σ. 43, ἀρ. 7.—Prokesch-Osten σ. 275.—Peloponnesus σ. 142, ἀρ. 76.

Τοῦ τύπου τούτου εἰσὶν ἱκανὰ νομίσματα, ἅτινα ἐπὶ τῆς προσθίας ὀψευς, μετὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν, φέρουσι σύμβολον (;) δυσδιάκριτον ἢ μᾶλλον μονόγραμμα, περίπου τοιοῦτον : Μ.

6') Τριημιωβόλια.

48.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,517.

Κεφαλή Ἡρας μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου ἐκ σφαιριδίων πρὸς δεξ., φέρουσα στεφάνην κεκοσμημένην δι' ἀνθεμίων, καὶ ἔχουσα τὴν κόμην πέριξ μὲν τοῦ προσώπου ἀνασευρμένην, ὀπισθεν δὲ λελυμένην εἰς διαφόρους κυματίζοντας βοστρύχους.

Παλλάδιον πρὸς δεξ. καὶ ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν, Α-Ρ.

Πίναξ 10,11

49.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,507.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ περιδεραίου. Ἡ κεφαλή εἶνε μικρότερα τῆς ἐν τῷ προηγουμένῳ νομίσματι.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 48 νομίσματι. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν, Α-Ρ.

Πίναξ 10,12

Peloponnesus σ. 140, ἀρ. 48, Pl. XXVII, 15.

Ὑπάρχουσι τινὰ ἔχοντα μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὸ παρόν, ἀλλ' εἶνε ἐξ ἄλλης σφραγίδος· ἐν τούτοις ἡ κεφαλή εἶνε κατὰ τι μείζων καὶ φέρει καὶ περιδεραιον. Ὡσαύτως ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα, ὄντα κατὰ μὲν τὴν προσθίαν ὄψιν ῥυθμοῦ χείρονος, κατὰ δὲ τὴν ὀπισθίαν ἐπίσης ἐξ ἄλλης σφραγίδος, ὧν δύο ἔχουσι καὶ τὴν ἐπιγραφὴν οὕτω: Α-ϩ.

50.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 1,50.

Κεφαλή Ἡρας μετ' ἐνωτίων καὶ περιδεραίου πρὸς δεξ., σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 49 νομίσματι, ἀλλὰ ῥυθμοῦ κατωτέρου.

Παλλάδιον πρὸς δεξ. καὶ ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν, ἢ ἐπιγραφὴ Α-ΡΙ.

Πίναξ 10,13

Πρβ. Peloponnesus σ. 140, ἀρ. 50.

Τῆς σειρᾶς ταύτης εἰσὶ τινὰ ῥυθμοῦ χείρονος, οἵονεὶ ἀπομίμησις.

51.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 1,37.

Κεφαλή Ἡρας πρὸς δεξ., σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 50 νομίσματι.

Ὅμοιον σχεδὸν πρὸς τὸ αὐτό. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν, Α-ΡΙ.

Πίναξ 10,14

Ὡσαύτως καὶ τῆς σειρᾶς ταύτης εἰσὶ τινὰ ῥυθμοῦ χείρονος, οἵονεὶ ἀπομίμησις τοῦ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 51 νομίσματος. Ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ὄψει τὰ γράμματα εἶνε πολλῶ μεγαλύτερα.

52.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,095.

Λύκος ἐπὶ γραμμῆς, τὸ ἔδαφος ὑποδηλούσης, βαίνων πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν τοῦ λαιμοῦ, Β.

Κράνος κορινθιουργῆς μετὰ λόφου πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν, Α-Ρ.

Πίναξ 10,15

53.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,085.

Λύκος πρὸς ἀρ., σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 52 νομίσματι. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Β.

Κράνος κορινθιουργῆς μετὰ λόφου πρὸς ἀρ., σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ νομίσματι, ἀλλὰ μεγέθους μικρότερου. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν, Α-Ρ.

Πίναξ 10,16

Τοῦ παρόντος τύπου εὐρίσκονται τινὰ διαφέροντα μικρὸν κατὰ τὴν ὀπισθίαν ὄψιν καὶ ὄντα, ἐπομένως, ἐξ ἄλλων σφραγίδων. Πρβ. Peloponnesus σ. 142, ἀρ. 85, Pl. XXVII, 20.

54.—'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,093.

Λύκος πρὸς ἀρ., σχεδὸν ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 52 καὶ 53 νομίσμασιν. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Β.

Κράνος κορινθιουργῆς μετὰ λόφου πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν, Α-ΡΙ.

Πίναξ 10,17

55.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,085.

Λύκος πρὸς ἀρ., σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἀρ. 54 νομίσματι. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Β.

Κράνος κορινθιουργῆς μετὰ λόφου πρὸς ἀρ., σχεδὸν ὡς τὸ προηγούμενον. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν, Α-ΡΙ.

Πίναξ 10,18

Ὡσαύτως καὶ τῆς παρούσης σειρᾶς εὐρίσκονται τινὰ διαφέροντα μικρὸν ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὴν ὀπισθίαν ἰδίᾳ ὄψιν.

γ') 'Οβολοὶ

56.—'Αργ., χμ. 10, Γραμ. 0,68.

Κεφαλή λύκου πρὸς ἄρ.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἄνωθεν μέν, ἐν τῷ πεδίῳ, Α-Ρ, κάτωθεν δὲ Θ, καὶ ὑπ' αὐτὸ ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 10,24

57.—'Αργ., χμ. 11, Γραμ. 0,83.

Κεφαλή λύκου πρὸς ἄρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ο.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἄνωθεν μέν, ἐν τῷ πεδίῳ, Α-Ρ, κάτωθεν δὲ Θ, καὶ ὑπ' αὐτὸ ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 10,25

58.—'Αργ., χμ. 10, Γραμ. 0,71.

Κεφαλή λύκου πρὸς ἄρ.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἄνωθεν μέν, ἐν τῷ πεδίῳ, Α-ΡΙ, κάτωθεν δὲ Θ, καὶ ὑπ' αὐτὸ ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 10,26

Τοῦ τύπου τούτου ὑπάρχει σειρά διαφέρουσα ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ὅψι μικρόν τι, ἰδίως δὲ ἐν τοῖς γράμμασι.

59.—'Αργ., χμ. 10, Γραμ. 0,748.

Κεφαλή λύκου πρὸς δεξ.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, καὶ ἐκατέρωθεν τῆς κορυφῆς αὐτοῦ Ν-Ι.

Πίναξ 10,30

60.—'Αργ., χμ. 11, Γραμ. 0,755.

Κεφαλή λύκου πρὸς δεξ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, ΣΙ.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, καὶ ἐκατέρωθεν τῆς κορυφῆς αὐτοῦ, Ν-Ι.

Πίναξ 10,31

Peloponnesus σελ. 143, ἀριθ. 91, Pl. XXVII, 21.

61.—'Αργ., χμ. 11, Γραμ. 0,86.

Κεφαλή λύκου πρὸς ἄρ.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, ἐκατέρωθεν τῆς

κορυφῆς τοῦ ὁποίου, ἐν τῷ πεδίῳ, Ν-Ι, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 10,32

Πρβ. Peloponnesus σ. 143, ἀρ. 92.

62.—'Αργ., χμ. 10, Γραμ. 0,71.

Κεφαλή λύκου πρὸς ἄρ.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. 'Εν τῷ πεδίῳ, ἀριστερόθεν κατὰ τὰ ἄνω Γ, καὶ κάτωθεν κεραυνὸς ὁριζοντίως.

Πίναξ 10,33

63.—'Αργ., χμ. 11, Γραμ. 0,692.

Κεφαλή λύκου πρὸς δεξ.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α. 'Εν τῷ πεδίῳ, ἀριστερόθεν κατὰ τὰ ἄνω Γ, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 10,34

64.—'Αργ., χμ. 12, Γραμ. 0,778.

Κεφαλή λύκου πρὸς δεξ., σχεδὸν ὡς ἐν τῷ προηγούμενῳ ὑπ' ἀρ. 63 νομίσματι.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἐκατέρωθεν τῆς κορυφῆς, ἐν τῷ πεδίῳ, Γ-Ρ, καὶ κάτωθεν ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 10,35

Πρβ. Peloponnesus σ. 143, ἀρ. 93.

65.—'Αργ., χμ. 11, Γραμ. 0,885.

Κεφαλή λύκου πρὸς ἄρ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Σ.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἐκατέρωθεν μέν τῆς κορυφῆς, ἐν τῷ πεδίῳ, Γ-Ρ, κάτωθεν δὲ ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 10,36

Τοῦ τύπου τούτου εὐρίσκονται τινὰ ὄντα κατὰ τὴν ὀπισθίαν ὅψιν ἐκ διαφόρου σφραγίδος, διότι τὸ ῥόπαλον κεῖται πρὸς ἄρ. Ἔχομεν ἐπομένως ὑποδιαιρέσεις συγχρόνους ἀμφοτέρων τῶν ἐκδόσεων τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 38 καὶ 39 τριωβόλων.

66.—'Αργ., χμ. 11, Γραμ. 0,72.

Κεφαλή λύκου πρὸς δεξ. 'Εν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, ΣΙ.

'Εν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἐκατέ-

ρωθεν μὲν τῆς κορυφῆς, ἐν τῷ πεδίῳ, Γ-Ρ, κάτωθεν δὲ ῥόπαλον πρὸς δεξ.

Πίναξ 10,37

Γ') 350-270 π. Χ.

α') Τριώβολα

67.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,593.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ο.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἑκατέρωθεν μὲν τῆς κορυφῆς, ἐν τῷ πεδίῳ, Δ-Ε, κάτωθεν δὲ ἐπὶ ἄρπης ἀετὸς πρὸς δεξ.

Πίναξ 9,24

Πρβ. Mionnet II, σ. 230, ἄρ. 11.—Peloponnesus σ. 141, ἄρ. 61.

Τοῦ τύπου τούτου εὐρίσκεται καὶ ἄλλῃ ἔκδοσις ἐξ ἐτέρας σφραγίδος, μικρόν τι διαφέρουσα κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὀψεις.

68.—'Αργ., χμ. 17, Γραμ. 2,568.

Κεφαλὴ λύκου πρὸς ἄρ. καὶ ἄνωθεν, ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 67 νομίσματι, Ο, ἱκανῶς μεζζονος μεγέθους.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 67 νομίσματι.

Πίναξ 9,25

Πρβ. Pellerin, Recueil de Medailles Pl. XX, ἄρ. 2.

Ὁσαύτως καὶ τοῦ τύπου τούτου ὑπάρχει καὶ ἄλλῃ ἔκδοσις ἐξ ἄλλης σφραγίδος, μικρόν διαφέρουσα κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὀψεις.

69.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,61.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἄρ., σχεδὸν ὅμοιον τῷ ἄνωτέρῳ ὑπ' ἄρ. 67 νομίσματι. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ο.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α· τούτου ἑκατέρωθεν μὲν τῆς κορυφῆς, ἐν τῷ πεδίῳ, Γ-Υ, κάτωθεν δὲ ἐπὶ ἄρπης ἀετὸς πρὸς δεξ.

Πίναξ 10,8

Πρβ. Peloponnesus σ. 142, ἄρ. 79 καὶ 80.

Ὑπάρχει προσέτι καὶ ἄλλῃ ἔκδοσις τοῦ παρόντος τύπου ἐξ ἐτέρας σφραγίδος, μικρόν τι διαφέρουσα κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὀψεις.

70.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,693.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἄρ., σχεδὸν ὅμοιον τῷ ἄνωτέρῳ ὑπ' ἄρ. 68 νομίσματι. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ο, ἱκανῶς μεγαλήτερον.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 69 νομίσματι.

Πίναξ 10,9

Καὶ τοῦ τύπου τούτου ὡσαύτως ὑπάρχει ἐξ ἄλλης σφραγίδος καὶ ἐτέρα ἔκδοσις, μικρόν τι διαφέρουσα κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὀψεις.

71.—'Αργ., χμ. 15, Γραμ. 2,528.

Πρόσθιον ἥμισυ λύκου πρὸς ἄρ., σχεδὸν ὅμοιον τοῖς ἄνωτέρῳ ὑπ' ἄρ. 67 καὶ 69 νομίσμασιν. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ο.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, δεξιόθεν τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου, ἐν τῷ πεδίῳ, τὸ μονόγραμμα ΓΨ, καὶ κάτωθεν ἐπὶ ἄρπης ἀετὸς πρὸς δεξ.

Πίναξ 10,10

Peloponnesus σ. 142, ἄρ. 81, Pl. XXVII., 19.

Τοῦ παρόντος τύπου φέρουσιν τινὰ τὴν προσθήαν ὄψιν ἐξ ἄλλης σφραγίδος, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ Ο, ὅπερ καὶ ὑψηλότερον κεῖται καὶ μεγαλήτερον εἶνε.

β') Τριημιωβόλια

72 —'Αργ., χμ. 14, Γραμ. 1,19.

Λύκος ἐπὶ γραμμῆς, τὸ ἔδαφος ὑποδηλούσης, βαίνων πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν μὲν τοῦ λαιμοῦ Ο, κάτωθεν δὲ τῆς γραμμῆς, ὑπὸ τὸν προβεβηκότα ὀπίσθιον πόδα, μικροσκοπικὸν Γ(;) .

Κράνος κορινθιουργὲς μετὰ λόφου πρὸς ἄρ., φέρον στέφανον. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτωθεν, Δ-Ε.

Πίναξ 10,19

Πρβ. Peloponnesus σ. 143, ἄρ. 88.

73.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,18.

Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 72 νομίσματι.

Ὅμοιον σχεδὸν πρὸς τὸ αὐτὸ νόμισμα. Τὸ κράνος εἶνε κατὰ τι μεζζον.

Πίναξ 10,20

74.—'Αργ., χμ. 13, Γραμ. 1,115.

Λύκος ἐπὶ γραμμῆς, βαίνων πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν τοῦ λαιμοῦ, Ο.

Κράνος κορινθιουργές μετὰ λόφου, φέρον στέφανον, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν, Γ-Υ.

Πίναξ 10,21

Πρβ. Peloponnesus σ. 143, ἄρ. 86 καὶ 87.

75.— Ἀργ., χμ. 12, Γραμ. 1,16.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 74 νομίσματι. Ἄνωθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, Ο.

Ὅμοιον σχεδὸν πρὸς τὸ αὐτὸ νόμισμα. Ἐκατέρωθεν, ἐν τῷ πεδίῳ, ΓΥ.

Πίναξ 10,22

Τῶν ὑπ' ἄρ. 74 καὶ 75 τύπων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα τινὰ ἄλλης ἐκδόσεως, μικρόν διαφέροντα ἀλλήλων.

γ') Ὁβολοὶ

76.— Ἀργ., χμ. 10, Γραμ. 0,785.

Κεφαλὴ λύκου πρὸς ἄρ.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, ἐκατέρωθεν τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου, ἐν τῷ πεδίῳ, Δ-Ε, καὶ κάτωθεν κεραυνὸς ὀριζοντίως.

Πίναξ 10,28

77.— Ἀργ., χμ. 10, Γραμ. 0,79.

Κεφαλὴ λύκου πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ο.

Ὅμοιον σχεδὸν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 76 νομίσματι.

Πίναξ 10,29

Πρβ. Peloponnesus σ. 143, ἄρ. 90.

Τοῦ παρόντος τύπου ἐν φέρει ἐπὶ τῆς προσθίας ὀψεως, ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς, ὑστερόσημον, περὶ τοῦ ἀστεροειδούς.

78.— Ἀργ., χμ. 10, Γραμ. 0,67.

Κεφαλὴ λύκου πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄνωθεν, Ο.

Ἐν κοίλῳ τετραγώνῳ μέγα Α, οὐ ἐκατέρωθεν

μὲν τῆς κορυφῆς, ἐν τῷ πεδίῳ, Γ-Υ, κάτωθεν δὲ κεραυνὸς ὀριζοντίως.

Πίναξ 10,38

Πρβ. Peloponnesus σ. 143, ἄρ. 95.

Τοῦ παρόντος τύπου ὡσαύτως εὐρίσκονται πολλὰ ἄλλης ἐκδόσεως καὶ ἐξ ἄλλης σφραγίδος, μικρόν τι ἀλλήλων διαφέροντα κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὀψεις.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ο ΣΩΤΗΡ

1.— Ἀργ., χμ. 26, Γραμ. 13,85.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, ἔχουσα ταινία περιδεδεμένην τὴν κόμην, πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὀπισθεν, ὑστερόσημον ἀστεροειδές (;). Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ ἐκ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ-ΒΑΣΙΛΕΩ[Σ]. Ἀετὸς ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερόθεν μὲν ΣΙ, δεξιόθεν δὲ δύο ὑστερόσημα δυσδιάκριτα.

Πίναξ 10,41

2.— Ἀργ., χμ. 26, Γραμ. 14,17.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ὑπ' ἄρ. 1 νομίσματι, πρὸς δεξ. Ἐπὶ τῆς παρειᾶς ὡς καὶ ἐν τῷ πεδίῳ, δεξιόθεν, κυκλοειδὲς ὑστερόσημον (;).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ-ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἀετὸς ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ., καὶ μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ Ι (;). Ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερόθεν, τὸ μονόγραμμα ΠΡ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἄνω, ὑστερόσημον δυσδιάκριτον.

Πίναξ 10,42

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΗΛΙΝΑ ΑΡΤΟΠΟΙΕΙΑ¹

Οἱ παλαιότεροι Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀρχόμενοι ἀφ' Ὀμήρου συχνάκις ποιοῦνται μνείαν τῆς ἀρτοποιικῆς. Ἐκ τῶν σχετικῶν τούτων χωρίων καὶ ἐκ παρατηρήσεων νεωτέρων συγγραφέων περιωθεισῶν ἡμῖν κυρίως παρ' Ἀθηναίῳ² δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀκριβῆ εἰκόνα τοῦ τρόπου, καθ' ὃν παρσκευάζετο ὁ ἄρτος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν.

Ἐκ μνημείων, μόνον διὰ τῶν παραστάσεων ῥωμαϊκῶν τινων σαρκοφάγων³ ἢ ἐν γένει πολλῶν νεωτέρων καλλιτεχνημάτων ἐδιδασκόμεθα τὰ περὶ τὴν ἀρτοποιίαν, ἐκ παλαιότερων δὲ χρόνων μόνον σπορδικαί τινες παραστάσεις⁴ μοναδικῶν σκηνῶν τῆς παρασκευῆς τοῦ ἄρτου ἔχουσι γείνην μέχρι τοῦδε γνωσταί. Διὰ τοῦτο δὲν εἶνε ποσῶς ἄκαιρος ἡ δημοσίευσίς πηλίνων τινῶν τοῦ ἡμετέρου ἔθν. μουσείου πληρύνων ικανοποιητικώτατα τὴν μέχρι τοῦδε ἔλλειψιν παλαιῶν παραστάσεων τῆς ἀρτοποιικῆς.

Εἶνε ταῦτα τὰ ἐπὶ τῶν πινάκων 11⁵ καὶ 12 ἀπεικονιζόμενα. Ἐκ τούτων τὰ ἐπὶ τοῦ πίνακος 11 εἶνε ἀρχαϊκά, νεώτερα δὲ τούτων ἄλλ' οὐχὶ ὑστερώτερα τῶν ἀρχῶν τοῦ ε' αἰῶνος τὰ λοιπά.

Περὶ τῆς προελεύσεως τούτων ἀσφαλῶς γνωρίζομεν μόνον, ὅτι τὰ ὑπὸ τοὺς ἀρ. 3 καὶ 4, εὐρέθησαν ἐν τάφοις δι' ἀνασκαφῶν τῆς Γεν. Ἐφ. ἐνεργηθεισῶν ὑπὸ Κορομάντζου ἐν Ἐρετρίᾳ καὶ Τανάγρα τῷ 1888, περὶ δὲ τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 χειρόγραφος σημείωσις τοῦ εὐρετηρίου τῆς Ἀρχ. Ἐπ. λέγει ὅτι ἡγοράσθη παρὰ Παλαιολόγου καὶ ὅτι εὐρέθη ἐν Ἀττικῇ, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ ἀρ. 5, ὅτι προέρχεται ἐκ Χαλκίδος.

Μεθ' ὅλας ὁμως τὰς ἐλλειπεῖς ταύτας πληροφορίας δὲν ἔχομεν ἀνάγκην μακρῶν λόγων, ὅπως κα-

ταστήσωμεν πιστευτόν, ὅτι ἅπαντα προέρχονται ἐκ τάφων ἢ καλῇ τούτων διατήρησις, ἢ εὗρεσις ὁμοιοειδῶν μόνον ἐν τάφοις καὶ ἡ ἀγορὰ αὐτῶν παρ' ἀρχαιοκαπήλων, οἵτινες τὰ ἐμπορεύματά των σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ λαθραίας ἀνασκαφῆς τάφων προμηθεύονται, εἶνε λόγοι δικαιοῦντες ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ἀπολύτως βεβαίαν τὴν ἐκ τάφων προέλευσιν τῶν ἡμετέρων πηλίνων. Ἀνήκουσι δὲ ταῦτα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐν Τανάγρα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὕρισκομένων μετὰ μεγίστης ἀφελείας εἰκόνας ἀνθρώπων εἰς βιωτικὰς ἐργασίας ἀσχολουμένων παριστάντων εἰδωλίων¹.

Τὰ ἀρχαιότερα τούτων εἶνε, ὅπως εἵπομεν, τὰ ὑπὸ τοὺς ἀρ. 1 καὶ 2, ἐπὶ τοῦ πίνακος 11 ἀναπαριστώμενα, εἶνε δὲ ταῦτα σπουδαιότατα, διότι παρυσιάζουσιν ἡμῖν ἐν μικρογραφίᾳ ὁλόκληρα ἀρτοποιεῖα, ἐν ᾗ χρόνῳ ἐκτελοῦνται ἐν αὐτοῖς αἱ διάφοροι ἐργασίαι.

Καὶ τὰ δύο παριστάνουσι τὰς διαφόρους σκηνὰς κυκλικῶς διατεθειμένας ἐπὶ μικρᾷ λεπτῇ πλινθίδος χρησιμευούσης ὡς βάσεως, ἣτις ἔχει κοπῇ εἰς τρόπον, ὥστε τὰ ἄκρα αὐτῆς νὰ ἀκολουθῶσι τὸ ἐξωτερικὸν περίγραμμα τῶν ἐπ' αὐτῆς στηριζομένων ἀντικειμένων.

Ἐπὶ τοῦ ἀρ. 2² παρίσταται ὁ ἵπνός³ ἀριστερά, ἐπὶ κενοῦ βάθρου τετραγώνου ἀνοικτοῦ τὴν δεξ. πλευράν, σχήματος ἡμίσεως ἐλλειψοειδοῦς θόλου ἔχων εὐρὺ στόμιον καταλαμβάνον δλην τὴν πρόσοψιν. Ἐντὸς τοῦ ἵπνου ἀκριβῶς εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ φαίνεται μικρὰ ἐπιμήκης ὁπὴ ἐκτεινομένη καθ' ὅλον τὸ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος πλάτος τοῦ ἵπνου, ἐπὶ τοῦ ἐσωτέρου ἄκρου τῆς ὁποίας στηρίζεται στὴν πλάξ τοῦ μήκους τῆς ὁπῆς κα-

¹ Πρβλ. Blümner: Technologie und Terminologie der Gewerbe und Künste bei Griechen und Römern I, 1-88.

² Κυρίως Γ, 196 κέ.

³ Πρβλ. Blümner ἔ. ἀ. σελ. 42 κέ.

⁴ Πρβλ. Furtwängler: Sammlung Sabouroff 13, σημ. 5, Heuzey: Figurines de Louvre pl. 39.

⁵ Ὁ πίναξ 11 ἐσχεδιάσθη ὑπὸ Gillieron.

¹ Heuzey ἔ. ἀ.

² Martha: Catalogue des Figurines de la soc. arch. d'Athènes N° 39. Εὐρετήριο Γεν. Ἐφ. 4431. Μέγ. μῆκ. πλινθ. 0,145, μέγ. πλ. 0,10.

³ Ὑψ. μετὰ τοῦ βάθρου 0,043, βάθ. ἵπν. 0,04, πλ. ἐμπροσθεν 0,048, πλ. εἰς τὸ βάθος τοῦ ἵπνου 0,035, ὕψ. στομ. 0,028, ὕψος ἀνοίγματος βάθρου 0,015.

λύπτουσα αὐτὴν ἐν μέρει. Ταύτην ὑπεβάσταζεν, ἂν εἶνε ἐκ τῆς φύσεως εἰλημμένος, μικρὸς δοκίσκος, ὃν βλέπει τις ἄρ. μεταξύ τῶν χειλέων τῆς ὀπῆς. Ἐν τῷ ἱπνῷ πρὸς τῷ στομίῳ εὐρίσκονται μικρὰ κυλινδρικά τεμάχια πηλοῦ ἀπολήγοντα ἐκατέρωθεν εἰς ὀξύ, ἅτινα εἰκονίζουσι τοὺς ἄρτους. Πρὸ τοῦ ἱπνοῦ ἄρ. ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὑπάρχει μικρὸν ἀβαθεὲς ἀγγεῖον, πρὸς τῷ δεξ. δ' ὀπισθίῳ ἄκρῳ τοῦ ἱπνοῦ ἐγγύτατα τοῦ ἀνοίγματος τοῦ βάρου ἕτερον ὑψηλὸν ἀγγεῖον εὐρύστομον, ὀξύ τὴν βάσιν, ἔχον κάλυμμα, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου προέχει ὀξεῖα λαβή, στηρίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τοῦ ἱπνοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπ' ἀμόρφου μικροῦ τεμαχίου πηλοῦ.

Εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ στομίου τοῦ ἱπνοῦ, δεξ. ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς βάσεως σφύζεται τὸ κάτω μέρος μορφῆς, ἥτις ἦτο ἐστραμμένη πρὸς ἀριστερά· πρὸ ταύτης δὲ κατὰ μῆκος τοῦ ἄκρου τῆς βάσεως κεῖται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σκάφη ἐλλειψοειδῆς ἔχουσα ἀρκετὰ ὑψηλὰ ἀτέχνως πεποιημένα χεῖλη¹, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἰκονίζεται τεμάχιον ζύμης καλύπτον πλέον ἢ τὸ ἥμισυ αὐτῆς· ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τούτου ἔχει ἀποκοπὴν ἥδη ζύμη, ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς περαιτέρω ἐργασίαν, ἐνῶ ἔχνη ἐπὶ τοῦ δεξ. ἄκρου τῆς ζύμης δεικνύουσιν, ὅτι ἀπεσπάρσθη ἐκεῖθεν ἀντικείμενον ἐξέχον ὑπὲρ τὴν ζύμην πιθανῶς μορφὴ ἀνθρωπίνη ἰσταμένη. Μετὰ τὴν σκάφην (ἀριστερά) βλέπομεν ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πρὸς τὸ ἄκρον τῆς βάσεως μικρὸν στρογγύλον ἀγγεῖον² ἐσωτερικῶς λευκῶς κεχρωματισμένον, οὕτινος τὰ χαμηλὰ παχέα χεῖλη ἐθραύσθησαν ἐν μέρει, καὶ ὀπισθεν τούτου τὰ κάτω ἄκρα μορφῆς, ἥτις ἦτο πρὸς τὸ ἀγγεῖον ἐστραμμένη καὶ ἡδύνατο δυσκόλως νὰ ἴσταται ὀρθία ὡς ἐκ τῆς ὀπισθεν αὐτῆς ἰσταμένης ἐτέρας μορφῆς, εἰς τὴν θὰ ἔλθωμεν ἐν τέλει. Κατόπιν τούτων δύο μικραὶ μορφαὶ λίαν ἀρχέτυποι, πτηνοπρόσωποι, κύπτουσιν ὑπὲρ σκάφην³ ὁμοίαν καθ' ὅλα τῇ πρώτῃ τεθειμένην ἐπὶ χαμηλοῦ συμπαγοῦς ὑποστηρίγματος καὶ φθάνουσιν μέχρι τῆς κοιλίας των, καὶ ἀσχολοῦνται ἐπὶ δύο σταυροειδῶς ὑπὲρ ἄλληλα τεθειμένων ἐπιμήκων τεμαχίων ζύμης· ἡ μία μορφὴ, ἡ προσθία ἐπὶ τῆς εἰκόνος εἶνε μᾶλλον κεκλιμένη τῆς ἄλλης, καὶ

τῶν δύο δ' αἱ κινήσεις εἶνε ἐκφραστικώταται, ἀξιοσημείωτος δὲ πρὸς τούτοις εἶνε καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ κοροπλάθου νὰ φέρῃ ποικιλίαν τινὰ εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν θέσιν τῶν δύο μορφῶν.

Τῆς πρὸς τὰ δεξ. ἔχει ἀποκοπὴν ἡ δεξ. χεὶρ· ἐντὸς τῆς σκάφης ὑπάρχει καὶ τρίτον τεμάχιον ζύμης ὡς καὶ θέσις καὶ διὰ τρίτον ἐργάτην. Πλησίον τῆς σκάφης πρὸ τοῦ ἄρ. μέρους τοῦ ἱπνοῦ βλέπομεν ἐπὶ μικροῦ κιονοειδοῦς ὑποστηρίγματος ἀγγεῖον σχήματος ἀνεστραμμένου εὐρέος κώνου ἐντὸς τοῦ ὁποίου μορφὴ ὁμοία ταῖς προηγουμέναις σῆθι κρατοῦσα μεταξύ τῶν δύο χειρῶν μέγα, ὀλίγον βαθύ, κοῖλον κόσκινον¹, φέρον πολλὰς μικρὰς ὀπὰς.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὡς βάσεως χρησιμευούσης πλινθίδος καταντικρὺ τοῦ ἱπνοῦ κάθεται ἡ γονατίζει μορφὴ² παρεμφερῆς πρὸς τὰς ἄλλας ἔχουσα προτεταμέναν τὰς χεῖρας πρὸς τὸν ἱπνὸν καὶ κρατοῦσα ἁμορφόν τι ἀντικείμενον ἐν τῇ ἀριστερᾷ τῆς δεξ. ἐλλεῖπει τὸ ἥμισυ. Ταύτης τῆς μορφῆς ἐξαιρετικῶς ἔχει δηλωθῇ τὸ χωρίσμα τῶν μηρῶν, ἴσως ὡς ἐκ τῆς ἀσυνήθους στάσεως. Τέλος πρὸ ταύτης τῆς μορφῆς ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ἐσωτέρου τῆς βάσεως μεταξύ τῶν δύο σκαφῶν μορφὴ³ ὑπερέχουσα τῶν λοιπῶν κατὰ τὸ ὕψος στρέφεται πρὸς τὴν δευτέραν σκάφην, ἔχει δὲ τὰς χεῖρας ὁμοίως προτεταμέναν καὶ κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἀντικείμενον ὅπως καὶ ἡ προηγουμένη.

Καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρ. 1⁴ παρίσταται ἀριστ. ὁ ἱπνός⁵, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁποίου ὁ κοροπλάθος ἠρκέσθη ἐνταῦθα νὰ ἐπιθέσῃ μικρὸν κοῖλον κύλινδρον κλειστὸν ὀπισθεν ἐπὶ χαμηλοῦ ἀψιδοειδοῦς ὑποστηρίγματος ἔχοντος ἀνοίγμα δεξιὰ· ὅπως δ' ἰσοπεδώσῃ τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἱπνοῦ, μετεχειρίσθη λεπτὴν πλάκα πηλοῦ, ἣν ἥπλωσεν ἐπὶ τοῦ κάτω μέρους τοῦ κυλίνδρου, ἐπέτυχεν δ' οὕτω ἀτελῶς τὴν ἰσοπέδωσιν, διότι ἡ βάσις τοῦ ἱπνοῦ εἶνε ἀνώμαλος καὶ κλίνει πρὸς τὰ ἔσω, μέρος δὲ ταύτης προκύπτει καὶ ἐκτὸς τοῦ στομίου τοῦ ἱπνοῦ. Ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ ἱπνοῦ καὶ κάτωθεν τοῦ στομίου σχηματίζεται ἡμικυκλικὸν χωρίσμα

¹ Μῆκ. 0,067, πλ. 0,035, ὕψ. χεῖλ. 0,012.

² Μέγ. 0,015.

³ Μέγ. 0,07.

⁴ Ὑψ. μορφῆς 0,06, μέγ. κοσκ. 0,031.

⁵ Ὑψ. 0,055.

⁶ Ὑψ. 0,068.

⁷ Martha ε. ἀ. 40 ἄρ. εὐρ. 5773. Διάμ. βάσ. 0,135.

⁸ Ὑψ. ἀπὸ τοῦ ἐδάφους 0,05, ὕψ. στομ. 0,02, βάθ. 0,035, ὕψ. ἀνοίγμ. βάρου 0,025.

οὐχὶ εὐδιαγνώστου χρήσεως. Ἐντὸς τοῦ ἀνοίγματος τῆς ἀψιδοειδοῦς βάσεως φαίνονται τέσσαρα ξύλα, ἅτινα προέχουσι πολὺ καὶ ἐκτὸς τούτου, γυνὴ δὲ κρατοῦσα ἐν τῇ προτεταμένη δεξιᾷ σχετικῶς παχεῖαν στρογγύλην ῥάβδον, ἧς ἡ ἄκρα ἀπεκόπη, ἀσχολεῖται πρὸ τοῦ ἀνοίγματος εἰς τὴν διευθέτησιν τῶν ξύλων. Τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς ταύτης εἶνε ὅμοιον πρὸς τὰς τοῦ προηγούμενου πηλίνου, μόνον δὲ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς εἶνε ἀνθρωπόμορφος καὶ ἔχει ὑπὲρ τὸ μέτωπον εἶδος στεφάνης φερούσης στρογγύλον ἐπίθεμα ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀποληγούσης εἰς ὁμοιοπλατεῖς μακρὰς ταινίας(;) καταπιπτούσας ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ὤμων, ἧς κάτωθεν εἰς τὸ ἄνω τοῦ μετώπου προέχουσι μικροὶ οὗλοι πλοκαμίσκοι. Ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ αὐτῆς ἐξήρτηται στρογγύλον τι κόσμημα φθάνον εἰς τὸ μέσον τοῦ στήθους ὑπεράνω τῶν μαστῶν¹.

Ἐν τῇ ἄρ. αὐτῆς ἀγκάλη φέρει βρέφος πτηνόμορφον. Ἡ ἄρ. χεὶρ εἶνε ὑπερμέτρως μεγάλη, δηλοῦνται δὲ καὶ οἱ δάκτυλοι. Μετ' αὐτὴν μορφὴ μικροτέρα πτηνοπρόσωπος κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀπὸ προεχούσης λαβῆς στρογγύλον πινάκιον, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται στρογγύλος ἄρτος, ὑποστηρίζει δ' αὐτὸ καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς.

Πρὸ τῆς μορφῆς ταύτης γυνὴ ὀλίγον μεγαλειτέρα τῆς προηγούμενης ἔχουσα ἐπὶ τοῦ στήθους κόσμημα, ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς κατὰ πρῶτον περιγραφείσης, καὶ δύο μικρὰ δισκοειδῆ ἀντικείμενα ἐπὶ τῶν ὤμων, ἅτινα βεβαίως ἐχρησίμευον διὰ τὴν προσαρμογὴν τοῦ χιτῶνος, κρατεῖ μεταξὺ τῶν δύο χειρῶν σκευὸς τι ἐλλειψοειδὲς ἔχον ἐπὶ τῶν τριῶν μόνον πλευρῶν ὑψηλὰ χεῖλη, ἅτινα εἶνε πλαγίως ἀποκεκομμένα εἰς τὰς δύο μικρὰς πλευράς². ἐντὸς τούτου παρατηροῦνται πολλὰ μικρὰ ἄμορφα ἀντικείμενα, ὅμοια πρὸς τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται καὶ ἐντὸς τοῦ πρὸ τῆς μορφῆς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κειμένου λεκανοειδοῦς ἀγγείου³, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἡ γυνὴ βεβαίως ἐκένου καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ σκεύους, ὃ ἐκράτει. Πλησίον τοῦ μικροῦ τούτου ἀγγείου ὁμοία μορφὴ ἐπιθέτει τὴν ἄρ. χεῖρα ἐπὶ τοῦ χεῖλους ὑψηλοῦ ἀγγείου κυλινδρικοῦ⁴ ἔχοντος εὐρὺ

χωνιοειδὲς ἀνοίγμα, ὅπερ ἴσταται πρὸ αὐτῆς, καὶ κρατεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς ὑψωμένην ἀπὸ τοῦ μέσου ἀρκετὰ παχεῖαν ῥάβδον ἡμισφαιρικῶς ἄνω ἀπολήγουσαν, ἧς ἡ μία ἄκρα εἶνε ἀφανὴς ἐντὸς τοῦ ἀγγείου, καταντικρὺ δὲ τῆς μορφῆς ταύτης ἐπὶ τοῦ ἐτέρου μέρους τοῦ ἀγγείου ἴσταται ἐτέρα ἀνάλογος μορφὴ κρατοῦσα καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν ἐργαλεῖον ὅμοιον(;) , κρυπτόμενον σχεδὸν ὅλον ἐν τῷ ἀγγεῖ. Ἀριστερὰ τούτων γυνὴ¹ ἀνάλογος τῇ κατὰ πρῶτον περιγραφείσῃ ἔχουσα τὰ αὐτὰ περίπου κοσμήματα καὶ χιτῶνα ἐνταῦθα κάλλιον δεδηλωμένον, ἔχει ἐν τῇ ἀριστερᾷ μικρὸν παιδίον, ὅπερ θηλάζει ἀπὸ τοῦ ἄρ. αὐτῆς μαστοῦ· τὸ βρέφος εἶνε ὅπως καὶ τὸ τῆς πρώτης ἐσχηματισμένον ἐν εἴδει στρογγύλης δοκοῦ καὶ ἔχει μορφὴν πτηνοῦ, τὴν παρὰ φύσιν μεγάλην αὐτοῦ χεῖρα ἐπιθέτει ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς μητρὸς ἐκτελοῦν λίαν φυσικὴν κίνησιν, φέρει δὲ καὶ ἔνδυμα, ὅπερ πλαγίως ἀπὸ τοῦ ἄρ. αὐτοῦ ὤμου ἀρχίζον διέρχεται πιθανῶς διὰ τῆς δεξ. πλευρᾶς καὶ ἐνοῦται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὤμου μετὰ τῆς πρώτης ἄκρας. Τοῦ παιδίου τὸ κάτω μέρος λείπει, ἐπίσης καὶ τῆς γυναικὸς ἡ δεξ. χεὶρ, ἥτις ὡς ἐκ τῆς ἀναλογίας πρὸς τὴν πρώτῃν θὰ ἐκράτει ἐπίσης σκευὸς τι. Μεταξὺ τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ τῆς τελευταῖον περιγραφείσης ἦτο προσκεκολλημένον ἐπὶ τῆς βάσεως μικρὸν κυνάριον, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς βάσεως εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους σκευὸς ὅμοιον πρὸς τὸ ἀρτοφόρον πινάκιον, ὃ ἐκράτει ἡ δευτέρα γυνή, ἀλλὰ πολὺ μεγαλειότερον², ἐφ' οὗ εἶνε σεσωρευμένοι παντοίων σχημάτων ἄρτοι· πρὸς τὸ δεξ. ἄκρον φαίνονται τρεῖς στρογγύλοι ἐπ' ἀλλήλων, ἔχοντες ἐπίθεμα ἐν τῷ μέσῳ, μετ' αὐτοὺς εἰς τετράγωνος ἔχων σταυροειδῆ ἐντομήν, τρεῖς ὅμοιοι πρὸς τὰς σημερινὰς κουλούρας, ὧν ὁ εἷς ἔχει μικρὰ στρογγύλα ἐπιθήματα περίξ, εἰς στρογγύλος φέρων ἐντομὴν ἀνθεμιοειδῆ, καὶ ἕτερος σχήματος ἀστραγάλου.

Ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τῶν ἡμετέρων πηλίνων εἶνε ὁ συνήθης τῶν σανιδοειδῶν λεγομένων εἰδωλίων³, καθ' ὃν ὁ τεχνίτης λαμβάνων μικρὸν τεμάχιον πηλοῦ καὶ διὰ τῶν χειρῶν κατεργαζόμενος

¹ Πρὸβλ. Schliemann: Tiryns 146-147.

² Μῆκ. 0,03, ὕψ. 0,015.

³ Μῆκ. 0,03.

⁴ Ὑψ. 0,03, πλ. 0,028

¹ Ὑψ. τῶν διαφ. μορφῶν κατὰ σειράν 0,067. 0,055. 0,063. 0,06. 0,07. 0,085.

² 0,05.

³ Πρὸβλ. πρὸ πάντων Martha ἔ. ἀ. p. XVII.

αυτό, τῷ ἔδιδε μορφήν λεπτῆς σανίδος, ἥ, ὅταν τὸ εἰδῶλιον προώριστο νὰ ἴσταται, μικροῦ κυλίνδρου εὐρέος πρὸς τὰ κάτω, ἅτινα ἀπεικονίζουν τὸ σῶμα, διὰ δὲ τὴν κατασκευὴν τῆς κεφαλῆς προσέθετεν ἐπὶ τοῦ οὕτω κατασκευασθέντος σώματος τεμάχιον πηλοῦ, συμπιέζων δὲ τοῦτο μεταξὺ τῶν δύο δακτύλων ἀπεικόνιζε τὴν λίαν ὑπερμέτρως καὶ παρὰ φύσιν προεξέχουσαν ῥίνα, ἐπιθέτων δὲ εἰς τὴν ἐκατέρωθεν τῆς προεξοχῆς ταύτης σχηματιζομένην κοιλότητα μικρότατα στρογγύλα τεμάχια πηλοῦ κατεσκεύαζε τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ οὕτως ἀπεικονιζομένη κεφαλὴ ὡμοιάζε μᾶλλον πρὸς μορφήν πτηνοῦ. Δι' ἰδιαιτέρων τεμαχίων πηλοῦ ἀναλόγως ἐξεργαζομένων καὶ προσκολλωμένων εἰς τὰ ἀντιστοιχοῦντα μέρη τοῦ σώματος κατεσκευάσθησαν αἱ χεῖρες, τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ διάφορα κοσμήματα. Ἡ ἐργασία τῶν ἡμετέρων πηλίνων ἀρτοποιείων πλὴν τῶν προσώπων τῶν δύο ἀνθρωπομόρφων γυναικῶν τοῦ ἀριθ. 1, ἅτινα ἐπλάσθησαν ἀπὸ τύπου, εἶνε χειροποίητος, προσεκολλήθησαν δὲ τὰ διάφορα τεμάχια τὰ ἀπαρτίζοντα τὰς διαφόρους παραστάσεις ἔτι ὑγρὰ, ἐπὶ τῆς ὁμοίως ὑγρᾶς βάσεως πιεζόμενα διὰ τῶν δακτύλων, πρὸ τῆς ὀπτήσεως.

Ἦσαν δὲ τὰ ἡμέτερα πῆλινα κεχρωματισμένα, ὡς δεικνύουσι λείψανα λευκοῦ καὶ ἐρυθροῦ χρώματος¹.

Ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ παρασκευὴ τοῦ ἄρτου ἐγένετο ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν, εἶνε μεμαρτυρημένον ὑπὸ τῶν παλαιῶν συγγραφέων· δῆλα δὲ καὶ τότε ὅπως καὶ σήμερον μετὰ τὴν κατάλληλον προπαρασκευὴν τοῦ ἀλεύρου (ἀλόησις, τρίψις) ἠκολούθει συνήθως τῇ βοθηεῖα προζύμου (ζύμης) ἐνίοτε δὲ καὶ ἄνευ τούτου ἢ ζύμωσις (δεῦσις, φύρασις, μᾶζις) τοῦ ἄρτου, ἢ πλάσις αὐτοῦ δῆλα δὲ ἡ ἐργασία δι' ἧς τῷ ἐδίδοτο, ἐν ὅσῳ ἦτο μαλακός, ἢ κατάλληλος μορφή, καὶ τέλος ἡ ἐν τῷ ἱπνῷ, κλιβάνῳ ἢ ἄλλοθι ὀπτησις (πέψις) αὐτοῦ.

Τὰς διαφόρους ταύτας ἐργασίας μετὰ τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἀλεύρου ἐν μέρει παρουσιάζουσιν ἡμῖν ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ζωηρότητι τὰ ἡμέτερα δύο πῆλινα ἀρτοποιεῖα.

Καὶ πρῶτον, ἵνα ἀκολουθήσωμεν τὰς διαφόρους ἐργασίας κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν σειρὰν, ἢ κατὰ τρίτον περιγραφεῖσα μορφή τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 πηλίνου

ἢ τὸ ἐλλειπὲς τὴν μίαν πλευρὰν ἐλλειψοειδὲς σκεῦος κρατοῦσα κοσκινίζει διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν μήπω ἀλεσθέντα σίτον, ὅπως ἀπομακρύνῃ ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὸ τελευταῖον λείψανον ἀχύρου ἢ ἄλλης ἀκαθαρσίας· καὶ παρ' ἡμῖν ἔτι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ὑπῆρχον ἐν ἀρτοποιεῖσι κόσκινα ὁμοιάζοντα κατὰ τι πρὸς τὸ ἡμέτερον πῆλινον, ἐν οἷς δι' ἡμιστροφικῆς συνεχοῦς κινήσεως τοῦ κοσκίνου συνθηροῖζοντο τὰ ξένα ἐν τῷ σίτῳ ἀντικείμενα, συνήθως ἐλαφρότερα τούτου, ἐν τῷ μέσῳ ὑψηλότερον τοῦ σίτου καὶ οὕτω διὰ τῆς χειρὸς ἀπεμακρύνοντο. Ἡ τοιαύτη ἐργασία ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πιθανώτατα ἀναβρασμός, τὸ δὲ σκεῦος ἴσως λίκνον¹. Ὅτι τὰ ἐν τῷ σκεύει ἀντικείμενα παριστῶσι σίτον, δύναται νὰ δειχθῇ καὶ δι' ἐνὸς πηλίνου τοῦ ἡμετέρου ἐθν. μουσείου (ἀριθ. 4042), ὅπερ παριστᾷ γυναῖκα δίδουσαν ἀπὸ ἀγγείου τροφήν, βεβαίωτατα κριθάς, εἰς ἀλεκτορίδας, πρὸ αὐτῆς λαμβανούσας τὴν τροφήν· καὶ παρ' αὐτῇ αἱ κριθαὶ παρίστανται κατὰ τρόπον ὅμοιον πρὸς τὸν σίτον τοῦ ἡμετέρου πηλίνου, δῆλα δὲ ὡς στρογγύλα μικρὰ ἀντικείμενα λίαν μεγάλα σχετικῶς πρὸς τὸ ὑπ' αὐτῶν παριστῶμενον.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω κοσκίνισιν τοῦ σίτου ἠκολούθει ἡ ἐν μύλαις ἄλεσις αὐτοῦ, ἢ ἡ ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις μᾶλλον διαδεδομένη τρίψις ἢ κόψις αὐτοῦ ἐν ἰδιαιτέροις ἀγγείοις, ἅτινα ἐκαλοῦντο ὄλμοι· τὴν δευτέραν ταύτην ἐργασίαν βλέπομεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πηλίνου ἀμέσως μετὰ τὴν κοσκινίζουσαν. Ὅτι πραγματικῶς ἡ ἐν λόγῳ σκηνὴ τὴν τρίψιν τοῦ σίτου παριστᾷ καὶ ὅχι ζύμωσιν, ὅπως ἐπιπολαίως παρατηρήσας ὁ Martha λέγει, εἶνε φανερόν. Ἐὰν παραβάλωμεν τὴν παράστασιν τοῦ ἡμετέρου πηλίνου πρὸς ἄλλας σφζομένας ἐπὶ ἀγγείων² παραστάσεις τρίψεως ἐν ὄλμοις, εὐρίσκομεν ἀκριβεστάτην μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων ἀναλογίαν. Τὰ ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐν χερσὶ κρατούμενα ἀντικείμενα καὶ ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν καὶ ὡς ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν φέρονται δὲν εἶνε δυνατόν νὰ παριστῶσι ζύμην, μεθ' ὅλην δ' αὐτῶν τὴν ἀμορρίαν εὐκόλως δυνάμεθα νάναγνωρίσωμεν ἐν αὐτοῖς τὸν ὕπερον, τὸ ἐργαλεῖον, δι' οὗ ἐγένετο ἡ τρίψις. Φαίνεται δ' ὅτι ἐγένετο ἡ τρίψις συνήθως ὑπὸ δύο γυ-

¹ Πρβλ. παρχομπὰς ἐν Blümner ἔ. ἀ. σ. 12-13 σημ. 4.

² Blümner σ. 21, σημ. 6.

¹ Πρβλ. καὶ Martha ἔ. ἀ. Νο 39 καὶ 40.

ναικῶν, αἵτινες ἀπέναντι ἀλλήλων παρὰ τὸν ὄλμον ἰστάμεναι κατέφερον διαδοχικῶς τὸν ὑπερον ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ ὄλμῳ σίτου. Διὰ τὸ σχῆμα τοῦ ὄλμου ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πηλίνου, ὅπερ διαφέρει κατὰ τι τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου πρὸς τὸ Εὐστ. εἰς Ἰλ. XI, 147 τὴν περιγραφὴν τοῦ ὄλμου ὡς στρογγύλου κυλινδροειδοῦς, ὅπως τοῦ ἡμετέρου πηλίνου, ἢ σκεύους κοίλου ὡς τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου. Τὸ σχῆμα τοῦ ὑπερου, ὅπερ φαίνεται σαφέστερον διὰ τῆς παραβολῆς πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ ἀγγείου, διατηρεῖται τὸ αὐτὸ καὶ σήμερον ἔτι, χρησιμεῖον κυρίως διὰ τὴν κόψιν τοῦ καφέ ἐν ὄλμοις ἀκριβῶς ὁμοίοις πρὸς τοὺς παλαιούς.

Τὴν κοσκίνισιν τοῦ ἀλεύρου (σήθην, διασήθην), ἣτις ἦτο ἡ ἀμέσως πρὸ τῆς ζυμώσεως τοῦ ἄρτου ἐργασία, εὐρίσκομεν ἐπὶ τοῦ πρώτου πηλίνου εἰς τὴν ἀριστ. παρὰ τὸν ἱπνὸν παρισταμένην σκηνήν· ἡ παράστασις εἶνε σαφής. Τὸ σχῆμα τοῦ κοσκίνου ἴσως δὲν εἶνε καὶ ἐντελῶς ἀκριβές· βεβαίως τὰ ἀρχαιότερα κόσκινα, αἱ κρησέραι, θὰ εἶχον ὑψηλότερα χεῖλη, ἀλλ' ὁ τεχνίτης, ἴσως ἕνεκα τῆς δυσκολίας ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς αἰτίας, προὔτιμησε νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἡμέτερον κόσκινον τὴν μορφήν, ἣν ἔχει ἐπὶ τοῦ πηλίνου, εὐνόητον δ' εἶνε καὶ διατί παρέλειψε νὰ εἰκονίσῃ ἐν τῷ κοσκίνῳ τὸ ἄλευρον, ὅπως ἔπραξε καὶ διὰ τὸν σίτον. Καὶ πρὸς παράστασιν τοῦ σίτου ἠναγκάσθη πρὸς περισσοτέραν σαφήνειαν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς σπόρους παρὰ φύσιν μέγεθος, τὸ ἄλευρον δὲ θὰ ὑπεχρεοῦτο νὰ παραστήσῃ ὡς ἓνα συμπαγῆ ἄμορφον ὄγκον. Τὸ ἀναλαμβάνον τὸ ἄλευρον ὑπὸ τὸ κόσκινον δοχεῖον εἶνε κινητὴ συνήθης λεκάνη (;), ἐνῶ ὁ κιονίσκος, ἐφ' οὗ αὕτη ἴσταται, θὰ ἦτο βεβαίως ἐστερεωμένος εἰς ὠρισμένον σημεῖον τοῦ οἰκήματος.

Ἡ ζύμωσις τοῦ ἄρτου, ἣτις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐκαλεῖτο φύρασις ἢ μᾶξις, ἐτελεῖτο ὅπως καὶ σήμερον ἐντὸς σκάφης, ἣτις ἐκαλεῖτο μαγίς ἢ μάκτρον. Τοιαύτας σκάφας εὐρίσκομεν ἐπὶ τοῦ πρώτου πηλίνου δύο. Ὅτι ἐν τῇ κατὰ πρῶτον περιγραφείσῃ σκάφῃ ἐτελεῖτο ἡ καθ' αὐτὸ ζύμωσις εἶνε φανερόν ἐκ τοῦ μεγάλου τεμαχίου ζύμης (φυράματος), ὅπερ εὐρίσκεται ἐν αὐτῇ, φαίνεται δ' ὅτι ἡ ζύμωσις ἐν αὐτῇ ἐγένετο διὰ τῶν ποδῶν, ὅπως καὶ σήμερον ἰδίως κατὰ τὴν ζύμωσιν τοῦ διπυρίτου. Τὸ τοιοῦτον, ἄλλως ἀσύνηθες παρὰ τοῖς ἀρ-

χαίοις Ἑλλήσι, μοι δίδουσιν ἀφορμὴν νὰ ὑποθέσω καὶ τὰ ἔχνη ἐπὶ τοῦ δεξ. ἄκρου τῆς ζύμης, ἅτινα πιθανώτατα ἀνήκουσιν εἰς ἀποσπασθεῖσαν μορφήν ἀνθρωπίνην, καὶ ἡ θέσις τῆς σκάφης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἣτις θὰ καθίστα ἀδύνατον τὴν ἐπὶ μακρὸν διὰ τῶν χειρῶν ζύμωσιν ἐν αὐτῇ. Ὅτι ἡ ζύμωσις διὰ τῶν ποδῶν ἐγένετο καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τοῦλάχιστον τοῖς Αἰγυπτίοις, μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδ. II, 36. Ἄν καὶ ἐντὸς τῆς δευτέρας σκάφης ἐγένετο κυρίως ζύμωσις εἶνε λίαν ἀμφίβολον. Ὅτι ἡ ἐντὸς τῆς σκάφης ταύτης ζύμη μετεφέρετο ἐκ τῆς πρώτης δηλοῦται ἐκ τοῦ σημείου ἀποκοπῆς ἀριστερὰ τοῦ ἐν τῇ πρώτῃ μεγάλου τεμαχίου ζύμης, μοι φαίνεται δὲ λίαν δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἀφοῦ ἅπαξ ἐζυμοῦτο ὁ ἄρτος ἐντὸς τῆς μιᾶς σκάφης μετεφέρετο καὶ εἰς τὴν ἄλλην διὰ νὰ ζυμωθῇ πάλιν, πολλῶ μᾶλλον πιστεύω, καίτοι ἡ πρᾶξις αὕτη δὲν δηλοῦται σαφῶς, ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ σκάφῃ ἐτελεῖτο ἡ ἄλλη ἐργασία ἢ μετὰ τὴν ζύμωσιν, δηλὸν ὅτι ἡ πλάσις τοῦ ἄρτου. Εἰς ταύτην τὴν ἐργασίαν ἐχρησίμευον συνήθως ἰδιαιτέρα σκεύη καλούμενα πλάθανα ἢ πλάθανοι, ἅτινα ὁ Ἡσύχιος περιγράφει ὡς κύκλα, ἐφ' ὧν ἐπλαττον ἄρτους καὶ πλακοῦντας. Ὑδωρ διὰ τὴν ζύμωσιν μετέφερεν ἐκ τοῦ παρὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ βάρου τοῦ ἱπνοῦ ἀγγείου ἴσως ἡ μορφή, ἥς σφύζεται μόνον τὸ κάτω ἄκρον δεξιὰ εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ στομίου τοῦ ἱπνοῦ, εἶνε δὲ τὸ περιέχον τὸ ὕδωρ ἀγγεῖον τοσοῦτον πλησίον τοῦ ἱπνοῦ, διότι φαίνεται ὅτι, ὅπως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ πρὸ πάντων τὸν χειμῶνα καὶ σήμερον ἔτι, ἡ ζύμωσις ἐγένετο καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ θερμοῦ ὕδατος.

Ἄν ἡ τελευταῖον περιγραφεῖσα μεταξὺ τῶν δύο σκαφῶν ἰσταμένη μορφή τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 πηλίνου μετέφερε ζύμην ἐκ τῆς μιᾶς σκάφης εἰς τὴν ἄλλην, ἢ, ὅπερ μοι φαίνεται πιθανώτερον, ἐξετέλει χρέη ἐπιστάτου¹, εἶνε ἄδηλον. Ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς των φαίνεται, ὅτι αἱ σκάφαι ἦσαν ἐκ ξύλου, εἶνε δ' ἀπολύτως ὅμοιαι πρὸς τὰς καὶ σήμερον ἔτι διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν ἐν οἰκίαις, αἵτινες εἶνε ἐξ ἐνὸς ξύλου κεκοιλωμένου κατεσκευασμένοι.

Τὴν εἰς τὸν ἱπνὸν μεταφορὰν τῶν ἐτοιμῶν πρὸς ὀπτῆσιν ἄρτων δεικνύει ἡμῖν ἀναμφιβόλως ἡ δευ-

¹ Ἐπιστάτης ἐν Arch. Ztg. 1861, T. 148.

τέρα γυνή τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 πηλίνου· ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ ἄρτος κείται ἐπὶ τοῦ σκεύους, ὅπερ κρατεῖ αὕτη, δεικνύει ὅτι οὗτος εἶνε ἔτι μαλακός, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σκεῦος ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς σκεῦος παρ' ἡμῖν ἔτι ἐν χρήσει διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, καλούμενον πλασταριά ἢ πλαστῆρι. Ἰσως εἶνε τοῦτο τὸ πλάθανον, περὶ οὗ τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ἡσυχίου, ἐφ' οὗ ἐπλάττετο ὁ ἄρτος, ἰσως δὲ καὶ ἐν ἀνάγκῃ μετεφέρετο, ὅτε ἦτο ἀκόμη ὑγρός, εἰς τὸν ἱπνόν. Ὑπολείπεται νῦν ἡ ὀπτησις ἢ, ὅπως ἔλεγον οἱ παλαιοί, ἡ πέψις τοῦ ἄρτου.

Ἐγίνετο αὕτη συνήθως ἐν τοῖς ὁμοίοις πρὸς τοὺς σημερινούς φούρνους ἱπνοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐτέροις σκεύεσιν ὡς ὁ κλίβανος, ἐσχάρα, ὀβελὸς κλ.¹ Ἐπὶ τῶν ἡμετέρων πηλίνων παρίσταται ἡ ἐν ἱπνῷ ὀπτησις τοῦ ἄρτου. Γίνεται αὕτη σήμερον ὡς ἐξῆς, ἀφοῦ πρῶτον πυρωθῇ ὁ ἱπνὸς καταλλήλως, μετὰ ταῦτα τίθενται ἐντὸς αὐτοῦ οἱ ἄρτοι, οἵτινες οὕτω ὀπτῶνται ἐκ τῆς προσκτηθείσης ὑπὸ τῶν τοίχων τοῦ ἱπνοῦ θερμότητος, χωρὶς νὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐξακολουθῇ ἐνεργοῦσα ἢ παραγαγοῦσα τὴν θερμότητα πυρᾶ. Ἡ δὲ πύρωσις τοῦ ἱπνοῦ γίνεται κατὰ δύο τρόπους, ἢ τίθεται ἡ πυρὰ ἐντὸς τοῦ διὰ τὴν ὀπτησιν προωρισμένου μέρους τοῦ ἱπνοῦ καὶ ἀφοῦ ἀφελθῇ ἐν αὐτῷ ἐπὶ διάστημα χρόνου ἱκανόν, ὥστε νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν ἱπνὸν τὴν ἀπαιτουμένην θερμότητα, ἀφαιρεῖται πάλιν, ἢ ἡ πυρὰ ἀνάπτεται ἐν ἰδιαιτέρῳ χώρῳ κάτωθεν τοῦ ἱπνοῦ, καὶ τότε δὲ πάλιν δὲν διατηρεῖται καὶ ἐν ᾧ χρόνῳ ἐκτελεῖται ἡ ὀπτησις τῶν ἄρτων. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίπτωσιν ἡ βάσις τοῦ ἱπνοῦ εἶνε ἐνίοτε ἐν μέρει διάτρητος, ἵνα εἶνε ἀμεσώτερα ἡ ἐνέργεια τῆς πυρᾶς ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἱπνοῦ.

Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐτελεῖτο βεβαίως ἡ πύρωσις τοῦ ἱπνοῦ καὶ ἡ ὀπτησις τοῦ ἄρτου καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις². Τὰ ἡμέτερα πηλίνα παριστῶσι τὴν ἐκ τῶν κάτω πύρωσιν, ἣτις ἐνταῦθα ἐγίνετο διὰ τοῦ ἀνοίγματος εἰς τὴν δεξ. πλευρὰν τοῦ βάρου, ὅπως τοῦτο σαφῶς δηλοῦται ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 πηλίνου, ἔνθα σφύζονται εἰσέτι ἐν τῷ ἀνοίγματι τὰ ξύλα τῆς πυρᾶς καὶ παρίσταται ἡ εἰς τὴν διάταξιν αὐτῶν

ἀσχολουμένη γυνή. Τὸ ἐργαλεῖον, ὅπερ αὕτη κρατεῖ, ἐκαλεῖτο σκάλευθρον ἢ σπάλαθρον¹. Ἐπὶ τοῦ πρώτου πηλίνου ὁ ἱπνὸς ἔχει καὶ τὴν διάτρησιν, ἣν ἐμνημονεύσαμεν ἥδη. Οἱ ἱπνοί, ὅπως βλέπομεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ἡμετέρων πηλίνων καὶ ἐπὶ τοῦ δημοσιευθέντος ὑπὸ Heuzey, διαφέρουσι κατὰ τὸ σχῆμα τῶν σημερινῶν καὶ ἄλλων ἀρχαίων νεωτέρων ὅμως χρόνων², διότι, ἐνῷ οὗτοι εἶνε συνήθως στρογγύλοι καὶ ἔχουσι μικρὸν ἀνοιγμα, ἐκεῖνοι εἶνε ἐπιμήκεις καὶ τὸ στόμιον αὐτῶν παραδόξως εἶνε ὑπερμέτρως μέγα κατέχον ὅλην τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν αὐτῶν· ἰσως ὅμως τοῦτο ὀφείλει νὰ ποδοθῇ εἰς ἀδεξιότητα τοῦ τεχνίτου. Ἡ χρῆσις τοῦ ἡμικυκλικοῦ χωρίσματος πρὸ τοῦ στομίου τοῦ ἱπνοῦ ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 πηλίνου εἶνε δύσκολον νὰ ὀρισθῇ· διὰ τὴν τέφραν³ δὲν ἦτο προωρισμένον, διότι, ὡς βλέπομεν, ἡ πυρὰ δὲν ἐτίθετο ἐν τῷ ἱπνῷ, ἐκτὸς ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἱπνῷ ἡ πύρωσις ἐγίνετο καὶ διὰ τῶν δύο τρόπων· καὶ φρέαρ δέ, ὅπως φαίνεται ὅτι παραδέχεται ὁ Martha, εἶνε ἀπίθανον, ὅτι παριστᾷ, διότι πρὸς τοῦτο εἶνε ἡ θέσις λίαν ἀκατάλληλος.

Τὴν εἰς τὸν ἱπνὸν ἔνθεσιν τῶν ἄρτων ἐξετέλει βεβαίως ἡ πρὸ τοῦ ἱπνοῦ ἐπὶ τοῦ πρώτου πηλίνου γονατίζουσα ἢ καθημένη μορφή· ἂν ἡ στάσις αὕτη ἦτο συνήθης, ἀγνοοῦμεν, περίεργον ὅμως εἶνε, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπὸ Heuzey δημοσιευθέντος ἡ πρὸ τοῦ ἱπνοῦ μορφή παρίσταται καθημένη. Τὸ ἐργαλεῖον, δι' οὗ ἐτίθεντο οἱ ἄρτοι εἰς τὸν ἱπνόν, δὲν παρεστάθη ἢ ἐθραύσθη, ἂν κρίνωμεν ὅμως ἐκ τῆς ἀποστάσεως τοῦ ὀπτῶντος, ἢ λαβὴ αὐτοῦ θὰ ἦτο ἀρκετὰ μακρά. Τὸ ἀριστερὰ πρὸ τοῦ ἱπνοῦ τοῦ πρώτου πηλίνου μικρὸν ἀγγεῖον⁴ ἐχρησίμευε βεβαίως,

¹ Ἡ κρατοῦσα τὸ σκάλευθρον χεὶρ τῆς γυναῖκος ἦτο ἐσφαλμένως προσκεκολλημένη εἰς τὴν τελευταίαν ἀνθρωπόμορφον γυναῖκα, καὶ τοῦτο εἶχε δώσει ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐσφαλμένην περιγραφὴν παρὰ Martha.

² Ἰδ. σχετικὰς παραπομπὰς παρὰ Blümner ἑ. ἀ.

³ Πρβλ. Overbeck, Pomp. σ. 388.

⁴ Ὅμοιον ἀγγεῖον ὑπῆρχεν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει καὶ ἐν Πομπηίᾳ ἐν τῷ ἀρτοποιεῖῳ πλησίον τῆς Casa del Sallustio (πρβλ. Overbeck, Pomp. σ. 388 καὶ Breton, Pompeia σ. 268 τὴν φωτογραφίαν τοῦ ἐν λόγῳ ἀρτοποιείου), ὅπερ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐχρησίμευεν ὁμοίως, ὅπως ἡμεῖς παραδεχόμεθα, διότι καὶ διὰ τὴν χρῆσιν, ἣν παραδέχεται ὁ Overbeck, δῆλα δὴ νὰ περιλαμβάνῃ τὸ ὕδωρ, δι' οὗ ἡλείφετο ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ μέλλοντος νὰ ὀπτηθῇ ἄρτου, καὶ δι' ἣν χρῆσιν τῷ ἀποδίδει ὁ Breton, ὅτι περιεῖχε τὸ ἄλευρον, δι' οὗ κατὰ τὴν εἰς τὸν ἱπνὸν εἰσαγωγὴν ἐνός ἐκάστου ἄρτου ἐπεπάσσετο τὸ πτύον, ἵνα μὴ ὁ ἄρτος προσκολλᾶται εἰς αὐτό, ἔχει τὸ ἀγγεῖον λίαν ἀκατάλληλον θέσιν, ἐπειδὴ θὰ ἦτο λίαν κοπιῶδες διὰ τὸν ὀπτῶντα νὰ κύπτῃ

¹ Blümner ἑ. ἀ. 58 καὶ ἑ.

² Ἐν τοῖς ἀρτοποιείοις τῆς Πομπηίας διακρίνομεν καὶ τὰ δύο εἴδη τῆς πύρωσεως πρβλ. Overbeck, Pompeji σ. 388 καὶ Breton. Pompeia σ. 366.

ἂν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἀναλογίας πρὸς σημερινούς ἵπνους, ἵνα περιλαμβάνη ὕδωρ, εἰς ὃ ἐνεδαπτίζετο τὸ εἰς ἄκρον μακρᾶς ῥάβδου προσηλωμένον ὕφασμα (ἢ πάντα σήμερον καλουμένη), δι' οὗ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ ἵπνου τῶν ἐτοιμῶν πλέον ἄρτων ἐκαθαρίζετο (ἐπανίζετο) οὗτος.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου πηλίνου ἐν τῷ μέσῳ βλέπομεν τοὺς ὠπτημένους ἤδη ἄρτους. Ὁ Ἀθηναῖος¹ διετήρησεν ἡμῖν τὰ παντοῖα καὶ πολλαπλᾶ ὀνόματα, ἅτινα ἀπεδίδοντο εἰς τοὺς ἄρτους ἐκ τοῦ σχήματός των ἢ ἐκ τῆς ποιότητος ἢ τοῦ τρόπου τῆς ὀπτήσεως αὐτῶν.

Οἱ συνηθέστεροι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν οἱ στρογγύλοι, τούτους δ' εὐρίσκομεν ἐν πλειονότητι καὶ μετὰ τῶν ἄρτων τοῦ ἡμετέρου πηλίνου, ἀπαντῶσιν ὅμως μετὰ τούτων καὶ σπανιώτεραί τινες μορφαί. Οἱ πρὸς τὰς σημερινὰς κουλούρας ὅμοιοι εἶνε, πιθανώτατα, οἱ στρογγυλοδίνητοι κόλλικες, ὡς καὶ τὸ παρ' ἡμῖν σφζόμενον ἔτι ὄνομα αὐτῶν κολλίκεια δηλοῖ, ὃ ἐν σχήματι δ' ἀστραγάλου ἴσως εἶνε ἐκ τῶν ὀνομαζομένων κύβων².

Τὰς διαφορὰς ἐργασίας ἐκτελοῦσιν ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 πηλίνου γυναῖκες, τοῦτο δὲ συμφωνεῖ πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, καθ' ἃς συνήθως γυναῖκες ἤσυχολοῦντο εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ ἄρτου. Τὴν διαφορὰν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν παριστανομένων γυναικῶν φαίνεται ἀποδίδων ὁ Martha³ εἰς τυχαίαν ἐκλογὴν τοῦ τεχνίτου, ἀλλ' ὅμως εἶνε λίαν πιθανόν, ὅτι ὁ κοροπλάθος ἐξελέξατο σκοπίμως τοὺς διαφοροὺς τύπους. Τὸ γεγονός, ὅτι τὰς σχετικῶς ἐλαφροτέρας ἐργασίας ἢ οὐδεμίαν ἐργασίαν ἐκτελοῦσιν αἱ ἀνθρωπίνους μορφὰς ἔχουσαι καὶ κατὰ τὰλλα δ' ὑπερέχουσαι τῶν ἄλλων μορφῶν πείθει ἡμᾶς, ὅτι αὗται παριστῶσι τὰς κυρίας, τὰς οἰκοδεσποίνας, ἐνῶ αἱ τὰς ἐπιπονωτέρας ἐργασίας ἐπιτελοῦσαι καὶ διὰ τοῦ σχηματισμοῦ δ' αὐτῶν εἰς ἥττονα μοῖραν τεταγμέναι, εἶνε αἱ δοῦλαι, αἱ δμωαί⁴.

Ἐκάστοτε, ὅπως ἐκτελεῖ τὰς ὡς ἂν ἐργασίας· τὸ χρησιμεῖον διὰ τὰς ἀναφερθείσας ἐργασίας μικρὸν ἄγγειον τίθεται σήμερον ἐπὶ τοῦ χεῖλους πρὸ τοῦ στομίου τοῦ ἵπνου.

¹ ἔ. ἀ.

² Ἀθηναῖος ἔ. ἀ. πρβλ. καὶ Blümner σ. 81.

³ ἔ. α. XXVIII.

⁴ Ὅσον ἀφορᾷ τὸ τεχνικὸν τῶν δύο ὁμοῦ ἀπαντώντων τύπων ἀνθρωπομόρφων καὶ πτηνομόρφων πρβλ. ὁμοίως Martha.

Εἶνε γνωστόν, ὅτι εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἄρτου ἤσυχολοῦντο ἀνέκαθεν κατὰ προτίμησιν αἱ δοῦλαι, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου αἱ οἰκοδέσποιναί ἐπετῆρουν πάντοτε τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας καὶ δὲν ἡμέλουν νὰ λαμβάνωσι καὶ αὐταὶ μέρος εἰς ταύτας.

Τοῦναντίον οἱ ἐργάται τοῦ ὑπ' ἀρ. 2 πηλίνου ὡς ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν φαίνονται, ὅτι εἶνε πάντες ἄνδρες.

Ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ γένους τῶν ἐργατῶν ἐπὶ τῶν δύο πηλίνων καὶ ἡ τελειότερα κατασκευὴ τοῦ ἵπνου καὶ ἡ πληθὺς τῶν λοιπῶν σκευῶν ἐπὶ τοῦ πρώτου πηλίνου μὲ ἀναγκάζουσι νὰ ὑποθέσω, ὅτι, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 πηλίνου παρίσταται ἡ ἐν οἰκογενείᾳ παρασκευὴ τοῦ ἄρτου, τὸ ὑπ' ἀρ. 2 πηλίνον παρουσιάζει ἡμῖν ἐπαγγελματικὸν ἀρτοποιεῖον.

Ἐνῶ εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους καὶ τοὺς ἐμνηρικὸς ἀκόμη ὁ ἄρτος παρεσκευάζετο, ὡς φαίνεται, ἀποκλειστικῶς ἐν ταῖς οἰκογενείαις, ὑφίσταντο¹, ὡς εἶνε γνωστόν, ἐν ἀκμῇ τὰ ἐπαγγελματικὰ ἀρτοποιεῖα ἤδη κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα, χωρὶς, ἐννοεῖται, νὰ παύσῃ ἐντελῶς καὶ ἡ μέχρι σήμερον ἔτι διατηρουμένη συνήθεια τῆς ἐν τῷ οἴκῳ παρασκευῆς τοῦ ἄρτου.

Τὰ ἡμέτερα πηλίνα κεῖνται μετὰ τῶν δύο μνημονευθειῶν χρονικῶν περιόδων, ὥστε οὐδὲν ἐμποδίζει ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι καὶ κατὰ τὸν ἑβδόμον αἰῶνα, πιθανὴν χρονολογίαν τῶν ἡμετέρων πηλίνων, ἡδύνατο νὰ λειτουργῇ ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρτοποιεῖον.

Δὲν εἶνε σκοπὸς τῆς παρουσίας μου δημοσιεύσεως νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ λίαν περιπεπλεγμένον ζήτημα τῆς ἐννοίας τῶν διαφορῶν ἐν τοῖς τάφοις εὐρεθέντων πηλίνων καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τοὺς νεκρούς εὐτυχῶς διὰ τὴν κατηγορίαν τῶν πηλίνων, εἰς ἣν ἀνήκουσι καὶ τὰ ἡμέτερα, φαίνονται πάντες οἱ μέχρι τοῦδε συμφωνοῦντες, ὅτι ἐσκόπουν ταῦτα τρόπον τινὰ νὰ ἐφοδιάζωσι τὸν νεκρὸν διὰ παντός, ὃ τι θὰ τῷ ἦτο ἀναγκαῖον πρὸς τροφήν ἢ διασκέδασιν ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ ζωῇ².

Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ πέμπτου ἀνήκουσι βεβαίως τὰ τέσσαρα πηλίνα, ὧν τῶν τριῶν τὰ ἀπεικονίσματα δημοσιεύονται ἐπὶ τοῦ πίνακος 12, περιληφθέντα εἰς τὴν παρούσαν.

¹ Blümner ἔ. ἀ. σ. 1.

² Furtwängler ἔ. ἀ. σ. 10. 13. Heuzey ἔ. ἀ. Introduct.

δημοσίευσιν, ὡς παριστῶντα ἐπίσης σκηνάς τῆς παρασκευῆς ἄρτου.

Ἐπὶ τοῦ ἀρ. 3¹ παρίσταται ἐπὶ λεπτῆς βάσεως ὀρθογωνίου γυνὴ ἐνδεδυμένη μακρὸν χιτῶνα καὶ ἔχουσα τὴν κόμην ἀναδεδεμένην ἐν ὑφάσματι (κεκρύφαλος;), ἥτις κύπτει ὑπεράνω ἀρκετὰ βαθείας στρογγύλης λεκάνης, κειμένης πρὸ αὐτῆς ἐπὶ μικροῦ κιονίσκου. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ προσθίου χεῖλους τῆς λεκάνης ὑπάρχει μικρὰ προεξοχή, ἥς ἡ χρῆσις δηλοῦται διὰ τοῦ ἐπ' αὐτῆς εὐρισκόμενου λύχνου. Ἐντὸς τῆς λεκάνης εἰκονίζονται διάφορα τεμάχια ζύμης, σαφηνίζοντα τὴν ἐργασίαν τῆς γυναικός, ἥτις προσωρινῶς φαίνεται ἀσχολούμενη διὰ τῆς δεξιᾶς αὐτῆς εἰς τὴν διευθέτησιν τοῦ λύχνου, πρὸς ὃν ἔχει καὶ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον. Ἡ ἀριστερὰ αὐτῆς χεὶρ εἶνε τεθραυσμένη, ἀλλ' ἦτο καὶ αὕτη προτεταμένη ἐντὸς τῆς λεκάνης. Οἱ ἐξωγκωμένοι ὀφθαλμοί, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου τῆς γυναικός, καὶ ὁ ἄνευ πτυχώσεων καὶ ἀμόρφως καταπίπτων λίαν στενὸς χιτῶν μαρτυροῦσι χρόνους ἔτι ἀρχαίους.

Ἡ εἰς μικρὰ τεμάχια τομὴ τῆς ζύμης δεικνύει, ὅτι δὲν παρίσταται ἐνταῦθα ἡ ζύμωσις, ἀλλ' ἡ πλάσις τοῦ ἄρτου· τὸ δὲ σκεῦος εἶνε εἶδος μάκτρας, ἐν ᾗ ἐγένετο ταῦτοχρόνως ζύμωσις καὶ πλάσις· τὸν κιονίσκον, ἐφ' οὗ τοῦτο κεῖται, ἀπηντήσαμεν ἤδη καὶ ἀνωτέρω² (σελ. 209). Ἀναλόγους πρὸς τὴν προηγουμένην σκηνὰς εἰκονίζουσι καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς ἀριθ. 4 καὶ 5³ πῆλινα. Ἡ ἀμφίεσις τῶν γυναικῶν εἶνε ὁμοία τῇ προηγουμένη· μόνον ἡ κόμη τῆς ἐπὶ τοῦ ἀρ. 5 καλύπτεται ὑπὸ ὀξέος πιλίσκου, ἀντικαθιστῶντος τὸ ὕφασμα τῶν ἄλλων· τὰ ἀρτοποιαστικά σκεύη εἶνε

ἐνταῦθα ἀβαθέστερα. Ἐπὶ τοῦ ἀριθ. 4 ἡ ἐργασία εἶνε μᾶλλον προκεχωρημένη, διότι ἐνταῦθα οἱ ἄρτοι ἔχουσιν ἤδη λάβη μορφήν, πέντε εἶνε στρογγύλοι, εἰς ἐπιμήκης, ἐνῶ ὑπάρχει καὶ περισσεύον ἄμορφον μικρὸν τεμάχιον ζύμης πρὸς τὴν μίαν ἄκραν τοῦ σκεύους, ἡ δὲ γυνὴ ἀσχολεῖται νὰ ἐπιθέτῃ διὰ τῆς (ἀποκοπίσης) δεξιᾶς στρογγύλα μικρὰ ἀντικείμενα, ἅτινα ἔχει ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἐπὶ τῶν ἄρτων¹. Ἐπὶ τοῦ ἐτέρου πηλίνου ἡ γυνὴ ἔχει μόνον δύο ἄρτους ἐτοιμούς, ὑπάρχει δ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς λεκάνης μικρὸν τεμάχιον ζύμης, ἐξ οὗ ἀποκόπτονται οἱ πλαττόμενοι ἄρτοι.

Διάφορος ἐργασία, ἀλλ' οὐχὶ ἄγνωστος εἰς ἡμᾶς παρίσταται καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 6² ἐκ Τανάγρας προερχομένου πηλίνου. Καὶ ἐνταῦθα ἡ γυνὴ ἴσταται, ὅπως ἐπὶ τῶν προηγουμένων, ἐπὶ μικρᾶς πλινθίδος, φέρει δὲ τὸν αὐτὸν καὶ αἱ λοιπαὶ ποδῆρη χιτῶνα, ἡ δὲ κόμη αὐτῆς εἶνε περιπεπλεγμένη ἐν ὑφάσματι, ἀλλὰ κατὰ τρόπον περιέργον· ἡ ἐν τῷ ὑφάσματι ὀξεῖα ἄκρα τῆς κόμης αὐτῆς στρέφεται πρὸς τὰ ἄνω, σχηματίζουσα ὁμοίον τι πρὸς Φρυγικὴν μίτραν. Κρατεῖ αὕτη σκεῦος, ὅπως καὶ ἡ δευτέρα γυνὴ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 πηλίνου (ἀνωτέρω σελ. 205), ὅπερ κατὰ πιθανότητα ὠνομάσαμεν πλάθανον, ἐφ' οὗ εὐρίσκεται ὁμοίως ἄρτος, ἔχων μικρὰν κυκλικὴν ἐντομὴν ἐν τῷ μέσῳ καὶ πέντε ἀκτινωτάς ἀπὸ ταύτης εἰς τὰ ἄκρα. Τὸ σκεῦος εἶνε ἐνταῦθα ὀλίγον κεκοιλωμένον καὶ ἡ λαβὴ αὐτοῦ ἔχει μικρὰν ὀπήν, ἐξ ἧς τοῦτο ἀνηρτᾶτο μετὰ τὴν χρῆσιν.

Ἰσως τὸ πῆλινον ἡμῶν παριστᾷ γυναῖκα, ἥτις ἐτοιμάσασα τοὺς ἄρτους οἶκοι, μεταφέρει αὐτοὺς εἰς ἐπαγγελματικὸν ἀρτοποιεῖον, ὅπως ὀπτηθῶσιν.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

¹ Ἀρ. Εὐρ. 4044. Μῆκ. βάσ. 0,065 πρὸς 0,05· ὕψ. μορφ. 010· ὕψ. λεκάνης 0,045· πλ. 0,05.

² Εὐρέθη τὸ δημοσιευόμενον πῆλινον ἐν Τανάγρα δι' ἀνασκαφῶν τῆς Γεν. Ἐφορείας τῷ 1888 ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ μετ' ἄλλων πηλίνων παριστῶντων ἀναλόγους σκηνὰς οἰκιακῶν ἐργασιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἀνωτέρω (σελ. 208) μνημονευθεῖσα ὀρνιθοτρόφος. Ἀνάλογον σκηνὴν πρὸς τὸ ἡμέτερον πῆλινον ἴδ. Schliemann, *Tiryns* σ. 140 fig. 76.

³ Ἀρ. Εὐρ. 4052. Βάσ. 0,09 πρὸς 0,05· ὕψ. μορφῆς 0,10· ὕψ. σκεύους 0,045· διάμ. 0,05. Καὶ ἀρ. Εὐρ. 6006· μῆκ. βάσ. 0,07·

ὕψ. μορφ. 0,098· ὕψ. σκεύους 0,032· Εὐρέθησαν τὸ μὲν ὑπ' ἀρ. 4052 ἐν Ἐρετρῷ δι' ἀνασκαφῶν τῆς Γεν. Ἐφορ., τὸ δὲ ὑπ' ἀρ. 6006 ἡγοράσθη ὡς προερχόμενον ἐκ Χαλκίδος ἴδ. Martha ἔ. ἀ. Νῦ 643.

⁴ Τοιαῦτα στρογγύλα ἀντικείμενα βλέπομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἐτοιμῶν ἄρτων τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 πηλίνου (ἀνωτέρω σελ. 206), δεικνύουσι δ' ὅτι καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια νὰ ἐπιθέτωσιν ἐπὶ τῶν μελλόντων νὰ ὀπτηθῶσιν ἄρτων διάφορα μικρὰ ὄψα, ἴσως κάρμα, ἀμύγδαλα ἢ ἄλλο τι, ὅπως σήμερον συνήθως τὰ ὠά.

² Ἀρ. Εὐρ. 4756. Ὑψ. 0,145· μέγ. σκεύους 0,06· λαβὴ αὐτοῦ 0,03.

ΛΥΚΟΣΟΥΡΑΣ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

ΕΚ ΤΩΝ ΕΝ Τῷ ΙΕΡῶ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

(Συνέχεια. "Ορα 'Εφημ. 'Αρχαιολ. 1895 σελ. 263 ἐξ. καὶ 1896 σελ. 101 ἐξ.).

Αἱ ἐξῆς ὑπ' ἀριθ. 17-18 ἐπιγραφαὶ ἦσαν κε-
χαραγμέναι ἐπὶ τῆς ἀντικρὺ τοῦ νοτίου γωνιαίου
κίονος παραστάδος¹ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης καὶ

δὴ ἢ μὲν μείζων (ἀρ. 17 καὶ 17^α) ἐπὶ τῆς προσθίας,
ἢ δὲ ἐλάσσων (ἀριθ. 18) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἐπιθα-
νείας αὐτῆς.

Ἀριθ. 17.

ΑΣ.ΙΣ
ΤΩΝΣ
ΞΥΝΣ   ΚΑΙΤΟΥ
5   ΛΛΕΙ   ΣΙΝΟΝΑΟΣΤΑ   Ο   ΎΜΑΤ   Τ
                         ΓΙ   ,   ΟΥΚΑΤΑΤΟΥΣΘΕΟΥΣΑΤΟΠΗΜΑΤΟΣΓΙ
                         ΟΥΠΑΝΜΕΓΕΘΟΥΣΑΝΑΛΩΜΑΤΟΣΩΝΔΗΛΟΥΜΕΝΩ   -ΙΙ
                         ΑΣΠΟΛΙΟΣΠΡΟΣΤΟΕΛΠΙΖΟΜΕΝΟΝΑΤΥΧΗΜΑΑΚΟΛΟΙ   .Ι
                         ΤΟΙΣΠΡΟΠΕΠΟΛΙΤΕΥΜΕΝΟΙΣΑΤΩΔΙΚΑΙΟΙΣΥΠΕΡΤΕΑΤΟΥΚ   ΤΑΣ
                         ΥΝΑΙΚΟΣΚΑΙΤΑΝΓΕΝΕΑΝΕΠΑΝΓΕΙΛΑΤΟΤΟΝΝΑΘΝΕΠΙΣΚΕΥ   ΕΓ
10   ΠΑΡΑΤΟΥΟΥΤΑΝΕΓΔΟΣΙΝΠΟΙΟΥΜΕΝΟΣΕΚΑΡΥΞΕΤΟΙΣΜΥΣΤΙ
                         ΣΙΝΤΩΕΓΛΑΒΟΝΤΙΔΗΝΑΡΙΑΜΥΡΙΑΠΡΟΣΟΚΕΦΑΛΑΙΟΝΜΗΔΕΝ   Σ
                         ΑΥΤΟΣΤΩΝΤΕΕΡΓΩΝΚΑΙΠΑΝΤΩΝΕΠΕΜΕΛΗΘΗΓΡΑΥΙΝ   ΕΠΙΤΩΕΠΙ
                         ΝΑΙΜΕΤΑΤΩΝΙΔΙΩΝΠΑΡΕΧΕΤΑΙΔΕΚΑΙΟΣΑΚΙΣΑΝΑΠΟΛΙΣΘ   -ΑΙ
                         ΠΩΝΕΝΔΙΑΤΑΓΕΝΗΜΑΤΑΚΑΙΠΡΟΣΕΛΑΣΣΟΝΟΣΤΙΜΑΣΔΙ,   -ΠΟΛΟΙ
15   ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΩΝΤΕΕΙΝΕΚΕΝΤΑΣΠΡΟΣΤΑΝΠΟΛΙΝΑΡΕΣΚΕ   ΤΑΛΑΣ
                         ΑΦΙΔΗΣΑΣΔΑΠΑΝΑΣΔΑΜΙΟΡΓΗΣΑΣΔΕΕΠΙΔΙΕΤΙΑΝΤΑΤΕΚΑΤΑΛ
                         ΕΔΕΞΑΤΟΚΑΙΤΑΣΛΟΙΠΑΣΔΑΠΑΝΑΣΠΑΡΑΤΟΥΕΠΕΤΕΛΕΣΑΤΟΕΦΩΡ
                         ΟΧΛΗΘΗΝΑΙΤΩΝΠΟΛΙΤΑΝ
ΕΦΟΙΣΚΑΙΠΑΣΙΝΕΔΟΞΕΤΟΙΣΣΥΝΕΔΡΟΙΣΚΑΙΓ
20   ΖΙΔΑΙΡΩΜΑΙΟΙΣΤΟΙΣΠΡΑΓΜΑΤΕΥΟΜΕΝΟΙΣΕ
                         ΑΠΟΛΕΙΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΝΤΑΣΕΠΑΙΝΙΝΞΕΝΑΡΧΟΝΟΝΑΣΙΚ
                         ΙΠΑΣΙΤΟΙΣΠΡΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙΣΠΟΙΗΣΑΙΔΕΑΥΤΟ   ΚΑΙ
                         ΙΑΣΤΑΣΓΥΝΑΙΚΟΣΑΥΤΟΥΚΑΙΤΑΝΓΕΝΕΑΝΑΓΛΗΜΑΤΑΚΑΙ
                         ΟΙΣΕΠΙΧΡΥΣΟΙΣΚΑΙΑΝΑΘΙΝΑΙΕΝΤΩΙΕΡΩΤΑΣΔΕΣΠΟΙΝΑΣΕΠΙΓΡΑ
                         ΟΛΙΣΤΩΝΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΤΑΝΞΕΝΑΡΧΟΝΚΑΙΝΙΚΙΠΠΑΝΚΑΙΤΑΣΓΕΝΕΑΣ   25
                         ΕΡΓΕΤΟΥΝΤΑΣΤΑΝΠΟΛΙΝΠΑΡΑΠΑΝΤΑΤΟΝΒΙΟΝΟΜΟΙΩΣΤΕΚΑΙΕΝ-ΩΝΑΩ
                         ΗΟΝΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΙΝΕΠΑΝΓΕΛΤΑΙΕΠΙΓΡΑΥΑΤΩΔΕΜΕΤΑΤΩΝΙΔΙΩΝ
                         ΙΝΑΟΝΤΑΣΔΕΣΠΟΙΝΑΣΕΠΕΣΚΕΥΑΚΕΝΑΙΕΠΙΔΕΤΟΝΤΩΝΣΕΒΑΣΤΩΝ
                         ΑΙΕΠΙΔΕΤΟΝΤΑΣΚΟΡΑΣΟΤΙΕΠΕΣΚΕΥΑΣΕΕΣΤΩΔΕΚΑΙΑΡΧΙΕΡΕΥΣ
                         ΝΔΙΑΒΙΟ   ΑΙΓΕΝΟΣΑ   ΤΟΥΑΛΕΙΤΟΥΡΓΗΤ   ΡΧΩΝΠΑΣΑΣΛΙ   30
                         ΔΕΚΑΙΕΙΣΠΡΟΕΔΡΙΑΝΞΕΝΑΡΧΟΝΕΝΤΕΤΟΙ   ΚΑΙΟΙΣΚΑΙΣΑΡΗΟΙΣ
                         ΜΓ   ΛΟΥΣΕΙΣΤΑΟΜΟΙΑ
                         ΝΟΦΑΝΕΟΣ   33

Ἀριθ. 17^α.

1
2
4 ΔΙΕ
5 Ε
6 ΕΙΣ

¹ Πρβ. «παράστημα» κατωτ. ἐν ἀριθ. 18.

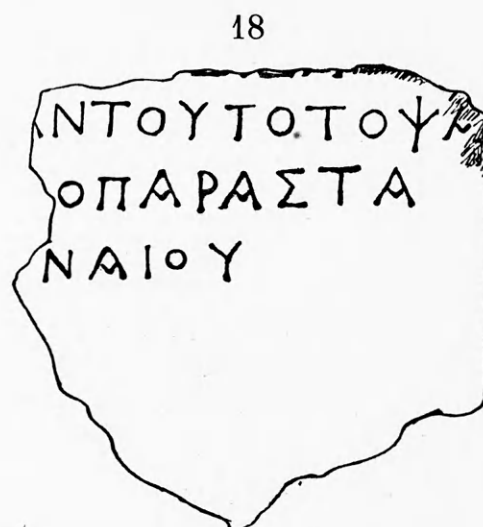
Ἀριθ. 17

- .....ασ.ι;.....
 .....ν;] τω[ν;.....
 .....σ;]υν[έδριον;] καὶ τοῦ[ς;].....
 .....μελ;]λε .....ιν ὁ ναὸς τᾶ[ς] θε[ο]ῦ καὶ; χρη;]ματ[ιζον;]τ.....
 5 .....ου κατὰ τοὺς θεοὺς ἀτοπήματος [γ;].....
 .....ου πανμεγέθους ἀναλώματος, ὧν δηλουμένω[ν μὴ εὐπο-;]
 ρούσας; τ]ᾶς πόλιος πρὸς τὸ ἐλπίζομενον ἀτύχημα ἀκολο[ύθως; .
 ..... τοῖς προπεπολιτευμένοις ἀτῶ δικαίοις ὑπέρ τε αὐτοῦ κ[αί] τᾶς
 γ]υναικὸς καὶ τᾶν γενεᾶν ἐπανγείλατο τὸν ναὸν ἐπισκευ[άσειν]
 10 παρ' αὐτοῦ, οὗ τὰν ἔγδοσιν ποιούμενος ἐκάρυξε τοῖς μυστ[ηρίοις δώ-;]
 σιν τῷ ἐγλαβόντι δηνάρια μύρια, πρὸς ὃ κεφάλαιον μηδεν[ὸς δεξαμένου;]
 αὐτὸς τῶν τε ἔργων καὶ πάντων ἐπεμελήθη ἐπὶ τῷ ἐπιγράψιν [ἐπεσκευακέ-;]
 ναι μετὰ τῶν ιδίων, παρέχεται δὲ καὶ ὁσάκις ἂν ἡ πόλις θ[λείβητ;]α[ι; καρ-;]
 πῶν ἐνδία τὰ γενήματα καὶ πρὸς ἐλάσσονος τιμᾶς δι. . . . πωλ[ῶν],
 15 γυμνασιάρχων τε εἵνεκεν τᾶς πρὸς τὰν πόλιν ἀρεσκ[είας πάσ]ας
 ἀφιδήσας δαπάνας, δαμιοργήσας δὲ ἐπὶ διετίαν τὰ τε καταλ[ύματα]
 ἐδέξατο καὶ τὰς λοιπὰς δαπάνας παρ' αὐτοῦ ἐπετελέσατο ἐφ' ᾧ [μηδέν]α
 ὀχληθῆναι τῶν πολιτᾶν.
 ἐφ' οἷς καὶ πᾶσιν ἔδοξε τοῖς συνέδροις καὶ τ[ῷ δῆ-]
 20 μ]ω [κ]αὶ Ρωμαίοις τοῖς πραγματευομένοις ἐ[ν]
 Μεγάλ]α πόλει εὐχαριστοῦντας ἐπαινῶν Ξέναρχον Ὀνασικ[ρά-]
 τεος ἐπ' ἡ πᾶσι τοῖς προγεγραμμένοις, ποιῆσαι δὲ αὐτοῦ [τε] καὶ
 Νικίππ]ας τᾶς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τᾶν γενεᾶν ἀ[γάλ]ματα καὶ
 εἰκόνας ἐν ὀπλ[;]οις ἐπιχρύσοις καὶ ἀναθῆναι ἐν τῷ ἱερῷ τᾶς Δεσποίνας ἐπιγρα-
 25 φὰν ἐχούσας: « ἡ πόλις τῶν Μεγαλοπολιτᾶν Ξέναρχον καὶ Νικίππαν καὶ τὰς γενεὰς
 αὐτῶν; εὐεργε]τοῦντας τὰν πόλιν παρὰ πάντα τὸν βίον», ὁμοίως τε καὶ ἐν τῷ ναῷ
 τῶν Σεβαστῶν;], ὃν κατασκευάσιν ἐπάνγελται, ἐπιγραψάτω δὲ μετὰ τῶν ιδίων
 ἐπὶ μὲν τὸν; ν]αὸν τᾶς Δεσποίνας ἐπεσκευακέναι, ἐπὶ δὲ τὸν τῶν Σεβαστῶν
 καθιδρυκέν;]αι, ἐπὶ δὲ τὸν τᾶς Κόρας ὅτι ἐπεσκεύασε, ἔστω δὲ καὶ ἀρχιερεὺς
 30 τῶν Σεβαστῶ;]ν, διὰ βίον [κ]αὶ γένος α[ὐ]τοῦ ἀλειτούργητ[ο]ς ὑπάρχων πάσας λι-
 ουργίας, καλεῖν δ' ἐ καὶ εἰς προεδρίαν Ξέναρχον ἔν τε τοῖς Λυ]καίοις (καὶ;) Καισαρήοις
 ὅπως (ἂν) φαινώμεθα καὶ ἐν τούτοις μεμνημένοι τῶν ἀγαθῶν καὶ ἄλ;]λους εἰς τὰ ὅμοια
 προτρεπ..... δεῖρα Ξε;]νοφάνεος. (κενόν).

Ἀριθ. 17^a

1	.....οις	} ; πρβ. κατωτ. ἀρ. 21
2	.....υ	
3	α.....ρ]ος	
4	διε.....τ]ᾶς	
5	Δ;]ε[σποίνας; .....ν;] δὲ	
6	εἰς .....ν	

Μέρος τῆς ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 17 κατα-
κεχωρισμένης ἐπιγραφῆς:

Σημ. Μετά τῆς ὑπ' ἀριθ. 18 ἐπιγραφῆς καταχωρίζεται ἐνταῦθα καὶ τὸ καίμενον τῶν τεμαχίων ἀριθ. 22-24*, περὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς κατωτέρω ἐν τοῖς οἰκείοις ἀριθμοῖς.

Ἀριθ. 18

..... και
 ..... Ξενάρ;]χου
 ..... ταν } ; πρβ. κατ.
 ..... ο } ἀριθ. 23.
 ..... δε;]υ-;
 τέρ;]ω.....
 γε]γρ[α.....
 τ;]ων.....
 κα;θ.....
 να;.....
 τα;.....
 .....ε.....
 ...ευ[.....χα-]
 ρ[α[ξ]άτ[ωσα]ν τοῦτο τὸ ψά-
 φισμ[α [εἰς τ]ὸ παράστα-
 μα τ]οῦ [προ]ναίου.
 (κενόν).

Τὸ πρὸς Α. ἄκρον τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ προ-
 νάου συνέκειτο ἐξ ἐπαλλήλων λευκῶν (τῶν Δο-
 λειανῶν) μαρμάρων, ὧν εὐρέθησαν δύο τῶν κατω-
 τάτων¹ φέροντα τὰς προκειμένας ἐπιγραφάς.

Τῶν μαρμάρων τούτων τὸ ἕτερον, τὸ καὶ πάν-
 των κατώτατον, κεῖται ἔτι κατὰ χώραν, ἔφερε δὲ
 τὸ τέλος (ἀριθ. 17^α) τῆς μείζονος ἤτοι προσθίας
 ἐπιγραφῆς. Τοῦ μαρμάρου τούτου (ὑψ. 0.89, πλ.
 περ. 0.83, πάρχ. περ. 0.34) εἰσὶν ἀποκεκομμένα
 αἱ κάτω πρόσθιαι γωνίαι, ἐφ' ὧν δὲν ὑπῆρχον γράμ-
 ματα, καὶ ἡ ἄνω δεξιὰ γωνία, ἥπερ ἴσως ἀνήκει
 τὸ κατωτέρω μὴ προσαρμόττον ἐνεπίγραφον τεμά-
 χιον ἀριθ. 21. Ἐπὶ τῆς σχεδὸν παντάπασι διε-
 φθαρμένης προσθίας ἐπιφανείας περισφύζονται ἔτι
 μόνον ὀλίγα γράμματα τεσσάρων στίχων (ἀριθ.
 17^α), ὧν ἄνωθεν μὲν εὐθὺς ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ
 λίθου ὑπῆρχον ἔτι δύο στίχοι, κάτωθεν δ' αὖ ἴσως
 μόνον ἕτεροι δύο². Ὁ λίθος ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας
 φέρει ἀναθύρωσιν καὶ (κατὰ τὰς στενὰς πλευράς)
 δύο μικροὺς τετραγώνους τόρμους, δι' ὧν συνεδεῖτο
 μετὰ τοῦ ὑπερκειμένου.

Τὸ δὲ ἕτερον μάρμαρον εὐρέθη πλησίον πεπτω-
 κός, φέρει δὲ γράμματα ἐπὶ τῆς προσθίας (ἀριθ.
 17) καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἐπιφανείας (ἀριθ. 18)· ὁ λί-

¹ Εὐρέθη καὶ τὸ ἐπικρανὸν φέρον δύο ἀναγλύπτους ῥόδακας.

² Ἡ ἐπιγραφὴ δηλονότι καθῆκε πιθανῶς 0.17 ἀπὸ τῆς κορυφῆς
 τοῦ λίθου (κατὰ γε τὸ μέσον που τοῦ λίθου, 0.35 ἀπὸ τῆς κορυφῆς,
 σφίζεται χώρὸς τις ἀλώδητος, ἐφ' οὗ βεβαίως δὲν ἐχαράχθησαν γράμ-
 ματα).

θος ἔχει ὕψος 0.81, ἐπὶ δὲ τῆς κάτω ἐπιφανείας
 πλάτος καὶ πάρχος καὶ ἀναθύρωσιν καὶ τόρμους
 ἀνάλογα τοῖς ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ προειρη-
 μένου (ἀριθ. 17^α) λίθου. Ἀριθ. 17. Ἡ ἐπιγραφὴ
 ἀριθ. 17 πληροῖ ἅπασαν τὴν προσθίαν τοῦ μαρμά-
 ρου ἐπιφάνειαν, ἥτις πολλαχοῦ μὲν δεινῶς ἐστὶν
 ἀποτετριμμένη, δεξιὰ δὲ ἠκρωτηριασμένη¹. Καὶ
 ἄνωθεν μὲν τοῦ 1^{ου} στίχου τοῦ λίθου τούτου πι-
 θανῶς ὑπῆρχεν εἰς ἔτι στίχος μόνον (βεβαίως οὐχὶ
 πλείονες), δεξιὰ δὲ ἐδυνήθη νὰ προσαρμόσω 4-5
 ἀποκεκομμένα τεμάχια τῶν 15 πρώτων στίχων καὶ
 ἐν (ὑψ. 0.25, πλ. 0.17, πάρχ. 0.06) περιλαμβά-
 νον τὸ τέλος τῶν στίχων 22-33. Ἀριθ. 18. Ἐπὶ
 τῆς δεξιᾶς ἐπιφανείας τοῦ αὐτοῦ λίθου (ἐφ' οὗ ἡ
 ὑπ' ἀριθ. 17 ἐπιγραφὴ) ὑπῆρχεν, ὡς εἴρηται,
 ἡ ὑπ' ἀριθ. 18 ἐπιγραφὴ. Ταύτης ἐπ' αὐτοῦ μὲν
 τοῦ λίθου οὐδὲν ἀπέμεινε, τὰ περιλειπούμενα δὲ λεί-
 ψανα εὐρηνται κεχαραγμένα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἐπιφα-
 νείας τεσσάρων τῶν εἰρημένων τεμαχίων καὶ ἐπὶ
 ἐτέρου ἔχοντος ὑψ. 0.19, πλάτ. 0.19, πάρχ. ὡς
 0.07 (ἐπὶ τούτου περιέχεται τὸ δεξιὸν μέρος τῶν
 3-4 τελευταίων στίχων)². Τὰ λείψανα ταῦτα ἀντι-
 στοιχοῦσι κατὰ τὴν θέσιν πρὸς τοὺς 15-16 πρώ-
 τους στίχους τῆς ὑπ' ἀριθ. 17 ἐπιγραφῆς. Τὰ γράμ-
 ματα τῆς προκειμένης (ἀριθ. 18) ἐπιγραφῆς (ὑψ.
 ὡς 0.018) εἰσὶν ὀλίγω ἀραιότερα καὶ πως ἀπλού-
 στερα τῶν τῆς 17 (τοῦ α λ. χ. αἱ μέσαι γραμμαὶ
 δὲν προεκτείνονται ἐκτὸς τῆς γωνίας τῆς πρὸς ἀλ-
 λήλας συμπτώσεως). Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ 1^{ου} σω-
 ζομένου στίχου πρβ. κατωτέρω ἀριθ. 23. Παρά-
 σταμα ἀπαντᾷ, καθ' ἃ μοι εὐγενῶς ὑπὸ Homolle
 ἀνεκοινώθη, καὶ ἐν Λεβαδείας ἐπιγραφῇ, ἐκδιδο-
 μένη ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ προσεχεῖ τεύχει τοῦ Bul-
 letin (1896 σελ. 324, στίχ. 50, 66, 68). Προνάιον
 εὐρηνται καὶ ἐν τῇ κατωτέρω ἐπιγραφῇ ἀριθ. 27.

¹ Ἡ δεξιὰ καὶ ἡ ὀπίσθιος ἐπιφάνεια φέρουσιν ὀριζοντίως ἔχνη ἐν-
 τομῆς γενομένης διὰ σιδηροῦ ὀργάνου μετὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκείας θέσεως
 κατὰπτωσιν τοῦ λίθου· ἴσως αἱ ζημίαι αὗται ἀνάγονται εἰς τοὺς νεω-
 τάτους χρόνους, καθ' οὓς οἰκοδομουμένης τῆς ἐκκλησίας τοῦ πλησίον
 χωρίου ('Αστάλα), οἱ κάτοικοι, ὡς μοι ἐρρήθη, ἐπειρώντο νὰ ἀπο-
 κομίσωσι λίθους προσφόρους νὰ θεώσωσι ὡς ὑπέρθυρον καὶ ἄλλος κῶ-
 σμος ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας· καὶ τῷ ὄντι σήμερον ἐν τῷ χωρίῳ ἐπὶ τῆς
 νοτίας μακρᾶς τῆς ἐκκλησίας πλευρᾶς ὑπὲρ τὴν θύραν ὑπάρχουσιν
 ἐνεκτισμένα γείσα μετὰ σταγόνων καὶ ἀκρωτήριον τετραυρμένον, τοῦ
 αὐτοῦ μαρμάρου τῶν Δολιανῶν, ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης μετε-
 νεχθέντα.

² Τὸ τεμάχιον τοῦτο, εἰρήσθω ὡς ἐκ περισσοῦ, εὐρέθη κατὰ τὸ
 μέσον τοῦ στυλοβάτου.

Ἄλλα τινὰ τεμάχια μὴ προσαρμόττοντα μὲν τοῖς ἀνωτέρω, ἀναγόμενα δέ, ὡς καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων εἰκάζει, εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, μνημονεύονται κατωτέρω ἀριθ. 19-24.

Ἐπιγρ. ἀριθ. 17. Ὑψος γραμμάτων τῶν μὲν πλείστων στίχων 0.015 (ὑψ. γραμμ. τῶν κατόπιν μεταξὺ τοῦ 11^{ου} καὶ 12^{ου} στίχου προσεπιγεγραμμένων 0.007), τοῦ δὲ 19^{ου} καὶ 20^{ου} στίχου 0.02. Τὰ γράμματα φέρουσι κεραίας κατὰ τὰ ἄκρα (οἶον ἐπὶ τοῦ ι) καὶ κατὰ τὰς γωνίας (οἶον ἐπὶ τοῦ δ): τὸ ρ παρὰ τὸ ἄνω ἀριστερὸν ἄκρον φέρει κόσμον ὡς μνησίχην τινὰ κῆθετον οἶον ψιλὸν πνεῦμα.

Στίχ. 1-3. Τὸ 3^{ον} (τῶν σφζομένων) γράμμα τοῦ 1^{ου} στίχου εἶνε ἴσως τ ἢ ε. Τὸ 5^{ον} τοῦ αὐτοῦ στίχου, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ 4^{ον} τοῦ 2^{ου} στίχου καὶ τὸ 1^{ον} καὶ 4^{ον} τοῦ 3^{ου} στίχου φαίνονται ὡς ε ἢ σ.

Στίχ. 4. Πρὸ τοῦ ὁ ναὸς ἴσως ὑποκρύπτεται ἔμελλεν παθεῖν ἢ πεσεῖν (καίτοι σπανιώτερος ὁ ἀόριστος μετὰ τὸ μέλλειν), διότι δὴ κατωτέρω γίγνεται μνεῖα ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ (πρβ. καὶ στίχ. 7). Τὸ 4^{ον} μετὰ τὸ ναὸς γράμμα εἶνε, ὡς ἐκ παλαιότερας μού τινος προχείρου ἀντιγραφῆς εἰκάζω, στρογγύλον, διὸ καὶ συνεπλήρωσα τὰς θεοῦ. Τὸ [ιζον] προσέθηκα ὡσαύτως ἐκ παλαιότερας σημειώσεως. Τὰ κατόπιν δύνανται νὰ συμπληρωθῶσι κατ' ἔννοιαν· πρόκειται περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου καὶ τοῦ ἀναγκαίου ἀναλώματος.

Στίχ. 5. Τὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου λείψανα ἀμφίβολον ἂν εἶνε πε.

Στίχ. 6. Πρὸ τοῦ ἐν ἀρχῇ οὐ ἔχνη ὥσει τ ἢ ν. Τὰ γράμματα με τοῦ παρμεγέθους εἰσὶν ἡνωμένα, διὰ μιᾶς γραμμῆς παρισταμένου τοῦ δεξιοῦ σκέλους τοῦ μ καὶ τῆς καθέτου τοῦ ε. Μετὰ τὸ δηλουμένω[ν] χώρος ἔτι δύο πού ἐλλειπόντων γραμμάτων, εἴτα λείψανα ὡς ε ἢ σ καὶ καθέτου γραμμῆς τοῦ υ καὶ ἐτέρας καθέτου γραμμῆς (συν);, μεθ' ὃ πάλιν βεβλαμμένος ὁ λίθος (απο-);. Ἴσως συμπληρωτέον ὡς ἐν τῇ μεταγραφῇ.

Στίχ. 7-8. Μετὰ τὸ ἀκολο[υθ] χώρος ἔτι ἑνὸς γράμματος, μεθ' ὃ λείψανον ἐλάχιστον ἴσως τοῦ ε ἢ σ (ἢ ν;), ἔπειτα τὸ κάτω μέρος καθέτου γραμμῆς τοῦ ι ἢ τοῦ γ; Κατόπιν ἀμφίβολον ἂν ὑπῆρχον ἄλλα γράμματα ἐν στίχ. 7. Οὐχὶ ἀπίθανοι ἴσως συμπληρώσεις εἰρήσθωσαν ἀκολο[υθ]ω

. . . . . πᾶσι;] τοῖς, ἢ ἀκολο[υθα] ἐγδοῦν] τοῖς (πρβ. ἐγδοῦν στίχ. 10, ἐγλαβόντι στίχ. 11), ἢ ἀκολο[υθων] . . . . .] τοῖς κλπ. Ἦττον πιθανὸν εἶνε ὅτι λείπει τὸ Ξέναρχος.

Στίχ. 10. Περὶ μυστηρίων πρβ. ἐν Νικασίππου ἐπιγραφῇ Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1896 σελ. 106 ἀριθ. 5, στίχ. 15 καὶ σελ. 123.

Στίχ. 11. Ἐν λέξει δηνάρια μία μόνη γραμμή ἀποτελεῖ τὸ δεξιὸν σκέλος τοῦ η καὶ τὸ ἀριστερὸν τοῦ ν. Ἐν τέλει τοῦ στίχου ἴσως γραπτέον μηδενὸς δεχο (ἢ δεξα)μένου (πρβ. κατωτέρω στ. 17 ἐδέξατο καὶ ἐν τῇ Νικασίππου ἐπιγραφῇ Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1896, σελ. 106 ἀριθ. 5 στίχ. 12 καὶ 17 ἐπεδέξατο, καὶ στίχ. 14 μηδενὸς θέλοντος προσελλθεῖν).

Στίχ. 12. Μετὰ τὸ ἐπεμελήθη ὁ λιθοξόος παραλίπων λέξεις τινὰς προσεπεχάραξεν αὐτὰς μικροῖς γράμμασιν ἄνωθεν τοῦ γράψιν. Ὁ λίθος μετὰ τὸ ἄνωθεν τοῦ γράψιν δεύτερον ἐπὶ εἶνε τετρασμένος· ἐν τούτοις ἀμφιβάλλων ἂν ἐν τῇ προσθήκῃ ὑπῆρχέ τι πλεόν μετὰ τοῦτο, ἔγραψα ἐν τῇ μεταγραφῇ ἐπὶ τῷ ἐπιγράψιν. Μετὰ τὸ γράψιν ἴσως κατὰ τοὺς στίχους 27-28 συμπληρωτέον [ἐπεσκενακέ-].

Στίχ. 13. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ στίχου λείπει πιθανῶς παθητικὸν ρῆμα. Παραλείπων νὰ ἀναγράψω ἄλλα ἀνάλογα μὲν, ἦττον δ' εὐαρμόστως ἐνταῦθα ἔχοντα ρήματα, συμπληρωτέον ἡγοῦμαι [θλείβητ]α[ι] καρ[π]ῶν ἐνδία, τῆς δι' ε γραφῆς ἐν τῷ ρήματι προκρίνων χάριν τοῦ χώρου τὴν δι' εἰ· πρβ. καὶ ἐν τῷ Νικασίππου ψηφίσματι στίχ. 16-17 ἀφορίας καρπῶν γενομένης θελόντων τῶν Λυκουρασίων κλπ. Διόδωρ. I, 8 «μηδεμίαν τῶν καρπῶν εἰς τὰς ἐνδείας ποιεῖσθαι παράθεσιν», *Dittenberger Syll. inser. graec.* 246 στίχ. 54-9, *Meisterhans Gramm. der att. Inschr.* 2 σελ. 39 (25-6).

Στίχ. 14. Πρὸ τοῦ ἐν τέλει πωλῶν σφίζεται ἔχνος ἄνω εὐθείας γραμμῆς, πιθανῶς τοῦ σ ἢ ε ἢ γ (ἐγπωλῶν; πρβ. ἐγδοῦν στίχ. 10, ἐγλαβόντι στίχ. 11, ἀλλὰ *Meisterhans Gramm. der att. Inschr.* 2 σελ. 84-5). Ἴσως δύνανται νὰ γραφῇ δι' [έτους] κλπ.

Στίχ. 15. Τὰ πρὸ τοῦ ἐν τέλει τοῦ στίχου ας λείψανα τριῶν γραμμάτων πασ εὔρηνται ἐπὶ ἐλα-

χίστου τεμαχίου (ύψ. 0.03, πλάτ. 0.045, πάχ. 0.02), ὅπερ νομίζω ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν θέσιν ταύτην· οὕτω δὲ συμφώνως καὶ τῇ ἐννοίᾳ ἀναγινώσκω πάσας ἀφιδήσας δαπάνας.

Στίχ. 16. δαμιοργήσας δὲ ἐπὶ διετίαν· περὶ τῶν δημιουργῶν ὅρα *Dittenberger Syll. inser. Graec.* 388 σημ. 45. *Swoboda Die griech. Volksbeschl.* σελ. 137-8, 148 κλπ. Ἐν τέλει τοῦ στίχου συνεπλήρωσα καταλ[ύματα], ἅπερ καὶ καταλύσεις ἀλλαχοῦ λέγονται, κατ' ἀναφορὰν ἴσως οὐχὶ ἀπίθανον καὶ πρὸς τοὺς κατωτέρω (στίχ. 20) πραγματευομένους Ρωμαίους (πρβ. *Ad. Schulten De conventibus civium Romanorum, Berolini* 1892, σελ. 57 σημ. 4).

Στίχ. 18. Αἱ τρεῖς λέξεις εἰσὶ κεχαραγμέναι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στίχου χάριν συμμετρίας. Οὐδὲν λείπει.

Στίχ. 19. Ἐν τῷ παρόντι ψηφίσματι ἀπαντῶσιν ἀπλῶς σύνεδροι, δῆμος, Ρωμαῖοι πραγματευόμενοι (πρβ. δαμιοργήσας ἀνωτ. στίχ. 16). Περὶ τῶν συνέδρων πρβ. καὶ *Fougères Bull. de Corr. hellén.* 1896 σελ. 122-3, *Swoboda Die griech. Volksbeschl.* σελ. 147-8, *Richardson ἐν Amer. Journ. of Archaeology* 1896 σελ. 185 ἐξ. Ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου φράσις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Νικασίππου ἐπιγραφῇ στίχ. 21: ἐφ' οἷς καὶ πᾶσι (ἄνευ τοῦ ν) ἔδοξε.

Στίχ. 20. Περὶ τῶν πραγματευομένων Ρωμαίων ὅρα *Schulten* ἀνωτ. ἰδίᾳ σελ. 22 ἐξ., 38 ἐξ. κλπ., *Homolle Les Romains à Délos ἐν Bull. de Corr. hellén.* VIII σελ. 75 ἐξ. *Swoboda* ἀνωτ. σελ. 220-21, πρβ. *Fougères Bull. de Corr. hellén.* 1896 σελ. 127. Τὸ πραγματεῦσθαι ἐν τῇ ἰδίᾳ (πρβ. λατιν. *negotari*) σημασία, ἐφ' ἧς καὶ ἐνταῦθα κεῖται, οὐχ εὐρηται παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις, πρῶτον δὲ ἀπαντᾷ οὕτω παρὰ Πλουτάρχῳ (Σύλλ. XVII, Κάτ. νεωτ. LIX), ὅπου ἐννοοῦνται οἱ Ρωμαῖοι *negotatores*· πρβ. ἄλλως ἀ-σχολούμενοι (= *neg-otiatores*) Διόδωρ. XXXIV 2, 32 (= 6 Bekk.) καὶ *CIG.* III 4866; (*Schulten* ἀνωτ. σελ. 105).

Στίχ. 21. Ὀρασικ[ράτεος] συνεπλήρωσα ἐκ τοῦ ἐν τῇ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 26 ἐπιγραφῇ ὀνόματος ἀποβλέπων καὶ εἰς τὸν ἐν τῇ Νικασίππου ἐπιγραφῇ (EA. 1896 σ. 106 ἀρ. 5 στίχ. 7 καὶ 25)

τύπον τοῦ ὀνόματος καὶ εἰς τὸν ἐνταῦθα (ἀριθ. 17) ἐν στίχ. 33 -*νοφάντεος*. Κατωτέρω ἀριθ. 26 ἀπαντᾷ ὁ τύπος Ὀρασικράτους, τὰ δὲ γράμματα φαίνονται νεώτερα τῶν ἐνταῦθα¹. Ἀμφίβολον ἐν τούτοις, ἂν ὁ ἐκεῖ ἐκ τῶν ἰδίων ἀναθεῖς Ξέναρχος δὲν ἔχει ἄμεσον ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἐνταῦθα. Ἐν τῷ Νικασίππου ψηφίσματι ἡ συντιμωμένη γυνὴ αὐτοῦ λέγεται Τιμασιστράτα Ὀρασικράτεος· Νικίππα δὲ ἀπαντᾷ ἐν Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1896 σελ. 117 ἀριθ. 12².

Στίχ. 24. Πρὸ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐπιχρῶσιν ἔχνη τινὰ γραμμάτων κατὰ παλαιότεραν σημείωσίν μου παρέχουσιν τὴν λέξιν ὀπλοῖς, πρὸ ταύτης δ' ἦν ὡσαύτως ἀμυδρὰ κάθετος γραμμὴ (πιθανῶς τοῦ ν), ὅθεν γράφω τὴν γνωστὴν φράσιν εἰκόνας ἐν ὀπλ[οῖς]. Εἰκόνας μετ' ἐπιγραφῆς (γραπτὰς ἢ χαλκᾶς) πρβ. καὶ ἐν Νικασίππου ψηφίσματι στίχ. 23-24 καὶ EA. 1896 σελ. 122 στίχ. 15-17.

Στίχ. 26. Ἐν ἀρχῇ προσέθηκα τὸ αὐτῶν ὡς πληροῦν ἱκανῶς τὸν οἰκεῖον χώρον, καίτοι ἡ λέξις γενεαί³ δις ἀνωτέρω (στίχ. 9 καὶ 23) δὲν φέρει αὐτό. Ἐννοεῖται ὅτι δύναται καὶ ἄλλως, ἥττον ὅμως ἴσως πιθανῶς, νὰ πληρωθῇ ὁ αὐτὸς χώρος.

Στίχ. 27-31. Πρὸ τοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ στ. 27 σφριζομένου ον καὶ τοῦ ἐν στίχ. 30 διὰ βίου ἐκ παλαιότερας σημειώσεως τριῶν γραμμάτων ἢ λειψάνων γραμμάτων των εἰκάζω γραπτέον (ὡς καὶ ἐν τῇ μεταγραφῇ συνεπλήρωσα) τῶν Σεβαστῶν. Ὡσαύτως πρὸ τοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου 31 δε ἔγραφα τὸ καὶ ἄλλως εὐνόητον καλεῖν. Στίχ. 29· ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου θὰ συνεπληροῦτο (κατὰ τὸν στίχον 27) κατεσκευακέναι, ἀλλ' αἰρετωτέρα χάριν τοῦ χώρου ἐστὶν ἐλάσσων λέξις, λ. χ. τὸ καθ (ἢ ἀν)ιδρυκέναι. Σημειωθήτω καὶ ἡ διάκρισις Κόρας (στίχ. 29) καὶ Δεσποίνας (στίχ. 28). Στίχ. 30· τὸ υ τοῦ αὐτοῦ παραλειφθὲν ἐκ παραδρομῆς προσετέθη ὑπὸ τοῦ χαράκτου κατόπιν. Εἰ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ 30 ἀπαντᾷ ἀλειτούργητος, ἔγραφα λ[ιτουργίας] (πρβ. ἄλλως πόλι κατωτ.

¹ Πρβ. τὴν ἐπὶ τῶν αὐτῶν λίθων διάφορον γραφὴν γραμμάτων τινῶν καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς οἷον Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1896 σελ. 119 ἀριθ. 13, σελ. 126 ἀριθ. 14-15, σελ. 127 ἀριθ. 16, ἄλλως δ' ἐν ἀριθ. 5 καὶ 11.

² Ἐκεῖ ἐν τοῖς κεφαλαίοις τὸ ν ἐκ τυπωτικῆς παραδρομῆς ἐγράφη ἰσοσκελές.

³ Καὶ ἐν *Excavations at Megalopolis* σελ. 135, ἐπιγρ. XV στίχ. 2 ἴσως γραπτέον τὰς γε[ν]εάς.

ἀριθ. 19 στίχ. 4 κλπ. καὶ τὸ κοινὸν πόλει ἐν-
ταῦθα ἀνωτ. στίχ. 21 κλπ. Πρβ. καὶ *Meisterhans*
*Grammat. der att. Inschr.*² σελ. 30). Στίχ. 31·
ἐν *Excavations at Megalopolis* σελ. 139-40 ἐπιγρ.
XXVI ἀπαντᾷ «τῶν Λυκαίων καὶ Καισαρῶν»
(«Imperial times . . . the writing is already very
cursive in character» *Richards*). Ὡς πρὸς τὴν
γραφὴν *Καισαρῶν* πρβ. καὶ γονῆς Ἐφημ. Ἀρ-
χαιολ. 1896 σελ. 122 στίχ. 14, Ἀριστῆδεια κα-
τωτ. ἀριθ. 29, εὐδοκεῖσιν μεταθῆναι *Excav. at*
Megalop. σελ. 126 IV στίχ. 12· πρβ. καὶ χρήας
ἐν ψηφίσμασιν Ἀμφιαρείου *Dittenberger CIGS.*
291 στίχ. 3, 377 στίχ. 7 = Ἐφημ. Ἀρχ. 1889
σελ. 23, 3 στίχ. 3, σελ. 38, 2 στίχ. 7. *Meister-*
hans ἀνωτ. σελ. 30, 37.

Στίχ. 32. Τὰ ἐν τέλει τοῦ στίχου σφζόμενα
λείψανα ἀναγινώσκονται ἐπὶ τεμαχίου, ὅπερ εὐ-
ρέθη ἀποκεκομμένον καὶ περιέχει, ὡς ἀνωτέρω ἐν
ἀρχῇ εἴρηται, τὸ τέλος τῶν στίχων 22-33. Ἐπὶ
τοῦ μεγάλου λίθου ὑπὸ τὸν 31^{ον} στίχον ἐν πα-
λαιότερᾳ μου προχείρῳ ἀντιγραφῇ ἔχω οἷε μεμνη-
μένοι τῶν ἀγαθῶν, τούτων ὅμως νῦν ἐπὶ τῆς ἀπο-
τετριμμένης ἐπιφανείας τοῦ λίθου μόνον ἴσως ἀμυ-
δρῶς ἀμφίβολα ἔχνη με διακρίνονται· ὅθεν κρίνω
μᾶλλον νὰ περιχλίσω πάντα μετ' ἐρωτηματικοῦ
ὡς συμπλήρωσιν, ἥτις ἄλλως κατὰ γε τὴν ἔννοιαν
ἐνταῦθα φαίνεται μοι οὐχὶ ἀπίθανος. Ἀντὶ τῆς πρὸ
τοῦ μεμνημένοι φράσεως, ἂν μὴ ἐν ἀρχῇ εἶνε οἱ
λοιποὶ ἀγῶνες, δύναται νὰ τεθῇ ἄλλη τις τῶν
συνήθων, ἄλλο ῥῆμα, 3^{ον} πρόσωπον (ὡς πρὸς τὸ
1^{ον} πρβ. κατωτ. ἀριθ. 19 στίχ. 3) κλπ.

Στίχ. 33. Ὡσαύτως ἀντὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ῥήμα-
τος δύναται νὰ γραφῇ ἄλλο παραπλήσιον κατὰ
τὸν οἰκεῖον τύπον. — Ἐν τέλει τοῦ στίχου ἡ γενική
Ξε;]νογράφος¹, εἶνε πιθανῶς τοῦ πατρὸς μᾶλλον
ἢ αὐτοῦ τοῦ αὐτόθι μνημονευομένου ἀνδρός. Ἴσως
ἐνταῦθα πρόκειται, εἰ μὴ περὶ τοῦ τὴν ἱερατείαν
ἢ ἄλλο ἀξίωμα ἔχοντος, περὶ τοῦ ἀνδρός, ὅστις
ἐπεψήφισεν ἢ ἤρέθη ἵνα προνοηθῇ ἢ ἐπιμεληθῇ τῆς
ποιήσεως καὶ ἀναθέσεως.

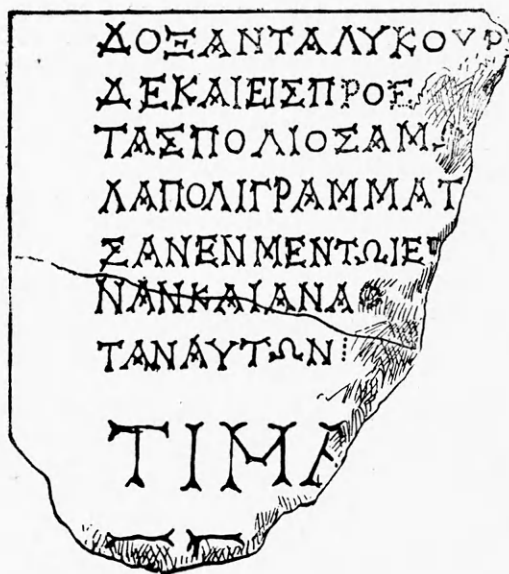
19-24 (πρβ. 17-18)

Ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω πιθανῶς παραστάδος (ἀριθ.
17-18) ἦσαν κεχαραγμένα καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ αὐτοῦ

¹ Ἄλλα ὀνόματα, ἦττον ἐνταῦθα πιθανά, εἶνε Ἀθηνογράφος, Ζη-
νογράφος, Μηνογράφος.

λευκοῦ μαρμάρου τεμάχια (ἀριθ. 19-24), ὧν τὰ
μὲν ἔχουσι γράμματα ὅμοια τοῖς τοῦ ἀριθ. 17, τὰ
δὲ τοῖς τοῦ 18. (Τὸ κείμενον τῶν ἀριθ. 22-24
ὅρα ἀνωτ. σελ. 222).

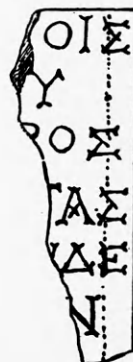
19

20

21

Ἀριθ. 19

δόξαντα Λυκουρ[ασίοις] ..... καλεῖν]
 δὲ καὶ εἰς προε[δρίαν] Ξέναρχον; κλπ. ....
 τὰς πόλιος ἀμ[ων]; ἀνεγενκάτωσαν δὲ οἱ ἐπιμεληταὶ τὸ ψάφισμα τὸ γραφὲν εἰς τὸ; ἐν Μεγά-]
 λα πόλι γραμματ[οφυλάκιον] ..... καὶ χαραξ (ἢ ἀνα ἢ ἐπιγραψ) ἀτω-;]
 5 σαν ἐν μὲν τῷ ἱερῷ τὰς Δεσποίνας; .....
 ναν καὶ ἀνα[θέτωσαν;] ..... εὐεργέ-;]
 ταν αὐτῶν .....
 Τιμ[αί] αἱ δοθεῖσαι ὑπὸ τὰς πόλιος (ἢ ὑπὸ Λυκουρασίων);]
 Ξε;[νάρχω] Ὀνασικράτεος καὶ Νικίππα;]
 10 [δεῖνος] τὰ γυναικί αὐτοῦ;]
 .....

Ἀριθ. 20

καὶ Νικ[ι]ππα ..... ἐν τῷ ἱε-]
 ρῷ τὰς] Δεσ[ποίνας] ..... ἀνα (ἢ ἐπι)γρα-]
 ψάτωσαν .....
 ἀνατέθ[ικε] (ἢ ἀνατεθεικέναι κλπ, ...
 ... κ]ατά. ....

Ἀριθ. 21

(Μεταγραφὴν ὄρα ἐν ἀριθ. 17^α).

Ἀριθ. 22

..εμ....
 ..αθ[η];...
 ..οις....

Ἀριθ. 23

(Μεταγραφὴν ὄρα ἐν ἀριθ. 18).

Ἀριθ. 24

...σι;.....
 ...α]ὐτὰν ἀ[ν];..
 ...τα]ῖς κ[ατα]...
 .....

Ἀριθ. 19. Ἄνω ἀριστερὰ γωνία μαρμάρου τῆς παραστάδος. Ὑψ. ὡς 0.22, πλάτ. ὡς 0.20, πᾶχ. ὡς 0.06. Εὐρέθη ἔμπροσθεν τοῦ βάλθρου Ἀδριανοῦ (Ἐφημ. Ἀρχ. 1896 σελ. 104 ἀριθ. 4). Γράμματα ὡς τὰ τοῦ ἀριθ. 17 (ὑψ. γρ. τῶν μὲν

7 πρώτων στίχων ὡς 0.013, τῶν δὲ δύο ἄλλων 0.025). Τὸ παρὸν τεμάχιον (δίχα ὀριζοντίως τετραυσιμένον) ἀπεκόπη ἐκ τρίτου μαρμάρου τῆς παραστάδος. Ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἐκ τῆς προσθίας (πλατείας) ἐπιφανείας τῆς παραστάδος, ἄλλως τε καὶ διότι, ὡς ἐκ τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων εἰκάζω, ἕκαστος στίχος εἶχε γράμματα πλείω ἢ ὥστε νὰ ἀποδοθῇ τὸ τεμάχιον εἰς τὴν δεξιάν (στενὴν) ἐπιφάνειαν.

Στίχ. 1. Ὁ στίχος κεχάρακται εὐθὺς ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ λίθου. Ἀναγινώσκεται δόξαντα Λυκουρασίοις ἢ δόξαν τὰ Λυκουρασίων πόλι κλπ.

Στίχ. 2. Ἡ αὐτὴ φράσις καὶ ἀνωτέρω ἀριθ. 17 στίχ. 31. Ἐπεται περὶ ἀγώνων.

Στίχ. 3-4. Τὴν συμπλήρωσιν ἔλαβον ἐκ τοῦ περὶ Νικασίππου ψηφίσματος (Ἐφ. Ἀρχ. 1896 σελ. 106 ἀριθ. 5 στίχ. 30 ἐξ.). Γραμματοφυλάκιον ἀπαντᾷ αὐτόθι καὶ ἐν Excav. at Megalopolis σελ. 126, IV (Richards πρὸς Dittenberger Syll. inser. graec. 171 στίχ. 50-1).

Στίχ. 5. Μετὰ τὸ Δεσποίνας; ἴσως λείπει ὁ (ἐπὶ τοῦ παραστήματος;) τόπος, μεθ' ὃ ἴσως ὁ ἐν Μεγάλῃ πόλει (πρὸς ἀνωτ. ἀριθ. 18 καὶ ἐν Νικασίππου ψηφίσματι Ἐφημ. Ἀρχαιολ. ἀνωτ. στίχ. 32 «εἰ(ς) στάλαν λιθίναν»).

Στίχ. 8 ἐξ. Ἡ συμπλήρωσις κατὰ τὸ Νικασί-
που ψήφισμα (στίχ. 5).

Ἀριθ. 20. Ἄκρον ἀριστερὸν τεμάχιον. Διαστά-
σεις¹ αὐτοῦ $0.105 \times 0.12 \times$ ὡς 0.04 . Ἐν στίχῳ
4 ἦττον πιθανῶς δύναται νὰ γραφῇ ἀνατε]θ[η.....

Γράμματα ὡς τὰ τοῦ ἀριθ. 19. Τὰ πρῶτα γράμ-
ματα τῶν στίχων εἰσι λίαν ἀποτετριμμένα, φαί-
νεται ὅμως, ὅτι κατελείπετο ἀριστερὰ πρὸ τῆς
ἀρχῆς τῶν στίχων τοσοῦτος κενὸς χώρος (ἦτοι
πλαίσιον πλάτ. 0.03) ὅσος καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 19
τεμαχίῳ καὶ δὴ ὅτι τὸ προκείμενον τεμάχιον ἀπε-
κόπη ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου τῆς αὐτῆς καὶ τὸ 19
ἐπιφανείας. Εἰρήσθω ὅτι ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφα-
νείας τῶν ὑπ' ἀριθ. 17 καὶ 17^α λίθων ὑπολείπεται
ἔλασσον πλαίσιον.

Ἀριθ. 21. Ἄνω δεξιὰ γωνία. Διαστάσεις μέγ.
 0.14×0.045 , $\times 0.06$.

Γράμματα ὡς ἐν 17 καὶ 17^α. Ὁ 1^{ος} στίχος
γέγραπται εὐθὺς ὑπὸ τὸ ἄνω χεῖλος τοῦ λίθου.
Κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον τῶν στίχων τοῦ ἀριθ. 21
εὗρηται ἐλάχιστόν τι πλαίσιον, ἦτοι χώρος προω-
ρισμένος νὰ μένη κενός, τὸ λεγόμενον περιθώριον
(λεῖτόν πως, οὐχὶ ἀνάγλυπτον, πλάτ. 0.01) ἀντι-
στοιχοῦν πρὸς ὅμοιον εὕρισχόμενον κατὰ τὸ σφζό-
μενον δεξιὸν ἄκρον τῶν τελευταίων στίχων τῆς
π' ἀριθ. 17 ἐπιγραφῆς. Ἀλλὰ ταύτης δὲν εἶνε
ἄνω δεξιὰ γωνία τὸ τεμάχιον, ἀτε τὴν δεξιὰν ἐπι-
φάνειαν ἀνεπίγραφον ἔχον (ἡ τῆς 17 δεξιὰ ἐπιφά-
νεια φέρει ἐπιγραφὴν, τὴν ὑπ' ἀριθ. 18). Ὡσαύτως
οὐδὲ τοῦ ἀριθ. 19 εἶνε δεξιὰ γωνία, διότι ἡ συνέ-
χεια τοῦ λόγου ἀπαγορεύει τοῦτο. Τὸ τεμάχιον
πιθανῶς εἶνε ἡ ἄνω προσθία δεξιὰ γωνία τοῦ κατὰ
χώραν κειμένου μαρμάρου ἀριθ. 17^α. τὸ τέλος
τοῦ 4^{ου} στίχου τοῦ προκειμένου τεμαχίου ἀριθ.
21 καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ 5^{ου} στίχου τοῦ εἰρημένου ὑπ'
ἀριθ. 17^α μαρμάρου δύναται ἴσως συνδεόμενα καὶ
συμπληρούμενα νὰ ἀποτελέσωσι τὰς λέξεις τὰς
Δεσποίνας.

Ἀριθ. 22. Πιθανῶς ἄνω ἄκρον (ἴσως ἄνω ἀρι-
στερὰ γωνία) τῆς ὑπ' ἀριθ. 18 ἐπιγραφῆς (τὰ γράμ-

¹ Ἐν ταῖς διαστάσεσι προτάσω ἀεῖποτε τὸ ὕψος, μεθ' ὃ ἔπεται
τὸ πλάτος καὶ εἶτα τὸ πάχος.

ματα εἶνε ὅμοια). Διαστάσεις μέγ. 0.105×0.08 ,
 $\times 0.025$.

Ἴσως ἄνωθεν τοῦ ἐμ ὑπῆρχεν εἰς ἔτι στίχος,
ὥστε νὰ ἀντιστοιχῇ πρὸς τὸν 1^{ον} στίχον τοῦ ἐξῆς
(ἀριθ. 23) τεμαχίου.

Ἀριθ. 23. Ἄνω δεξιὰ γωνία (ἴσως τῆς προειρη-
μένης ἐπιγραφῆς ἀριθ. 18). Ἀμφίβολον ἂν τὸ τέλος
τοῦ 5^{ου} στίχου τοῦ παρόντος τεμαχίου καὶ ἡ ἀρχὴ
τοῦ 1^{ου} σφζομένου στίχου τοῦ ἀριθ. 18 δύναται
διὰ συνδέσεως καὶ συμπληρώσεως νὰ ἀπαρτίσωσι
τὴν λέξιν δευ|τέρω. Γράμματα ὅμοια τοῖς τῶν
ἀριθ. 18 καὶ 22. Ὁ 1^{ος} στίχος ἔγλυπται εὐθὺς ὑπὸ
τὴν κορυφὴν τοῦ λίθου. Διαστάσεις μέγ. $0.15 \times$
 0.06×0.15 .

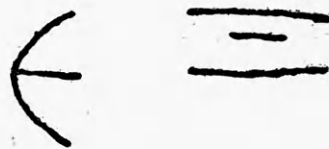
Ὅτι τὸ τεμάχιον δὲν ἀνήκει τῇ προσθίᾳ (πλα-
τείᾳ) ἐπιφανείᾳ τῆς παραστάδος καταφαίνεται καὶ
ἐκ τῆς ἀναθυρώσεως τῆς ὑπαρχούσης ἐπὶ τῆς δε-
ξιᾶς αὐτοῦ ἐπιφανείας, ἥτις προσηρείδετο τῷ τοίχῳ.

Ἀριθ. 24. Τεμάχιον (δίχα τεθραυσμένον) ἴσως
ἐκ τοῦ μέσου τῆς ὑπ' ἀριθ. 18 ἐπιγραφῆς (γράμ-
ματα ὅμοια), οἷον ὅπως ποὺ ἄνωτέρω κεῖται ἡ
εὐθὺς ἄνωθεν τῶν τριῶν τελευταίων στίχων αὐ-
τῆς κλπ. Διαστάσεις περ. $0.19 \times 0.09 \times 0.013$.

Τὸ κατὰ ἔθῃκα ἐκ παλαιότερας μού τινος ση-
μειώσεως.

25

Τεμάχιον σπονδύλου κίονος δωρικοῦ ἐκ τοῦ
προσώπου τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης, μαρμάρου
λευκοῦ τῶν Δολιανῶν (πρβ. ἄνωτέρω ἀριθ. 17
ἐξ.). Ὑψ. 0.18 . Εὐρέθη ἔμπροσθεν τοῦ στυλοβά-
του πρὸς Ν. τῆς ΒΑ. γωνίας αὐτοῦ. Σφρίζει μέρη
τριῶν ραβδώσεων (χορδὴ ραβδώσεως 0.12) μετὰ
μέρους τῆς ἐτέρας ἐπιπέδου ἐπιφανείας, ἐφ' ἧς τὰ
ἐξῆς δύο τεκτονικὰ γράμματα ἐξ. Ἀπόκειται νῦν
ἐν τῷ Μουσείῳ Μεγαλοπόλεως.

Τῶν γραμμάτων τὸ μὲν ε ἔχει ὕψ. 0.05 , τὸ
δὲ ζ, οὗ ἡ κάτω γραμμὴ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν

(μέσσην) εὐθεΐαν τοῦ ε, τὸ $\frac{1}{2}$ τοῦ ε, ἤτοι 0.025. Πλάτος τοῦ μὲν ε 0.025, τοῦ δὲ ξ 0.05. Τὸ ὅλον πλάτος (ἀμφοτέρων σὺν τῷ μεταξύ κενῷ) 0.12. Τὰ δύο γράμματα εἶνε ἀπλᾶ ἄνευ ἀκρεμόνων καὶ ἀμελῇ μᾶλλον.

26

Ὁψις βάθρου, λίθου κοινοῦ. Ὑψος 0.82, πλάτ. περίπου 0.73, πάχ. περίπ. 0.37. Εὐρέθη πρᾶνές ἐν τῷ σηκῷ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης παρὰ τὸν βόρειον τοῖχον πρὸς Α. τοῦ μεγάλου βάθρου καὶ τῆς στενῆς ἐκ λίθων στρώσεως. Ἡ ὀπισθεν ἐπιφάνεια τραχεῖα οὕσα συνείχετο, ὥς φαίνεται, ἥτοι μεθ' ἐνὸς λίθου κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ Ἀδριανείου βάθρου (Ἐφημ. Ἀρχ. 1896 σελ. 104 ἀριθ. 4), ἢ μετὰ πλειόνων κατ' ἄλλα ἀλλαχοῦ παραδείγματα.

Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ἔμπροσθεν ὁ λίθος φέρει τὸν ὅρον (0.06), δι' οὗ συνεδεῖτο μετὰ τοῦ ἐπικράνου· αἱ κάθετοι ἐπιφάνειαι ἔφερον κάτω πέριξ (πλὴν ὀπίσω) τὸν κοινὸν μετὰ κυματίου κόσμον. Ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας ἔμπροσθεν ἔγλυπται τορμίσκος πρὸς στερέωσιν τοῦ λίθου ἐπὶ τοῦ ὑποβάθρου, οὗ ἀγνώστου ὄντος ἄδηλον διατελεῖ καὶ ποῦ τὸ βάθρον ἔκειτο.

ΞΕΝΑΡΧΟΣ ΟΝΑΣΙΚΡΑΤΟΥΣ
ΕΚ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕ

Ξέναρχος Ὀνασικράτους
ἐκ τῶν ἰδίων ἀνέθηκε.

Ὁ λίθος ἐστὶν ἡκρωτηριασμένος ἐν πάσαις ταῖς γωνίαις πλὴν τῆς κάτω ἔμπροσθεν ἀριστερᾶς. Ἀνωθεν τῶν δύο στίχων τῆς ἐπιγραφῆς ὑπῆρχον ἑτεροὶ δύο, ἐπίτηδες ὕστερον ἐξαλειφθέντες. Τὰ σωζόμενα γράμματα (ὑψ. περ. 0.03) κοσμοῦνται διὰ μικρῶν ἀκρεμόνων· τοῦ α ἢ τεθλασμένη κεραία εἶνε ἀπλῇ, ἥτοι ἄνευ προεκβολῆς κατὰ τὴν γωνίαν τῆς συμπτώσεως, τοῦ δὲ ε ἢ εὐθεΐα ἔχει τὸ δεξιὸν ἄκρον δισχιδές.

Περὶ τοῦ ὀνόματος πρβ. τὸν δι' ἀγάλματος κλπ. τιμώμενον ἀνωτέρω ἀριθ. 17 στίχ. 21.

27

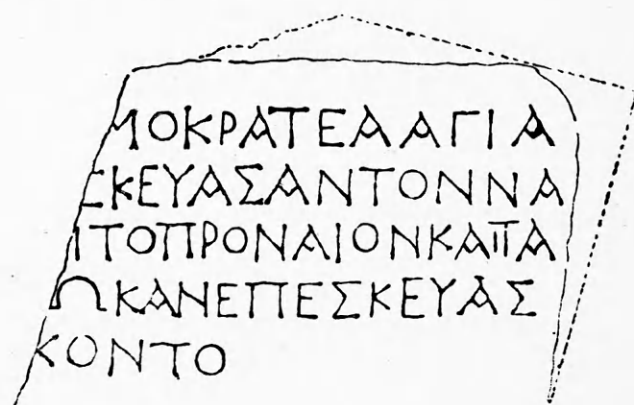
Στήλη λευκοῦ μαρμάρου, ἀριστερὰ ἐλλιπής,

ἄνευ κόσμου. Ὑψος 0.40, πλάτος 0.27, πάχος 0.13. Εὐρέθη ἐν τοῖς ἄνωθεν τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης ἐρειπίοις ἐν τινὶ τῶν παρὰ τὴν δεξαμενὴν δωματίων.

Ἡ ἐπιγραφὴ συνέκειτο ἐκ 5 στίχων· ἄνω ἄλλος στίχος δὲν ὑπῆρχεν, οὐδὲ κάτω ὑπὸ τὸ χ]οντο, ὅπου καὶ περατοῦται ἡ ἐπιγραφὴ. Ὑπὸ τὰ τελευταῖα ταῦτα γράμματα ὑπολείπεται κενὸν (ὑψους 0.12), ὑφ' ὃ ἡ ἐπιφάνεια εἶνε ἀνώμαλος· ἐκ τούτου ἰδίᾳ (ἀσαφές διατελεῖ, ἂν ἡ κάτω ἐπιφάνεια εἶνε ἀκατέργαστος ἢ τεθραυσμένη) εἰκάζεται ὅτι ἡ στήλη ἦν ποὺ ἐμπεπηγμένη· ὡσαύτως ἡ ὀπισθεν ἐπιφάνεια εἶνε ὠμότατα εἰργασμένη, διότι πιθανῶς προῤῥιστο πρὸς τοίχῳ τινὶ κειμένη νὰ μὴ φαίνεται.

Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἐξέχουσι τριγωνικὰ πῶς μέρη ὑποδεικνύοντα ὅτι ὁ λίθος πρότερον εἶχεν ἄλλην ὀρθογωνίαν καὶ δὴ ἄλλην χρῆσιν, ἔπειτα δ' ὠρίσθη πρὸς ὃν βλέπομεν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς σκοπόν.

Παρέχομεν ἐξῆς ἐν μεταλλογραφῇ ματι τὸ σωζόμενον κείμενον.

Δεῖρα καὶ Δα;]μοκράτεια Ἀγία
ἐθνικόν; ἐπε;]σκεύασαν τὸν να-
ὸν τᾶς Δεσποίνης; κα;]ι τὸ προναῖον καὶ τὰ
ἀναθήματα; παρέδ;]ωκαν ἐπεσκευασ-
μένα ὥσπερ ὑπέσ;]χοντο.
(κενόν).

Τῆς ἐπιγραφῆς ἕκαστος στίχος ἐστὶν ἐγλυμμένος ἐπὶ ἐδάφους κεχαρακωμένου διὰ δύο παραλλήλων γραμμῶν. Τὰ γράμματα (ὑψ. 0.017-0.025) φέρουσι κατὰ τὰκτρα μικροὺς ἀκρεμόνας· ἐνιαχοῦ ἐξέχει πρὸς τὰ ἄνω τὸ δεξιὸν σκέλος τοῦ α, τὸ δὲ ν

φέρει τὴν λοξὴν γραμμὴν οὐχὶ ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ ἄκρα τῶν σκελῶν συνάπτουσιν.

Ἄν ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται εἰς ναὸν ἄλλον ἢ τὸν τῆς Δεσποίνης¹ (πρβ. τὴν ἄλλην, τὴν ὑπὸ Ξενάρχου, ἐπισκευὴν ἄνωτ. ἀριθ. 17), τοῦτο ἐκτὸς τοῦ παρόντος κείσθω. Ἐν στίχ. 3 ἀντὶ τῆς Δεσποίνης δύναται νὰ συμπληρωθῇ τὰς θεοῦ (κατὰ τὸ ἄνωτ. ἀριθ. 17 στίχ. 4) ἢ τὰς Κόρας (αὐτ. στίχ. 29), τότε δὲ καὶ οἱ ἐξῆς στίχοι πρεπεὶ νὰ συμπληρωθῶσι δι' ἀναλόγου ἀριθμοῦ γραμμάτων (πρβ. καὶ τῶν Σεβαστῶν ἀριθ. 17 στίχ. 27, 28· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει φαίνεται ὅτι δὲν πρόκειται περὶ κατασκευῆς, διότι αὕτη λέγεται ἐν τοῖς περὶ Ξενάρχου ἀριθ. 17). — Προναῖον ἀναφέρεται καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐκεῖ παραστάδος ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 18 ἐπιγραφῇ.

Πρὸς τοῖς πιθανωτέροις Δαμοκράτεια (πρβ. τὸ ἀρσενικὸν Δαμοκράτης ἐν τῇ Νικασίππου ἐπιγραφῇ στίχ. 3-4) καὶ Τιμοκράτεια ἄλλα ὀνόματα ἀπαντῶσι τὰ ἐκ τοῦ Ἑρμο-, Π(τ)ολεμο- σύνθετα.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ 2^{ου} στίχου, εἰ μὴ οἱ μνημονευόμενοι εἶνε ἐγχώριοι, ἴσως ἐνδέχεται νὰ γραφῇ τὸ καὶ ἐν τῇ κατωτέρῳ ἐπιγραφῇ ἀριθ. 29 στίχ. 2 Τευθρώνιοι, ὅπερ, τιθεμένου ὅτι τῆς προκειμένης πλακὸς ἐλλείπει ἀριστερὰ τοσοῦτόν που ὅσον σφίζεται, πληροῖ ἐνταῦθα ἱκανῶς τὸν οἰκεῖον τόπον.

Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς εἶνε Ἀγίας ἢ Ἀγιάδας· ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ ὑποθέσει ἡ τελευταία συλλαβὴ τοῦ ὀνόματος εὐρίσκετο ἐν ἀρχῇ τοῦ 2^{ου} στίχου.

Στίχ. 3. Τοῦ καὶ τὸ ι παραλειφθὲν ἐκ σφάλματος ἐνεσφηνώθη κατόπιν ὑπὸ τοῦ λιθοξόου καὶ δὴ ἐχαράχθη ἔλασσον ἕνεκα ἐλλείψεως χώρου.

Στίχ. 4. Τὸ ρῆμα δύναται νὰ εἶνε σύνθετον ἀπέ-, παρέδωκαν κττ. Πρὸ αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ ἀναθήματα δύναται ἴσως νὰ γραφῇ ἀγάλματα (πρβ. προσόντα Sal. Reinach Epigr. gr. σελ. 382) κλπ.

Στίχ. 5. Ἀντὶ τοῦ ὑπέσχοτο εἰρήσθω καὶ τὸ ηὔχοτο (ἢ ἐδέχοτο;).

¹ Περὶ τῆς συναφείας τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης πρὸς τὰ εἰρημένα ἐρείπια, ἐνθα εὐρέθη ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ, σημειωθήτω ἐν παρέργῳ ὅτι καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν τῷ ναῷ, εὐρέθησαν ἱκανὰ τεμάχια κεράμων μετὰ τῆς λέξεως Δεσποίνης, ἐνταῦθα δ' ἔτι εὐρέθη, ὡς εἴρηται ἐν Ἑφημ. Ἀρχαιολ. 1896 σελ. 114 ἀριθ. 10, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ἱερέως Πομπηίου, ἡ συγγενὴς τῇ αὐτῇ ὑπ' ἀριθ. 11 ἐκδομένη, ἥτις εὐρέθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Δεσποίνης.

Βωμίσκος λευκοῦ μαρμάρου, σχήματος τετραγώνου, κόσμον φέρων ἐξέχον ἄνω τε καὶ κάτω πέριξ κυμάτιον μετὰ πλίνθου. Ὅλον ὕψ. 0.275, πλάτ. 0.145, πάχ. 0.125. Ἐδημοσιεύθη ἐν Δελτίῳ Ἀρχαιολ. 1890 σελ. 44 ἀριθ. 3 (πρβ. Ἑφημ. Ἀρχαιολ. 1896 σελ. 104 σημ. 11). Νῦν κεῖται ἐν τῷ Μουσείῳ Μεγαλοπόλεως.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια φέρει ἀβαθῆ τετράγωνον κοιλότητα καταλαμβάνουσαν ἅπαντα σχεδὸν τὸν χῶρον καὶ περιβαλλομένην ὑπὸ μικροῦ χείλους (0.01). Ἐπὶ τῆς κάτω ἐπιφανείας χῶρός τις ἐν μέσῳ φέρει μικρὰ χαράγματα ἢ σφυρηλατήματα, τὸ δὲ πέριξ αὐτοῦ εἶνε λεῖον.

Εὐρέθη ἐν τῷ σηκῷ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης κατὰ τὸ βόρειον πρόσθιον μέρος τοῦ μεγάλου βάθρου.

ΕΠΑΓΑΘΟΣ
ΤΟΥΚΥΡΙΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΟΣΤΑ
ΒΕΛΛΑΡΙΟΣ
5 ΔΕΣΠΟΙΝΑΙΣ
ΕΠΗΚΟΟΙΣ
ΕΥΧΗΝ

Ἐπάγαθος
τοῦ κυρίου
Καίσαρος τα-
βελλάριος
5 Δεσποίναις
Ἐπηκόοις
εὐχήν.

Ἡ ἐπιγραφὴ (ὕψ. γραμμ. 0.011-0.015) κεχάραται ἐπὶ μιᾷ τῶν μεταξύ τῶν κυματίων καθέτων ἐπιφανειῶν, αἵτινες ἔχουσιν ὕψ. 0.16, πλάτ. 0.13. Τοῦ α τὸ δεξιὸν σκέλος πολλαχοῦ μετὰ τὴν πρὸς τὰ ἄνω προεκβολὴν κατακάμπτεται ὀλίγον ἀριστερὰ εἰς μικρὰν γωνίαν ἢ ἀγκίστριον.

Στίχ. 5. Τὸ τελευταῖον γράμμα πολὺ μικρὸν (ὕψ. 0.005) δι' ἐλλειψίν χώρου. Περὶ Δεσποινῶν γίνεται λόγος καὶ ἐν τοῖς περὶ Ὀλυμπίας τοῦ Παυσανίου V, 15, 4 καὶ 10. Ἐπήκοος λέγεται, ὡς γνωστόν, καὶ ἡ Ἀρτεμις, ἥτις καὶ συνελατρεύετο ἐν Λυκοσούρᾳ φέρει δὲ καὶ τὸ ἐπίθετον δέσποινα (πρβ. καὶ Ἑφημ. Ἀρχαιολ. 1896 σελ. 107 ἀριθ. 6,

Σοφοκλ. Ἡλ. 626, *Roscher Myth. Lex.* ἐν λέξ. δέσποινα).

Περὶ *tabellariarum* (tabellarii) ὅρα *Marquardt Privatleben der Römer*² σελ. 150 καὶ 804⁵· πρβ. ἄλλως *γραμματοφόρος*.

29

Ἐπικράνον βάθρου, λευκοῦ μαρμάρου, ἐν σχήματι δωρικοῦ κιονοκράνου (πλίνθου μεθ' ἀπλουστάτου ἐχίνου μόνον), ὀπίσω ἐλλιπές. Ὅλον ὕψ. 0.115, ἐχίνου ὕψος 0.045, διάμετρος κάτω 0.39, πλίνθου ὕψ. 0.07, πλάτ. 0.535 (βάθ. σφζ. ὡς 0.40).

Εὐρέθη ἀνεστραμμένον ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης παρὰ τὰς πρὸς τῷ νοτίῳ τοίχῳ βάσεις.

Ἡ ἐπιγραφὴ γέγραπται ἐπὶ τῆς προσθίας τῆς πλίνθου ἐπιφανείας, ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς:

ΔΑΜΟΧΑΡΙΣ-ΩΤΙΜΙΔΑΚΑΙΑΡΙΣΤΗΔΕΙΑ
ΝΙΚΙΑΤΕΥΘΡ-ΝΙΟΙΣΩΤΙΜΙΔΑΝΤΟΝΥΙΟΝ
ΔΕΣΠΟΙΝΑΙ ΡΙΟΝ

Δαμόχαρις [Σω]τιμίδα καὶ Ἀριστήθεια
Νικία Τευθρ[ώ]νιοι Σωτιμίδαν τὸν υἱὸν
Δεσποίνα[ι] (εὐ)χαριστή[ι];[ρι]ον.

Τὸ ἐπικράνον κάτω μὲν οὐδένα ἔχει τόρμον, ἄνω δὲ φέρει εὐρεῖαν τετράγωνον κοιλότητα (πλάτ. 0.30) πρὸς ὑποδοχὴν τῆς πλίνθου τοῦ ἀγάλματος. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τὸ ἐπικράνον φέρει ἐπὶ ἑκατέρου ὀπισθίου μέρους τοῦ τὴν κοιλότητα περιχειλοῦντος (ὀπίσω ἐλλείποντος) πλαισίου ἀνὰ ἓνα τόρμον πρὸς σύνδεσιν μετὰ τοῦ ἐλλείποντος ὀπίσω τεμαχίου· δύο δ' αὖ τόρμοι εὗρηται ἐπὶ τῆς προσθίας τοῦ πλαισίου πλευρᾶς παρὰ τὸ πρὸς τὴν κοιλότητα χεῖλος αὐτοῦ καὶ ἕτερος ὡσαύτως παρὰ τὸν ἀριστερὸν τῶν εἰρημένων ὀπισθίων τόρμων, γενόμενοι, ὡς εἰκάσαι, πρὸς στερέωσιν τῆς πλίνθου τοῦ ἀγάλματος ἐν τῇ κοιλότητι τοῦ ἐπικράνου διὰ μεταλλίνων γόμφων ἢ συνδέσμων.

Αὐτόθι που ἐν τῷ προνάῳ μεταξὺ τοῦ βάθρου Ἀδριανοῦ (Ἐφημ. Ἀρχ. 1896 σελ. 104) καὶ τῆς ἐντεῦθεν εἰς τὸν σηκὸν εἰσόδου εὐρέθη ἐπὶ τοῦ πλακοστρώτου ἐδάφους (ὑπτίος) κορμὸς ἀνδρικοῦ ἀγάλματος, ὥπερ προσαρμόττουσι καὶ τὰ ὡσαύτως

εὐρεθέντα κάτω τῶν κνημῶν μέρη μετὰ τῶν ἄκρων ποδῶν καὶ τῆς αὐτοῖς συμφυοῦς λεπτῆς πλίνθου (εἰς τρία τεθραυσμένα). Ἡ πλίνθος αὕτη ἔχει πλάτος ἀνάλογον τῇ τοῦ εἰρημένου ἐπικράνου κοιλότητι, πρὸς δὲ πρὸ τῶν δακτύλων τοῦ δεξιῦ ποδὸς φέρει τορμίσκον ἀντίστοιχον τῷ ἐτέρῳ τῶν ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ἐπικράνου (ἐπὶ τοῦ πλαισίου) μνημονευθέντων δύο προσθίων. Ἀντίστοιχος τῷ δεξιῷ προσθίῳ τόρμῳ τοῦ ἐπικράνου ὑπῆρχε βεβαίως καὶ ἐπὶ τῆς μὴ σφζομένης δεξιᾶς γωνίας τῆς πλίνθου πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός· τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τοῦ παρὰ τὸν δεξιὸν πόδα ἀντιστοιχοῦντος. Προστεθήτω ὅτι ἡ τέχνη τοῦ ἀγάλματος δὲν ἀπάδει ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς καὶ ὅτι τοῦ μὲν ἀγάλματος ὁ θώραξ (ἡ κεφαλὴ, ὡς εἴρηται, ἐλλείπει) διαπέπλασται οὐχὶ κατ' ἀνδρα προδεηκότα, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ νεανίαν εὐτραφῇ (διάκρισις μυῶνων σχεδὸν δὲν γίνεται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον), ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς δὲ βλέπομεν ὅτι ὁ τε πατήρ καὶ ἡ μήτηρ ἀνατιθέασιν τὸν υἱόν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων τεκμαίρομαι ὅτι τὸ ἄγαλμα ἀνήκει τῷ ἐνεπιγράφῳ ἐπικράνῳ¹. Τοῦ ἀγάλματος ἐλλείπει ἡ κεφαλὴ, ὁ δεξιὸς (γυμνός) βραχίον (περιλείπεται πρόσφυσις αὐτοῦ κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν) καὶ ἡ ἄκρα ἀριστερὰ χεῖρ. Ὅλον ὕψος μετὰ τῆς πλίνθου περ. 1 μέτρ., ὕψος ἀπὸ λαιμοῦ ἕως γονάτων 0.65, πλάτος ὤμων 0.32. Τὸ ἄγαλμα ἐστηρίζετο διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, καμπτομένου τοῦ δεξιῦ σκέλους οὗ ὁ ἄκρος ποὺς προέχει τι τοῦ ἐτέρου ἐπὶ τῆς πλίνθου. Τὸ ἄνω τοῦ σώματος μέχρι ὑπὸ τὸν ὀμφαλὸν ἔμπροσθεν εἶνε γυμνόν, τὰ δὲ κάτω καλύπτονται ὑπὸ ἱματίου, οὗ τὸ ἕτερον ἄκρον ἐκ τῶν ὀπισθεν φερόμενον συνέχει ἔμπροσθεν ὁ καθειμένος ἀριστερὸς βραχίον, τὸ δὲ ἄλλο ἀναδιπλουμένης τῆς γωνίας ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς κοιλίας φέρεται πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρόν· τὰ δύο κράσπεδα καταλήγουσιν ἔμπροσθεν ἑκάτερον εἰς τὸ γνωστὸν κροσσωτὸν κομβίον.

Τοῦ βάθρου ἡ θέσις, ἐλλείποντος μάλιστα τοῦ κιονοειδοῦς αὐτοῦ σώματος, εἶνε ἄγνωστος. Ἐν τῷ προνάῳ μεταξὺ τῶν πρὸς τῷ νοτίῳ τοίχῳ δύο περiferῶν ὑποβάθρων ἢ βάσεων κ (πρβ. Ἐ. Ἀ. 1896 σελ. 115) καὶ μ εὗρηται ἀνατετραμμένον (ὡς ὑπό-

¹ Τὸ ἐπικράνον μετὰ τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν τεμαχίων κατετέθη ἐν τῷ μουσεῖῳ Μεγαλοπόλεως.

βαθρον) δωρικόν τι κιονόκρανον λ (μετὰ ὑποτραχηλίου ἀρραβδώτου ὕψ. 0.07 καὶ μιᾶς δακτυλιοειδοῦς ζώνης) ἄνευ τόρμων, κοινοῦ λίθου (ἔλκον ὕψ. 0.235 διαμ. κάτω 0.41, πλάτ. πλίνθου 0.55). ἂν τὸ βάθρον τοῦ προκειμένου ἐπικράνου ἴστατο ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ ὑποβάθρου τούτου ἥ, ὅπερ ἦττον πιθανόν, πρὸς Β. τοῦ βάθρου Ἀδριανοῦ πλησίον παρὰ τὴν θύραν ὅπου εὐρέθη ὁ κορμὸς τοῦ ἀγάλματος, διατελεῖ ἄδηλον.

Ἡ ἐπιγραφὴ γέγραπται πάνυ ἐπιμελῶς. Τὰ γράμματα (ὕψ. 0.015) φέρουσι κεραίας καὶ ἀκρεμόνας ἐπὶ τῶν ἄκρων καὶ γωνιῶν (πρβ. τὸ δ) καὶ τὴν γνωστὴν προέκτασιν τῶν εἰς γωνίαν συμβαλλουσῶν μέσων γραμμῶν (πρβ. α, μ), πάνυ ὅμοια ὄντα τοῖς τοῦ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 17 λίθου· τὸ ν ἐν τῷ τὸν υἰόν, καθάπερ ἐνιαχοῦ καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐπιγραφῇ (ἀριθ. 17), ἔχει τὴν λοξὴν γραμμὴν φερομένην ἀριστερὰ μὲν ὀλίγῳ κατωτέρω, δεξιὰ δὲ ἀνωτέρω τοῦ οἰκείου ἄκρου σκέλους.

Ἡ ἐνεπίγραφος ἐπιφάνεια κατὰ τὸ μέσον ἰδίᾳ σφόδρα ἐστὶν ἀποτετριμμένη. Στίχ. 3· μετὰ τὸ ρι[ον δὲν πιστεύω ὅτι ὑπῆρχον ἄλλα γράμματα, καίτοι ὑποφαίνονται ὥσπερ ἰχνη τινὰ εἰ (ἢ ἐν).

Στίχ. 2· Τὸ δεύτερον ι τοῦ Σωτιμίδαν φαίνεται ὡς εἰ παραλειφθὲν ἐνεχαράχθη ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ὕστερον.

Τὸ ὄνομα Ἀριστήδεια δὲν ἀπαντᾷ, ὅσον ἐγὼ οἶδα, ἀλλαχοῦ· ἴσως ἐνδέχεται νὰ θεωρηθῇ παροξύτονον. Ἡ διὰ τοῦ η γραφή δὲν χρήζει ἐξηγήσεως διαλεκτικῶς (πρβ. ἀνωτ. ἀριθ. 17 στίχ. 31). Ὡς ἀνάλογα ὀνόματα μνημονευθήτωσαν τὰ ἐν Σπάρτης ἐπιγραφαῖς Σωκλήδεια Corp. inser. gr. I 1450, Ἐτυμοκλήδεια CIG. 1373 = *Le Bas — Foucart* Még. et Pél. 202 (πρβ. 328^b), πρβ. CIG. 1448, — αἰα CIG. 1360.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΓΓΕΙΩΝ ΕΚ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

Κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τοῦ παρελθόντος ἔτους περιελθόντα εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπετέθησαν πρό τινων μηνῶν εἰς τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον τρία Βοιωτικὰ ἀγγεῖα.

Τὸ πρῶτον τούτων, φιάλη χαλκῇ κατερρωγυῖα ἔχουσα κατὰ τὸ χεῖλος ὀπὴν μικρὰν πρὸς ἀνάρτησιν (παρ. πίν. εἰκ. I²), φέρει κύκλῳ περὶ αὐτὸ ἔκτυπον ἀρχαϊκὴν ἐπιγραφὴν (αὐτ. εἰκ. I¹), ἥτις μεταγραφομένη ἔχει ὥδε: Ἰαρὸν τῷ Καρυκεφίῳ Φλόφακος Ἀγάρχοντος λεκτοῖς Θειβαίοις ἀνέθεαν.

Ἀνετέθη λοιπὸν κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ἡ φιάλη τῷ Κηρυκεῖ. Ἐρμῆς Κηρύκειος φαίνεται τιμώμενος τῆς Βοιωτίας ἐν Τανάγρα. Παρὰ Πausanias, IX, XX, 3, ἀναγινώσκωμεν: Ἔστιν — ἐν Τανάγρα, καὶ ὄρος Κηρύκιον, ἔνθα Ἐρμῆν τεχθῆναι λέγουσι.

Ἀνέθεσαν δὲ τὴν φιάλην ὁ Φλόφακος καὶ ὁ Ἀγάρχοντος. Πρὸς τὸ πρῶτον ὄνομα παραβλητέον πρὸς ἄλλοις τὸ προχειρότατον Βοιωτικὸν Λάβδακος. Τῷ ἐτέρῳ οὐδὲν εὔρον ὅμοιον· ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις φαίνεται μοι ἀσφαλῆς.

Ἐποίησαντο δ' οὗτοι τὴν ἀνάθεσιν λεκτοῖς Θειβαίοις, ἥτοι ὑπὲρ τῶν λεκτῶν Θεβαίων. Περὶ τῆς τάξεως ταύτης τῶν Θεβαίων οὐδὲν εἶνε ἡμῖν ἄλλοθεν γνωστόν.

Τὸ δεύτερον ἀγγεῖον, κύλιξ πηλίνῃ δίωτος μελαμβαφῆς, συγκεκολλημένη ἐκ πολλῶν τεμαχίων καὶ συμπεπληρωμένη, διαμ. 0,2 μ., ὑψ. 0,095, φέρει ἐπὶ τοῦ χείλους ἔξωθεν ἐγχάρακτον τὴν ἐπιγραφὴν: Καλιαία εἰμὶ τῷ κέντρωνος (παρ. πίν. εἰκ. II).

Καὶ ἐπὶ ἄλλων Βοιωτικῶν ἀγγείων ἔχομεν ἐπιθετὸν ἀντὶ τῆς γενικῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ κτήτορος. Γοργίνιος εἰμὶ ὁ κότυλος καλὸς κα[λ]ῶ ἐπὶ ἀγγεῖου ἐκ Θίσβης (Harvard studies, II. Boston

1891. Σ. 89-101). Μακνταέα εἰμὶ (δῆλον ὅτι κύλιξ, ὡς καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ) δις ἐπὶ ἀγγεῖου μελαμβαφοῦς ἐκ Τανάγρας ἀποκειμένου ἐν τῷ ἐθνικῷ μουσεῖῳ ὑπ' ἀρ. 1118 (παρ. πίν. εἰκ. III^{1,2}). Ὅρα Δελτίον ἀρχαιολογικὸν 1888 σ. 99, ἀρ. 21.¹). Φιλυταία ἐπὶ τοῦ χείλους κύλικος μελαμβαφοῦς, ὑψ. 0,082 μ., διαμ. 0,17, ὡσαύτως, ὡς φαίνεται, ἐκ Βοιωτίας προερχομένης, ἐν τῷ ἐθνικῷ μουσεῖῳ καὶ ταύτης ἀποκειμένης ὑπ' ἀρ. 2519 (παρ. πίν. εἰκ. IV). Εἶνε προφανῶς τοῦτο ἐπέκτασις τῆς χρήσεως τῶν πατρωνυμικῶν ἐπιθέτων.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως καὶ τὸ κατὰ σύνεσιν σχῆμα· ὡς εἰ προηγεῖτο ἡ γενικὴ Καλιαία ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου Καλιαία, ἐπιφέρεται τὸ τῷ κέντρωνος, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐν τῷ: Γοργίνιος — καλῶ.

Δηλοῖ δὲ τὸ ἐπιθετὸν κέντρων τὸν κέντρον (Ἡροδότου III 130) δεόμενον, τὸν μαστιγίαν καὶ μιαιρόν (Σοφοκλέους ἀπόσπασμα 309 παρ' Ἀθηναίῳ, IV, 164^a. Ἀριστοφάνους Νεφελῶν 450). Καὶ ἵνα μή τις ἀπορήσῃ ἐπὶ τῇ ἀποδόσει τοιοῦτου ἐπιθέτου τῷ κτήτορι τοῦ ἀγγεῖου ὑπὸ τοῦ χαράξαντος τὴν ἐπιγραφὴν, παραπέμπω εἰς I. Gr. ant. 588, ὅπου ὑπὸ τὸν πυθμένα λύχνου κεχάρακται: Εἰμὶ δὲ Πανσανίου τοῦ καταπυροτάτου.

Ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου τῶν ἡμετέρων ἀγγείων (παρ. πίν. εἰκ. V^{4,5}) εἰσὶν ἐγκεχαράγμενοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀμελῶς τρεῖς ἐπιγραφαί. Καὶ ὑπὸ μὲν τὸν πυθμένα ἀναγινώσκειται τὸ ὄνομα: Κλεφίχα (αὐτ. εἰκ. V¹)· ἐπὶ δὲ τοῦ χείλους ἔνθεν μὲν: Κλεφίχα καλὰ καὶ φρίλα τῷ Ηράφῃ (αὐτ. εἰκ. V²), ἐτέρωθεν δ' ἀντιστρόφως: . . . α καλὰ ἐπόει Μαίδοκι ἢ: ἐπόει μ' Αἰδοκι (αὐτ. εἰκ. V³).

¹ Ἐν τῷ Δελτίῳ ἡ ἐπιγραφὴ ἐδημοσιεύθη Μαφνταέα εἰμὶ· ὁ δὲ Kretschmer (Die griechischen Vasenschriften σ. 3-4), μὴ δυνάμενος δικαίως νὰ νοήτῃ ὄνομα Μαφντάς, ἀνέγνω Σαφνταέα ἡμὶ ἐκδεχόμενος τὸ πρῶτον γι-μμα ὡς σῖγμα.² Ἄλλὰ προφανῶς τὸ τρίτον γράμμα εἶνε κόππα καὶ οὐχὶ ρι.

$$I^1 \quad (1=1).$$

12 (1=2).

KALIAIA E MITOKENTRONOS

II (1=1).

1 2 3 4 5 6 7

IV (1=1).

KLEFUYA

$$V^1(1-1).$$

AKA DEI-9P1W1A7PK1

V3 (1=1).

10487 ME D K N C P F E A G H R P O S N

$$V^2(1=1).$$

МАРТА Е А Е М

III¹ (1=1).

MANUTAE AEMI

III 2 (1=1).

V5 (1-3).

Καὶ ἐν μὲν τῇ προτέρᾳ τῶν δύο μακροτέρων ἐπιγραφῶν ἀξία παρατηρήσεως εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ Η ἀντὶ τοῦ Γ, μαρτύριον προφορᾶς τοῦ φθόγγου ὁμοίας πρὸς τὴν ἡμετέραν· ἔτι δὲ αὐτὸ τὸ σχῆμα τοῦ γράμματος Η, ὅπερ εὑρηται καὶ ἐν ἄλλαις δύο Βοιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἐν καταλόγῳ τῆς Τανάγρας τοῦ ε' π. Χ. αἰῶνος (I. Gr. ant. 157 = C. i. Gr. Gr. sept. I 585, στ. 14 γ) καὶ ἐν μεταγενεστέρᾳ ἐπιθυμίδῳ ἐπιγραφῇ τῆς αὐτῆς πόλεως (C. i. Gr. Gr. sept. I 1570), ὅπου διὰ τοῦ γράμματος οὐχὶ πλέον τὸ δασὺ πνεῦμα, ἀλλ' ὁ φθόγγος ἡ δεδήλωται¹.

Πρὸς δὲ τὴν τελευταίαν ἐπιγραφὴν παραβλητέα ἄλλη ἀρχαῖκὴ ἐπιγραφὴ ἀγγείου Βοιωτικοῦ, ἥδε: *Meraldas ἐμ' ἐποίησε Χάροπι* (Gazette archéologique XIII σ. 168-169. Wiener Vorlegeblätter 1889, πίν. II. Kretschmer, Die griechischen Vasenschriften, σ. 53-54, ἀρ. 4).

¹ Ἐν Ἀθήναις Ὀκτωβρίῳ μηνὶ 1896.

Δ. ΣΠ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἦν ἤδη παρεσκευασμένος ὁ πίναξ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ αἱ ἀνωτέρω βραχεῖαι σημειώσεις εἶχον

ἀποσταλῇ τοῖς ἐπιτετραμμένοις τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐφημερίδος, ὅτε ἐνθάδε διατρίβων ἔλαβον ἐξ Ἀθηνῶν παρ' ἀνδρῶν φίλων γνῶσιν τῆς ἐκδόσεως τῆς πρώτης τῶν ἐπιγραφῶν, τῆς ἐπὶ τῆς χαλκῆς φιάλης, ἐν τῷ Bulletin de correspondance Hellénique τοῦ λήγοντος ἔτους, σ. 242-243, ὑπὸ Perdrizet. Ἀλλ' οὔτε τὴν ἔκδοσίν μου ἐνόμισα μεταίαν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐκεῖ γεγραμμένων, οὔτε ἐζήτησα ἐπιστροφὴν τοῦ χειρογράφου μου πρὸς μεταβολὴν τινὰ αὐτοῦ, προτιμήσας νὰ ἀφήσω τὴν ἔκδοσίν μου, ὡς εἶχεν.

Σημειωτέον τέλος ὅτι κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ πίνακος δὲν ἀπετυπώθησαν καλῶς δύο γραμματα, τῆς ἐπιγραφῆς III² τὸ δεύτερον (Α), ἐξαφανισθείσης τῆς συνδεούσης τὰ δύο σκέλη γραμμῆς, καὶ τῆς ἐπιγραφῆς V³ τὸ ἕβδομον (Π), ἐλλειπούσης ὡσαύτως τῆς ὀριζοντίου κεραίας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο γράμμα εὑρηται καλῶς ἀπεικονισμένον ἐν μικρῷ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου ἐν V⁵.

² Ἐν Ὀλυμπίᾳ τῇ 19^η Δεκεμβρίου 1896.

Δ. Σ. Σ.

¹ Καίτοι ὡς ἐκ τοῦ ἰὼν ἀντὶ ἐγὼ ἡ σημερινὴ προφορὰ τοῦ γ νομίζεται ὡς πολὺ παλαιὰ παρὰ Βοιωτοῖς, ὅμως προκειμένου περὶ οὕτω πρωτοφανοῦς γραφῆς καὶ ταύτης ἀπαντήσεως ἐν ἐπιγραφῇ αὐτοσχεδίως κεχαραγμένη, νομίζω ὅτι δὲν εἶνε ἄτοπον πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἀναγραφῇ ἐνταῦθα καὶ ἡ ὑποψία μήπως τὸ ἀνωτέρω γράμμα δὲν εἶνε Η,

ἀλλ' ἀδεξίως κεχαραγμένον Κ. Γνωστὸν δ' ἄλλως εἶνε ὅτι ὅχι πολὺ σπανίως εὐρίσκονται γεγραμμένα τὰ ψιλὰ ἀντὶ τῶν μέσων καὶ τὰ μέσα ἀντὶ τῶν ψιλῶν, περὶ οὗ καὶ ἡμεῖς ἐγράψαμεν ἐν τῇ *Περὶ τῆς Κρητικῆς διαλέκτου πραγματείᾳ* σελ. 84-85 καὶ Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1892 σελ. 110.
Α. Ν. ΣΚΙΑΣ.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΣΑΜΟΥ

Αἱ παρὰ πόδας ἀνακοινούμεναι ἐπιγραφαὶ εὐρέθησαν πρό τινων μηνῶν ἐν Σάμῳ, ἐν τόπῳ καλουμένῳ *Τηγάνι*¹. Σχεδὸν εὐθὺς ἅμα τῇ εὐρέσει των μαθὼν τὸ πρᾶγμα ὁ ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ θωρηκτοῦ πλοίου «Ποσειδῶνος» σημαιοφόρος κ. Sausse ἔσπευσε καὶ ἀντέγραψεν αὐτάς, τὸ δὲ ἀντίγραφον ἀνεκοίνωσέ μοι πάνυ φιλοφρόνως. Κατόπιν ἀντέγραψα καὶ γὰρ αὐτὸς [τὰς ἐν λόγῳ ἐπιγραφὰς ἐπὶ ὀλίγας ὥρας εἰς Βαθὸν προσορμισθεὶς τοῦτο τὸ φθινόπωρον.

1. Γωνία μεγάλου βάθρου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τὰ ἄνω εἰς ἐπικράνον ἀπολήγοντος. Ὑψος 0,34, ὕψ. τοῦ ἐπικράνου 0,19, ὕψ. γραμμάτων 0,015. Γράμματα λεπτὰ ἄνευ ἀκρεμόνων. Πλὴν χάσματος κατὰ τὸ μέσον ἡ ἐπιγραφή σφύζεται πλήρης.

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩ...ΛΡΣΕΒΑΣΤΟΣΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ
ΤΟΕΝΑΤΟ...ΧΙΚΗΣΕΞΟΥΣΙΑΣΤΟΕ

Αὐτοκράτω[ρ Καίσαρ] Σεβαστὸς αὐτοκράτωρ
τὸ ἐνάτω[ν δημαρ]χικῆς ἐξουσίας τὸ ε'.

Ὁ Αὐγούστος ἀνέλαβε τὸ ε' τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν τὴν 27^{ην} Ἰουνίου τοῦ ἔτους 735^{ου} ἀ. κ. Ρ.= 19 π. Χ. Ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὅτι εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἐνεχαράχθη ἐπὶ τοῦ λίθου ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή. Καὶ τῷ ὄντι παρὰ Δίῳ τῷ Κασίῳ (LIV § 9) ἀναγινώσκομεν τάδε. «Ὁ δὲ Αὐγούστος ἐς τε τὴν Σάμον ἐπανῆλθε κἀνταῦθα αὖθις ἐχέμασε καὶ ἐκείνοις τε ἐλευθερίαν μισθὸν τῆς διατριβῆς ἀντέδωκε καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα προσδῶκε». Ὁ Αὐγούστος διεχείμασεν ἐν Σάμῳ κατὰ τὸ 20-19 ἔτος π. Χ². Οἱ δὲ Σάμιοι εὐγνωμονοῦντες ἀνή-

¹ Ἴδε τὸ ὑπὸ Φαβρικίου τοπογραφικὸν τῆς πόλεως Σάμου σκαρίφημα ἐν ταῖς Athen. Mittheil. IX πίν. 7. Ἀκριβῶς ὁ τόπος ἐνθα εὐρέθησαν αἱ ἐπιγραφαὶ κεῖται ἐν αὐτῷ τῷ *Τηγάνι*, ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τοῦ Παναγῆ Βαρβούνη κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξίτου τῆς ἀγούσης εἰς τὴν Χώραν (Fahrstrasse nach Chora) μεταξὺ τοῦ λιμένος καὶ τοῦ σημείου ἐνθα ἄρχεται ἡ ὁδὸς ἡ εἰς Βαθὸν φέρουσα (Reitweg nach Vathi).

² Goyau, Chronologie de l'empire romain σελ. 17.

γειραν αὐτῷ τὸ μέγα καὶ ὠραῖον βάθρον, ἐφ' οὗ ἡ ἀνωτέρω ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή¹.

2. Ἐπιστυλίου τμήμα πρὸς τὰ δεξιὰ ἀποκεκρουσμένον δωρικοῦ μνημείου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. Ὑψος 0,38, ὕψος γραμμάτων 0,05.

ΟΔΗΜΟΣ
ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝΚΑΙΣΑΡ.

Ὁ δῆμος
Γερμανικὸν Καίσαρ[α]

Χάρις εἰς τὸν Τάκιτον (Annal. II § 53-55) δυνάμεθα καὶ ταύτης τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς μεθ' ἱκανῆς ἀκριβείας νὰ ὀρίσωμεν τὸν χρόνον. Ὁ Γερμανικὸς ἀνεχώρησεν ἐκ Ρώμης εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀπερχόμενος κατὰ τὸ δεύτερον ἐξάμηνον τοῦ ἔτους 17 μ. Χ. Διῆλθε τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 18 ἠναγκάσθη ἕνεκα τοῦ τοκετοῦ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀγριππίνης νὰ παραμείνῃ ἐν Λέσβῳ. Ἐκεῖθεν ἀνέπλευσε μέχρι Βυζαντίου ὁπόθεν κατέπλευσε καὶ πάλιν εἰς τὸ ἀρχιπέλαγος προσορμισθεὶς εἰς Σαμοθράκην, Ἰλίον, καὶ Κλάρον. Κατὰ δὲ τὰ μέσα τοῦ ἐνιαυτοῦ (18 μ. Χ.) συνηντήθη μετὰ τὸν Γν. Πίσωνα νοτίως τῆς Σάμου, ἐν Ρόδῳ. Τὴν Σάμον λοιπὸν ἐπεσκέφθη μετὰ τὸ ἐν Κλάρῳ μαντεῖον πρὶν δὲ μεταβῆ εἰς Ρόδον. Τότε δὲ καὶ οἱ Σάμιοι ἀπεφάσισαν νὰ ιδρύσωσιν εἰς τιμὴν τοῦ μνημεῖον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου.

Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μακρηγορήσω ἐνταῦθα περὶ τῶν ἀπονεμηθεισῶν τιμῶν εἰς τὸν Γερμανικὸν ὑπὸ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων· ἀρκεῖ νὰ παραθέσω τὰ λόγια τοῦ Τακίτου *excepere Graeci quaesitissimis honoribus, vetera suorum facta dictaque praeferentes, quo plus dignationi adulatio haberet* (Annal. II § 53). Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν ἀνάγκη νὰ συσχετίσωμεν 1^{ον} τὴν παρὰ τὸ *Τηγάνι* ἐπίσης

¹ Εἰς τὰς τοῦ Αὐγούστου πρὸς τὴν Σάμον σχέσεις ἀναφέρονται ἐτι καὶ τάδε τὰ κείμενα· Δίῳ Κάσιος LIV, § 7, Στράβων XIV, § 14, Σουετώνιος, Αὐγούστος § 17 καὶ 23.

εὑρεθεῖσαν ἐπιγραφὴν (ὁ ἐκδότης αὐτῆς Κοντολέων δὲν ἀναφέρει λεπτομερέστερον τὰ κατὰ τὴν εὑρεσιν αὐτῆς Athen. Mittheil. XIV σελ. 102)

Ὁ δῆμος
Ἀγριππείναν Μάρκου θυγατέρα
γυναῖκα Γερμανικοῦ Καίσαρος

καὶ 2^{ον} τὴν ὑπὸ P. Girard ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Σάμου μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ Τηγαρίου εὑρεθεῖσαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἄνευ σχολίων ἐκδοθεῖσαν ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν (Bull. Cor. Hell. II σελ. 180)

Ἦσαν καὶ Καίσαρα Γερμανικοῦ υἱὸν Γερμανικὸν
Σεβαστὸν καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, εὐνοίας δὲ καὶ φιλο-
δόξου διαθέσεως εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν γερου-
σίαν.

Πρόκειται καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιγραφῇ περὶ τοῦ Γερμανικοῦ· καλεῖται δὲ ἐν αὐτῇ υἱὸς Γερμανικοῦ διότι ὁ πατήρ αὐτοῦ Νέρων Κλαύδιος Δροῦσος εἶχε προσλάβει, μετὰ τὸν θάνατόν του, δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του τὴν ἔνδοξον ταύτην προσω-
νυμίαν¹.

3. Ὁ φέρων τὴν ἀνωτέρω (ἀριθ. 2) ἐπιγραφὴν λίθος εἶναι παλίμψηστος. Ἐν χρόνοις μεταγενε-
στέροις, οὓς ἀκριβῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν, ἀπεξέστη ἢ εἰς τὸν Γερμανικὸν ἀναθηματικὴ ἐπι-
γραφὴ ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ ἄλλης ἥττον ἐπιμε-
λῶς ἐγκεχαραγμένης, ἀλλὰ διὰ μεγαλειτέρων
γραμμάτων. Ἡ ἀρχαιοτέρα ἐπιγραφὴ (ἢ εἰς τὸν
Γερμανικὸν ἀναφερομένη) θὰ ἦτο βαθέως ἐγκεχα-
ραγμένη ὅπως μὴ δυνηθῇ ὁ ἀποξέσας νὰ ἐξαλείψῃ
αὐτὴν καθ' ὅλοκληρίαν.

ΕΥΦΑΝΙΟΥΤΟΥ
ΦΛ' ΛΕΟΝΤΙΟCΑΠ

4. Ἡ μεταγενεστέρα αὕτη ἐπιγραφὴ ἐπανα-
λαμβάνεται αὐταῖς λέξεσιν ἅπαξ ἔτι τοῦλάχιστον
ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιστυλίου. Τμήμα πληρὲς, πλην
μικροῦ τᾶνω πρὸς τὰ δεξιὰ θραύσματος. Μῆ-
κος 1,80.

¹ Δίων Κάσιος LV, § 2. Γερμανικός τε μετὰ τῶν παίδων ἐπο-
νομασθεῖς.

ΕΠΙΦΛ' ΕΥΦΑΝΙΟΥΤΟΥ ΛΑ ΦΛ' ΛΕΟΝΤΙΟCΑΠΟ

Ἐπὶ Φλ(αίου) Εὐφάνιου τοῦ Λα...
Φλ(αίος) Λεόντιος ἀπο[κατέστησεν]

Τὸ μνημεῖον, ὡς φαίνεται, ἐκινδύνευε νὰ ἐρει-
πωθῇ ὅταν ὁ Φλ. Λεόντιος ἀνήγειρεν αὐτὸ ἐκ νέου.
Ὁ Φλ. Εὐφάνιος ἦτο ὁ ἐν τῇ ἀρχῇ Δημιουργός¹.
Ματαιῶς ἀνεζήτησα τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ὡς
καὶ ὄνομα ἀπὸ τῶν γραμμάτων ΛΑ ἀρχόμενον εἰς
τοὺς καταλόγους τῶν πρεσβευτῶν ἦτοι τῶν Σα-
μίων διαιτητῶν τῶν ἐμπεριεχομένων ἐν ταῖς ἐπι-
γραφαῖς ταῖς ἀναφερομέναις εἰς τὴν περὶ ὀρίων με-
ταξὺ Σάμου καὶ Πριήνης ἔριν (Waddington, inscri-
ptions de l'Asie mineure recueillies par Le Bas
ἀριθ. 189-207).

5. 6. Δύο ἔτερα τμήματα δωρικοῦ ἐπιστυλίου
ἐπίσης ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀλλ' οἰκοδομήματος
μικροτέρου τοῦ εἰς τὸν Γερμανικὸν ἀνατεθειμένου
σφῆζουσι μέρος μόνον μακρᾶς ἀναθηματικῆς ἐπι-
γραφῆς ἐπιμελῶς ἐγκεχαραγμένης δι' ὠραίων καὶ
ἀκρέμονας ἐχόντων γραμμάτων. Ὑψος τοῦ ἐπι-
στυλίου 0,34, ὕψ. τῆς ταινίας 0,32, ὕψ. τῶν
σταγόνων 0,024, ὕψ. τῶν γραμμάτων 0,055. Τὸ
ἕτερον τμήμα (ἀριθ. 5) πρὸς τὰριστερὰ ἀποκεκρου-
σμένον ἔχει μῆκος 1,06 Γ. Μ., τὸ δ' ἕτερον (ἀριθ.
6) πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὰριστερὰ ἀποκεκρουσμένον
ἔχει μῆκος 0,88.

5 ΙΚΑΙΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑ
ΞΑΓΑΘΑΝΩΡΤΑΣΠΑΡ
vacat ΑΓΩΝΟΘΕΤΩΝ

6 ΕΟΥΥΙΩΙΣΕΒΑΣΤΩΙΚ/
ΞΡΑΤΑΜΕΡΗΤΗΣΔΙΑΦΑΣ
ΞΕΒΑΣΤΩΝΚΑΙΣΑΡΕΙΩΝ

Ἀγῶνες ἐν Σάμῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σεβαστὰ Καί-
σάρεια δὲν ἦσαν, μοὶ φαίνεται, μέχρι τοῦδε γνω-
στοί. Ἡ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ἀφιέρωσις φαίνε-

¹ Ὁ ἐπώνυμος ἄρχων τῆς Σάμου ἐκαλεῖτο Δημιουργός· παρὰ Waddington ἔ. ἀ. ἀριθ. 189. Δὲν εἴητο ὅμως νὰ ἀναγράφηται καὶ αὕτη καὶ δὲν ἦτο οὐδ' ἐνταῦθα ἀναγεγραμμένη ἐν τῷ 1ῳ στίχῳ· παρὰ J. H. S. 1886, p. 148.

ται ἀναφερομένη εἰς τε τὸν Ἰούλιον Καίσαρα καὶ εἰς τὸν Αὐγούστον Ἰουλίου θεοῦ υἱῶ. Δὲν δύναμαι νὰ μαντεύσω περὶ τίνος ἐγένετο λόγος ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ· συμπληρωτέον ἄρ' ἀγε ΔΙΑΦΑΣ... διὰ Φασ[ήλιδα];

7. Εἰς δὲ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας τὰς ἄρτι εἰς φῶς ἐλθούσας ἐπισυνάπτω καὶ ἄλλην, ἥτις εἶναι μὲν ἐκδεδομένη, ἥς ὅμως δὲν εἶναι ἀνωφελὲς νὰ παρασχῶμεν καλὸν ἀντίγραφον. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἑπετηρίδι τῆς Σάμου (1876) ὑπὸ τοῦ συγγραφέως αὐτῆς κ. Σταματιάδου, κατόπιν δὲ καὶ αὖθις ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ ἐτέρῳ ἔργῳ του, τοῖς Σαμιακοῖς (τόμῳ πρῶτῳ). Καίπερ δὲ μνημονευομένη ἐν τῷ Jahresbericht (1880) τοῦ Bursian διέλαθε τὸν συγγραφέα τοῦ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Roscher περὶ Διονύσου ἄρθρου.

Ὁ λίθος εὐρέθη ἐπίσης ἐν *Τιγάνι* ἐν οἰκίᾳ κειμένη παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Βαθὺ ἄγουσαν, εἶναι δὲ βωμὸς τετράγωνος ἐκ λευκοῦ μαρμάρου φέρων ἄνω ὧν ταινίαν· τῶν τε ὧν ἡ ἐργασία καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων δηλοῦσι τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους.

ΔΑΛΛΙΩ
ΔΙΟΝΥCΩ
ΑΝΘΕCΤΙΟC

Δαλλίω
Διονύσω
Ἀνθέστιος

Τὸ ἐπίθετον *Δάλλιος* οὐδαμοῦ ἄλλοθι εὐρέθη. Ὁ κ. Foucart (Revue archéologique 1876 II σελ. 56) φρονεῖ ὅτι πιθανῶς τὸ ὄνομα νὰ ἐγράφη οὕτω κατὰ ἐγχώριον ὀρθογραφίαν ἀντὶ τοῦ Δάλιος = Δήλιος. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ ὅτι ἔπρεπε νὰ εὐρεθῇ ἀποχρῶσα ἐξήγησις τοῦ διπλασιασμοῦ τοῦ Λ δύσκολον καὶ νὰ δεχθῶμεν τὴν χρῆσιν δωρισμοῦ ἐν τῇ Ἰωνικῇ Σάμῳ καὶ μάλιστα πρὸς δῆλῳσιν Δηλίου θεοῦ, ἄλλως τε καὶ διότι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ θὰ ἦτο τὸ μόνον μνημεῖον τὸ γνωρίζον ἡμῖν ἔξω τῆς Δήλου τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου Δηλίου. Ὅθεν νομίζω ὅτι τὴν ἐξήγησιν τῆς αἰνιγματώδους λέξεως πρέπει νὰ μᾶς παράσχη κοινόν τι ὄνομα. Ἰσως ἀναζητητέον αὐτὴν ἐν τῇ λέξει *Δάλα* ἄμπελος, ἣν ὁ Ἡσύχιος μᾶς διέσωσε.

Ἀξία παρατηρήσεως εἶναι ἡ τοῦ ἐπιθέτου πρὸ τοῦ κυρίου ὀνόματος πρόταξις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11/23 Νοεμβρίου 1896.

PAUL PERDRIZET

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΚΕΡΑΜΙΔΕΣ ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΟΙ ΤΟΥ ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ ΤΕΛΕΣΤΗΡΙΟΥ

Ἀνασκαπτομένου ὑπὸ Φιλίου τοῦ ἐν Ἐλευσίνι Τελεστηρίου εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ καὶ πρὸ τῆς Φιλωνείου στοᾶς¹ πλείσται κεραμίδες ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, ὧν οὐκ ὀλίγαι φέρουσιν ἐπικεχαραγμένα γράμματα δηλωτικὰ τοῦ ὀνόματος τῶν ἐξεργασαμένων αὐτὰς λιθουργῶν, εἶναι δὲ καὶ ὀλόκληρα τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Ὁ χαρακτήρ τῶν γραμμάτων τούτων καὶ τὸ βάνηυσον τῆς ἐργασίας αὐτῶν τῶν κεραμίδων ἐλέγχουσι τοὺς ὑστέρους ῥω-

¹ Ὀλίγιστα μόνον τεμάχια μικρὰ εὐρέθησαν ἄλλαχού διεσκορπισμένα. Τὸν τύπον τῆς εὐρέσεως τῶν κεραμίδων τούτων ἔμαθον ἐκ προφορικῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Φιλίου, ὅστις καὶ τινὰς τῶν ἐπιγραφῶν ἀνεκοίνωσεν ἄλλοτε. (Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἑτ. 1882 σελ. 101 ὑποσημ.).

μαϊκοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἀνεκαινίσθη τὸ Τελεστήριον, ὡς γνωστόν· αἱ δ' ἐπίσης πολυάριθμοι εὐρεθεῖσαι κεραμίδες τοῦ ἀρχαίου νεώ, ἥτοι τοῦ Πεισιστρατείου διακρίνονται εὐκόλως ἀπ' ἐκείνων ὡς πεποιημέναι ἐκ παρίου μαρμάρου, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐν παλαιότερᾳ ἐπιχώσει εὐρεθεῖσαι¹. Πᾶσαι αἱ εἰρημέναι ἐνεπίγραφοι κεραμίδες προέρχονται ἀναμφιβόλως ἐκ μόνου τοῦ Τελεστηρίου, καίτοι ὅλως ἀδύνατον δὲν εἶναι νὰ ἀνήκωσιν ὀλίγαι τινὲς καὶ εἰς ἄλλα κτίρια, οἷον τὰ Μεγάλα Προπύλαια καὶ τὰ παρὰ τὸ νότιον τεῖχος οἰκοδομήματα. Ἐν αὐτοῖς ὅμως δὲν εὐρέθησαν τοιαῦται

¹ Ἐκ τῶν μετὰ τὰ Μηδικὰ οἰκοδομημάτων τοῦ Τελεστηρίου δὲν διεσώθησαν κεραμίδες, καθ' ὅσον γνωρίζω φαίνεται δ' ὅτι φθαρεῖσαι ὁλοσχερῶς ἀπεκομίσθησαν ἔξω τοῦ ἱεροῦ κατὰ τὴν ἐν Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις ἀνακαινίσιν τοῦ Τελεστηρίου.

κεραμίδες, καθ' ὅσον ἐνθυμεῖται ὁ Φίλιος. Τὸ μέγεθος δὲ τῶν κεραμίδων τούτων, ὅσαι εἶνε ἀκέραιαι, εἶνε περίπου αἰεποτε τὸ αὐτό, καίτοι ἡ κατασκευὴ συχνάκις διαφέρει πάμπολυ, κατὰ τοὺς ἐξεργασαμένους αὐτὰς τεχνίτας ἀναμφιβόλως. Τὰ ἐπ' αὐτῶν γράμματα, καίπερ ἄλλως μικρὰ ἀφανῶν χειρωνάκτων σήματα ὄντα, ἔχουσι διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐλευσινιακοῦ ἱεροῦ ἰκανὴν σημασίαν, διότι τινὰ ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ ἐν τοῖς λίθοις κτιρίων τινῶν τῶν αὐτῶν χρόνων¹, πιθανῶς δὲ καὶ ἄλλα θὰ εὐρεθῶσιν, ὅταν ἐξετασθῶσι καλῶς ἅπαντα τὰ ἐρείπια· ἐπειδὴ δὲ μαρμαρίναι κεραμίδες δυσκόλως δύνανται νὰ φθαρῶσιν ἢ καὶ ἂν φθαρῶσι καὶ ἀντικατασταθῶσι τινες, αὗται θὰ εἶνε ὀλίγαι, οἱ δὲ λιθουργοὶ ἐπέγραφον ἐπ' αὐτῶν τὸ ἴδιον ὄνομα ἀναμφιβόλως μόνον ὅταν συνεχομίζοντο πολλὰ καὶ ἤτο χρεῖα νὰ διακριθῶσιν αἱ ἐκάστῃ ἀνήκουσαι, ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῶσι πᾶσαι αἱ ἐνεπίγραφοι κεραμίδες σύγχρονοι τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κτιρίου, ἐξ οὗ προέρχονται, καὶ πᾶν δὲ ἄλλο κτίριον φέρον τῶν αὐτῶν λιθουργῶν τὰ γράμματα σύγχρονον ὡσαύτως πρὸς ἐκεῖνο. Τὰ χρονολογικὰ δὲ ταῦτα τεκμήρια ἔχουσιν ὅχι μικρὰν σπουδαίωτητα, ἄλλων μαρτυρίων ἐλλειπόντων.

Αἱ εἰρημέναι ἐνεπίγραφοι κεραμίδες συλλεχθεῖσαι κατεγράφησαν ἐν παραρτήματι τοῦ καταλόγου τῶν ἐπιγραφῶν ὑπ' ἀριθ. Κ 1 – Κ 50, ἀπόκεινται δὲ αἱ μὲν συντετριμμέναι καὶ ὀλίγαι τινὲς τῶν ἀκεραίων ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ μουσείου, αἱ δ' ἀκέραιαι ἔξω τοῦ μουσείου. Τεμάχιά τινὰ εὐρεθέντα ἢ συλλεχθέντα ὑπ' ἐμοῦ μετὰ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου καὶ οὕτω καταγεγραμμένα ἐν αὐτῷ δηλοῦνται ἀκολούθως ὡς ἀκατάγραφα. Αἱ πλεῖσται τῶν ἐνεπιγράφων κεραμίδων εἶνε ὀχεταιγωγοὶ ἢ σωλῆνες, ὡς ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, φέρουσι δὲ τὴν ἐπιγραφὴν συνήθως μὲν ἐπὶ τῆς ὑπτιᾶς ἐπιφανείας τῆς πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένης, σπανιότερον δὲ ἐπὶ τῆς πρηνοῦς ἐπιφανείας τῆς ἐπικαθιμένης ἐπὶ τῆς στέγης, ἢ ἐπὶ τινος τῶν ἐκατέρωθεν προεχόντων χειλέων. Οἱ καλυπτῆρες εἶνε

πολὺ ὀλιγώτεροι, διότι καὶ εὐκολώτερον ὑπόκεινται εἰς καταστροφὴν, φέρουσι δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένης ἐπιφανείας αὐτῶν. Ὁρθοκέραιος ἐνεπίγραφος ὑπάρχει μία μόνη, φέρει δὲ τὸ αὐτὸ γράμμα ἐπὶ τε τοῦ πρὸς δεξιὰν χειλὸς αὐτῆς καὶ ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου. Ἐπὶ πολλῶν κεραμίδων ὑπάρχουσι δύο λιθουργῶν ὀνόματα, ὅσας εἰς ἀμφοτέρους ἀπὸ κοινοῦ ἐργαζομένους ἀνῆκε σωρός τις κεραμίδων, ἐφ' οὗ ἴστατο ἡ ἐνεπίγραφος ὡς σῆμα· ἐνίοτε δ' ὅμως καὶ τοῦ αὐτοῦ λιθουργοῦ τὸ ὄνομα εἶνε ἐπικεχαραγμένον δις καὶ δὴ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας τῆς κεραμίδος.

Χάριν συντομίας ἀκολούθως δηλοῦμεν διὰ μὲν τοῦ συντετμημένου Μ(ἀκ.) τὸ ἀρχικὸν μήκος τῆς κεραμίδος, ὅσας διετηρήθη ἀκέραιον, διὰ δὲ τοῦ Μ. τὸ νῦν σωζόμενον μήκος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δηλοῦται καὶ τὸ πλάτος διὰ τοῦ Π(ἀκ.) καὶ Π. Τὸ συντετμημένον Ὑπ. δηλοῖ τὴν ὑπτιᾶν ἐπιφάνειαν τῆς κεραμίδος, ὅσας ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ, τὸ Πρ. τὴν πρηνὴ ἐπιφάνειαν, τὸ δὲ Χειλ. ἐν ἑκ τῶν ἐκατέρωθεν χειλέων. Ὁ ἐν παρενθέσει ἀριθμὸς εἶνε ὁ τοῦ παραρτήματος τοῦ καταλόγου τῶν ἐπιγραφῶν, τὸ δὲ συντετμημένον ἀκατ. δηλοῖ τὰς ἀκαταγράφους.

1. Κεραμὶς ὀχεταιγωγὸς (1). Μ(ἀκ.) 0,80.

Ὑπ.

ΠΡΩΤΙΩ
ΝΟC

Πρωτίωνος.

Τοῦ αὐτοῦ λιθουργοῦ πιθανώτατα εἶνε καὶ αἱ ἐξῆς κεραμίδες ἀριθ. 2-6.

2. Τεμάχιον ὀχεταιγωγοῦ (18), Μ. 0,35, Π. 0,34.

Ὑπ.

ΠΡΩ

3. Τεμάχιον ὀχεταιγωγοῦ ἀποκεκρουσμένον τὸ ἡμισυ τοῦ πάχους (24), Μ. 0,27, Π. 0,24.

Ὑπ.

ΠΡΩ

4. Καλυπτῆρ σχεδὸν ὅλως ἀκέραιος (39) Μ. 0,82.

ΠΡΩ

5. Τεμάχιον ὀχεταιγωγοῦ (14), Μ. 0,30, Π. 0,34.

Ὑπ.

9 Π

6. Τεμάχιον καλυπτῆρος (ἀκατ.) Μ. 0,21.

Ὑπ.

ΡΩΤΙ

¹ Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1895 σελ. 180 καὶ 184 ὑποσημ. 3. Ὅτι τὸ αὐτὸ σῆμα Ζ ἀπαντᾷ ἐν τε τοῖς θεμελίοις τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἐν νεωτέρᾳ ἐπισκευῇ αὐτοῦ (σελ. 180) οὐδὲν θαυμαστόν, διότι ἡ ἐπισκευὴ δὲν θὰ ἔγινε πολλὰ μετὰ τὴν πρώτην κατασκευὴν ἔτη, ὥστε ὁ αὐτὸς λιθουργὸς ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐργασθῇ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἔργοις.

Πρὸς ἀριστεράν δύνανται νὰ λείπωσι γράμματα.

Συνεργασίαν τοῦ Πρωτίωνος μετ' ἄλλου λιθουργοῦ δηλοῖ ἡ ἐξῆς.

7. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ πανταχόθεν ἐλλιπές (22), Μ. 0,25, Π. 0,13.

Υπ. ΠΡ
ΤΕ

Ἐκατέροθεν δύνανται νὰ λείπωσι γράμματα.

*Αν ἡ ἐπιγραφή τοῦ δευτέρου λιθουργοῦ δὲν εἶνε κεκολωδωμένη ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀνήκει πιθανώτατα εἰς τὸν ἐπὶ τῶν ἐξῆς κεραμίδων σημειούμενον ΤΕΙ.

8. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (31), Μ. 0,18, Π. 0,14.

Πρ. ΤΕΙ

9. Τεμάχιον καλυπτῆρος (ἀκατ.) Μ. 0,16.

ΤΕΙ

Ἀνεκοινώθη καὶ ὑπὸ Φιλίου ἐν Πρακτ. τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1882 σελ. 101 ὑποσημ.

Ὁ αὐτὸς ΤΕΙ ἀπαντᾷ πιθανῶς καὶ ἐν τῇ ἐπομένη κεραμίδι συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ ΤΕΛ.

10. Ὀχεταγωγὸς (8), Μ(ἀκ.) 0,80.

Υπ. ΤΕΛ
ΤΕ

Ἐνὸς τῶν δύο τούτων τὸ ὄνομα πιθανῶς παριστᾷ τὸ Τ ἐν τῇ ἐξῆς κεραμίδι.

11. Ὀχεταγωγὸς (2), Μ(ἀκ.) 0,82.

Υπ. Τ
ΘΗΝΙΩΝ

Πρὸς ἀριστεράν δύνανται νὰ λείπωσι γράμματα, ὥστε ἀναγνωστέον [Α]θηνίων(ος). Ἐπὶ φατνώματός τινος, ὅπερ νομίζω ὅτι προέρχεται ἐκ τῶν Μεγάλων Προφυλαίων ἀναγινώσκεται τὸ ὄνομα λιθουργοῦ τινος ΑΘΗΝΕΟΥ (Ἐφ. Ἀρχ. 1894 σελ. 164 ὑποσημ.), ὅστις ἐξ ἁπαντος δὲν εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν παρόντα.

12. Ὀχεταγωγὸς (9), Μ(ἀκ.) 0,81.

Υπ. ΤΕΛ

13. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (15), Μ. 0,50, Π. 0,23.

Πρ. ΤΕΛ
ΕΝΤΥ

14. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (20), Μ. 0,33, Π. 0,20.

Υπ. ΤΕΛ
ΔΙ

15. Τεμάχιον ἀδήλου εἶδους (46), Μ. 0,22, Π. 0,12.

ΤΕΛ
ΔΙ

16. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (32), Μ. 0,20, Π. 0,12.

Πρ. -ΕΛ

Τὸ πρῶτον γράμμα φαίνεται ὅτι ἦτο Τ.

17. Μικρὸν τεμάχιον ἀδήλου εἶδους (45), Μ. 0,09, Π. 0,08.

-ΕΛ

Τὸ πρῶτον γράμμα καὶ ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι ἦτο Τ.

18. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (21), Μ. 0,25, Π. 0,22.

Υπ. ΕΛ

Πρὸς ἀριστεράν δύνανται νὰ λείπωσι γράμματα, ὥστε πιθανῶς ἔκειτο καὶ ἐνταῦθα ΤΕΛ.

Τὸν αὐτὸν λιθουργὸν δηλοῖ πιθανώτατα καὶ ἡ πρώτη τῶν ἐν τῇ ἐξῆς κεραμίδι ἐπιγραφῶν.

19. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ, ὡς φαίνεται, πανταχόθεν ἐλλιπές (37), Μ. 0,19, Π. 0,10.

Υπ. ΛΕ
Ο

Γράμματα δύνανται νὰ λείπωσιν ἐκατέροθεν, ὥστε δύνανται νὰ ἀναγνωσθῇ [Τε]λε[σφόρου] ἢ ἄλλο τοιοῦτον ὄνομα.

Τοῦ Ἀθηνίωνος τὸ ὄνομα δηλοῖ πιθανῶς ἡ ἐπιγραφή τῆς ἐξῆς κεραμίδος καὶ ἡ πρώτη τῶν ἐπιγραφῶν τῆς ἐπομένης:

20. Τεμάχιον ὀχεταγωγού (ἀκατ.), Μ. 0,09, Π. 0,14.

Πρ. ΑΘ

21. Ὀχεταγωγός (6), Μ(ἀκ.) 0,83, Π(ἀκ.) 0,60.

Υπ. ΘΑ

ΛΞ

Χειλ. ΕΥΑ

Ἡ ἐπὶ τοῦ χείλους ἐπιγραφὴ φαίνεται ὅτι ἐπαναλαμβάνει ἀμφότερα τὰ ἐπὶ τῆς ὑπτίας ἐπιφανείας ὀνόματα, τὸ πρῶτον δὲ παριστᾷ τὸν ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ.

13 κεραμίδος γνωστὸν ΕΥΤΥ, ἥτοι Εὐτύ(χιον) πιθανώτατα. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶνε γεγραμμένον ἐπανειλημμένως καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ κεραμίδι. Ἄλλ' ὅμως πρβλ. καὶ τὰ αὐτόθι σημειούμενα. Ὁ αὐτὸς ἀπαντᾷ καὶ ἐν ταῖς ὑπ' ἀριθ. 23-24.

22. Ὀχεταγωγός (3), Μ(ἀκ.) 0,84, Π(ἀκ.) 0,60.

Υπ. ΛΞ

ΕΥ+

Πρ. ΕΥΤ Λ

Χειλ. ΤΥΞ

Τὸ σταυροειδὲς γράμμα τῆς δευτέρας ἐπιγραφῆς εἶνε κακῶς γεγραμμένον Τ. Ἀμφίβολον εἶνε ἂν τὸ ἐπὶ τῆς πρηνοῦς ἐπιφανείας πρὸς δεξιὰν κείμενον γραμματοσύμπλεγμα δηλοῖ ἄλλον λιθουργόν, ἢ εἶνε τὸ ὄνομα αὐτοῦ τούτου τοῦ Εὐτυχίου ἡμιτελὲς καταλειφθέν. Τούλάχιστον ἄλλου λιθουργοῦ ὄνομα ἀπὸ ΤΥ ἀρχόμενον δὲν ἀπαντᾷ ἀλλὰχοῦ. Τὸ ΛΞ ἢ ΕΥ ὡς κεῖται ἐν ἀριθ. 24 (πρβλ. καὶ ἀριθ. 25) δύναται νὰ παριστᾷ ἄλλον λιθουργὸν ἕτερον τοῦ ΕΥΤΥ (πρβλ. καὶ ἀριθ. 56), καίτοι ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνη τις τὸ ἐναντίον ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 21 κεραμίδος. Ἴδε καὶ Πρακτικά τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1895 σελ. 184 ὑπόσημ. 3.

23. Τεμάχιον ὀχεταγωγού (36), Μ. 0,14, Π. 0,13.

Πρ. ΤΥΞ

24. Ὀχεταγωγός (4), Μ(ἀκ.) 0,81, Π(ἀκ.) 0,60.

Υπ. ΕΥ

Πρ. Ξ
ΤΥΞ

Χειλ. ΕΥΤ

Τὸ πρῶτον ἐν τῇ πρηνεῖ ἐπιφανείᾳ γραμματοσύμπλεγμα δηλοῖ πιθανῶς ΕΡ. Ἴδε καὶ ἀριθ. 33.

25. Τεμάχιον ὀχεταγωγού (27), Μ. 0,21, Π. 0,18.

Πρ. ΕΛ

Χειλ. ΔΙ

Ὁ ἐκ τῆς παρούσης κεραμίδος καὶ τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 14-15 γνωστὸς ΔΙ ἀπαντᾷ καὶ ἐν ταῖς ἐξῆς:

26. Τεμάχιον ὀχεταγωγού (36), Μ. 0,13, Π. 0,15.

Πρ. ΔΙ

27. Μικρὸν τεμάχιον ἀδήλου εἶδους (50), Μ. 0,12, Π. 0,12.

ΙΔ

28. Τεμάχιον ὀχεταγωγού (29), Μ. 0,24, Π. 0,13.

Πρ. ΔΙ

Χειλ. Γ (πιθανώτατα Π)

29. Τεμάχιον ὀρθοκεράμου (43), Μ. 0,15.

Πρὸς δεξιὰν Δ

Ὅπισθεν Δ

Ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ μεγέθους τῆς ὀρθοκεράμου εἰκάζω ὅτι αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τὸ Τελεστήριον, ἀλλ' εἰς τὸ παρὰ τὸ νότιον τεῖχος ῥωμαϊκὸν κτίριον τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἀποκαλούμενον ἀνατολικὸν οἰκοδόμημα. (Πρβλ. Πρακτ. τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1895 σελ. 182). Πληρέστερον τὸ ὄνομα τοῦ λιθουργοῦ εἶνε γεγραμμένον ἐν τῇ ἐξῆς:

30. Ὀχεταγωγός (7), Μ(ἀκ.) 0,80.

Υπ. ΔΙΑ

Πρ. ΔΟΥ

Πρὸς ἀριστερὰν δύνανται νὰ λείπωσι γράμματα.

Ὅχι ἄλλος τις, ἀλλ' ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ ΕΥΤΥ ἢ τοῦ ΕΥ πιστεύω ὅτι ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐξῆς.

31. Τεμάχιον ἀδήλου εἶδους (47), Μ. 0,25, Π. 0,12.

/ΞΙΔ

Ὁ ἐν τῇ ἐπομένῃ δὲν φαίνεται νὰ εἶνε ὁ αὐτός, διότι καὶ τὸ πρῶτον γράμμα φαίνεται ὅτι δὲν εἶνε Δ (μᾶλλον φαίνεται Ρ), καὶ ἀμφίβολον εἶνε ἂν ἀνήκει εἰς κεραμίδα τὸ τεμάχιον:

32. Τεμάχιον μαρμάρου πανταχόθεν ἐλλιπές, ὅπερ ἀμφίβολον ἂν εἶνε κεραμὶς (ἀκατ.), Μ. 0,14, Π. 0,11.

>ΙΕ

Καὶ τὸ δεύτερον γράμμα δὲν σώζεται ἀκέραιον πρὸς τὰ κάτω.

33. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (ἀκατ.), Μ. 0,22, Π. 0,30.

Υπ. ππο

Πρ.

Τὸ ἐπὶ τῆς ὑπτίας ἐπιφανείας γραμματοσύμ-πλεγμα εἶνε ἱκανῶς ἐφθαρμένον πρὸς τὰ ἄνω, ὥστε δυσκόλως δύναται νὰ ὀρισθῇ τίνα γράμματα παριστᾷ, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς πρηνοῦς φαίνεται ὅτι παριστᾷ, ὡς τὸ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 24.

34. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (28), Μ. 0,11, Π. 0,17.

Χειλ. ΠΙ

Πρὸς ἀριστερὰν δύναται νὰ λείπωσι γράμματα· σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ὄνομα Ἐπιγό(ρου) ἀπαντᾷ ἐν λίθῳ τινὶ ἐκ τοῦ Τελεστηρίου προερχομένῳ. (Ἰδὲ Ἐφ. Ἀρχ. 1894 σελ. 164 ὑποσημ.). Τὸ ἐν τεμαχίῳ ἀρραβδώτου κίονος ἀπαντῶν ΠΙΝ (Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1895 σελ. 192) παριστᾷ ἄλλον τεχνίτην, διότι ὁ κίων ἀνήκει εἰς οἰκοδόμημα παλαιότερον τοῦ Τελεστηρίου. Ἡ μήπως καὶ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο διαφθαρὲν συγχρόνως μετὰ τοῦ Τελεστηρίου ἀνεκαινίσθη καὶ αὐτό;

35. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (17), Μ. 0,35, Π. 0,30.

Υπ. ΠΟΛ

36. Τεμάχιον ἀδήλου εἶδους (44), Μ. 0,37, Π. 0,12.

ΠΟ

37. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ πανταχόθεν ἐλλιπές (33, Α), Μ. 0,20, Π. 0,21.

Υπ. Π
Πρ. Ζ

Τὸ Ζ ἀναγνωστέον Ζ(ωπύρου). Πρὸς τὴν ἐπομένην. Τὸ αὐτὸ Ζ εὐρίσκεται καὶ ἐν τοῖς λίθοις τοῦ παρὰ τὸ νότιον τεῖχος ῥωμαϊκοῦ οἰκοδομήματος (Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1895 σελ. 180 καὶ 184 ἐξ. ὑποσημ. 3), ὅπερ φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῇ σύγχρονον τοῦ Τελεστηρίου. Πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἀριθ. 29 καὶ 25 ἐξ. Τὸ γεγονὸς δὲν εἶνε ἄμοιρον σπουδαιότητος ὡς ἀποδεικνύον ὅτι ἡ κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα ἐπελθοῦσα καταστροφή δὲν περιωρίζετο εἰς μόνον τὸ Τελεστήριον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ λεγόμενον Βουλευτήριον συγκατεστράφη μετ' αὐτοῦ, ἴσως δὲ καὶ ἄλλα οἰκοδομήματα. Πρὸς ἀριθ. 34

38. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ πανταχόθεν ἐλλιπές (19), Μ. 0,56, Π. 0,22.

Υπ. ΖΩΠΥ

ἦτοι Ζωπύ(ρου).

39. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (12), Μ. 0,59.

Υπ. ΖΙ

Τὸ δεύτερον κεκολωμένον γράμμα φαίνεται ὡς Ω.

Εἰς τὸν αὐτὸν ἀναμφιβόλως ἀνήκουσι καὶ αἱ ἐπόμεναι δύο, καίτοι ἐν αὐταῖς δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ Ζ καὶ Ν.

40. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ, ὡς φαίνεται (33), Μ. 0,20, Π. 0,13.

Πρ. Ζ

41. Μικρὸν τεμάχιον ἀδήλου εἶδους (49), Μ. 0,13, Π. 0,08.

Ζ.

42. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (34), Μ. 0,22, Π. 0,13.

Υπ. ΝΟC

Γράμματα δύνανται νὰ λείπωσι μόνον πρὸς δεξιάν.

43. Μικρὸν τεμάχιον ἀδήλου εἶδους (48), Μ. 0,09, Π. 0,10.

Ν Ο ς

Τὸ τελευταῖον ἠκρωτηριασμένον γράμμα φαίνεται ὡς **ς**. Τοῦτο τὸ τεμάχιον φαίνεται ὅτι εἶνε τὸ ὑπὸ Φιλίου ἐκδοθὲν ἐν Πρακτ. τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1882 σελ. 101 ὑποσημ.

44. Ὁχεταγωγὸς (5), Μ(ἀκ.) 0,83.

Υπ. Ο Ν Ο
Ο Ν Ο

45. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (25), Μ. 0,30, Π. 0,12.

Πρ. Ο Ν Ο

46. Τεμάχιον καλυπτῆρος (41), Μ. 0,35.

Ο Ν Ο

47. Τεμάχιον καλυπτῆρος (42), Μ. 0,20.

Ο Ν Ο

48. Ὁχεταγωγὸς (10), Μ. 0,72, Π. 0,42.

Υπ. ς ω Ἡ

Πιθανῶς Σωτη(ρίωνος) ἢ Σωτη(ρίχου). Ὁ αὐτὸς ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ.

49. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (26), Μ. 0,14, Π. 0,13.

Χειλ. ς ω

50. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (13), Μ. 0,34.

Υπ. α γ δ θ ο υ

Πρὸς ἀριστεράν δύνανται νὰ λείπωσι γράμματα, ὥστε ἀναγνωστέον πιθανῶς [Ἐπ]αγάθου.

51. Ὁχεταγωγὸς (11), Μ(ἀκ.) 0,69.

Υπ. θ ε

52. Καλυπτῆρ (39, Α), Μ. 0,72.

Υπ. φ ε

Ἀναμφιβόλως ἀναγνωστέον καὶ ἐνταῦθα θε-

53. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (16), Μ. 0,29, Π. 0,35.

Υπ.

Γ Α Ι

ἤτοι Γαί(ου).

54. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (30), Μ. 0,19, Π. 0,20.

Πρ.

Ε Υ C Ι Ν Ι

Γράμματα δύνανται νὰ λείπωσιν ἐκατέροθεν. Ἀναγνωστέον, ὡς φαίνεται, [Ἐλ]ευσινί(ου). Ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται ὅχι εἰς τὸν ποιήσαντα λιθουργόν, ἀλλ' εἰς τὸ ἱερόν, δι' ὃ ἦτο προωρισμένη ἡ κεραμῖς. Ὅτι δὲ Ἐλευσίνιον ἐκαλεῖτο καὶ τὸ ἐν αὐτῇ τῇ Ἐλευσίνι ἱερόν ἴδε CIA IV, 1, ἀριθ. 27 b στ. 29, IV 2 ἀριθ. 1054 b στ. 1. (Πρβλ. καὶ Foucart ἐν Bull. d. corr. Hell. 1880 σελ. 237). Τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ τὸ ὄνομα πιστεύω ὅτι κεῖται καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1895 σελ. 99 ἐκδοθείσῃ ἐπιγραφῇ Α, 15, ἐνθα ἀναγνωστέον ταῖς [ἐν] Ἐλ[ε]υσιν[ί]ω.

55. Τεμάχιον καλυπτῆρος (40), Μ. 0,15.

Υπ.

С Т Р

Γράμματα δύνανται νὰ λείπωσιν ἐκατέροθεν.

56. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ (ἀκατ.), Μ. 0,35, Π. 0,25.

Υπ.

Ε Β Ε

ἤτοι πιθανῶς Εὐε-. Ἄν ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀνωτέρω (ἀριθ. 22) μνημονευθέντα ΕΝ, ἀμφίβολον.

57. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ πανταχόθεν ἐλλιπὲς (23), Μ. 0,26, Π. 0,20.

Πρ.

Ε Ι

58. Τεμάχιον ὀχεταγωγοῦ τέχνης χείρονος τῶν ἄλλων (38), Μ. 0,15, Π. 0,15.

Υπ.

Α

Χειλ.

Λ

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ

ΣΗΜΑΤΑ ΕΠΙ ΑΡΧΑΙΩΝ ΥΔΡΑΓΩΓΩΝ ΣΩΛΗΝΩΝ ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ

Μετὰ τῶν ἐπὶ τῶν κεραμίδων ἐπιγραφῶν πρέπον φαίνεται νὰ ἐκδοθῶσι καὶ ἑτερά τινὰ χειρωνακτικὰ σήματα, ἥτοι τὰ ἐπὶ μολυβδίνων ὑδραγωγῶν σωλῆνων ἐν τῷ ἐν Ἐλευσίνι μουσεῖῳ ἀποτεθειμένων, εὐρεθέντων δὲ πάντων ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἱεροῦ ἀνασκάπτοντος τοῦ Φιλίου. Οἱ σωλῆνες οὗτοι εἶνε κατεσκευασμένοι ἐκ πλατέος ἐλάσματος συγκεκαμμένου καὶ συγκεκολλημένου καθ' ἅπαν τὸ μήκος αὐτῶν, διὸ καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν οὐδέποτε εἶνε κυλινδρικόν, ἀλλ' ἀπολήγει εἰς γωνίαν κατὰ τὴν γραμμὴν τῆς συγκολλήσεως· τὰ δ' ἐπ' αὐτῶν σήματα εἶνε ἔκτυπα ἱκανῶς προέχοντα. Καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ Φίλιος, εὐρέθησαν ἅπαντες κατὰ τὰ πρὸς ἀνατολὰς τῶν Μικρῶν Προπυλαίων μεταγενέστερα ἐρείπια, τὰ ὑπ' αὐτοῦ συνήθως *Βυζαντινὰ χαλάσματα* ἀποκαλούμενα. Εἷς ἐκ τῶν ἐχόντων τὴν μεγίστην εὐρύτητα διήρχετο παρὰ τὸν πύργον Α' τὸ ῥωμαϊκὸν τεῖχος τοῦ περιβόλου ἀπάγων ἔξω ὕδωρ πιθανῶς ὁμβριον, ἕτερος δὲ μικρᾶς διαμέτρου, ὃν δὲν δύναται νὰ ὀρίσῃ ὁ Φίλιος, εὐρέθη κάτωθεν τῆς ἐξωτερικῆς βαθμίδος τῶν Μικρῶν Προπυλαίων ἀπάγων τὸ ὕδωρ τῆς παρ' αὐτὰ μεταγενεστέρας δεξαμενῆς η', ἀλλ' οὗτος φαίνεται ὅτι εἶνε εἷς ἐκ τῶν μηδὲν σήμα φερόντων, ὁ μακρότατος πάντων ἔχων μήκος 2,35 μ. μεγίστην δὲ διάμετρον 0,11.

1) Σωλὴν μήκους 1,54. Μεγίστη διάμετρος 0,14.

Σῆμα

VIII

2) Σωλὴν ἐκ δύο τμημάτων συγκεκολλημένων συνιστάμενος. Ὀλικὸν μήκος αὐτοῦ 2,30, μεγίστη διάμετρος 0,14.

Σῆμα

Υ *

3) Σωλὴν μήκους 1,80. Μεγίστη διάμετρος 0,125.

Σῆμα

← E H

4) Σωλὴν μήκους 0,90. Μεγίστη διάμετρος 0,10

Σῆμα

Η

Μετ' αὐτὸ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἄλλο σῆμα κατεστραμμένον ὑπὸ τῆς κατιώσεως τοῦ μολύβδου.

5) Σωλὴν μήκους 1,70. Μεγίστη διάμ. 0,11.

Σῆμα ἐφθαρμένον: I' (ἴσως III) *

Πλὴν τούτων ὑπάρχουσιν ἐν τῷ μουσεῖῳ καὶ ἄλλοι σωλῆνες ἄνευ σημάτων, ἥτοι ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς, ἕτερος μήκους 1,60, μεγίστης δὲ διαμέτρου 0,20, ἕτερος μήκους 0,85, μεγίστης δὲ διαμέτρου 0,10 καὶ ἄλλα τινὰ τεμάχια ἐφθαρμένα.

A. N. Σ.

(Ἐξεδόθη τῇ 31ῃ Ἰανουαρίου 1897)

* Ἰδὲ τὸ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1887 πίν. 1 σχεδιαγράφημα καὶ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Φιλίου αὐτόθι σελ. 53 ὑποσ. 2.

263

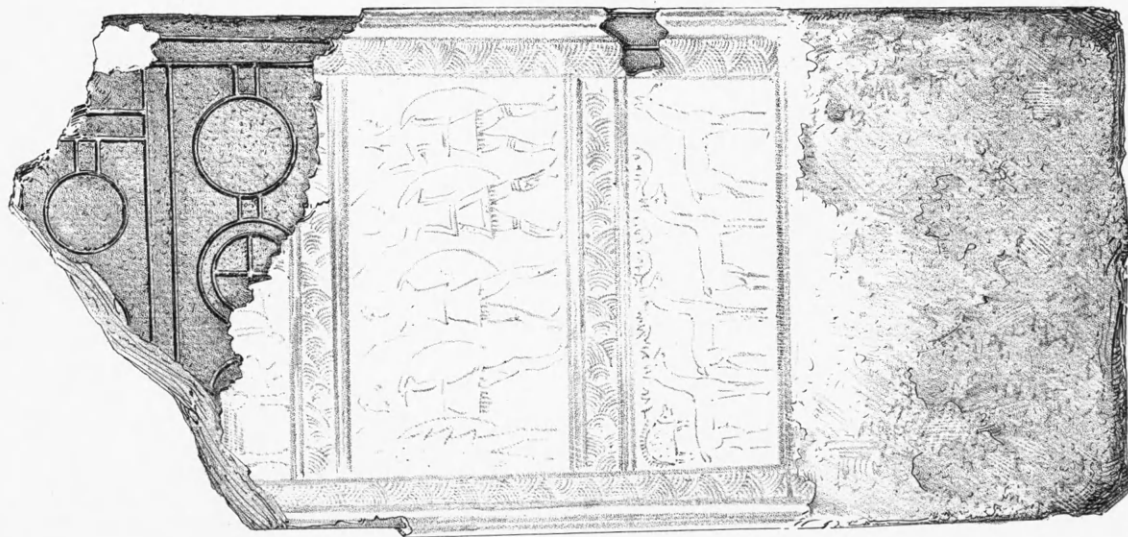
ΓΡΑΠΤΗ ΣΤΗΛΗ ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ

Α. ΠΡΟΣΟΨΙΣ Β. ΠΛΑΓΙΑ ΟΨΙΣ

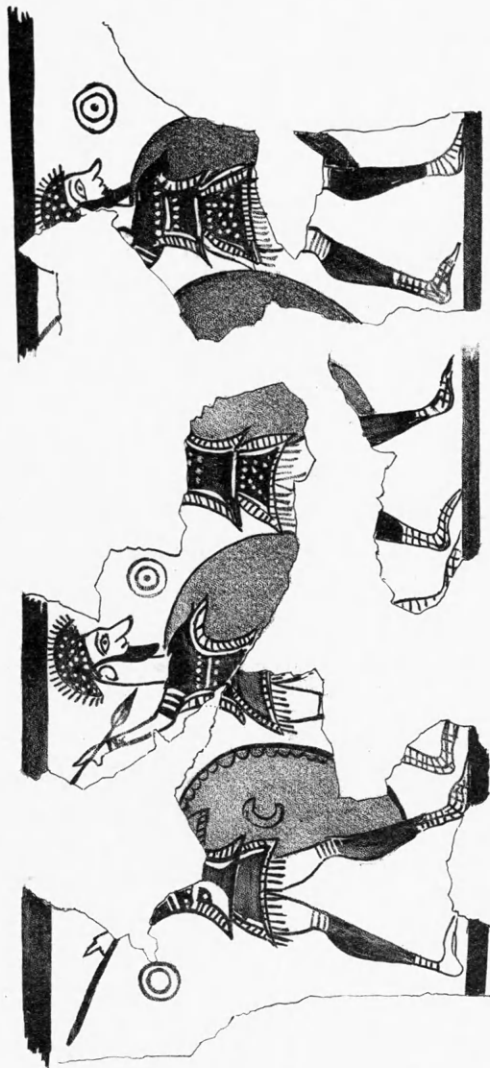
Λιθογρ. Κ. Γροῦνδμαν.

2

1

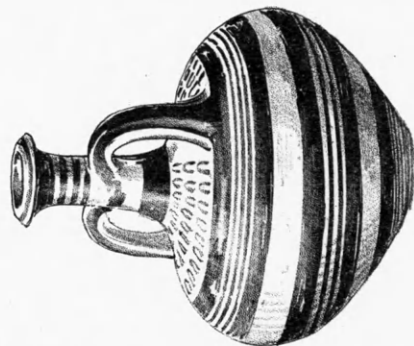
4

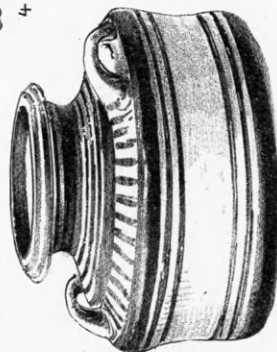
5

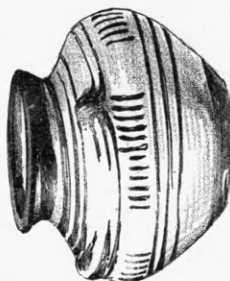
3

8

7

6

ΜΥΚΗΝΑΪΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

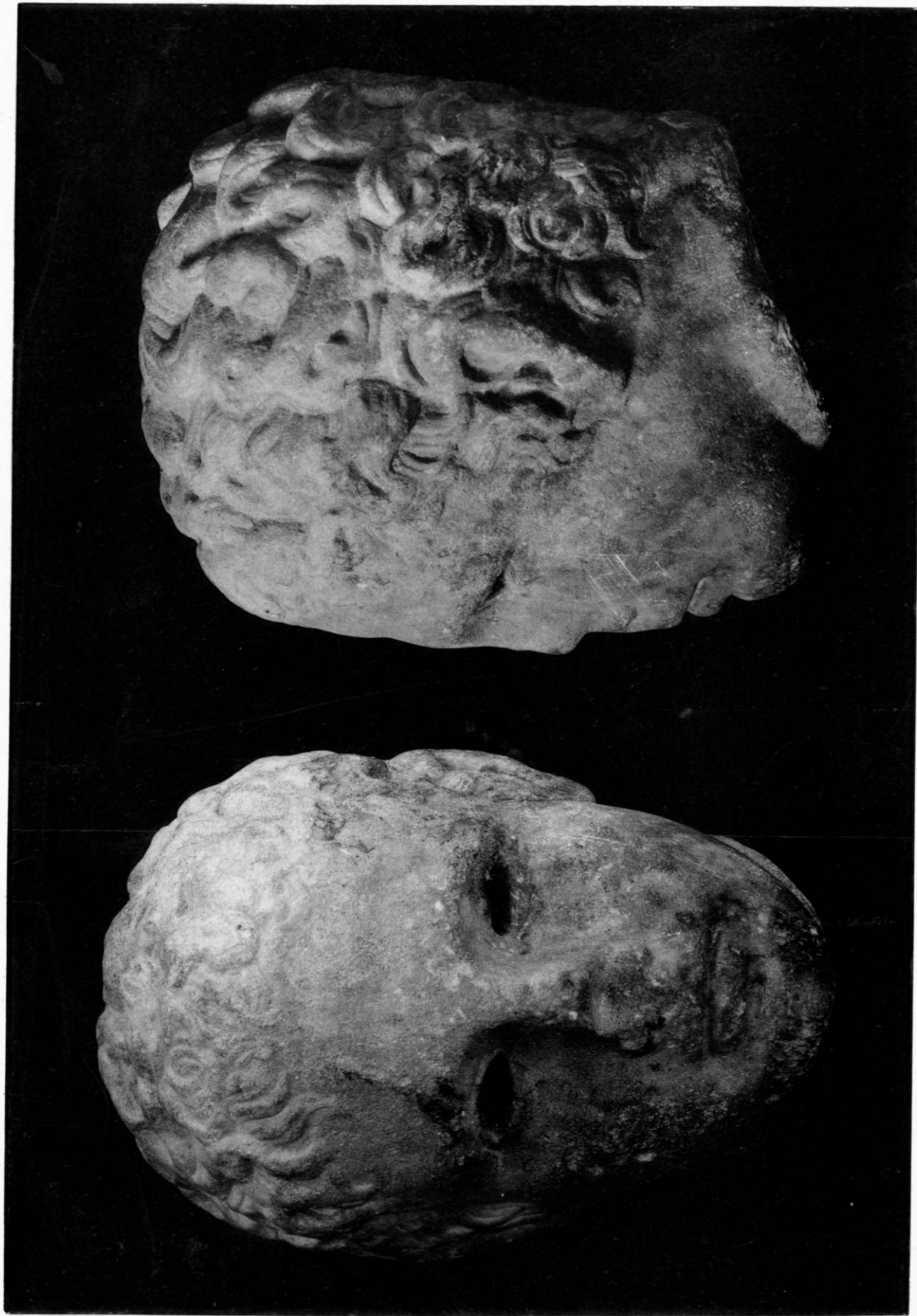

ΤΕΘΡΙΓΓΟΝ ΠΗΛΙΝΟΝ

ΚΕΦΑΛΗ ΕΦΗΒΟΥ

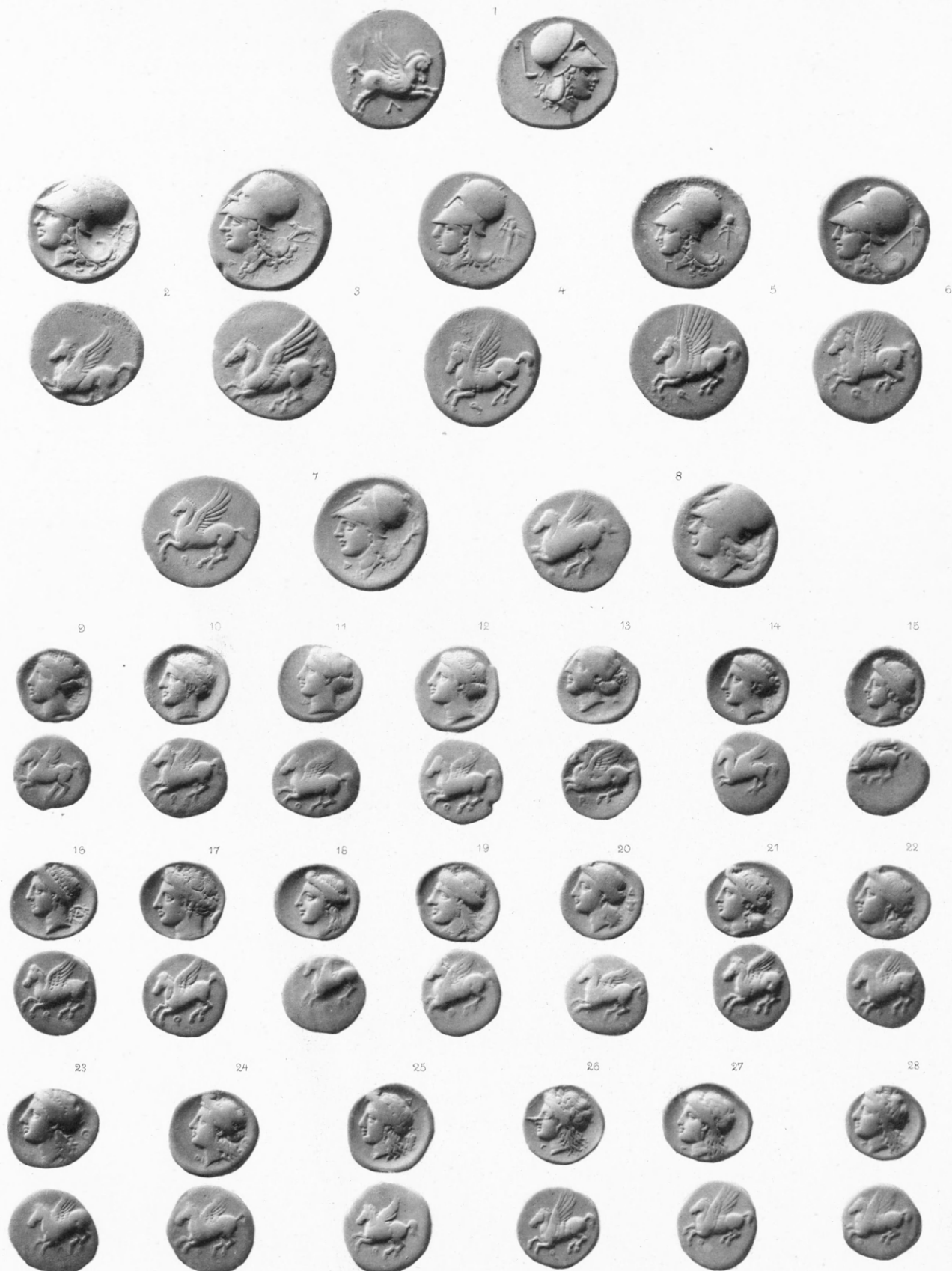

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ

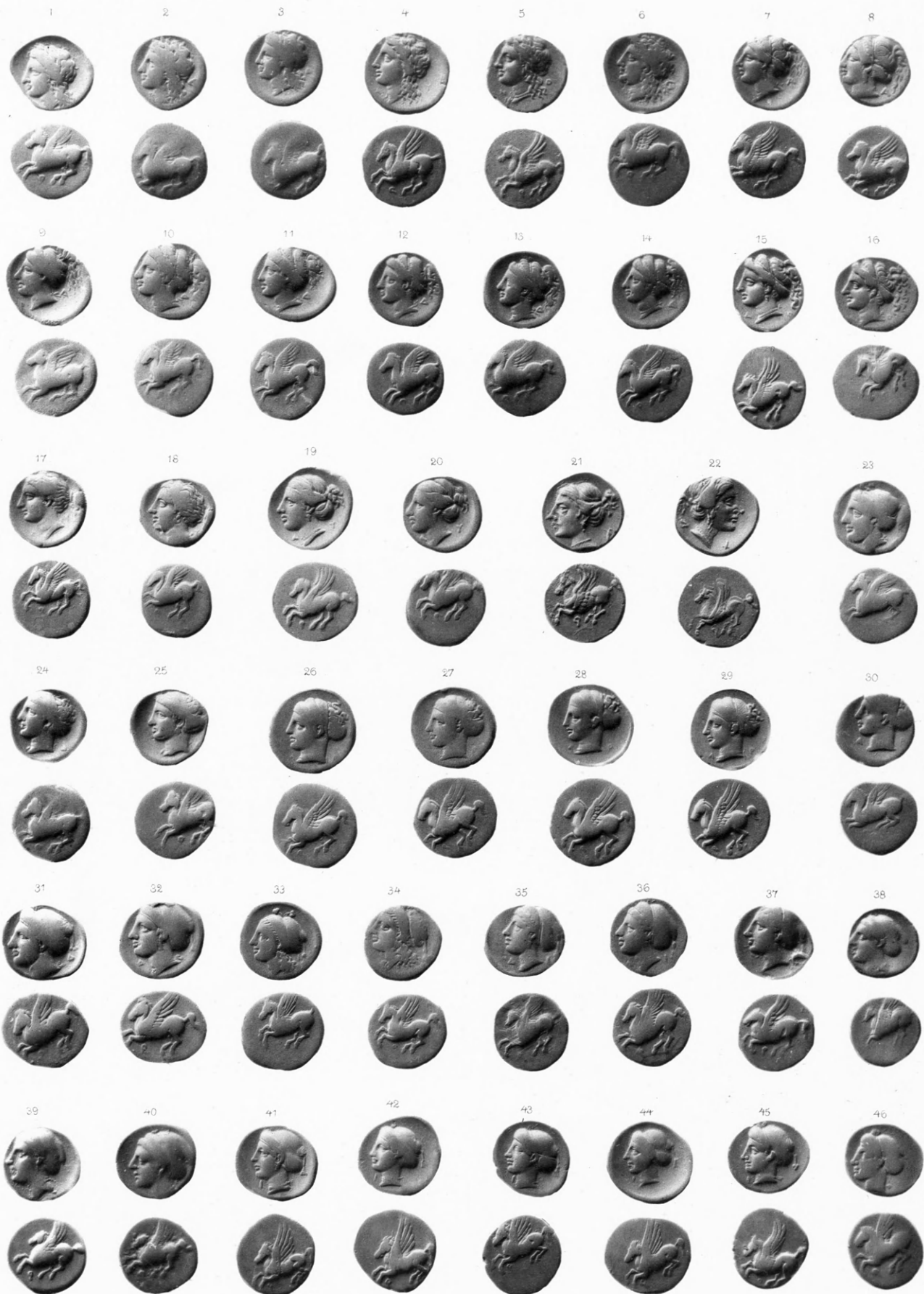

Α

ΛΕΥΚΑΣ (1), ΚΟΡΙΝΘΟΣ (2-28)

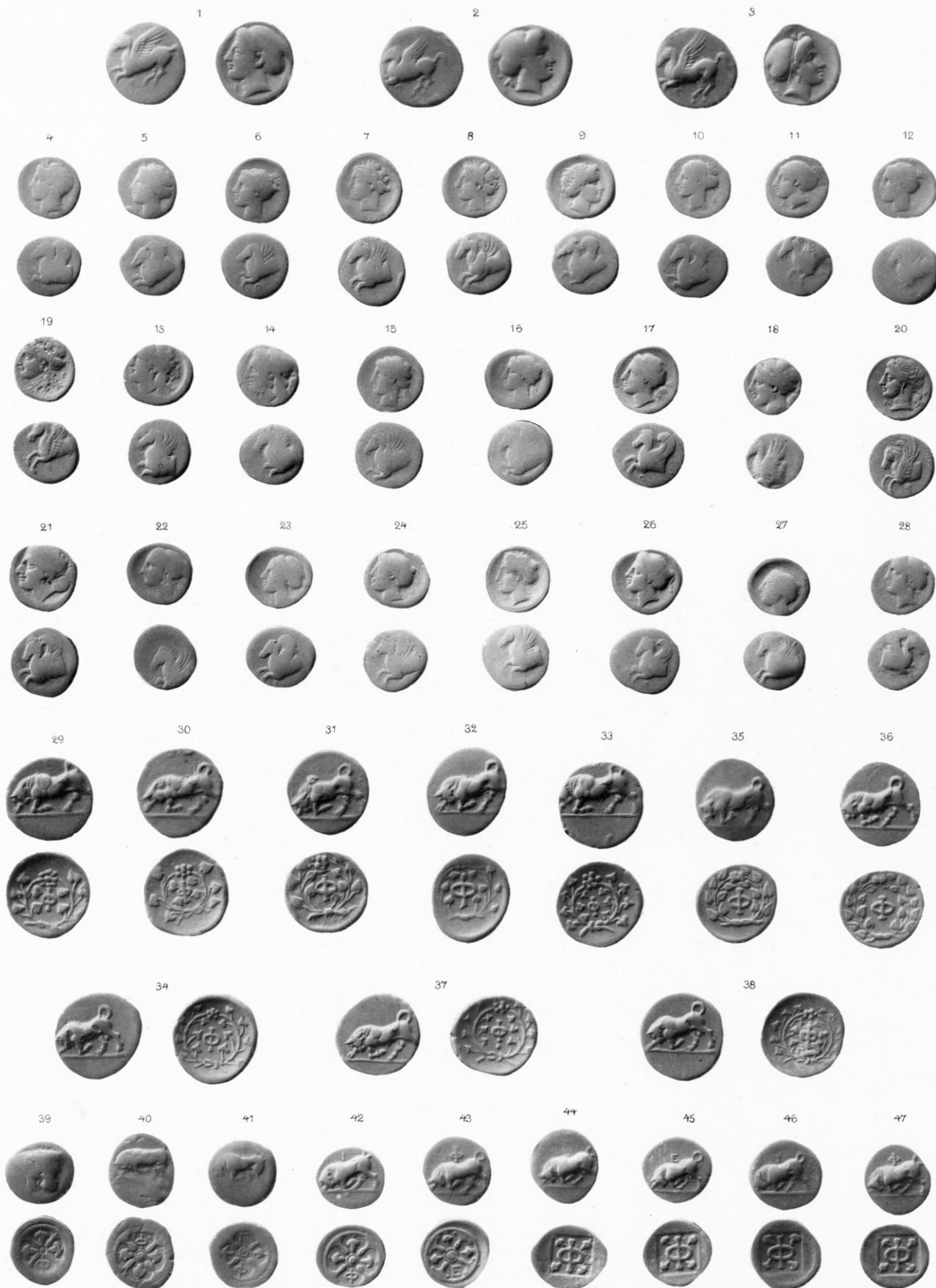

Α

ΚΟΡΙΝΘΟΣ

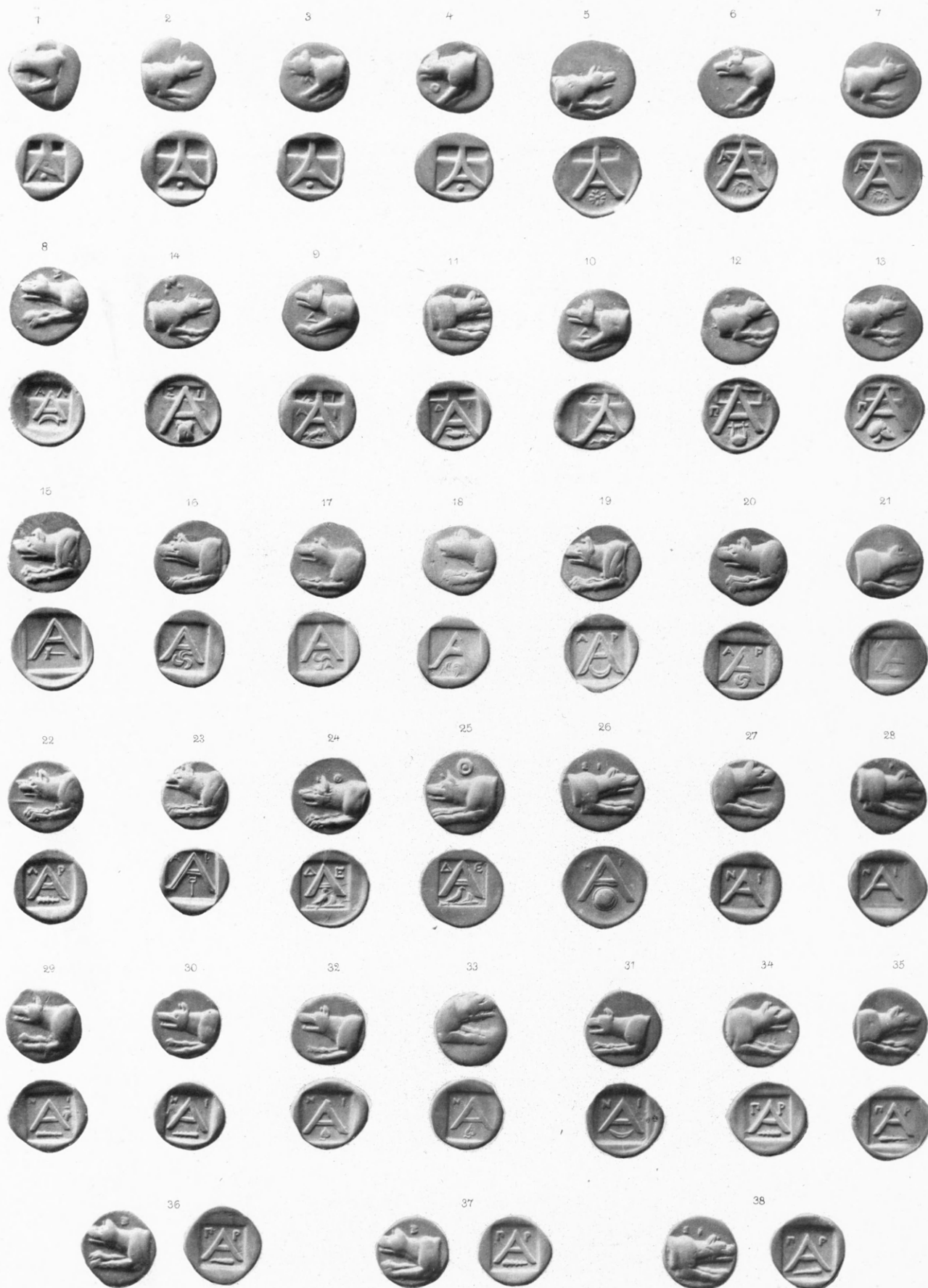

Α

ΚΟΡΙΝΘΟΣ (1 - 28), ΦΛΙΟΥΡΕΣ (29 - 47)

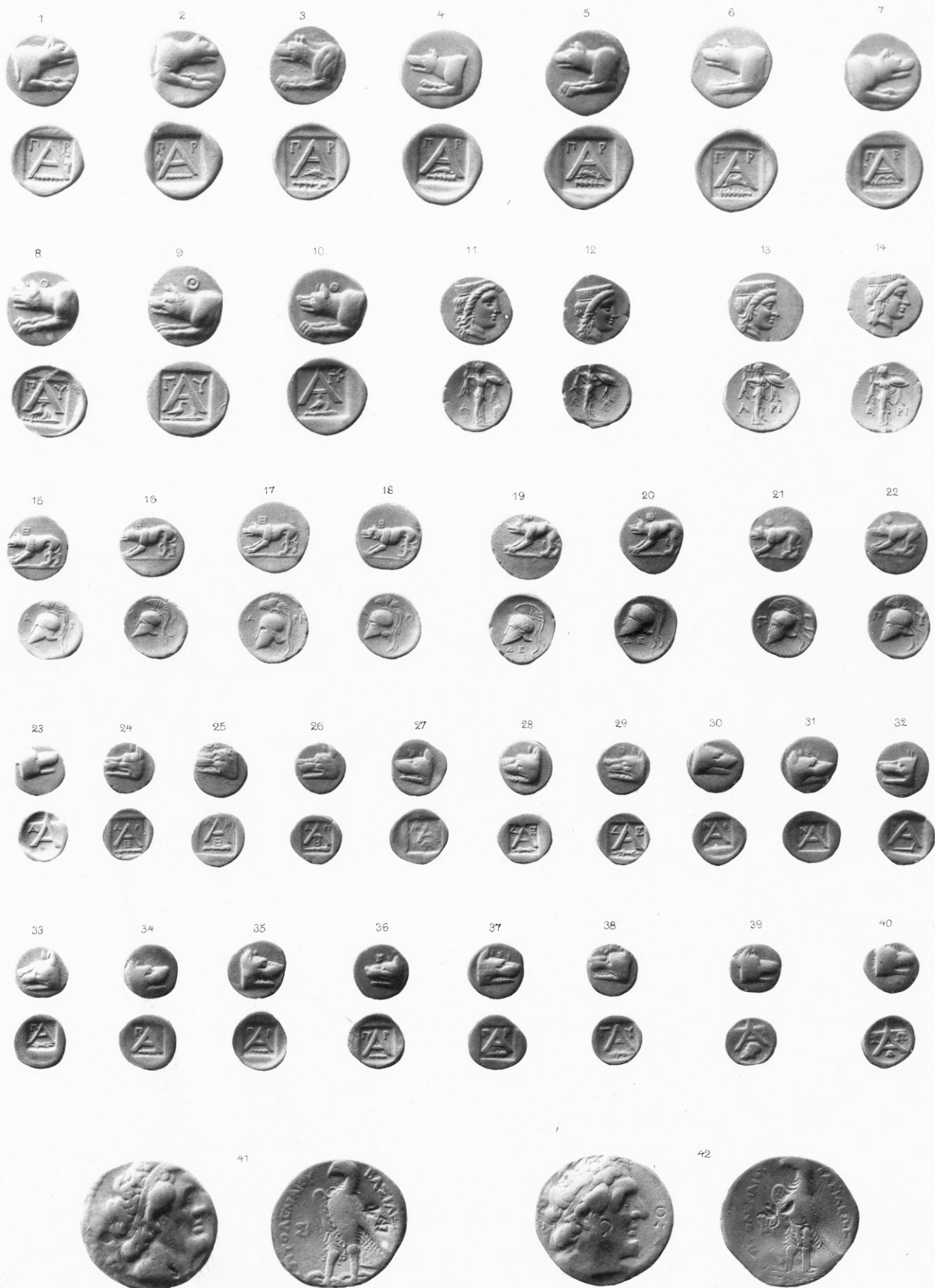

Α

ΑΡΓΟΣ

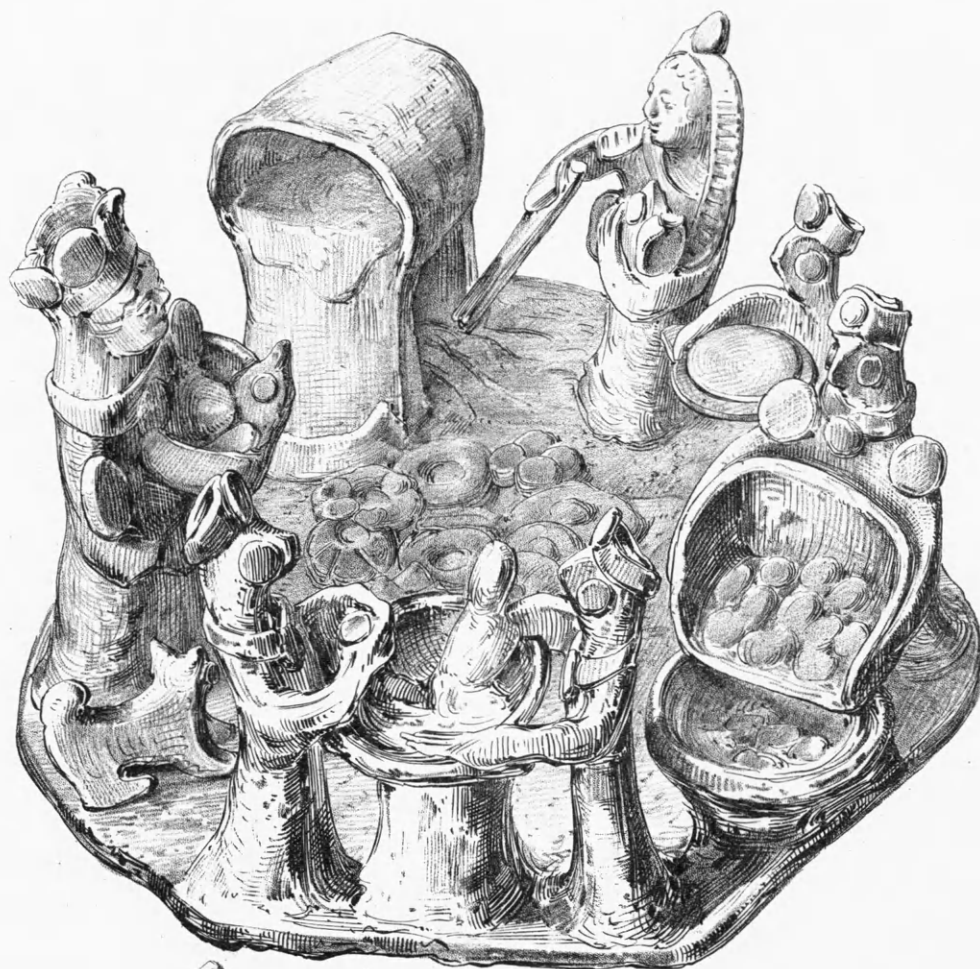

Α

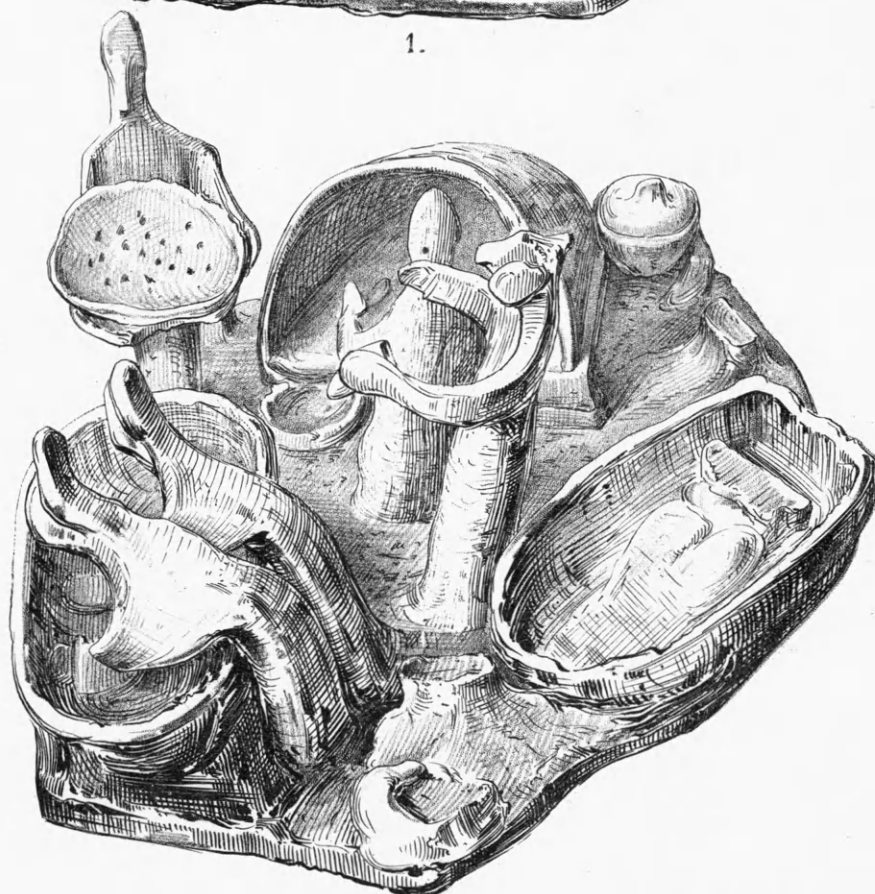
ΑΡΓΟΞ (1-40), ΑΙΓΥΠΤΟΣ (41-42)

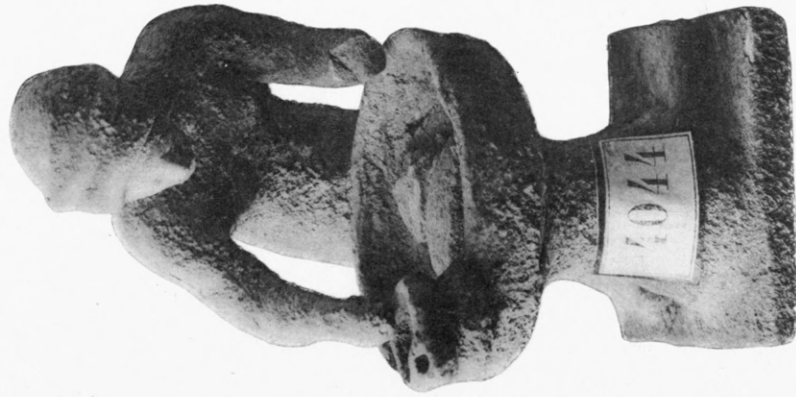
1.

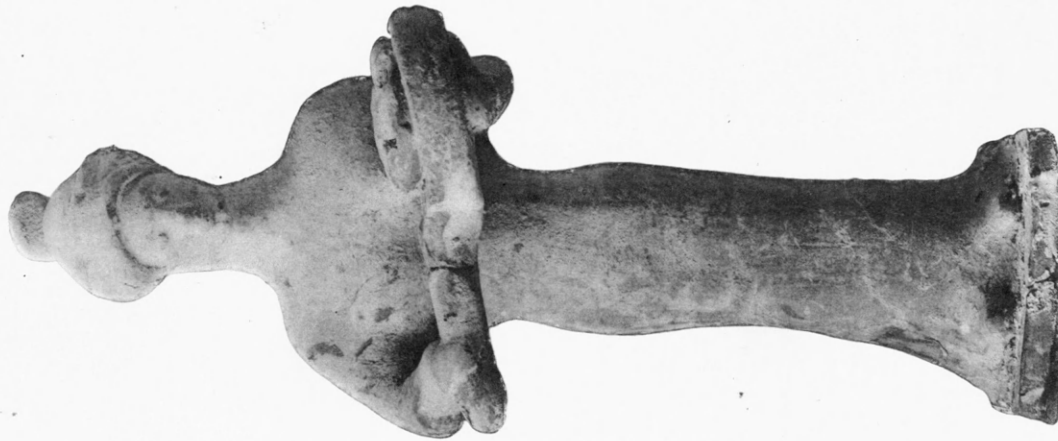
2.

ΠΗΛΙΝΑ ΑΡΤΟΠΟΙΕΙΑ

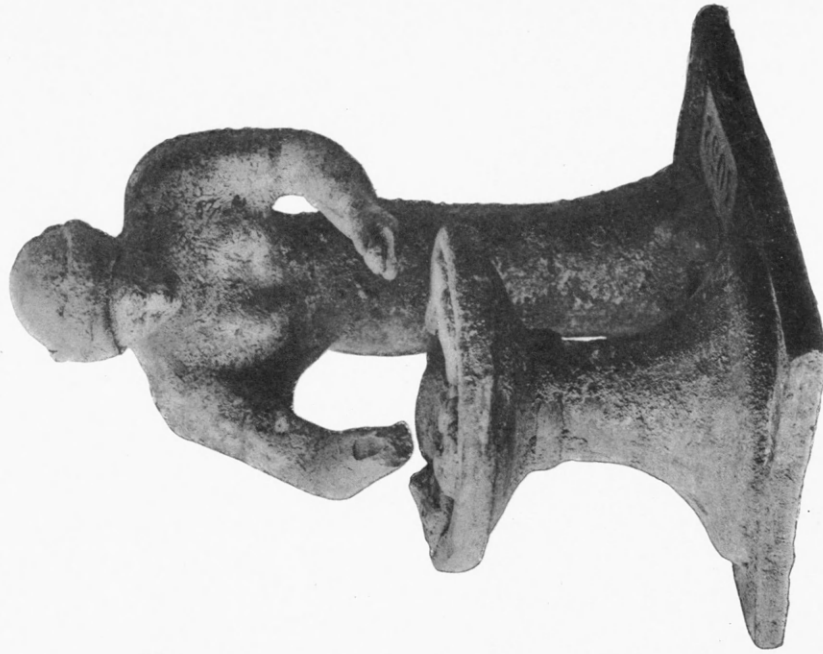

3

6

4

ΓΗΛΙΝΑ ΑΡΤΟΠΟΙΕΙΑ

74

